BEATUS
RHENANUS

1531

BEATI RHENANI

SELESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM LIBRI TRES

ADIECTA EST IN CALCE EPISTOLA AD D. Philippũ Puchaimerũ, de locis Plinij per St. Aquæum attactis, ubi mendæ quædam eiuſdem autoris emaculantur, antehac non à quoquam animaduerſæ.

FRO BEN.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBENIANA, ANNO M. D. XXXI

Cum gratia & priuilegio Cæſareo in ſex annos

INVICTISSIMO CAESARI FERDINANDO, BOHEMIAE VNGARIAEQVE REGI ETC. BEATVS RHENANVS S. D.

HOMERVS ille parens omnis eruditionis, inuictiſſime Cæſar, non fruſtra cõſultricem adhortatricemq; Telemacho Mineruam attribuit, innuens quantũ expediat priuſquàm negocium aggrediamur, ſapientiorem in cõſilium adhibuiſſe. Proinde quód uulgo fieri uidemus ab hominibus prudẽtibus atq; cordatis, ut quoties in longinquas regiones profecturi ſunt, ac iter ignotum ingreſſuri, uel ſibi ducem aliquẽ aſciſcant, uel ſaltem uiam à gnaris locorum exquirant, nimirum ut citius perueniant quo uolunt, & iter ſuum commodius explicent, id utinã ſemper imitentur qui ſe ſtudijs literarum addicunt. Etenim ubiq; recta inſtitutio præmonitioq; magnũ momentum habet, in literis longe maximũ. Neq; enim ſtatim adeſt diſcẽti iudiciũ, quod uſu longo multoq; labore uix tandem contingit, nõ quidem omnibus paſſim, ſed felicioribus tantũ ingenijs, ut nõ eſt, iuxta prouerbiũ, cuiuſuis adire Corinthũ. Nam quoſdã uidere licet in ſtudijs tumultuantes nullũ non mouere lapidem, quo propoſitã diſciplinam aliquã conſequãtur, & tamen exactam ſiue mediocrem etiã cognitionem quotuſquiſq; eſt qui nanciſcatur. Idq; ſi uſpiam alibi, præſertim in hiſtoriarũ lectione ſolet uſu uenire pleriſq;. Nam quis nõ è triuio populorũ regionumq; nomina crepat, Germanos, Alemannos, Francos, Saxones, Sueuos, Heluetios, Germaniã ſuperiorem, & inferiorem, Germaniã magnã, Franciã, Alemanniã, Sueuiam, Baioariam? Quod ſi roget quiſpiã, unde & quando natæ ſint hæ gentium & prouinciarum appellationes, hic uero paucos reperias qui poſſint hiſce de rebus exacte diſſerere. Et tamen, ut ingenue quod ueriſſimũ eſt fateamur, niſi hæc quis teneat neſcio quo cũ fructu legendis hiſtorijs ſit uacaturus. Hoc uero mirũ, quod in Romana antiquitate cognoſcẽda diligentiſſimi ſumus, in media aut etiã uetuſtiori quę ad nos maxime pertinet, negligẽter ceſſamus. In cauſa fortaſſis eſt, quod ex luculentiſſimis ſcriptoribus illa facile cognoſcantur, qui nuſquã non extant, hæc autẽ propter autorũ inopiã iudicio magis colligere ſit neceſſe, quàm alio quouis præſidio. Quam ob rem bene mereri de ſtudioſis putandi ſunt, qui rem minime obuiam nõ ſine ingenti labore perquiſitam in medium candide proferunt. Haud deſunt fortaſſis qui ueterem adhuc rerũ ſtatum ſomnient, qui Iuliũ Cæſarem, qui Ptolemæum mordicus teneant, nec aliter perſuaderi poſſint, quàm ab illis traditũ eſt, ſed tamẽ propter iſtos, ſi qui tales erũt, non ſunt deſtituendi cæteri ſtudioſi, quo minus bonis ac candidis ingenijs ſuccurratur. Quæ me res mouit maxime princeps, ut poſt meũ nuper ex Auguſta reditũ, rogatu quorundã amicorũ, de prouincijs Romanis quas à ſiniſtra Rheni fluminis, à dextra Danubij ripa cõtra ueterem Germaniã uictores orbis poſſederunt, & illarũ ſtatu quo uidelicet gubernatæ ſint modo præſertim ſub poſterioribus Imperatoribus, qui uidelicet Cõſtantinũ illũ Magnũ inſecuti ſunt, aliquid annotarem adiutus libro uetuſto qui Præfecturas Romanas eius ſeculi recenſet: tũ ut ſtilo proſequerer queadmodũ illæ prouinciæ ſint collabenti iam imperio Occidẽtali nõ à Francis modo, ſed & ab Alemannis ſiue Sueuis, Marcomannis, Nariſcis, ac Quadis occupatæ. Proinde populorũ iſtorũ emigrationes, & mutatas in ipſa ante Germania ueteri ſedes quas nos demigrationes uocamus, quantũ nobis poſſibile fuit, explicuimus. Nec ullos eſſe ſuſpicor quibus hic labor meus nõ futurus ſit utiliſſimus. nam doctiſſimos etiã uiros quoties de Prouincijs incidit ſermo uideo cæcutire, adeo nullũ faciunt diſcrimen inter ue-

terem illã Germaniã, & eã quæ poſterius eſt occupata. Hinc Hermolaus apud
Pliniũ de ueteri Germania loquentẽ pro Mœno Aenũ legi poſſe putat, nõ hoc
facturus ſi animaduertiſſet Germaniæ fluuiũ Aenũ eſſe nõ poſſe qui Noricum
prouinciã à Rhetia diſtinguat. Itaqꝫ quantũ momenti ſit allatura, hæc mea lucu
bratio ſtudioſis hiſtoriarũ nõ eſt facile dictu. plurimũ enim erret neceſſe eſt, qui
prouincias à ueteri Germania diſcernere neſciat. Equidẽ hinc ille ueterũ error
manauit putantiũ Varũ Quintilium cũ legionib. Rom. apud Auguſtã eſſe cæ/
ſum, qui in Teutoburgienſi ſaltu trans Rhenũ in ueteri Germania, uincẽte Ar
minio occubuit. Quod ſi ſciſſent Rhetiam primã in cuius fine ſita eſt Auguſta,
Romanorũ fuiſſe prouinciã, nemo hoc dicturus fuerat. Siquidẽ cõſtat Varum
in Germania trucidatũ. at Rhetia ad Germaniã id tẽporis minime pertinebat,
Romanis obediens. Iam litem illã ἄσπονδον quæ olim inter ciuem meũ Iacobũ
Vuimphelingium & Murnarũ me puero uiguit, de Galliæ Germaniæqꝫ termi
nis, promptũ ſit hinc reſcindere. Fateor uero non poſſe emigrationes iſtas Ger
manicarum gentiũ tradi, ſic, ut curioſis per omnia ſatisfiat, puta qua parte anni,
quot nauigijs tranſierint, quãto numero. ſed tamẽ ingenia candida nõ requirũt
iſtiuſmodi minutias, quibus abũde ſufficiet, iſta facta eſſe mõſtraſſe. Porrò quia
de ueteribus Francis, Alemannis, Saxonib. & cęteris quibuſdã parũ admodum
in literis extat quod non ſit fabuloſum, de ijs populis paulo prolixius ago, nihil
tamen afferens quod nõ ex autoribus ſit ſumptũ, ſed quos multi non attingant
propter deprauatã lectionẽ. Sed & ea perſecutus ſum quæ poſtqꝫ illi Romano/
rum inuaſere prouincias, accidiſſe cõperi, tum de cultu ſpecieqꝫ earũ gentium
pauca. Quarũ rerum cognitionẽ tuæ maieſtati gratiſſimã arbitror futurã, quæ
nuper ad faſces regni Germanici quod hodie Romanũ imperiũ appellatᷓ cõmu
nibus principũ electorũ calculis eſt euecta, approbante hoc fratre tuo CARO
LO Auguſto. Siquidẽ eius imperij primordia cognoſcere iucundũ erit, quod
nũc ſuperis fauentib. ipſe feliciter es adminiſtraturus. Huc accedit, quod maio/
res tuæ celſitudinis, à Germanis qui Rhenũ olim trãſgreſſi ſunt, Frãcos & Ale
mannos intelligo, ſuã ducunt originẽ. Nam Habinſpurgios comites nihil aliud
fuiſſe uideo ꝙ ueteris Vindoniſſæ dominos, quã uulgus Gallorũ Vindonem
olim uocabat & Vendonẽ. unde Vendonenſem eccleſiã appellatã reperio, &
Auendũ fortaſſe caſtrũ citra aſpirationem, quod Germani u in b uerſo Habin/
ſpurgũ, id eſt altã Vindoniſſæ ſiue Vindonis arcẽ dicebãt. Quę res maiorũ tuo
rum antiquiſſimã nobilitatẽ arguit, ut qui ante apud ſuos clariſſimi poſt illã pri
mam Francorũ & Alemannorũ tranſmigrationẽ merito celeberrimæ ciuitatis
& tractus Heluetiorũ imperiũ adepti ſint. Sed de Vindoniſſa abunde memini/
mus lib. III. Cæterũ uel hac de cauſa tuæ maieſtati inſcribi debuit hoc opuſcu
lum, quod nullus hodie Germanię principũ eſt, qui plures prouincias poſſideat
propriæ ſuæ ditioni ſubiectas in quas olim tranſcenderint Germani. Nã & Pan
noniã ſecũdã proximis annis acquiſiuiſti, iuſtiſſimo titulo rex illius poſt affinis
tui Ludouici mortẽ factus. Ergo FERDINANDE Cæſar inclyte lucubratio
nem iſtã tot nominib. tuæ maieſtati debitã animo beneuolo lubens accipito, ue
lut gratulatoriũ munus, quando nũc ab omnib. Cæſareo nuper auctus faſtigio,
paſſim ſalutaris, adiris, donis etiã conceptã animo lætitiã teſtantib. frequẽtaris.
Quumqꝫ à maximarũ rerũ curis & bellis cõtra graſſabũdos Chriſtianæ religio
nis hoſtes Turcas ſuſceptis, pauliſper fueris feriatus, librũ hunc in manus ſumi
to, cuius te lectio multas magnasqꝫ rerũ mutationes docebit. Deus Opt. Max.
felicitatem rebus tuis & orbi Chriſtiano pacem largiatur. Bene ualeat Maie
ſtas tua, cui me cõmendo. Seleſtadij Calendis Martijs, Anno M. D. XXXI

BEATI RHENANI

SELESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM LIBER PRIMVS.

GERMANIA VETVS.

QVI GERMANIAM ueterẽ ad Alpeis uſq; extendũt,& Rheni fontẽ à meridie,de quorum numero præcipuus eſt Pomponius Mela,Rhetiæ bonam partem in dextera Rheni ripa Germaniæ:in ſiniſtra Galliæ tribuere coguntur.At conſtat eos tractus qui Brigantinũ lacum attingũt utrinq; & etiam ſuperiores,ſub adminiſtratione fuiſſe ducis Rhetiarum.Siquidẽ apud Arborem felicem,quam Arbonam hodie uocant, præſidium Rhetiæ primæ collocatum fuiſſe,nõ aliter quàm Bregantiæ ſiue Cõfluentibus in oppoſita ripa, ſuo loco docebimus. Nec abs re,Strabo de Germania loquẽs lib. VII. Primæ huius regionis partes,inquit,ſunt Rheno proximæ,ab ipſius ferè fontis initio,quoad in pelagus infunditur. Dicit ferè. Ergo Germania non pertingebat ad Alpeis, & ortum amnis Rheni. Itaq; ſciendum ſupra Danubij fontem inter Germaniam ueterem & Rhætiam primam,limitẽ à Romanis fuiſſe conſtitutũ. Hunc à quibuſdã Impp. promotum legimus arridente uictoria.Fuit is ſanè terminus à meridie,partem hanc ueteris Germaniæ quæ & Alemannia poſtea dicta eſt,à prouincia Rhetia prima ſiue ſuperiori dirimens. Confinium Germaniæ Rhetiæq; hoc loci non latuit ueteres. Nam C. Solinus de Germaniæ terminis loquens, Vigeuonum qui ſinus maris & Seuonem montem accolunt facta mentione,extendi illam inter Hercynium ſaltum & rupes Sarmatarum tradens, Vbi incipit,inquit,Danubio,ubi deſinit Rheno perfundit̃.Sicq; Danubij caput à meridie propemodum Germaniæ ueteris terminũ facit.Quę res mouit cultiſſimum poëtam Cl. Claudianum, ut ſic caneret ad Mœcenatem ſuum Stiliconem Vandilum.

Sublimis in Arcton
Prominet hercyniæ confinis Rhetia ſyluæ
Quæ ſe Danubij iactat,Rheniq; parentem
Vtraq; Romuleo prætendens flumina regno.

Fontem Danubij Rhetiæ ceu uides, aſſignat propter uicinitatem. Poſtremũ uero carmen diligenter obſeruandum,Tranſdanubianas & Ciſrhenanas prouincias innuens:nam has intelligit Romulei regni nomine.Sanè nunc melius uerba Taciti intelligentur,quum ſcribit Germaniam à Gallijs

Rhetijsq; & Pannonijs Rheno ac Danubio fluminibus ſeparari. Siquidē Danubius Germaniam ueterem, de qua ſcriptor ille loquitur, nec erat alia continentibus intra fines ſuos adhuc ſe Germanis, dirimit à Rhetiæ ſuperioris parte uerſus meridiem: nam ſupra fontem huius, ut dixi confiniū Germaniæ & Rhetiæ erat, loco nō multum diſtanti, quem nos in ſequentibus certius indicabimus. Deinde ſeparat idem fluuius, de qua re minus ambigitur, Germaniam ueterē à Rhetia prima, & à ſecūda cui Vindeliciæ quoq; nomen, ſed uetuſtius. Item à Norico ripenſi, tum ab utraq; Pānonia prima & ſecunda. A Gallijs ſecludit Rhenus. Enimuero Tacitus quum pugnam Cecinæ cum Heluetijs deſcribit in hiſtoria Auguſta commemorans nuncios ad Rhetica auxilia miſſos, & iuuentutem Rhetorum ſtatim affuiſſe, ſatis innuit qui nam utrāq; Rheni Brigantiniq; lacus ripam tenuerint ſupra Danubij caput: nam res nō procul à caſtello Thermarū geſta eſt ſub mōte Vocecio. Aſcribendum huc limitem per Danubium eſſe ductum ſub Auguſto, quemadmodum Sextus Ruffus autor eſt, non quod Rhetiæ, Noricum, & Pannoniæ Germanis fuerint ademptæ, quas illi nunq; poſſederāt, ſed quod eas regiones quū uterentur libero iure, ſibi Romani ſubiecerint.

POPVLI VETERIS GERMANIAE.

Veterem Germaniam incoluere populi indigenæ Teutones, Cimbri, Marſi, Gambriuij, Sueui, Vandali, Bataui, Caninefates, Mattiaci, Catthi, Vſipij, Tencteri, Bructeri, Chamaui, Angriuarij, Dulgibini, Chaſuari, Friſij, Chauci, Cheruſci, Foſi, Semnones, Langobardi, Reudigni, Auiones, Anglij, Varini, Eudoſes, Suardones, Nuithones, Hermunduri, Nariſci, Marcomāni, Quadi, Marſigni, Gothini, Oſi, Burij, Lygij, Arij, Heluecones, Manimi, Elyſij, Naharuali, Gothones, Rugij, Lemonij, Suiones, Æſtiones, Sitones, Peucini ſiue Baſtarnæ, Fenni ac Venedi. Ex Corne. Tacito. Ptolemeus qui poſt Tacitum ſcripſiſſe creditur, ſed antiquioribus uſus tabulis, more Græco mutans ſubinde nomina, Teutonarios cōmemorat, Turogos, & pro Quadis Tuados, & cæteros: nam paſſim extat uolumen. Externi populi incoluere, ſed qui iam olim uel diſceſſerint uel euanuerint, pars Celtarum duce Elitouio in ſaltus Hercyniæ ſyluæ tranſgreſſa, Tectoſages, Boij, Heluetij. Hodie Sclauini ſiue Vuinidę, quos à ueteri loco Bohemos, & quos Polonos appellamus. Arrianus Nicomedienſis, qui libris octo uitam Alexandri magni deſcripſit, accolas quoſdam Danubij recenſet in ripa Germanica. Secundū hanc, inquit, pugnam triduo Alexander ad Danubium fluuium profectus eſt, omnium quidem longe maximum eorum qui in Europa ſunt, longiſſimo tractu per terras excurrit, gentes bellicoſas præterlabit, & eas magna ex parte Germanas, ex quibus ipſius amnis fontes oriuntur. Earum gentium poſtremi ſunt Quades, ac Marcomanni, deinde Iazyges Sarmatarū gens: poſt hos Getæ. Deinde Sarmatarū magna

pars

pars. Poſtremo Scythæ, iȷ́q́; ad exitū fluminis pertinent, ūde per quinque oſtia in Euxinū pontū effluit. Hæc ille lib. primo. Scripſit aūt M. Antonino principe. Cæterū Pliniȷ́ caput quo quinq́; genera ueteris Germaniæ populorū enumerant, caſtigabimus explicabimusq́; nō indiligenter lib. tertio.

STATVS GERMANIAE VETERIS ANTE IVLIVM Cæſarem, & poſtea ſub Cæſaribus incolumi dum imperio Romano.

POpuli Germaniæ ueteris in ſumma libertate uixerūt. Ne tamē putes libertatē in anarchiam exiſſe, reges ex nobilitate quæque natio, duces ex uirtute ſumebant ut ſcribit Tacitus. Nec regibus infinita aut libera poteſtas. Duces exemplo magis quàm imperio præerant, nō ui ſed dexteritate ſuis commendati. De maioribus rebus principes conſultabant, de minoribus omnes, ſic tamen ut apud principes cōſilia retractarentur, nam uulgus raro ſapit. Regibus uel principibus autoritas dignatioq́; ex ætate, nobilitate, ſeu laude bellica. In conciliȷ́s eligebantur principes, qui iura per pagos uicosq́; redderent, Centeni ſingulis ex plebe conſiliȷ́ autoritatisq́; gratia aderant. Sacerdotes religio uenerabileis faciebat. Adulteria ſeuerè puniebant. Noctes interdum epulando tranſmittebant, nō ſolum dies: nam diem, inquit Tacitus, noctemq́; continuare potando nulli probrum. Vnde quibuſdam adhuc feſtis diebus apud nos à nocte cognomentum, ut eſt ille ſub calendas Ianuarias, quo iuxta ritum Chriſtianum, ſeruatoris noſtri natalem celebramus, antiquo uocabulo, & haud dubie ex ethnicorum obſeruationibus relicto, Vuinnacht appellatur, à uino uidelicet conuiuiȷ́sq́;. nam Vunnefridus Anglus qui Bonifacius mutato nomine dictus eſt, archiepiſcopus poſtea Magunciacenſis, indicat in epiſtola ad Zachariam ſummum pontificem, Germanos hanc ob cauſam reprehenſos, ſuæ cōſuetudini prætexere, quod Romani circa templum diui Petri calēdis Ianuariȷ́s ethnicorū more choros ducant, & acclamationibus ubiq́; perſonent, ac menſas eo die ac nocte onerent dapibus, nec quicquam ſupellectilis uicino roganti cōmodent, ne ignem quidem ipſum. Apparet igitur non ſolum Germanos, ſed etiam Romanos hic maiorum ſuorum conſuetudinē diu retinuiſſe. Tametſi Zacharias in literis, quibus Bonifacio reſpondet, teſtatur præceſſorem ſuū Gregorium eius nominis tertium & ſe morem hunc damnabilem iam olim abolitum, ſed denuo repullulaſcentem ſuſtuliſſe. Proinde non eſſe quo ſe excuſent Germani quin idem faciant. Sed redeamus unde digreſſi ſumus. Bellabant olim Germani uagis incurſibus, & diſiectas per cateruas, deinde longa aduerſum Romanos militia, inſueuerūt ſequi ſigna, ſubſidiȷ́s firmari, dicta imperatorum accipere. Eos cōmercium cum prouincialibus populis in ripa tantum uel Rheni uel Danubiȷ́ habere permittebant Romani, Hermunduris exceptis, quibus adeo fidebant, ut intra Auguſtam nobilē illam

Rhetiæ

Rhetiæ coloniam, è regione trans Danubium ſitam, & penitiora loca ad-mitterentur, ſine cuſtode tranſeuntes quod alijs non licebat. Siquidem, ut alibi ſcribit Tacitus, quod contumelioſiſſimũ erat uiris ad arma natis, iner-mes ac propè nudi ſub cuſtode & precio cũ prouincialibus coibant. Porrò poſtq; armis Druſi Neroniſq; & Germanici ſub Auguſto ac Tiberio ſuis in ſedibus obruti ſunt Germani ueteres, aliquandiu magis ſeipſos mutuis bellis attriuere, q̃ quod prouincias Romanorũ tranſrhenanas uel tranſda-nubianas incurſarēt. Hoc eſt quod Tacitus ait, Inde otiũ, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuiliũ armorum, expugnatis legionũ hybernis etiam Gallias affectauere. Catthi Cheruſcos ſibi ſubiecerunt. Anſibarios pepu-lere Chauci. Alios alij impetebant. Quæ inter ipſos diſcordiæ exitiales in cauſa fuerunt, ut Germanorum reges, ad Romanos ſubinde reſpicere coge-rentur. Vnde uis, inquit Tacitus, & potentia regibus ex autoritate Roma-na: raro armis noſtris, ſæpius pecunia iuuantur. Vbi diligēter obſeruãdum id ſtudio fuiſſe Romanis, ut Germanos ad diſcordias illicerent. Claudius Auguſtus Arminij nepotem ex fratre nomine Italum Romæ educatum, Cheruſcis petentibus regem dedit. Is auum maternum habebat Catume-rum Catthorũ principem. Amiſerant aũt Cheruſci tum nobileis ſuos per inteſtina bella, hoc uno reliquo ſtirpis regiæ. Marcomannis, Quadiſq;, in-quit Tacitus, uſq; ad noſtram memoriam reges manſerunt ex gente ipſo-rum, nobile Marobodui & Tudri genus, iam & externos patiuntur. Velle-dam uirginē nationis Bructeræ tradit idem latè imperitaſſe, uetere apud Germanos more quo pleraſque fœminarum fatidicas, & augeſcente ſu-perſtitione arbitrentur deas. Atq; hoc eſt quod paulo poſt apud eundem Bataui Romanorum clientes notant, quum inquiunt, Si dominorũ electio ſit, honeſtius principes Romanorũ quàm Germanorũ fœminas tolerari. Tyberius Aug. Germanico Cæſari reditum ſuadens in quadam epiſtola ſcripſit, ſe nouies à diuo Auguſto in Germaniam miſſum, plura conſilio q̃ ui perfeciſſe: ſic Sicambros in deditionē acceptos, ſic Sueuos, regemq; Ma-roboduum pace obſtrictum. Quemadmodum uero per Druſum domitis Vſipijs & Sicambris, Tencteris, Catthis, Cheruſcis, Marcomanniſq;, & Sueuis inter Rhenum ac Albim profligatis, & ad Albim uſq; promoto li-mite, Germaniam conatus eſt in prouinciæ formam redigere diuus Augu-ſtus, impoſito Varo cum tribus legionibus, ſic Valerius Probus Cæſar de-uictis Alemannis in Germania prima, limitem Romanũ uſq; ad Nicrum fluuiũ, qui uulgo Neccer dicitur, protulit, exædificatis in eius amnis ripa ua-rijs munimentis, in quibus præſidia locarent: æmulatus in hac re Druſum, qui in tutelam nouæ prouinciæ per Viſurgim & Albim ſtationibus diſpo-ſitis, per Rheni ripã quinquaginta amplius caſtella erexerat. Vlteriorem iſtum Nicri limitem diutius Probus tenuit, quàm ueterem illum diuus Au-

guſtus

guſtus. nam occiſo mox Varo rebellauit Germania. Proinde in ripa Nicri quibuſdam in locis mira adhuc antiquitatis Romanæ ueſtigia cernuntur, ut apud Vuimpinam, Rotenburgum, & alibi. Bis itaq; Germania uetus redigi in formam prouinciæ cœpit, ſemel ſub Auguſto prouectis ad Albim uſq; Romanorum exercitibus, deinde ad Nicrum promoto limite Probi Cæſaris principatu. Tradit enim Fl. Vopiſcus Probum quum poſt Aureliani mortẽ à Germanis Galliæ planè poſſiderentur, & in ripa Rheni Romana ſecuri uagarentur, receptis ſexaginta per Gallias nobiliſſimis ciuitatibus, & propè infinitis millibus hoſtium occiſis, reliquias ultra Nicrũ fluuium & Albim remouiſſe. Tu intellige reliquias Germanorũ ultra Albim, Alemannorum ultra Nicrum fuiſſe ſubmotas. Tametſi mendoſe legitur in Vopiſci codice excuſo, Nigrum pro Nicrũ, & Albam pro Albim. Ita accipienda Manlij quoq; Statiani uerba quum apud eundem autorem paulo ante ſic loquitur: Teſtes ſunt, inquit, Germani & Alemanni longe à Rheni ſubmoti littoribus. Inter poſteriores porrò Cæſares tum ferro tum incẽdio Gratianus qui in occidente imperabat, Alemannos trans Rhenum perſecutus, ultra Nicrum propulit, cæſis illorũ amplius quàm xxx. milibus apud Argentuariam, quæ Colmariæ proxima eſt, nunc obſcurus uicus, olim opidũ illuſtre. Quam rem Auſonius in luculento carmine quod de Moſella luſit, his uerſiculis celebrauit,

Dicamus læto per rura uirentia tractu
Felicem fluuium Rheniq; ſacremus in undis,
Sola ſub Auguſtæ ueniens quod mœnibus urbis
Spectauit iunctos natiq; patriſq; triumphos,
Hoſtibus exactis Nicrum ſuper & Lupondum
Et fontem Latijs ignotum annalibus Iſtri.

Significat autem triumphum in Auguſta Treuirorum habitum fuiſſe, quam præterfluit Moſella ueterem Romanorum principũ ſedem. Deprauatum eſt Auſonij carmen, nam uulgò legitur,

nigrum ſuper & lupo nudum.

Quod ſi quæras lector quid ſibi uelit Lupondum, ſcito quantũ ego coniectura aſſequi poſſum, Lupondum ſiue Lupodunum, aut Luponum, eam arcem eſſe quæ noſtratibus hodie Lupff dicitur, à qua nobiliſſima tractus eius Comitum familia nomen ſortit. Diruta fuit anno decimoſexto ſupra milleſimum & quadringenteſimum iuſſu Sigiſmundi Cæſaris & concilij Conſtantienſis. Sed indicant ruinæ quàm egregium munimentum fuerit, procul dubio olim à Romanis contra Alemannos pro militibus limitaneis conſtructum. Ego nuper Auguſta Rhetorum, ubi comitia Ro. imperij Carolus Aug. celebrabat, rediens per Martianam ſyluam, quum Nicrum tortuoſiſſimum amnem propter perplexam uallium curuitatẽ toties tranſire

cogeret, ſingula ſatis diligēter ſum contemplatus. Ab origine Nicri & arce Lupondo non ita procul abeſt ortus Danubij, trans cuius fontem pulſos Alemannos canit Auſonius: nam ſuper uſurpat pro ultra, confinium intelligens Rhetiæ & Germaniæ, quod eſt ſupra Danubij caput: neq; enim ultra Danubiũ ſubmoti ſunt, alioqui Rhetiã inuaſiſſent quæ Romanorum erat prouincia. Iam ſi ſcias Alemannos collectitium populum, ex Sueuis partim conſtitiſſe, & ſe Sueuos appellaſſe, hoc enim loco Sueuos Strabo quoq; ponit, intelliges ex ijs quæ diximus lepidiſſimum epigramma Auſonij quo Danubius Nilum alloquitur, & Valentinianum patrem ac Gratianum F. Augg. Id quia promoti imò propemodum reſtituti limitis meminit & uictoriæ cõtra Alemannos obtentæ, uiſum fuit huc adſcribere.

Illyricis regnator aquis tibi Nile ſecundus
 Danubius lætum profero fonte caput.
Saluere Auguſtos iubeo, natumq; patremq;
 Armiferis alui quos ego Pannonijs,
Nuncius Euxino iamnunc uolo currere Ponto,
 Vt ſciat hoc superûm cura ſecunda Valens,
Cæde, fuga, flammis, ſtratos perijſſe Sueuos,
 Nec Rhenum Gallis limitis eſſe loco.
Quod ſi lege maris refluus mihi curreret amnis
 Huc poſſem uictos inde referre Gothos.

Nec uero quiſquam miretur quod Auſonius Valentinianũ & Gratianum hic Auguſtos uocat, & alibi Valentem Auguſtum adhuc ſuperſtite Valentiniano. Nam is filium & fratrem non Cæſares ſed Auguſtos appellauit. Quam rem Am. Marcellinus libro uigeſimoſeptimo qui nondum eſt euulgatus, annotauit hijs uerbis, In hoc tamen, inquit, negocio Valentinianus morem inſtitutũ antiquitus, ſupergreſſus, non Cæſares ſed Auguſtos germanum nuncupauit & filium, beneuolè ſatis. Nec enim quiſquam antehac adſciuit ſibi pari poteſtate collegam, præter principẽ Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem abſq; diminutione aliqua maieſtatis imperatoriæ ſocium fecit. Hactenus ille. Extat & alterum epigramma gratulatoriũ apud eundem poetam, de fonte Danubij per Valentinianũ & Gratianũ Augg. reperto occaſione uidelicet eius uictoriæ contra Alemannos. Id eſt huiuſmodi, Alloquitur amnis Valentinianum & Gratianum Augg.

Danubius penitis caput occultatus in oris
 Totus ſub ueſtra iam ditione fluo.
Quâ gelidum fontem medijs effundo Sueuis,
 Imperijs grauidas quâ ſeco Pannonias,
Et quâ diues aquis Scythico ſoluo oſtia Ponto,
 Omnia ſub ueſtrum flumina mitto iugum.

Auguſto

Auguſto dabitur ſed proxima palma Valenti,
Inueniet fontes hic quoque Nile tuos.

PROVINCIAE ROMANORVM, VETEREM GERMANIAM utrimq; quum à Rheni tum à Danubij ripis attingentes, & illarum ſub Cæſaribus ſtatus.

PROVINCIAE IVXTA RHENVM.

PRouinciæ Romanorum à Gallica Rheni ripa ueterem Germaniam attingentes ſunt,
Maxima Sequanorum,
Tractus Argentoratenſis,
Germania prima, ac
Germania ſecunda.

MAXIMA SEQVANORVM

COmplectitur Maxima Sequanorũ, Sequanos interiores, Heluetios, Rauricos, Sequanos exteriores ſiue ciſmontanos, ac, ut ſummatim dicam, totam diœceſim Baſilienſem, hoc eſt, Sungauiam & loca Colmariæ uicina uſq; ad foſſam illam terminalem Eccenbachi riui, ubi confinium eſt Maximæ Sequanorũ & Tractus Argentoratenſis, uno milliario ſupra Seleſtadium. Nam hucuſq; Sequanos protendi ſatis indicat Ptolemæus, qui Sequanis Argentuariam tribuit, cuius ruinæ iuxta Colmariam uiſuntur. Tametſi ſuſpicor quicquid trans Ellum amnem eſt & Marcam inter hunc & Rhenum, olim ad Sequanos, Ciſellanam uero partem ad Tractum Argentoratẽſem & Germaniam primam potius attinuiſſe. Dicta Maxima, ſubaudi Prouincia, quod ampliſſima ſit. Sequanorum ditio olim ad Rhenum uſq; pertingebat, ut & Mediomatricorũ ac Treuirorum. Hinc Iulius Cæſar ſcribit Rhenum fluere per fines Sequanorum, Baſilienſem diœceſim & Sungauiam intelligens. Idem in Sequanis cum Ariouiſto conflixit. quæ pugna ad diui Apollinaris facta putat̃. is locus milliario Germanico à Rheno & Baſilea diſtat. Poſtea quum hæ regiones omnes in formã prouinciæ ceſſiſſent, & præfecturæ conſtituerentur, Heluetij Rauriciq; Sequanis ſunt adiuncti. Multum autem uetuſtatis Romanæ quantum ad diſtinctionem prouinciarũ attinet, reperire eſt in diœceſibus epiſcopalibus apud Chriſtianos, quemadmodũ libro tertio fuſius docebimus. Vtq; iam olim Sequani quorũ fines præterlabitur Rhenus, Viſontionem caput habebãt, & Viſontionenſem magiſtratum agnoſcebant, ſic hodie Sungaui totaq; Baſilienſis diœceſis, quantum ad eccleſiaſticum imperium attinet, Viſontinum archiepiſcopum agnoſcunt. Regebat Maximam Sequanorum ſuus præſes: nam inter triginta ac unum præſides quos Romani in occidẽte habebant, etiam Maximæ Sequanorum præſes enumeratur. Is, ut uidetur, apud Viſontionẽ habitabat, uiro ſpectabili Vicario ſeptem prouinciarum

 ſubiectus.

ſubiectus. Habebat hæc quoq; prouincia ſuum Ducem militarē, qui Dux Sequanici ſubaudi limitis uel tractus, ſiue prouinciæ Sequanici, ſiue per Sequanicū, appellabatur. Is apud Olinonem caſtellū ubi hodie nemuſculum eſt uulgo Holé dictum, & uiculus, ueteris uillæ nomine proxime Baſileam, præſidium perpetuum habebat pro cuſtodia limitis in Rheno contra Alemannos. Ibi loci liber præfecturarū Romanarum milites Batauienſes commemorat. Porrò tum Præſes ipſe tum Dux ad diœceſim uiri illuſtris Præfecti Prætorio Galliarum pertinebant. De Sequanis interioribus intelligit Auſonius, quum Allobroges hijs iunctos eſſe dicit, ſic canens,

Inſinuant quâ ſe Sequanis Allobroges oris.

Tametſi uulgò mendoſe legitur, quâ ſeſe Cauis.

TRACTVS ARGENTORATENSIS.

MAximam Sequanorum excipit Tractus Argentoratenſis ad foſſam terminalem Eccenbachi fluuioli miliario ſupra Seleſtadium, ijſdem propemodum finibus olim incluſus quibus nunc diœceſis Argentoratēſis circunſcribitur, niſi quod uerſus Moſellam fluuium huic multum deceſſiſſe uidetur, quouſq; Germaniam ſuperiorem ſiue primam Ptolemæus extendit, cuius hæc pars fuit. Continebat Argentoratum, Brocomagum, & Elcebum. Hanc regionem olim Mediomatrici tenuerunt, quorum fines præterfluere Rhenum autor eſt Iulius Cæſar. Proinde & epiſcopalem Mediomatricorum diœceſim hucuſq; protenſam fuiſſe ſunt qui tradant, priuſquā Argentorati ſedes epiſcopalis per Francorum regem Dagobertum conſtitueretur. In hunc Mediomatricorum tractum qui poſtea Argentoratenſis dictus eſt, olim ante Iulij Cæſaris aduentum immigrarant Tribocchi qui & Triboni Ptolemæo, è ueteri Germania uenientes, ceu Strabo prodit, & nos infra rurſum cōmemorabimus. Argentoratēſi tractui præerat, ut arbitror, Conſularis Germaniæ primæ, præerat & Comes Argentoratenſis, qui inter ſex Comites rei militaris quos Romani in occidente habebant, quarto loco refertur. Quem facilis eſt coniectura non ſolum Magiſtro peditum in præſenti, quem & Præſentalem uocant, ſed & Magunciacenſi Duci, Conſularicq; Germaniæ primæ paruiſſe, quando Argentoratenſis antiſtes hodie Magunciacenſem agnoſcit, ūt ſic ſciamus ad Germaniam primā hunc tractū pertinuiſſe. Alſatia uulgo Prouinciæ nomen eſt, ab Alſa fluuio qui mediam interfluit, olim Elli nunc Illæ nomenclatura celebratus. Alſæ & Alſatiæ uocabula rudi ſeculo Francorum regum debemus: quorum domeſtici ſcribæ & ab epiſtolis homines Gallici, quiduis quolibet uocabulo nominabant, modo latinam formam imitaretur: nam hac lingua omnia tum diplomata ſcribebantur. Sincerior eſt apud nos uulgaris appellatio Elſes, quæ ab Elcebo originē habet, quaſi Elces, c in ſ mutato. Elcebus, ab Ello fluuio quem Alſam uocari diximus, & Cebo riuo. Eius oppidi meminit Cl. Ptolemæus. Non procul abfuit à Seleſtadio.

GERMANIA PRIMA.

HInc Germania prima quam elegantiores ſuperiorem uocāt,limitibus Argentoratenſis diœceſeos,Nemetenſis,Borbetomagēſis & Maguntiacenſis præcipuè finitur,Mediomatricos ac Treuiros attingēs. Siquidem hanc ad Obrincam amnem,hoc eſt, ad Moſellæ ripam Ptolemæus extendere uidetur. Magnam itaq; Lotharingiæ partem olim complectebatur. Vt minus mirandum ſit quod Ammianus fontem Araris Germaniæ primæ tribuit, ſic libro decimoquinto ſcribens ubi de Rhodano loquitur, Et emenſus,inquit,ſpacio flexuoſo Ararim, quem Sanconnam appellāt inter Germaniam primam fluentē ſuum & nomen adſciſcit. Vbi aut legendum in fluentum ſuum & nomen adſ. Aut,ſuum ei nomen adſciſcit. Oritur autem Araris proxime Voſaginas Alpeis in collimitio Sequanorum & Germaniæ primæ. Proinde & Maro de hac Germania prima locutus uideri poteſt in carmine Bucolico quum inquit,

Aut Ararim Parthus bibet,aut Germania Tigrim.

Igitur libenter dicerem Germaniam primā olim à Belgica prima fuiſſe diremptam fluuio Moſella: à Maxima Sequanorum, parte Araris & fortaſſis amne Ello.Cæterum Argentoratos & tractū Argentoratenſem Amminanus apertè Germaniæ primæ tribuit, Dein, inquit, prima Germania, ubi præter alia municipia,Mogonciacus,& Vangiones,& Nemetes,& Argentoratus, Barbaricis cladibus nota. Appellata Germania à Vangionibus,Nemetibus & Tribocis Germanis, qui in hanc Belgicæ regionē à ueteri Germania tranſito Rheno immigrarunt. Atq; hoc eſt quod Tacitus ait,Ipſam, inquit, Rheni ripam hauddubiè Germanorum populi colunt, Vangiones,Triboci, Nemetes. Rexit Germaniam primam ſuus Conſularis quem arbitror Magonciaci ſedem ſuam habuiſſe ſubditum Vicario ſeptem Prouinciarum. Dux certe limitū Rheni Magonciacenſis eſt dictus, quod illic fortaſſe domicilium haberet. Huic parebant Præfecti militares undecim,hĳs locis, Saletione,Tabernis,Vico Iulio,Nemetibus,Alta ripa, Vangionibus,Magunciaco,Bingio, Bodobriga, Confluentibus,& Antonaco.Verum ipſe Magiſtro peditum Præſentali ſubiectus erat, qui porrò Præfectum prætorio Galliarum reſpiciebat. Superiorem Germaniam,inquit Marcellinus, Belgasq; duæ iuriſditiones ĳſdem rexere temporibus. Quod uero Diuus Hilarius qui ſub Conſtantio Aug. Valentinianoq; & Valente floruit, ac Theodoſiani ſeu Marcianici ſeculi Romanus pontifex Leo,ſcribunt ad epiſcopos Germaniæ primæ & ſecundæ, uetuſtatē Chriſtianiſmi in hĳs prouincĳs arguit, de quibus & Irenæus antiquiſſimus autor loquitur libro primo,nosq; in ſequentibus mentionem faciemus.Seuerum diui Lupi Trecaſſenorum antiſtitis diſcipulum, epiſcopum apud Treuiros ordinatum primæ Germaniæ uerbum prædicaſſe Beda tradit.Idq;

Valẽtiniani principatu factũ,eius qui huius nominis tertius fuit. Cæterũm inter primam Germaniam & ſecundam Treuiri mediam adhuc ditionem tenent ad Rhenum, non excluſi quemadmodum Mediomatricis contigit. Præterit autore Cæſare fines Treuirorum Rhenus.

GERMANIA SECVNDA

SEquitur Germania ſecunda ſiue inferior quæ ripam Rheni finit. Habebat urbes maximas Vbiorum Agrippinã quæ hodie eſt florentiſſima priſcam magnificentiam opibus & magnitudine longe ſuperans, & Tungrorum oppidũ,cui uerſa uice multũ de ueteri ſplendore deceſſit, adempta etiam epiſcopali ſede quæ Leodium hinc in Eburonas fertur translata. Secundam Germaniam ab occidentali exordientem cardine ſcribit Ammianus Agrippina & Tungris munitã eſſe ciuitatibus amplis & copioſis. Hãc quoque rexit Cõſularis. Nam hæ ſex Galliarum prouinciæ gubernabantur à Conſularibus, Viennenſis, Lugdunenſis, Germania prima, Germania ſecunda, Belgica prima, ac Belgica ſecunda. Conſulares Vicario ſeptem Prouinciarum parebant. Libellus qui de prouincijs inſcribitur, inter Galliarum prouincias nonam facit Germaniam primam ſuper Rhenum: decimã Germaniam ſecundã uerſus Britanniam. In elogio quod ciuitas Treuirorũ optimo Præſidi T. Vario Clementi, in Norico poſuit, inter cætera aſcriptum eſt illũ Proc. prouinciar. Belgicæ, & utriuſque Germaniæ ac Rhetiæ fuiſſe. Marcellinus Germaniarũ prouinciarum meminit libro XXVI. ſic ſcribẽs, Et Orientem quidem regebat poteſtate Præfecti Salluſtius, Italiam uero cũ Africa & Illyrico Mamertinus, Gallias & prouincias Germanias Agentes. Sic lego diſtinguoque. Agentium autẽ nomine Procuratores intelligit. Titulum primatus Germaniarum Archiepiſcopus Senonienſis hodieque retinet. De duabus iſtis prouincijs accipiendum prima ac ſecunda. Enumerauimus Romanorum prouincias quæ Rhenum à ripa Romana attingunt, quàm longus fluit à confinio Rhetiæ & Germaniæ ad occidentẽ, nũc Prouincias alteri ueteris Germaniæ limiti Danubio proximas indicemus.

PROVINCIAE IVXTA DANVBIVM

ROmanã Danubij ripam è regione Germanię ueteris attingebãt Prouinciæ Romanæ, Rhetia prima, Rhetia ſecũda, ſiue Vindelicia, Noricum, Pannonia prima, Valeria, ac Pannonia ſecunda.

RHETIA PRIMA

TRans Danubium,& etiam huius fontẽ à meridie ſtatim occurrit Rhetia quæ in primam & ſecundam diuiditur, hoc eſt, ſuperiorem ac inferiorem. Prima Alpes etiam complectitur quas Griſonum uocant, qui ſunt Rheti alpeſtres ſupra Curiã: Tacitus Rhetica iuga appellat de Cecina loquens, In Alpe, inquit, Graia ipſe paululum conctatus, num Rheticis iugis in Noricum flecteret. Sed & trans Rhenũ & Lacum Brigantinum uerſus

occidentem & Rhodanũ fluuium, partẽ ſuam habet Rhetia prima. Nam non ſolum Bregantia ad hanc prouinciam pertinet, ſed & Arbor felix. Plinius libro tertio Nat. hiſt. Vennones, inquit, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accolunt: ſiue quemadmodum ego legendũ arbitror, Vennonetes, Runtetesq;. Complectitur inſuper bonam partem eius regionis, quam Atheſinam Germani uocant, quæ latine Rhetia Atheſina dici poteſt. Lycus fluuius primam à ſecunda diſterminat. Rhetia prima numeratur inter diœceſes ad uirum illuſtrem Præfectum prætorio Italiæ pertinentes. Habuitq; præſidem ſuum. Alpeſtrem Rhetiam elegantiſſime deſcribit Cl. Claudianus ad Stiliconem hijs uerſiculis.

Sed latus Heſperiæ quo Rhetia iungitur oræ
Præruptis ferit aſtra iugis, panditq; tremendam
Vix æſtate uiam. multi ceu Gorgone uiſa
Obriguere gelu, multos hauſere profundæ
Vaſta mole niues, cumq; ipſis ſæpe iuuencis
Naufraga candenti merguntur plauſtra barathro.
In tergum ſubitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & trepidis fundamina ſubruit aſtris
Pendenti male fida ſolo.

Rheticũ agrũ Solinus tradit optimũ & feracẽ eſſe, Brigãtino lacu nobilẽ.

RHETIA SECVNDA

A Lyco Rhetia ſecunda ad Oenum uſq; fluuiũ porrigitur, qui Rhetiæ Noriciq; terminus eſt. Apud Tacitum in hiſtoria Auguſta libro xix. legitur, Igitur Sextilius, inquit, Felix cum ala Auriana & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuentute, ad occupandã ripam Rheni fluminis, quod Rhetos Noricosq; interfluit, miſſus. Vbi ſcribendum eſt Oeni fluminis, non Rheni. De fluuijs in Danubium exeuntibus agens Arrianus Nicomedienſis libro octauo, pauca dicit eſſe quæ nauigationẽ recipiant. Ex quibus, inquit, Oenum uidi ac Sauum. Oenus in cõfinio Noricorum ac Rhetiorum ipſi Danubio ſe immiſcet. Vtraq; Rhetia uerſus Italiã alpeſtris eſt, ad Danubium planior. Pars quæ Danubij ripam attingit ripẽſis uocatũ. Quod interiacet, Mediterranea ſunt Rhetiæ. Ammianus lib. xix. Miſit alios, inqt, per mediterranea Rhetiarum Magiſtro equitũ Neuitæ cõmiſſos. Secunda Rhetia Vindeliciam comprehendit: quæ res fecit ut Vindelicorum nomen obſoluerit, id quod & Heluetijs accidit in Maxima Sequanorum. In libro de Præfecturis Romanis tantũ mentio fit Auguſtæ Vindelicenſis in Rhetia ſecũda. Nam illic Præpoſitus theſaurorum erat eius prouinciæ, Comiti ſacrarũ largitionũ ſubiectus, aut potius Comiti largitionũ Italicianarum. Autores pluratiue nonnunquam uſurpant Rhetias primam & ſecundã intelligentes. Rhetiam ſecundam ſuus quoque Præſes rexit, pertinebatq; ad

diœceſim præfecti Prætorio Italiæ. Iam inter duodecim Duces quos Romani in Occidente habebāt, annumeratur etiam Dux prouinciæ Rhetiæ, primæ & ſecundæ, qui plerunq; Præfectos militū & legionum hijs utriuſq; prouinciæ locis habebat, Augustanis, Fabianis, Pōte Oeni, Submuntorio, Caſtris Regenis, Vallato, Cambidano, Guntia, Fortibus, Teriolis, Quintanis, Batauis, Abuſina, Venaxamodoro, Parroduno, Pinianis, Cælio, Confluentibus ſiue Bregantia, Vimania, ac Arbore. Porrò de Rhetia Vindeliciaq; in prouinciæ formā redacta per Tiberiū & Druſum Auguſti iuſſu, ſic meminit Velleius Paterculus, Reuerſum inde Neronē, inquit, Cæſar haud mediocris belli molē experiri ſtatuit, adiutore operis dato fratre ipſius Druſo Claudio, quem intra Cæſaris parietes enixa erat Liuia: quippe uterque diuiſis partibus Rhetos Vindelicosq; adgreſſi, multis urbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directa quoq; acie feliciter functi, gentes locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum ſanguine perdomuerunt. Hæc Velleius.

NORICVM

NOrici initium eſt ab Oeno fluuio, qui Rhetiam ſecundā à Norico, ceu diximus, diſterminat. Huius pars quæ Danubio imminet, & ueterem proſpicit Germaniam, Noricum ripenſe dicitur. Idem nomen tractibus interiora quoq; flumina attingentibus datum. Nam in Kalēdario peruetert quod natales martyrum per menſes indicat, legitur, apud Laureacū in Norico ripenſi diuus Florianus decollatus iuſſu Præſidis, & in Aniſum fluuiū poſtea præceps fuiſſe coniectus. Alpinis omnibus uictis Noricorum prouincias acceſſiſſe Sex. Rufus tradit. Id ſub Auguſto factum eſt. Inter ſex Illyrici prouincias Noricum Mediterraneum, & Ripenſe Noricum annumerantur. Nam duas faciunt Noricorū prouincias. Gubernabatur Noricum ripenſe per ſuum Præſidē, qui inter præſides Illyrici quarto loco recenſetur. Noricis, inquit Florus, animos dabant Alpes atque niues, quò bellum non poſſet aſcēdere. Sed omneis illius cardinis populos, Brennos, Senones atq; Vindelicos, per priuignū ſuum Claudiū Druſum pacauit Auguſtus. Quæ fuerit callidarū gentium feritas facile uel mulieres oſtendēre: quæ deficientibus telis infantes ipſos afflictos humo, in ora militum aduerſa miſerunt. Hæc ille. Porrò Noricum ripenſe cum Pannonia prima communi Ducis unius militaris adminiſtrationi ſubiecta erat: quemadmodum mox cōmemorabimus. Noricum agrum frigidum eſſe ſcribit Solinus & parcius fructuoſum, quā ſubducitur à iugis Alpium admodum lætum. Noracum Stephanus eſſe tradit oppidum Pannoniæ, citans Epaphroditum qui in commentarijs in Homerum dicat in Pannonia prouenire ferrum quod ſi quis perpoliat, ſplendidiſſimum reddatur, Vnde Poeta dixerit νώροπα χαλκόν,

quaſi

quaſi νωρίκιον pro ære ualde ſplendēte. Carnuntenſem chalybem intelligit cuius inclyta fama hodie'que durat, & uſus apud nos creberrimus exiſtit. Nam Carnuntum Norici locus eſt.

PANNONIA PRIMA

HÆc ad montem Cæcium Norico coniungitur. Habebat ſuum Præſidem. Inter Illyrici prouincias quartū obtinebat locum. Huic uero prouinciæ & Norico ripēſi Dux unus militaris præerat, qui milites & legiones ſub ſe habebat huiuſmodi nonnunq́ſ ſtatiuis collocatas, Flexo, Arrabone, Quadriburgio, Ala noua, Æquinoctio, Adherculem, Gerolata, Quadrato, Vindomana, Carnunto, Arrianis, Caratis, Ad Mauros, Lentiæ, Lacu felicis, Arlape, Auguſtanis, Comagenis, Iouiaco, Laureaco, Faſiana, Boiodoro, & Cannabiaco. Porrò quiuis poterit multis oppidis & uicis ſua uetuſta nomina reddere, cui ſint iſtæ prouinciæ paulo exactius cognitæ. Dux idem ſub ſe habebat, Præfectum claſſis Arlapenſis & Maginenſis ſiue Commagenenſis, & Præfectum claſſis Laureacenſis.

VALERIA

INter Danubium & Drauum Pānoniæ pars eſt Valeria, ſic in honorem Valeriæ Diocletiani filiæ tum inſtituta tū cognominata quemadmodū Marcellinus memoriæ prodidit. Huius & alibi mētio fiet hoc primo libro. Croatiam hodie uocāt. Hæc prouincia Valeria ripēſis appellata Præſidem habuit, & proprium Ducem militarem, qui inter duodecim Romanorum duces quinto loco refertur. Is militares præfectos equitum & peditum hijs plerumq́ſ locis habuit, Solua, Intercifa, Luſſonio, Ripa alta, Conradcuza, Altino, Odiabo, Crumero, Ad Herculem, Cirpo, Conſtantia, Campona, Matrice, Vetuſalina, Ad ſtatuas, Florētia, Burgo contra Florentiā, Cardabianca, Bregetione, Acinco, Vincentia, Quadriburgio, Iouia, Burgo centenario, Aleſta, ac Marinana, Liber præfecturarum Romanarū aſcribit Valeriam ad diœceſim Italiæ, quò Rhetiæ etiam utræq́ſ pertinebant.

PANNONIA SECVNDA AC SAVIA

VLtima prouinciarum quę è regione ueterem Germaniam ſpectant in Danubij ripa, eſt Pannonia ſecunda. cuius pars Sauo flumini imminens Sauia dicta eſt Romanis & Sauienſis regio. Sextus Rufus uir Cōſularis ad Valentinianum Aug. Amantinis, inquit, inter Sauum & Drauum proſtratis, regio Sauienſis ac ſecundorum loca Pannoniorum obtēta ſunt. Pannonia ſecūda præſidem ſuum habuit, Sauia Correctorem, qui unicus per Pannoniā erat. Nec Italia plures Correctores habuit q̄ duos. Porrò dux Pannoniæ ſecundæ riparienſis ſiue Sauiæ prefectos militares oppidis diuerſis collocatos habebat, hijs nempe, Cornaco, Teutiburgio, Burgenijs, Cuccis, Secūdis, Nouis, Albano, Bononia, Acimirco, Rictis, Tauruno, Ad Herculem, Arſacianis, Caſtello Onachrino quod eſt in Barbarico cōtra Bo

 noniam,

noniã,Caſtris Herculis,Marſouia,Aureo monte,Quintario,Syrmio,Gra‑
io,Murſa, Siſcia,ac Leonata. Hæc locorum nomina quæ hic & alibi retuli‑
mus,cõtinet uolumen de Præfecturis Romanis,elegantiſſimũ antiquitatis monumentum. Porrò Pannoniã ſecundã & Sauiam, Sarmatæ & Quadi ſubinde rapinis exhauriebant & fatigabant obſidione,ſic ut non liceret miſeris Pãnonijs uel agros colere uel uineas præſertim in ripa Danubij. Itaq; Claudianus Stiliconem Vandilum ſuum etiã à liberatis Pannonijs commendat,his uerſiculis,

Hinc obſidione ſolutus
Pannonius potorq; Saui,qui clauſa tot annis
Oppida laxatis auſus iam pandere portis,
Rurſum cote nouat nigras rubigine falces,
Exeſosq; ſitu cogit ſplendere ligones.
Agnoſcit caſas,& collibus oſcula notis
Figit,& impreſſo glebis non credit aratro.
Exectis inculta dabant quas ſecula ſyluis
Reſtituit terras,& opacum uitibus Iſtrum
Conſerit,& patrium uectigal ſoluere gaudet
Immunis qui clade fuit.

Tradit Arrianus Nicomedienſis libro octauo de geſtis Alexandri Magni,Danubio Sauum apud Pæonas immiſceri.Locumq; ubi hæc duo flumina confunduntur uocari Taurunum.Addit ſe nõ modo Sauum uidiſſe, ſed & Oenum.Recenſet ex Liuio Florus Pannonios duobus ſaltibus ac tribus fluuijs,Drauo, Sauo, Hiſtroq; uallari.qui populati proximos,intra ripas ſe recipiebant.In hos domandos Vibiũ miſſum, cæſosq; in utriſq; fluminibus.Arma uictorũ nõ ex more belli cremata,ſed capta & in profluentes iacta,ut cæteris qui reſiſtebant uictoria ſic nunciaretur. De Tiberio Cæſare loquens Velleius, Rhetiam autem, inquit, & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamq; & Scordiſcos nouas imperio noſtro ſubiunxit prouincias. Scribit Tranquillus diuum Auguſtum domuiſſe partim ductu,partim auſpicijs ſuis Cantabriam, Aquitaniã,Pannoniam,Dalmatiam cum Illyrico omni.Quod niſi maturè debellatum fuiſſet, Germani Varo occiſo cum legionibus inſolentes,ſe cum Pannonijs proculdubio iuncturi fuerant.Idem autor eſt Pannonico bello Breucos & Dalmatas à Tib. Cæſare ſubactos. Paulo poſt tamen iterũ Pannonia cum Dalmatia rebellauit. Sed quũ Pannonios eius rei pœnituiſſet,depoſitis & collatis apud amnem Bathinum armis,ſupplices à Tiberio pacem impetrarũt,Pinete duce capto,Batoneq; ſe dedente.quem ingentibus donatum præmijs Rauennã tranſtulit,gratiam referens, quod ſe quondam cum exercitu iniquitate loci circumcluſum paſſus eſt euadere. Iam indicatis iſtis ad Danubij ripam prouincijs quas Ro‑

mani

mani ſuo ſubdiderũt imperio,facile eſt intelligere, quod Sex.Rufus de hac ipſa re ſcribit hunc in modum,Sub Iulio,inquit, & Octauio Cæſare per alpes Iulias iter factum. Alpinis omnibus uictis,Noricorũ prouinciæ acceſſerunt.Batone Pannoniorum rege ſubacto,in deditionem Pãnoniæ uenerunt.Amantinis inter Sauum & Drauum proſtratis, regio Sauienſis & Secundorum loca Pannoniorum obtenta ſunt.Marcomanni & Quadi de locis Valeriæ quæ ſunt inter Danubiũ & Drauum, pulſi ſunt. Et limes inter Romanos & Barbaros ab Auguſto per Vindeliciã,per Noricum, Panno niam ac Mœſiam eſt conſtitutus.Hæc ille. Pannoniam uiro fortem,& ſolo plano lætam atq; uberem eſſe Solinus aſſerit, Drauo Sauoq; inclytis amnibus circumfluam. Nũc ut alijs quoq; nationibus gratum faciamus,puta Gallis,Britannis, Italis,& orbis Romanus quaqua uerſum ſtudioſis innoteſcat,aliarũ regionũ prouincias obiter cõmemorabimus.nã ad cognitionẽ autorũ qui hiſtorias poſterius ſcripſerũt,hæc res nõnihil afferet mométi.

ENVMERATIO CAETERARVM VBILIBET PROuinciarum,integra dum re Romana.

PRæter prouincias illas ad Rhenum proximè uergentes interior Gallia habuit, Viennenſem, Lugdunenſem primã, Belgicã primã, Belgicam ſecundã,Alpes maritimas,Alpes Pœninas & Graias, Aquitaniã primam, Aquitaniam ſecundam, Nouempopulanam, Narbonenſem primã,Narbonenſem ſecundam,Lugdunenſem ſecundam,Lugdunenſem tertiam, ac Lugdunenſem Senoniam.Britanniarũ quinque erant prouinciæ,Maxima Cæſarienſis,Valentia,Britannia prima,Britannia ſecunda,ac Flauia Cæſarienſis.Subſcribit nobis Sex.Rufus ad Valentinianum Aug. Sunt,inquit, Galliæ cũ Aquitania,Britannijs,prouinciæ xvij.Alpes maritimæ, Prouinciæ, Narbonenſis, Viennenſis, Nouempopulana, Aquitaniæ duæ,Alpes Graiæ,Maxima Sequanorum,Germaniæ duæ,Belgicæ duæ, Lugdunẽſes duæ,in Britannia,Maxima Cæſarienſis, Britannia prima, ac Britannia ſecunda.Hactenus ille.Sed in eo libello nomina hæc ſunt ualde corrupta. Prouinciæ Hiſpaniarũ q̃ not q; fuerũt,Betica,Luſitania,Gallecia,Tarraconenſis,Carthaginẽſis, Tingitania,ac Balearis. Italiæ prouinciæ xvij. Venetia, Æmilia,Liguria,Flaminia & Picenũ, Annonoriũ, Tuſcia & Vmbria,Picenũ ſuburbicariũ,Campania,Sicilia,Apulia, Calabria, Lucania, Brutij,Alpes Cottiæ,Samniũ,Sardinia ac Corſica.Rhetiã primã,Rhetiã ſecundam & Valeriã enumerauimus ſupra. Habebat Illyricũ præter Pannoniã ſecundã, Sauiã, Pannoniã primã, Noricũ Mediterraneũ ac Noricũ ripenſe, etiã Dalmatias. Aphricæ prouinciæ,Byzaciũ,Numidia,Mauritania Sitifenſis,Mauritania Cæſariẽſis,ac Tripolis. ORIENTIS uero prouinciæ quindecim extiterunt, Paleſtina,Phœnice,Syria,Cilicia, Cyprus, Arabia, Iſauria,Paleſtina ſalutaris,Paleſtina ſecunda,Phœnice Libani,Euphraten

ſis, Syria ſalutaris, Oſrhoena, Meſopotamia, ac Cilicia ſecūda. Prouinciæ Ægypti quinq;, Libya ſuperior, Libya inferior, Thebais, Aegyptus, ac Arcadia. Aſianæ diœceſeos prouinciæ decē, Pamphylia, Helleſpontus, Lydia, Piſidia, Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia Salutaris, Lycia, Caria, ac Inſulæ. Ponticæ diœceſeos prouinciæ decem, Galatia, Bithynia, Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia ſecunda, Pontus Polemoniacus, Helenopontus, Armenia prima, Armenia ſecunda, Ac Galatia ſalutaris. Thraciarum prouinciæ ſex, Europa, Thracia, Hemi mons, Rhodopè, Mœſia ſecunda, ac Scythia. Illyrici prouinciæ octo, Theſſalia, Epirus uetus, Epirus noua, Dacia ripenſis, Mœſia prima, Præualitana, Dardania, ac Macedonia ſalutaris. Sed hæc narratio uelut interiecta putetur ſtudioſorū gratia. Nos ad Germaniam noſtram unde digreſſi ſumus reuertamur

GERMANIA POSTERIVS OCCVPATA AC RECENTIOR.

A Parte Rheni portiunculā Rhetiæ ſupremā, deinde magnā partē Maximæ Sequanorū, mox Germaniam primā cum Argentoratenſi tractu, & non minimā portionē primæ Belgicæ Mediomatricorum uidelicet & Treuirorū, item Germaniā ſecundā cū toto tractu qui à Morinis, Neruijs, & Eburonib. hoc eſt à Teruana, Tornacoq; & Leodio ſumens initium uerſus Oceanum Septentrionalem porrigitur: Similiter à parte Danubij Rhetiam primam & ſecundam, Noricum cum Carnunto, Pannoniam primā & ſecundam cum Valeria & Sauia, Germaniam uocamus poſterius occupatā & recentiorem. Nam omnes hæ prouinciæ à diui Auguſti principatu Romanæ ditionis fuerūt, donec ſub Valentiniano tertio inclinatis Romani imperij rebus à Germanis è ueteri inter Rhenum & Danubiū Germania agminatim erumpentib. occuparētur, & prorſus Germanici iuris fierēt. Porrò Rheti, Norici & Pannonij, nihil unquā cum Germanis cōmune habuerūt, præter Danubiū qui utriſq; limitis loco fuit, proprio ſermone, cultu, inſtitutiſq; ſemper diſtincti. Hij prouinciales poſtea facti Romanā linguam edidicerunt. qua alpeſtres Rheti etiamnū utuntur. Heluetij uero Sequani atq; Mediomatrici Galli fuere. & hij ſimul cū iugo Romanorum, etiam linguam acceperunt. Neruij, Veromandui, Condruſi, Verocaſſes, Eburones, Bethaſij, Tungri, & cæteri Belgarum populi qui longe ante Iulium Cæſarem è ueteri Germania Rhenum tranſgreſſi fuerant, non tam ſua lingua, hoc eſt Germanica putantur uſi quàm Gallica, præſertim interiores. Sed tamen poſtquam in Romanorum ditionē conceſſerunt facti Prouinciales, certum eſt poſt Romanè locutos. Nā planè bilingueis fuiſſe ſuſpicor ad Rheni ripam habitantes Germanos prouincialeis Tribonos, Nemetas, Sebuſios, ac Vangionas, prius Gallicè, deinde Romanè & Germanicè loquenteis. Hæc propterea dicere cogor hoc loco, ne quis Germaniam

maniam ueterem in prouincijs ſomniet aut quærat,etiam antequã prouinciæ factæ ſunt.id quod de tranſdanubianis,& Sequanis uerißimũ eſt. Nũc facile eſt uidere quanta Germaniæ ueteri facta ſit acceſsio. Siquidẽ ut ſummatim dicamus,quicquid terrarũ hodie uel tranſdanubiũ uel cis Rhenum utitur Germanico ſermone, totum id à Germanorum populis occupatum eſt,ereptũ Romanis. Sed hoc manifeſte docebũt emigrationes nationum, quas operæpretium erit indicare.

GERMANOR. VETERVM EMIGRATIONES

TAmetſi Germaniæ populorum illæ primæ emigrationes de quib. in literis aliquid extet, non propriè ad hoc argumentum pertineant quod nos præcipue tractamus, nempe diſtinctionẽ ueteris Germaniæ & prouinciarum:tamen ut abſolutior euadat libellus, primũ uetuſtiſſimos ueterum Germanorum exitus breuiſſime commemorabimus.

GERMANI IN ITALIAM CISPADANAM, VBI NVNC Brixia ac Verona urbes ſunt.

LIuius ab urbe condita lib.v. de Belloueſo locutus Ambigati Celtarum regis ex ſorore nepote,qui beneficio ſortium in Italiã ingentibus peditum equitumq́ copijs profectus, Mediolanium condiderat, Alia ſubinde manus Germanorum,inquit,Etytouio duce ueſtigia priorũ ſecuta, eodem ſaltu fauente Beloueſo quum tranſcendiſſet Alpeis,ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt,locos tenuere Libui,conſidunt.Hoc factum Priſco Tarquinio Romæ regnante, aut non diu poſt. Ab hijs tum conditũ Bergomum. Nam Berg Germanis montem ſignificat.

CIMBRI TEVTONI'QVE IN GALLIAM

DVas olim fuiſſe cauſas uideo propter quas populi nouas ſedes quærerent,unam ut melius atq; uberius ſolũ haberent,alterã ut prægrauãte multitudine regio patria leuaretur. Eadẽ,inquit Cerialis apud Tacitũ Gallos alloquẽs,ſemper cauſa Germanis tranſcendendi in Gallias, libido,atq; auaritia,& mutandæ ſedis amor,ut relictis paludib. & ſolitudinib. ſuis fœcundiſſimũ hoc ſolũ uosq́; ipſos poſſiderẽt. Igitur Cimbros Teutonosq́; è Germania ueteri in Galliã tranſiſſe reor bonitate agri illectos. nã illos auitarum ſediũ ad Germanicum mare prope Saxonas iam tædebat. Proinde facto per Chaucos & Friſios itinere trans Rhenũ in ultimis Galliarũ oris ad Septentrionalẽ Oceanũ conſedere. Vbi quũ diutius manere nõ poſſent ob maris Gallici inundationem quod uelut longius extrudebat nouos hoſpites,per Galliam errabundi ad Rhodanũ uſq; uenerũt,ibiq́; ſedes figere conſtituerant.Dum autẽ uagarentur in Gallia coniunxerãt ſe illis Tigurini Amronesq́; Gallicæ nationes,& ipſæ regnis ſuis pulſæ ſedes nouas quæritãtes. Itaq; ferociores facti uiriũ incrementis,quũ terram à Romanis tanquam ſtipendium ſibi dari poſtulaſſent,& repellerentur,contra legatos ar-

mis inſurrexerunt, Syllanoq́ & Seruilio Cepione ac M. Manlio fugatis, caſtrenſi præda & quidem ingenti potiti ſunt. Hos poſtea uicit C. Marius, partim in tractu Cotiarũ alpiũ ad Aquas Sextias, partim in Italia in campo Raudino. Sed hæc ex hiſtorijs nota ſunt. Noſtrum eſt oſtendere Cimbros Teutonosq́ Germanos fuiſſe, & è ueteri Germania in extremas ad Oceanum Belgicæ Galliæ terras tranſgreſſos. nam uulgus eruditorũ Flandros hoc nomine uocat, quum tranſiſſe magis quàm multis illic ſeculis habitaſſe Cimbros ſatis appareat. Cauſam errori præbuerũt hæc L. Flori uerba perperam intellecta, Ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundaſſet Oceanus. Neq́ enim de primis & auitis Cimbrorũ Teutonorumq́ ſedibus loquit᷑, ſed de his quas in Galliæ uacua parte tranſito Rheno occupauerant, niſi nauigijs oſtia Rheni circumuectos credere libet. Deinde quum legimus apud Paulũ Oroſium, Cimbri & Teutones Tigurini & Ambrones Gallorum gentes, ſic diſtinguenda uerba ſunt, ut Tigurinos & Ambrones tantũ, Gallicas fuiſſe nationes intelligamus, quæ ſint à Cimbris in cõmilitium aſcitæ. Apud Iuſtinũ Mithridates orans ait, A Germania Cimbrico bello immenſa millia ferorum atq́ immitiũ populorũ, more procellæ inundaſſe in Italiam. Velleius Paterculus de Metellis fratribus loquens, qui uno die triumpharint, Tum, inquit, Cimbri & Teutoni tranſcendere Rhenum, multis mox noſtris, ſuisq́ cladib. nobiles. Idem paulo poſt, Effuſa, inquit, ut prædiximus, immanis uis Germanorum, gentiũ quib. nomen Cimbris ac Teutonis erat, quũ Cepionem Manliumq́ Coſs. & antè Carbonem Syllanumq́ fudiſſent fugaſſentq́ in Gallijs, & exuiſſent exercitu, Scaurumq́ Aurelium Cos. & alios celeberrimi nominis uiros trucidaſſent, Populus Romanus non aliũ repellendis tantis hoſtib. magis idoneum imperatorem quàm Marium eſt ratus. Tum multiplicati conſulatus eius. Tertius in apparatu belli cõſumptus. Quarto trans alpeis circa Aquas Sextias cũ Teutonis cõflixit, amplius CL.M priore ac poſtero die ab eo trucidatis. gensq́ exciſa Teutonũ quinto citra alpeis, in campis quib. nomen erat Raudis. Tacitus quoq́ ueterem Germaniam deſcribens, Eundem, inquit, Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri tenẽt, parua nunc ciuitas ſed gloria ingens. ueterisq́ famæ lata ueſtigia manent, utraq́ ripa caſtra ac ſpacia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusq́ gentis, & tam magni exitus fidem. Sexcenteſimum & quadrageſimum annũ urbs noſtra agebat, quum primũ Cimbrorum audita ſunt arma. Intellige tam magni exitus fidem, hoc eſt, tam magnæ emigrationis. Scripſit autem Tacitus ſub Traiano, ſenectæ uicinus. Huc adde quod & Ptolemæus & Pomponius Cimbrorum ac Teutonorũ maritimarũ nationum in deſcriptione Germaniæ meminerunt. Quin & hodie reliquias alterius gentis ſupereſſe ferunt Imbrorũ nomine. Huc aſcribenda diui Hieronymi uerba, qui in epi-

ſtola

ſtola ad Gerontiam, Gens Teutonum, inquit, ex ultimis Gallorũ Oceani atq; Germaniæ profecta littorib. omnem Galliã inundauit, ſæpiusq; cæſis Romanis exercitib. apud quas Sextias Mario pugnante ſuperata eſt. Claudianus ad Stiliconem ſuum de Italia ſic canit.

Sæpe laceſſitam ſed non impune fatemur
Auſoniam. Hæc Senonum reſtinxit ſanguine flammas.
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla cathenati uidit ſqualentia Cimbri.

Tradit Iulius Cæſar Cimbros Teutonosq; quum iter in Prouinciã atq; Italiã facerent, hijs impedimentis quæ ſecũ agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depoſitis, cuſtodiæ ex ſuis ac præſidio ſex milia hominũ unà reliquiſſe, ex quibus Aduatici ſint procreati. Pro Catuacis libro ſecundo cõm. fortaſſis, Atuaci ſcribendũ. Porrò Tigurinorũ ueteres ſedes tenere uidentur, qui in Heluetijs hodie uernaculo ſermone Vrij uocantur, quaſi dicas gurini. Sed de hac re fortaſſis alio loco cõmemorabimus.

GERMANI IN BRITANNIAM

INnuictam Caledonũ in Britannia gentẽ, à Germanis originẽ duxiſſe, ſatis indicat Cor. Tacitus in uita ſoceri ſui Iulij Agricolæ, quem ei inſulæ regundæ Domitianus Cæſar præpoſuerat. Eius hæc ſunt uerba, Britanniã deſcribentis, Habitus, inquit, corporum uarij, atq; ex eo argumenta. namq; rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem aſſeuerant. Caledonia poſt à Scotis occupata, Scotia dicta eſt, quum antè Romanum agnoſcens imperium Britannia minor, & ſecunda Britannia appellaretur.

TVNGRI TRANS RHENVM

EX Teutonib. qui primi trans Rhenum in Galliam migrarint, reperio fuiſſe Tungros. Eosq; quum res ſucceſſiſſet, ob tam egregiũ facinus ſuſpicor nouo tum uocabulo Germanos eſſe dictos. Nam Germanus Teutonica lingua prorſus uirilem ſignificat, ut Gerhardus prorſus durũ & Gerbrechtus prorſus celebrem. Atq; hoc Germanorum nomen eſt quod Tacitus ab ipſis Teutonibus inuentũ aſſerit, id eſt excogitatũ & ſibi inditum. nam cum uictricis Tungrorũ nationis peculiare uocabulum non omnibus cõmilitonib. fortaſſis uſurpare liberet, proprium ſibi nomen excogitarunt inſignem audaciam exprimẽs. quo deinde Teutones omnes in patrijs adhuc ſedibus agentes ſe plauſibiliter appellarũt. Itaq; Tacito Germaniæ uocabulum recens & nuper additum. Intellige recens ſi cum priſcis illis Marſorum, Gambriuiorũ, Sueuorumq; appellationib. cõferatur. Alioqui Germania nomen uetuſtiſſimum eſt & multis ante Iulium Cæſarem ſeculis auditum. Porrò Tungri eo tractu conſederunt, ubi hodieq; eius nominis oppidulũ eſt. quæ regio poſtea appellationem ſecũdæ Germaniæ acquiſiuit, pluribus uidelicet Germanorũ nationib. Tungrorũ exemplo tranſgreſſis.

TRIBOCI IN MEDIOMATRICOS

INdicauimus antè Mediomatricorum ditionem olim ad Rhenūm uſq; fuiſſe porrectam, unde Cæſari Rhenus per Mediomatricorū fines fluat. In horum tractu Tribochos quos Tribonos Ptolemæus uocat Cæſar Triboces, cōſediſſe Rhenum è ueteri Germania tranſgreſſos autor eſt Strabo libro quarto uerbis huiuſcemodi, Poſt Heluetios, inquit, Sequani & Mediomatrici Rhenū incolunt. in quibus Tribocchi natione Germani, relicto natali ſolo Rhenoq; traiecto ſedes poſuerunt. Hæc ille. Conſtat Ariouiſtū à Tribocis adiutum aduerſus Iulium Cæſarem. Hic tractus poſtea ſub poſtremis Cæſarib. Argentoratenſis eſt dictus, hodie Elſatiam appellamus, uino nō uulgari nobilem. Vulgus Elſes uocat, quaſi dicas Elcebs ab Elcebo oppido quod Seleſtadio propinquum fuit, ceu ſupra meminimus.

NEMETES ET VANGIONES IN GALLIAM

EX ueteri Germania Nemetes & Vangiones Rhenum tranſcendêre fixis ad ripam ſedibus. Tacitus exponēs quæ nationes è Germania in Gallias cōmigrarint, Ipſam, inquit, Rheni ripā haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. De hijs intelligit Cæſar quū apud hunc libro ſecundo Comm. Remi narrāt Germanos qui ripas Rheni incolunt ſeſe cum Belgis cōiunxiſſe. Proinde hæ nationes Ariouiſto contra Cæſarem pugnaturo ſuppetias miſerūt. De quibus & cæteris Belgis eleganter ad Atticum Cicero, Hos tu, inquit, exiſtimas confidere ſe illa habituros ſtantibus nobis? Implent autem hodie qui in Nemetum & Vangionum loca ſucceſſerunt Alemāni duas diœceſeis epiſcopaleis Spirenſem uidelicet & Borbetomagēſem, id eſt Vuormaciēſem, inſtar Romanæ & ueteris olim adminiſtrationis, de quo nihil dubito.

NERVII, ATREBATES, EBVRONES, VEROMANDVI, CONdruſi, Verocaſſes, Cæræſi, Pæmani, qui uno nomine Germani appellant autore Cæſare, trans Rhenū.

IVlius Cæſ. libro ſecundo Com. de ueterib. Germanis qui in Galliā olim cōmigrarint ſic ſcribit à Remis ſe eſſe edoctū, Pleroſq; Belgas eſſe ortos à Germania, Rhenumq; antiquitus tranſductos propter loci fertilitatē ibi conſediſſe, Galloſq;, qui ea loca incolerent, expuliſſe, ſoloſq; eſſe, qui patrū noſtrorū memoria omni Gallia uexata, Teutonos Cimbroſq; intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent. Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam ſibi autoritatem, magnoſq; ſpiritus in re militari ſumerent. De hijs Auſonius loquitur in Narbone,

Germanaq; nomina Belgas.

Sic enim legendum arbitror, non, panaq; nom. Belgas

VBII TRANS RHENVM

VBij ripam Rheni Germanicā olim tenuerunt, ſicut poſtea aduerſam in Gallia. De hijs Cæſar libro quarto Cōmentariorum, Ad alteram, inquit,

inquit, partem, hoc eſt uerſus Rhenum ſuccedũt Vbij, quorum fuit ciuitas ampla atq; florẽs, ut eſt captus Germanorum, paulo, qui ſunt eiuſdem generis etiam cæteris humaniores, propterea quod Rhenũ attingũt, multiq; ad eos mercatores uentitant, & ipſi propter propinquitatem, quod Gallicis ſunt moribus aſſuefacti. Hos quũ Sueui multis ſæpe bellis experti, propter amplitudinẽ grauitatemq; ciuitatis, finibus expellere nõ potuiſſent, tamen uectigales ſibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresq; redegerũt. Hactenus Cæſar. Nihil autem magis eos mouiſſe reor, ut in ulteriorem ripam traijci cuperent, quàm quod multarum nationum ſed præcipue Sueuorum iniurijs illac in Gallias incurſiones facientium perpetuo forent obnoxij. Id quod Cæſar ſatis indicat, quũ ait: Vbij magnopere orabant, ut ſibi auxiliũ ferret, quod grauiter à Sueuis premerentur. Deinde refert Vbios à ſe obſidione liberatos, illisq; contra Sueuos auxiliũ pollicetur. Equidẽ hæc haud dubie cauſa fuit, cur patriam eiurarint, non Vbios, ſed Agrippinenſeis ſeſe uocantes. Hos Rheno tranſgreſſos in fidem accepit Agrippa auus Agrippinæ eius quæ Claudio Cæſari poſtea nupta fuit quum Neronẽ ante peperiſſet. In Vbiorum oppido genita Agrippina quum apud Claudiũ maritum nihil non poſſet, ueteranos coloniamq; deduci illuc impetrat, cui nomen inditũ ex uocabulo ipſius. Poſteriorib. annis ſub Vitellio Cæſare quũ rebellarent Galliæ, Agrippinenſes poſt longam obſidionem adigẽte fame ſe dedẽtes hoſtibus, in oratione qua Tencteris iniqua petentib. reſpondẽt, ſe Tencterorũ cæterorumq; Germanorum conſanguineos profitentur. At illi rediſſe eos in corpus nomenq; Germaniæ, communibus deis ſed præcipuo deorum Marti grates prius egerant. Vbij, inquit Tacitus, quanquam Romana colonia eſſe meruerint, ac libentius Agrippinenſes conditoris ſui nomine uocentur, origine erubeſcunt, tranſgreſſi olim & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati, ut arcerent, nõ ut cuſtodirentur. Vt arcerent ſubaudi Germanos ingruentes.

BATAVI IN INSVLAM RHENI

QVum Catthi inteſtino bello laborarent, una horũ natio reb. ſuis con ſultura, ad Rhenum longius digreſſa eſt, ibiq; in inſula conſedit. Batauí, inquit Tacitus, non multũ ex ripa ſed inſulã amnis Rheni colunt, Catthorum quondã populus, & ſeditione domeſtica in eas ſedes tranſgreſſus, in quib. pars Romani imperij fierent. Manet honos & antiquæ ſocietatis inſigne. nam nec tributis conterunt, nec publicanus atterit, exempti onerib. & collationib. & tantum in uſum præliorum ſepoſiti, uelut tela atque arma, bellis reſeruantur. Idem autor hiſtoriæ Auguſtæ libro decimo octauo ſic de ijſdem ſcribit, Batauí, inquit, donec trans Rhenum agebãt pars Catthorũ, ſeditione domeſtica pulſi, extrema Gallicæ oræ uacua cultorib. ſimulq; inſulã inter uada ſitam occupauere, quam mare Oceanũ à fronte, Rhenus

amnis tergũ ac latera circumluit, nec opib. Romanis, ſocietate ualidiorum attriti, uiros tantum armaq́ imperio miniſtrant, diu Germanicis bellis exerciti, mox per Britanniam gloria, tranſmiſſis illuc cohortib. quas ueteri inſtituto nobiliſſimi popularium regebant.

MARÇOMANNI ET QVADI IN VALERIAM

Marcomannos & Quados olim occupaſſe Valeriã quæ hodie Croatia dicitur, ſatis ex eo conſtat, quod auſpicijs diui Auguſti ex ijſdẽ locis inter Danubiũ & Drauũ autore Ruſo pulſi ſunt. Quin & poſtea ſæpe eam prouinciam repetierunt, quemadmodũ infra narrabimus. Marcomannorum Rex partem ſuperioris Pannoniæ per pactionem obtinuit à Gallieno Cæſare, quod ei filiam matrimonij ſpecie tradidiſſet, nomine Pipam, quam tamen ille concubinæ loco ſemper habuit, Saloninam coniugem repudiare nolens. Fecit hoc Gallienus magis firmandæ pacis gratia cum Marcomannis quos ualde timebat.

CARPI IN PANNONIAM

Diocletianus Cæſar Carpos in Pãnoniam hoc eſt Valeriam traduxit, Autore Marcellino, qui ſic ſcribit libro xxvij. Maximinus, inquit, regẽs quondã Romæ uicariã præfecturã, apud Sopianũ Valeriæ oppidum obſcuriſſimè natus eſt, patre tabulario Præſidialis officij orto à poſteritate Carporũ, quos antiqs excitos ſedibus Diocletianus tranſtulit in Pãnoniã.

SICAMBRI IN GALLIAM

Fatetur ad Germanicum ſcribens Tiberius, conſilio ſuo potius quàm ui effectum, ut Sicambri ſeſe dederent. Hi fuere traiecti in Galliã, & iuxta Menapios collocati. Quæ res facit ut illorũ in deſcriptione Germaniæ non meminerit Tacitus, qui ſub Traiano ſcripſit. In loca Sicambrorũ arbitror immigraſſe Chamauos & Angriuarios. Quod autẽ eorundẽ mentionem facit Ptolemæus, argumento eſt primam Germaniæ chorographiam uetuſtiſſimamq́ quæ unquam Romam perlata ſit uſum fuiſſe, quũ tamen Tacito recentior exiſtat & aliquanto poſt ſcripſerit nempe ſub Antonino.

MARCOMANNI SIVE SVEVI, ET GOTTHONES,
inter Marum & Cuſum fluuios.

Florentiſſimus ille Marcomannorum rex Maroboduus conſpiratione ſuorum autore Catualda, quem Gothones exulem receperant, regno pulſus ad Tiberium Cæſarẽ perfugit. Idem fecit paulo poſt Hermundurorum opibus eiectus Catualda. Barbari utrũq; comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cuſum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Tacitus hiſtoriæ Auguſtæ libro ſecũdo. Marum & Cuſum ſuſpicor eſſe fluuios qui hodie Mariſus & Chryſa dicuntur in Daciæ parte quæ hodie uulgo Tranſſyluania appellatur, ut fortaſſis apud Tacitum Cruſus ſcribi debeat. Quæ ſi uera coniectura eſt,

Marus flu. *Cuſus flu.*

eſt,cognoſcere licebit antiquitatem Septemcaſtrẽſium,qui tot ſeculis etiam antequam in prouinciam à Traiano redigeretur Dacia,tractum eum incoluerint. Equidem uocantur Saxones ab accolis non ob aliam cauſam, niſi quod Saxonũ legibus utuntur,ut quidam putant. Satis autẽ conſtat trans Germanicã ſiue ſiniſtram Danubij ripam deportatos, ſi quis rem exactè perpendat.Nam Germani tam Marobodũ ipſum quàm poſtea Catualdam ultra Danubium comitati fuerant in Noricum uel longius. Vnde ex prouincialium agris translati ſunt ultra Danubium,proximè Sarmatas Iazyges & Dacos,& Vannio natione Quado ſubiecti.Porrò confirmat opinionem noſtrã Plinius ſcribens libro quarto nat.hiſt.cap.xij. Iazyges Sarmatas & Dacos Pathiſſum amnẽ accolentes à Sueuis & regno Vanniano ſeparari interlabente amne Amoroi ſiue Duria.Verba illius hæc ſunt à nobis ſic emendata ac diſtincta,Campos,inquit, & plana Iazyges Sarmatæ, montes & ſaltus pulſi ab his Daci ad Pathiſſum amnẽ.Amorois ſiue Duria eſt,à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos.Hæc Plin. Vbi animaduertendũ quod Marus ſiue Mariſus fluuius ipſi Amorois dicit. Et Sueuos illos uocat,Nam conſtat Maroboduum aliquot Sueuorum nationibus imperaſſe.Regnum autem Vannianum eleganter appellat à Vannio qui illis rex impoſitus eſt. *Antiquitas tranſſyluanorum*

MARCOMANNI IN ITALIAM

IVlius Capitolinus ſcribit, à M. Antonio Marcomannos in deditionem acceptos fuiſſe eo bello quod aduerſum illos geſtum eſt, plurimis in Italiam traductis.Porrò reor eo tempore hæſiſſe quoſdam inter Pœninas alpeis,ubi uallem aiunt adhuc eſſe quæ Marcomanna uocetur.

SVEVI IN PANNONIAM

VAnnium Druſi Cæſaris beneficio Sueuorum,de quibus modo meminimus, regem, quum ſuis xxx. ann. præfuiſſet à Iubillio Hermundurorum rege pulſum, Claudius Cæſar una cum clientib. & parte popularium ſuorũ in Pannoniã datis agris recipi iuſſit. Quam rem elegantiſſime deſcribit Tacitus hiſtoriæ Auguſtæ lib.duodecimo, cuius uerba apponere libet quod ad Germanicas res id pertineat.Per idem,inquit,tempus Vannius Sueuis à Druſo Cæſare impoſitus,pellitur regno,prima imperij ætate clarus acceptusq; popularibus. mox diuturnitatem in ſuperbiam mutãs,& odio accolarũ, ſimul domeſticis diſcordijs circumuentus.Autores fuere Iubillius Hermundurorũ rex, & Vando ac Sydo ſorore Vannij geniti. Nec Claudius quanquã ſæpe oratus arma certantib. Barbaris interpoſuit tutũ Vannio perfugium promittẽs ſi pelleretur,ſcripſitq; P. Attilio Hyſtro,qui Pannoniæ præſidebat, legionem ipſaq; è prouincia lecta auxilia, pro ripa componeret ſubſidio uictis,& terrori aduerſus uictores,ne fortuna elati noſtram quoq; partem turbarent. nam uis innumera Ligij aliæq; gentes ad-

uentabant fama ditis regni quod Vannius xxx. per annos prædationib.& uectigalib. auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazigibus erat, impar multitudini hoſtium, eoq; caſtellis ſeſe defenſare, bellumq; ducere ſtatuerat. Sed Iaziges obſidionis impatientes, & proximos per campos uagi, neceſſitudinem pugnæ attulere, quia Ligius Hermundurusq; illic ingruerant. Igitur digreſſus caſtellis Vannius, funditur prælio, quanquam reb. aduerſis laudatus, quod & pugnã manu capeſſuit, & corpore aduerſo uulnera excepit. Cæterum ad claſſem in Danubio opperientem perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris in Pannonia locati ſunt. Regnũ Vando ac Sydo inter ſe partiti ſunt egregia apud nos fide. ſubiectis ſuóne an ſeruitij ingenio, dum adipiſcerentur dominationes multa charitate, & maiore odio dum adepti ſunt.

SVEVI IN HISPANIAM

SVeui plerunq; magis tranſdanubianas prouincias uexabãt propter uiciniam. Vnde & iam olim Germanicus Cæſar Veteranos milites ex Vbijs in Rhetiam miſit ſpecie defendẽdæ prouinciæ, ob imminenteis Sueuos. Id quod de illis etiam Sueuis accipi poteſt qui prope Danubij fontem habitabant. At tandem Rheno quoq; tranſgreſſi, ſed longe maxima manu Gallias miſere euaſtarũt, & Pyreneis alpibus ſuperatis omnia depopulantes in Gallecia poſtremo ſedes fixerunt, ubi regnum nouum ſeptimus Sueuici ſanguinis rex adminiſtrauit. Et hoc nimirũ eſt quod Oroſius ſignificat, quũ inquit, Germani ulteriores abraſa potiuntur Hiſpania. Quotieſcunq; enim aliquis populus emigrarat, non emigrabat totus, & multi ſe ex uicinis nationib. adiungebant. Id factum ſub Valeriano & Gallieno.

VANDALI IN HISPANIAM

HOnorij pincipatu Vandali in Hiſpaniam penetrarunt, iuxta fluuium Hiſpalim Beticæ tractũ occupant, qui ab ipſis olim Vandalia, ab Hiſpanis uulgo Vuandaluſia appellatur. Inter Honoriũ Aug. & Gogidiſcũ Vandalorum ducem conuenit, ut occupatam Hiſpaniæ partem tenerẽt cæteris incolis nihil incõmodantes. Nec uero cõceſſa Vandalis etiam triginta annorum præſcriptio contra ueteres dominos. Autor Procopius. Vandali diuerſa gens fuit à Vuinidis quos Sclauenos appellant. Tametſi fateor aliquot Vandalorum nationes in Scythiam olim immigraſſe, fortaſſis à uicinis propulſas. In catalogo Germanicarum gentium apud Plinium Vandili primas obtinent.

CATTHI ET ALANI IN HISPANIAM

CATTHI cum Alanis iuncti in Hiſpaniam prorupere, regno illic conſtituto quod uernacula lingua à conſociatis nationibus occupatricib. hodie Cathaloniam uocat. Tametſi quidam à Gothis & Alanis deriuent. Cuius cauſa eſt quod minus noti ſunt Catthi uulgo, quàm Gotthi. Poſſibile eſt Catthos à Francis uexatos aut pulſos Alanis illac in Gallias iter facientibus coniunxiſſe.

GERMANORVM QVORVNDAM SEPTENTRIONALIVM Orientaliumq́ꝫ ex inſulis & maritimis locis ac ultimis uerſus Sarmatiam terris in mediam Germaniam emigrationes.

FRANCI IN LOCA TENCTERORVM ET PARTIM Catthorũ uſq; ad Mœni ripam & Salam fluuium.

QVANQVAM non eſt noſtri inſtituti gentes ipſas deſcribere, nam hæc notitia ex Cæſare, Strabone, Mela, Ptolemæo, Plinio, hiſtoricisq́ꝫ comparanda, Tamen hic quando de Francis dicendum, cõmittere non potui, quin de origine nobiliſſimæ gẽtis longe compertiora traderẽ quàm à quoquam in hunc uſq; diem prodita ſciam. Nihil autẽ huc afferam quod non teſtimonijs autorum fide dignis ſim comprobaturus. Neque enim Hunnibaldos & ſimiles ſcriptores ſi dijs placet, ſequar, quorum ſomnijs nihil inanius. Primum omnium, ſatis demirari nequeo ueterũ iſtorum licentiã, qui quoties de origine rei cuiuſpiam parum conſtaret, ſtatim ad fabulas confugerint, fortaſſis in hoc Romanos & alias nationes imitati. Hinc eſt quod Francos nobis ex Troia deducunt. & de ſæpe mutatis horum ſedibus atq; extructa tandem Sicambria meras ineptias cõminiſcuntur. Nec mirum ſi rudibus illis ſeculis olim auſi ſunt talia cõfingere haud dubiè monachi, nam præter hos tum nemo norat literas. Hoc magis demiror, Gregoriũ illũ Turonenſem non indoctum uirum, Annonium, & cæteros qui Francorum res deſcribere ſunt aggreſſi, eaſdem fabulas amplexos fuiſſe, quib. conſtare poterant omnia, nimirũ uiuẽtib. apud Gallos ea tempeſtate qui à maioribus ſuis certiſſima accepiſſent. Sed hæc fuit illorum temporum infelicitas, ut obſcurè res traderẽt. Sic quum Iornandem qui de Gothis ſcripſit, Paulũ item Diaconũ, & Luitprandum de Langobardis legimus, iuret quis fabulas ab illis narrari. ita parũ explicant unde gentes ſuæ progreſſæ ſint, & quas olim tenuerint ſedes. Quo magis nunc nobis opera danda eſt, ut ſtudioſos hic adiuuemus, ac ſimul ad alia quærẽda extimulemus. Igiť Franci maritimus populus fuit, Oceani Septentrionalis littus colens iuxta Chaucos ut arbitror & Saxones. Poteſt autem fieri ut aut ex inſula ſe effuderint in continentem, aut olim ſua fortuna contenti & proinde ignobiliores, tandẽ bellis inclaruerint. Id quod & Catthis accidiſſe uidemus, qui primum obſcuri, neq; enim horum meminit Ptolemæus, ſub Domitiano & Traiano Cheruſcis nobiliſſimæ genti præferebantur. Fuere autem apud Germanos multæ nationes, quæ tamen quod celebres minime eſſent, à ſcriptorib. non ſunt commemoratæ: qui tantum inſignia perſequuntur præſertim de externis tractantes. In Panegyrico qui Conſtantino Aug. quem Magnum uulgus uocat, de Frãcis ſic legimus. Quid loquar rurſus, inquit Panegyriſtes, intimas

Franciæ nationes,non iam ab his locis quæ olim Romani inuaſerant,ſed à proprijs ex origine ſui ſedibus,atq; ab ultimis Barbariç littorib.auulſas,ut in deſertis Galliæ regionib. collocatæ pacē Romani imperij cultu iuuarēt, & arma delectu.Hæc ille.Proinde facile eſt uidere quæ nam propriæ Francorum ſedes fuerint & quidem auitæ: ſiquidem non fruſtra addit Panegyriſtes,ex origine ſui, ſiue ex originis ſuæ ſedibus, nempe tractus littoralis Oceani Germanici. Hinc quū in Galliā itinere pedeſtri incurſare libuiſſet, præcipue Batauiā per Chaucos & Friſios infeſtabāt, & extrema Galliæ.Significat hoc aperte Eumenius Rhetor in Auguſto Cliuienſiū oppido ſcholis præfectus, in oratione quā pro ludi inſtauratione habuit ad Præſidem Gallicanum. Aut hæc ipſa,inquit,quæ modo deſinit eſſe Barbaria,non magis feritate Francorum uelut hauſta deſederat,quàm ſi eam circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet.Id præcipue factum ſub Conſtantio Aug. patre Conſtantini.Batauiæ liberationem omnes Panegyriſtæ Conſtantio ferunt acceptam, quorum unus ad Maximianum & Conſtantinum orans ſic Conſtantij patris meminit, Multa ille,inquit, Francorum milia,qui Batauiam aliasq; cis Rhenū terras inuaſerāt,interfecit,depulit,abduxit.Alius ad Conſtantinum rurſus,Purgauit ille,inquit,Batauiam aduena hoſte depulſo.Tertius ſimiliter ad Conſtantinū, de patre Cōſtantio loquēs, Terrā Batauiam,inquit, ſub ipſo quondā alumno ſuo,à diuerſis Francorū regum gentibus occupatā,omni hoſte purgauit:nec contentus uiciſſe,ipſas,in Romanas tranſtulit nationes,ut nō ſolum arma ſed & feritatem ponere cogerentur.Hoc nimirum eſt quod Panegyriſtes alibi dixit,Tuo inquit, Maximiane Aug.nutu,Neruiorum & Treuirorum arua iacentia lætus poſtliminio reſtitutus & receptus in leges Francus excoluit.Idem autor liberatæ ſemel Batauiæ laudem ad Maximianum Cæſarē quem ſibi collegam in imperio Diocletianus aſciuerat,referre uidetur ſic ſcribēs, Quanquam,inquit, illa regio diuinis expeditionib.tuis Cæſar uendicata atq; purgata,quā obliquis meatibus Scaldis interfluit(uulgo callidis mendoſe legit pro Scaldis) quamq; diuortio ſui Rhenus amplectitur: penè, ut uerbi periculo loquar, terra non eſt: ita penitus aquis imbuta permaduit, ut nō ſolum qua manifeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum,& hauriat preſſa ueſtigium, ſed etiā ubi paulo uidet firmior pecū pulſu tentata quatiatur,& ſentire ſe procul mota pondus teſtetur.Ita ut res eſt ſubiacentib.innatat, & ſuſpenſa latè uacillat, ut merito quis duxerit,exercendum fuiſſe tali ſolo militem ad nauale certamen.Sed neq; illæ fraudes locorū, nec quæ plura inerāt perfugia ſyluarum Barbaros tegere potuerunt, quo minus ditioni tuæ diuinitatis omnes ſeſe dedere cogerentur, & cum coniugib.ac liberis,cæteroq; examine neceſſitudinum ac rerum ſuarum,ad loca olim deſerta tranſirent,ut quæ fortaſſe ipſi quondam deprædando uaſtauerant,culta redderēt ſeruiendo.Porrò quod Franci

Franci piraticam exercuerunt, ſatis arguit illos littus Oceani Germanici coluiſſe. Mamertinus ad Maximianum, ſedati piratici belli gloriam quod Franci gerebant, Diocletiano aſcribit, Itidem hic, inquit, gens Chabionum Herulorumq́ deleta, & tranſrhenana uictoria edomitis oppreſſa Francis bella Piratica Diocletianum uotorum compotem reddiderunt. De hac uictoria hauddubie Panegyriſtes ad Maximianum & Diocletianũ alibi loquitur, Quorũ, inquit, ductu proximè quũ feliciſſimis ueſtris auſpicijs uterentur, lubrica illa fallaxq́ gens Barbarorũ, ut merebatur, affecta eſt. Non alienum arbitror hoc loco referre, exiguum olim Francorum numerũ quos captos Probus Aug. in Pontũ procul tranſtulerat, arreptis nauibus totam ferè Europã circumuectos eſſe & Aſiæ Libyæq́ littoribus depopulatis per Oceanum tandem ad ſuos reuertiſſe, Vnde Francorum admirabilem in piraticis bellis audaciã colligere licet, id quod cum Saxonibus uicinis habuerunt cõmune. Quam rem Panegyriſtes ad Maximianum Aug. eleganter hijs uerbis cõmemorat, de Britannis loquens, Recurſabat quippe, inquit, in animos illa ſub diuo Probo & paucorum ex Francis captiuorũ incredibilis audacia, & indigna felicitas, qui à Põto uſq́, correptis nauib. Græciã Aſiãq́ populati, nec impune pleriſq́ Libyæ littorib. appulſi, ipſas poſtremo naualib. quondã uictorijs nobiles ceperãt Syracuſas, & immenſo itinere peruecti, Oceanũ quâ terras rupit, intrauerãt, atq́ ita euentu temeritatis, oſtenderant nihil eſſe clauſum piraticæ deſperationi, quò nauigijs pateret acceſſus. Nec dubito quin de Francis intelligat quod idem Panegyriſtes paulo ſuperius cõmemorat, Statim itaq́ Gallias, inquit, tuas Cæſar ueniendo uiciſti. Siquidẽ illa celeritas qua omnis ortus atq́ aduentus tui nuncios præuertiſti, cepit oppreſſam Geſſoriacenſib. muris pertinacem tunc errore miſero manum piraticæ factionis, atq́ illi ſoli mari fretis alluente, portus ademit. Quæ uerba deprauatiſſime leguntur in uulgatis exemplarib. Quin & Nazarius oſtẽdit Francos etiam Hiſpaniarum extrema uexaſſe, nimirum piraticis incurſionib. quum ſic loquitur ad Conſtantinum: Franci, inquit, ipſi præter cæteros truces, quorũ uis quum ad bellum efferueſceret, ultra ipſum Oceanũ æſtu furoris euecta, Hiſpaniarũ etiam oras armis infeſtas habebat. ij igitur ſub armis tuis ita conciderunt, ut deleri funditus poſſent, niſi diuino inſtinctu quo regis omnia, quos ipſe affeceras, conficiendos filio reſeruaſſes. Vbi cogitãdũ quantũ calamitatis Galliarũ populis ad Oceanum habitantib. incurſatione cotidiana attulerint Franci, à quib. nec Hiſpaniæ tutæ erant tanto diſtantes interuallo. Sed & Eutropius in Diocletiano refert Francos & Saxonas mare Gallicũ infeſtaſſe, Per hæc, inquit, tempora etiam Carauſius, qui uiliſſimè natus, in Serenæ militiæ ordine famam egregiam fuerat conſecutus, quũ apud Bononiam per tractum Belgicæ & Aremoricæ, pacandũ mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabãt, mul-

tis Barbaris ſæpe captis, nec præda integra, aut Prouincialib. reddita, aut Imperatorib. miſſa, quũ ſuſpitio eſſe cœpiſſet, conſultò ab eo admitti Barbaros, ut tranſeuntes cum præda exciperet, atq; hac occaſione ditaret ſe, à Maximiano iuſſus occidi, purpuram ſumpſit, & Britannias occupauit. Gratulatur Panegyriſtes Maximiano Cæſari uictoriam de Francis. Enimuero Cæſar, inquit, inuicte tanta deorum immortalium tibi eſt addicta cõſenſu uictoria, omnium quidem quos adortus fueris hoſtium, ſed præcipuè Francorum, ut illi quoque milites ueſtri qui per errorem nebuloſi, ut paulo ante dixi, maris abiuncti ad oppidũ Londinienſe peruenerãt, quicquid ex mercenaria illa multitudine Barbarorum prælio ſuperfuerat, quum direpta ciuitate fugam capeſſere cogitarent, paſſim tota urbe confecerint, & nõ ſolam Prouincialib. ueſtris in cæde hoſtium dederint ſalutem, ſed etiam in ſpectaculo uoluptatem. Et addit, O uictoria multiiuga & innumerabilium triumphorum, qua Britanniæ reſtitutæ, qua gentes Francorum penitus exciſæ, qua multis præterea gentib. in coniuratione illius ſceleris deprehẽſis, impoſita eſt neceſſitas obſequẽdi. Mamertinus ad Maximianũ & Diocletianũ, Prætereo Francos, inquit, ad petendã pacẽ cum rege uenientes, Parthumq; uobis munerum miraculis blandientẽ. Iam Conſtantius utcunq; Francos compeſcuerat. ſed quũ digreſſus eſſet in illas prouincias & alijs bellis occuparetur, obliti fœderum Franci, rurſum in Galliam incurſionem fecerunt. Itaq; Conſtantinus adhuc aduleſcens patrem imitatus, Francos depellere eſt aggreſſus, & affuit fortuna, Siquidem duos Francorũ reges cepit, Aſcarichũ & Ragayſum qui primi ſunt quorũ apud idoneos autores fiat mentio, nec illorum uitæ pepercit, ſed in terrorem Francorum, diris excruciatos ſupplicijs trucidari iuſſit. Atq; hoc eſt quod Panegyriſtes ad Conſtantinũ loquitur, Sciunt, inquit, poſſe Franci tranſiri Rhenum quos ad necẽ ſuam libenter admittas. ſed nec uictoriã poſſunt ſperare, nec ueniam. Quid ipſos maneat, ex regum ſuorum cruciatib. metiũtur. ideoq; tantum abeſt, ut amnis illius tranſitum moliantur, magis ut coëmpta pace deſperent. Vbi eſt nunc illa ferocia? ubi ſemper infida mobilitas? Iam ne procul quidẽ Rhenũ audetis accolere, & uix ſecuri flumina interiora petitis. Contra hinc per interualla diſpoſita magis ornant limitem caſtella, quàm protegunt. Arat illam terribilem aliquãdo ripam, inermis agricola, Tutò noſtri greges flumine bicorni merſantur. Hæc eſt tua Conſtantine de Aſcarici Regayſiq; ſupplicio cotidiana atq; æterna uictoria omnib. quondam ſecũdis prælijs anteponenda. Semel acie uincitur, ſine fine documẽto. Cladem ſuã quamuis multi pereant, uulgus ignorat. Compendium eſt deuincendorum hoſtium, duces ſuſtuliſſe. Idem Rhetor paulo ante Conſtantinum alloquens, Affeciſti, inquit, pœna temeritatis reges ipſos Franciæ, qui per abſentiã patris tui pacem uiolauerãt, nõ dubitaſti ultimis punire cruciatib. nihil ueritus

gentis

gentis illius odia, & inexpiabiles iras. Hoc eſt quod Nazarius apud eundē principem uerba faciens dixit, Vt Herculem, inquit, ferunt tenerum adhuc atq; lactentē, duos angues manu eliſiſſe, ut iam infantulo indoles futuri roboris immicaret, Sic tu Imperator in ipſis imperij tui cunabulis quaſi geminos dracones necares, per ſæuiſſimorum regũ famoſa ſupplicia ludebas. Genus ſupplicij quo Francorũ reges affecit, explicat Eutropius ſic ſcribens, Conſtantinus, inquit, in Gallijs & militum & prouincialium ingēti iam fauore regnabat, cæſis Francis, atq; Alemannis, captisq; eorum regib. quos etiam beſtijs quum magnificum ſpectaculum innumeris paraſſet, obiecit. Ante modo nominatos Impp. etiam Aurelianus Cæſ. tum tribunus legionis ſextæ Gallicanæ apud Magontiacũ, Francos irruentes quũ uagarentur per totam Galliam, ſic afflixit, ut trecentos ex his captos, ſeptingētis interemptis ſub corona uendiderit. Vnde de eo facta eſt cantilena militaris, Mille Francos, mille Sarmatas, ſemel occidimus. Autor Vopiſcus. Idem quoq; refert Francos à Probo Cæſ. proſtratos in inuijs paludib. Vnde acclamatum Romæ, Tu Francicus, tu Gotthicus. Ab eodem ſcriptũ eſt, aruſpices prædixiſſe ex Taciti familia naſciturum imperatorē, qui det Iudices Parthis ac Perſis, qui Francos & Alemannos ſub Romanis legib. habeat. Francos ferina uictitare ſolitos prodit Panegyriſtes, Trucem, inquit, Francum ferina ſola carne diſtentum, qui uitam pro uictus ſui uilitate contemnat, quantæ molis ſuperare, uel capere. Cæterum & ad id tandem ueniamus, quod hoc loco dicendũ eſt: Franci quum toties pedeſtribus incurſionibus intrata Galliarũ regio, non tam prædæ dulcedine quàm ubertate ſoli ſi ſedes in ea figere liceret, prorſus allubeſceret, relicto Oceano Germanico, ad Rhenũ in Tencteros iuxta Chamauos, ueteres illas Sicambrorũ ſedes, uſq; ad Mœnum amnem & Salam etiam Catthorum locis partim occupatis demigrarunt: nimirũ habitaturi propius & cõmodius ad uexandã Galliam incurſionibusq; cottidianis obruendam. Id quod ſub Conſtantio factum arbitror. Et iam hæc loca propter emigrationes gentiũ & excidia bellorum cultorib. deſtitui cœperant. A quo tempore relicta aliquantulũ piratica terreſtribus pręcipuè bellis aduerſum Prouinciales uſi ſunt. Hæc autem Francorum in hos tractus demigratio quibuſdam ineruditis impoſtorib. anſam dedit, ut de Sicambria neſcio qua cõſtructa ampulloſas nugas comminiſcerentur. Nec me fugit à ueterũ Sicambrorum ſedibus, quibus ſaltem proximi fuere Franci, ipſos etiam id nomen meruiſſe, quod illis nõ ineleganter reperio tributum à ſemidoctis illius æui poetaſtris, quorum uerſiculos hiſtoriographi recentes citant. Itaq; ſicut Vbij ſiniſtram Rheni ripam, ita Franci dextram tenuerunt. Hinc Auſonius exhortans Rhenum ut Moſellam amnem libenter recipiat (fluit autem in Rhenum apud oppidũ quod Confluentes uocant infra Bingium) ſic canit,

Accedent uires quas Francia, quasq; Chamaues,
Germaniq; tremant, tum uerus habebere limes.

Et Claudianus Stiliconem effuſè laudans, quod obſequentem habe/ret Germaniam, inquit,

Rhenumq; minacem
Cornib. infractis adeo miteſcere cogis
Vt Salius iam rura colat, flexosq; Sicambri
In falcem curuent gladios, geminasq; uiator
Quum uideat ripas, quæ ſit Romana requirat.
Vt iam trans fluuium non indignante Chayco
Paſcat Belga pecus, mediumq; ingreſſa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Porrò Claudianus Salij nomine Francum intelligit, quanquam ſciolus quiſpiam auſus eſt pro Salius ſubſtituere Sueuus quemadmodum in excu ſis codicib. legitur. Sed nos manu ſcripti uoluminis fidem ſequimur nō hic tantum. Sic Ammianus lib. xvij. de Iuliano Cæſare loquens, Quib. inquit, paratis, petit primos omniū Francos, eos uidelicet quos conſuetudo Salios appellauit, auſos olim in Romano ſolo apud Toxiandriam locum habita/cula ſibi figere prælicenter. Vna ſanè præſtās Francorū natio Salingos ſua lingua hoc eſt Germanica die Saeling à Sala fluuio ſe nuncuparunt, unde condita ab ipſis colonia ad Mœni ripam poſtquam maritimam oram reli/querunt, Sæligunſtadium eſt appellatum, hoc eſt Salingorum oppidum. Cæterum Toxiandria ad quam Francos ſedes fixiſſe ſcribit Marcellinus non procul abeſt à Moſa amne ſub Tungrorum oppido. Nam profligatis trans Rhenum Francis & Chamauis Iulianus Cæſar tres arces recta ſerie Moſæ fluuij ſupercilijs impoſitas quas ſubuerterant Franci, id temporis re parauit, pro tutela Prouincialium. Iam Franci dextrā Rheni ſub Conſtan/tio Conſtantini Magni F. uicinam ſibi ripam incolentes Coloniam Agrip pinam ut à qua ſolo Rheno medio dirimerentur, quum alia bella Roma/nos exercitus in Oriente diſtinerent, poſt longam obſidionem ceperūt eua ſtaruntq;. Sed urbem poſtea Iulianus recepit firmata cum Francis pace. Prodit eam rem Marcellinus primam Iuliani noui Cæſaris militiam deſcri bens hijs uerbis, Deductus, inquit, Iulianus ab Auguſto, uidelicet Cōſtan/tio, uſq; ad locum duab. columnis inſignem qui Larmellum interiacet & Ti cinum, itinerib. rectis Taurinos peruenit: ubi nuncio perculſus graui, qui nu per in comitatum Auguſti perlatus de induſtria ſilebatur, ne parata deflue rent. Indicabat autem Coloniā Agrippinam ampli nominis urbem in ſe/cunda Germania, pertinaci Barbarorū obſidione reſeratā, & magnis uirib. deletā. Ex hijs uerbis neſciat quis an de Francis intelligat, niſi infra aperte explicaret, Igitur Iulianus, inquit, Agrippinā ingreſſus, non ante motus eſt

exinde

exinde quàm Francorum regib.furore miteſcente perterritis,pacē Reipub/licæ firmaret interim profuturam,& urbē reciperet munitiſſimam. Non ita diu poſt quum Iulianus illam memorabilē pugnam cum Alemānis apud Argentoratum adornaret, rurſum Franci Galliæ tractum qui ad Moſam fluuium eſt ſupra Iuliacū depopulati ſunt. quare Iulianus Caſtellum oppidum quod Moſa fluuius præterlabitur, obſedit quatuor & quinquaginta dies hyemali tempore,nempe Decembri menſe & Ianuario.Inediaq́ꝫ fatigatos ad deditionem tandem compulit,ac ſeſe dedentes abduxit. Proinde e Germania fruſtra ſuppetias ueniens ingens Francorum exercitus, quum rem cognouiſſet,in ſua retroceſſit. Hoc factum deſcribit Ammianus,mendoſa lectione ſic per nos reſtituta:Remos,inquit,Seuerus Magiſter equitū per Agrippinā petens,& Iuliacū, Francorū ualidiſſimos cuneos M.ſexcentis uelitib.ut poſtea claruit,uacua præſidijs loca uaſtantes offendit:hac opportunitate in ſcelus audaciam erigente, quod Cæſare in Alemannorū ſeceſſib. occupato, nulloq́ꝫ uetante, explere ſe poſſe præclara opportunitate ſunt arbitrati: ſed metu iam reuerſi exercitus munimentis duob. quæ olim extructa ſunt,occupatis,ſe quoad fieri poterat,tuebantur. Hac Iulianus rei nouitate perculſus,& conijciens quorſum erumperet,ſi ijſdem tranſiſſet intactis,retento milite circumuallare diſpoſuit Caſtellū oppidū quod Moſa fluuius præterambit.Et ad uſque quartum & quinquageſimum diem,Decembri ſcilicet & Ianuario mēſe obſidionales tractæ ſunt moræ, obſtinatis Barbarorum animis incredibili pertinacia reluctatis.Tunc pertimeſcens ſolertiſſimus Cæſar,ne obſeruata nocte illum Barbari gelu uinctum amnem peruaderent,cotidie à ſole in ueſperam flexo, aduſq́ꝫ lucis principium luſorijs nauibus diſcurrentes flumen ultro citroq́ꝫ milites ordinauit,ut cruſtis riparum diffractis,nullus ad erumpendi copiā facile perueniret.Hocq́ꝫ commentato,inedia,& uigilijs, & deſperatione poſtremo laſſati ſponte ſe propria dediderunt. Statimq́ꝫ ad comitatum Auguſti ſunt miſſi aliquot eximendo periculo. Multitudo Francorum egreſſa quum captos comperiſſet & aſportatos,nihil amplius auſa,repedauit ad ſua caſtra. Hucuſq́ꝫ Marcellinus.Apud eundem ſcriptorem in oratione quadam ad milites gloriatur Iulianus Cæſar quod Francorum irruptiones fregerit. Nō omittendum hoc loco Anſibarios illos quos Tacitus libro xiij. hiſtoriæ Auguſtæ pulſos à Chaucis,uacuos iuxta Friſiorum regionem agros inſediſſe ſcribit, ſed inde rurſum eiectos ab Auito inferioris Germaniæ legato,Francos fuiſſe. Vnde colligere licet ueteres Francorū ſedes Chaucis extitiſſe uicinas, imò uerius Chaucorum gentē fuiſſe. Nam Chaucis immēſum terrarum inſularumq́ꝫ ſpacium attribuunt autores. Anſibariorū reliquias, nam ipſam gentē exciſam Tacito prodente conſtat, aggreſſus eſt tranſito Rheno Iulianus, Sic enim Ammianus ſcribit,In limitem,inquit,Germaniæ ſecūdæ eſt egreſſus,

omniq́ꝫ apparatu,quem flagitabat inſtans negociũ,communitus, Toxan/dro oppido propinquabat.Rheno deinde tranſmiſſo,regionem ſubitò per uaſit Francorum,quos Anſuarios uocant, incertorum hominum, licentius etiam perſcrutantium extima Galliarũ.Quos adortos ſubitò nihil metuen teis hoſtile,nimiumq́ꝫ ſecuros, quod ſcrupoſa amniũ difficultate arcẽte, nul lum ad ſuos pagos introiſſe meminerãt Principem, ſuperauit negocio leui, captisq́ꝫ plurimis & occiſis,orãtibus alijs qui ſuperfuere, pacem ex arbitrio dedit,hoc prodeſſe poſſeſſorib.finitimis arbitratus. Hæc ille. Refert idem ſcriptor Iulianum Cæſarem priuſquã Alemannos inuaderet extructis hor reis quæ incenſa erãt, ubi annona reponi poſſet à Britannis ſolita adduci, ſeptem ciuitates multo ante exciſas recepiſſe cõmuniſſeq́ꝫ,nempe has, Ca/ſtra Herculis, Quadriburgium, Vtriceſium,& Noueſium,Bonnam,Ante/nacum & Bingium. Quas ciuitates Germaniæ ſecũdæ nemo alius indubiè excidit,niſi Franci,propter ſitum gentis quẽ indicauimus. Huc adde,quod in charta prouinciali quam apud Chunradũ Peutingerũ amicũ noſtrum Auguſtæ uidimus ſub ultimis Impp.depictã & à Celte in quadam biblio theca repertam planè ueterem,ubi hæc oppida ſic legunt̃ ab Oſtijs Rheni aſcendendo, Caruo xiij. Caſtra Herculis viij. Nouiomagus vi. Burgian/tiũ v. Colonia Traiana xxxx. Vetera xiij. Aſciburgium xiiij.Noueſiũ xvi. Agrippina, ſupra Rhenum fluuium quem linea protracta deſignat in de/xtro latere & à parte Germaniæ hoc uocabulum eſt aſcriptum,

F R A N C I A

uerſus oſtia Rheni uero,hæc nomina leguntur, CHAMAVI QVI EL/PRANCI. Itẽ CHAVCI. VAPLVARII. CHREPSTINI. Vnde manifeſte liquet quod nos hic aſtruimus, in Tencterorũ loca qui Rheno tantũ ab Vbijs diſcernebantur ut Tacitus inquit,& teſtatur in cõmentarijs Cæſar,demigraſſe Francos. Afferam adhuc aliud teſtimoniũ, In cœnobio Diuitenſi contra Agrippinam,uulgus Tuitiũ uocat corruptè,quum murus quidam dirueretur,reperta eſt tabula lapidea cum inſcriptione, quæ doce/bat Diuitenſe munimentum in terra Francorũ ab Imp.Cæſ.M.Val.Con/ſtantino pro militibus illic in tutelam Galliarum collocandis eſſe erectum. Cuius caſtelli mentionẽ alibi quoq́ꝫ faciemus. Hanc rem narrat Rupertus quem uulgò Tuitienſem appellant æditis in ſacras literas cõmentarijs ne/mini ignotus. Veteres iſtos Francorum terminos de quibus nũc loquimur, nuſquam exactius deſcriptos reperi quàm in Chronicis quæ titulum abba tis Vrſpergenſis habent. In ijs ſcriptum eſt Saxones quum Carolum Ma/gnum in Hiſpania abeſſe cognouiſſent,& tranſire Rhenum nõ potuiſſent, quicquid à Tuitio ciuitate uſq́ꝫ ad fluuium Moſellam uicorum uillarumq́ꝫ fuit,ferro & igni populatos eſſe. Nullũ diſcrimen ſexus aut ætatis ira hoſtis fecerat,ut liquidò appareret eos non prædandi, ſed ulciſcendi ſe gratia ter/minos

minos Francorum introiſſe. Hæc illic. Tu pro Moſella ſcribe Salam,& habebis totum tractũ quem è Chaucis progreſſi Franci priuſquã trans Rhenum in Galliam migrarunt, non paucis annis tenuere. Quid autem hic facit Moſella quum præcedat, quod Rhenum tranſire nequiuerint, quod tamen facere ſit opus ſi quis è Saxonia ad eum amnem accedere uelit. Nec omittendum quod Oroſius ſcribit, Romanæ irruptionis excitatas per Stiliconem gentes, Alanorum, Sueuorum, Vandalorũ, multasq́ ex hijs alias, Francos protriuiſſe, Rhenum tranſiſſe, Gallias inuaſiſſe, directoq́ impetu Pyrenæum uſq́ perueniſſe, cuius obice ad tempus repulſæ per circumiacentes prouincias effuſæ fuerint. Vbi attendendum, quod inquit, Francos proterunt, Nam quum gentes illæ Tranſalbianæ cuperent in Galliam penetrare cogebantur tranſire Rhenum. quem illic Franci incolebant, quib. uериſimile eſt non uſquequaq́ placuiſſe quod ſeptentrionales illæ nationes in Gallias irrumperent quas ipſi ſpe iam deuorauerant. nec uana ſpes fuit. Vnde inter illos natum bellum, non minus quàm ex maleficio tranſeuntis, ut fit, exercitus. Haud aliter accipiendum, quum legimus Saxones eruptionem magna mole meditanteis in ipſis Francorũ finibus à Valẽtiniano oppreſſos. Claudianus Franciam appellat fallacem. ſed laudi datur hoſtem feſelliſſe. reges præterea à Romanis accipere ſolitam ſignificat. Sic enim ad Stiliconem canit uerè poetam agens,

Prouincia miſſos
Expellet citius, fallax quàm Francia reges
Quos dederis.

Id uero quod ſubdit magis ad hiſtoriam pertinet, captos uidelicet duos Francorũ reges, tam ampla gens fuit, ut complures Principes haberet, Marcomerum uidelicet & Sonnonem, alterumq́ exulaſſe apud Ethruſcos, alterum dimiſſum ut exulis interim ditionẽ uexaret, à ſuis mox iugulatũ. Verſiculi hi ſunt, ſed incorrupti quum uulgo mendoſiſſime legantur,

Acies non iam pulſare rebelles
Sed uinclis punire licet. Sub iudice noſtro
Regia Romanus diſquirit crimina carcer.
Marcomer Sonnoq́ docet. quorum alter Ethruſcum
Pertulit exilium. quum ſe promitteret alter
Exulis ultorem, iacuit mucrone ſuorum.
Res auidi concire nouas, odioq́ furentes
Pacis, & ingenio ſcelerumq́ cupidine fratres.

Illud ad Stiliconem Vandalum adulantius ab eodẽ illic dictũ eſt, de domitis Francis, & Alemannis quos Sueuos appellat. utrorumq́ reges promiſſam cæſariem alebant, ſed præcipue Francorum. unde dixit,

Crinigero flauentes uertice Reges.

Verſiculi illi ſunt huiuſmodi,

Miramur rabidis hoſtem ſuccumbere bellis,
Quum ſolo terrore ruant. Non claſſica Francis
Intulimus, iacuere tamen, non Marte Sueuos
Contudimus, queîs iura damus. quis credere poſſit?
Ante tubam nobis audax Germania ſeruit.
Cedant Druſe tui, cedant Traiane labores,
Veſtra manus dubio quicquid diſcrimine geſſit,
Tranſcurrens egit Stilico. totidemq́ diebus
Edomuit Rhenum, quot uos potuiſtis in annis.
Quem ferro, alloquijs, quem uos cum milite, ſolus
Impiger à primo deſcendes fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
Fulmineum perſtrinxit iter. Ducis impetus undas
Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
Cum Rheni creſcebat aquis. Ingentia quondam

Reges Francorũ & Sueuorũ, hoc eſt Alemannorũ

Nomina, crinigero flauentes uertice Reges
Qui nec principibus, donis precibusq́ uocati
Paruerant, iuſſi properant, ſegniq́ uerentur
Offendiſſe mora. tranſuecti lintribus amnem
Occurſant ubicunq́ uelis. Nec fama fefellit
Iuſtitiæ, uidere pium, uidere fidelem.
Quem ueniens timuit, rediens Germanus amauit.

Germani hoc eſt Franci & Alemãni Romanis pacem uendebãt

Illi terribiles quib. ocia uendere ſemper
Mos erat, & fœda requiem mercede paciſci,
Natis obſidibus pacem tam ſupplice uultu
Captiuoq́ rogant, quàm ſi poſt terga reuincti
Tarpeias preſſis ſubeant ceruicibus arces

Porrò Chaucorum nomine Claudianus Francos intelligit quibus olim erant non modo finitimi, ſed etiam, quod Græci dicunt ὁμοεθνεῖς, ſicut per Sueuos, rurſum Alemannos, quum inquit,

Tum forte decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
Germanis, reſponſa dabat legesq́ Chaycis
Arduus, & flauis ſignabat iura Sueuis.
His tribuit leges, his obſide fœdera ſancit
Indicto. bellorum alios tranſcribit in uſus
Militet ut noſtris detonſa Sicambria ſignis

Apud eundem Rhoma gratias agit Honorio Aug. ob oppreſſos Francos & Alemannos: carmen ſic habet,

Ante

Ante pedes humili Franco,triſtiq́ꝫ Sueuo
Perfruor,& noſtrum uideo Germanice Rhenum.

Idem Galliã inducit quæ Stiliconẽ Vandalũ hijs uerſiculis alloquatur.
Qui mihi Germanos ſolus Francosq́ꝫ ſubegit,
Quur nondum legitur faſtis? quur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen,quod iam numerare decebat?
Vſque adeo ne leuis pacati gloria Rheni?

Honorium Cæſarem idem Poeta laudib.ornans,rurſum canit,
Ante ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem,pauidoq́ꝫ orantes murmure Franci
Procubuere ſolo.iuratur Honorius abſens,
Imploratq́ꝫ tuum ſupplex Alemannia nomen.

Sidonius Apollinaris Francos natatu ualuiſſe teſtatur, in Panegyrico quodam de Auito ſic ſcribens,
Tibi uincitur illic
Curſu Herulus,Chunus iaculis,Francusq́ꝫ natatu
Sauromata clypeo,Salius pede,falce Gelonus.

In eodẽ carmine Septẽtrionales populos multos enũmerãs addit tandẽ,
Prorumpit Francus.

Idem Conſentium Narbonenſem celebrans qui legationib. obeundis clarus erat,ſic canit,
Hinc ſi fœdera ſoluerentur orbis,
Pacem te medio darent feroces,
Chunus,Sauromatæ,Getæ,Gelonus,
Tu Tuncrum,& Vachalim,Viſurgin,Albim,
Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares uenerantibus Sicambris,
Solis moribus inter arma tutus.

Porrò militarunt etiam Franci ſub ſignis Romanis. Nam Marcellinus libro xv. nominat Malarichum Framum & Syluanũ pedeſtris militiæ rectorem,qui Cæſaris nomen uſurpans ſub Conſtantio Cõſtantini F. interemptus eſt apud Coloniam Agrippinam in ſacello Chriſtiano. Puto iam ſatis conſtare ex tot autorum teſtimonijs,ubi primas ſedes ſuas Franci habuerint, quamq́ꝫ regionem poſt inuaſerint dextram Rheni ripam inhabitaturi. Conſtat præterea puros putos Germanos fuiſſe.quod alio loco magis cõfirmabitur,ubi de lingua francorum diſputabimus. Iſti uero Barbari nobiliſſimum in Gallijs regnũ conſtituerunt,quæ perpetua Germanorum laus eſt,multisq́ꝫ ſeculis tenuerunt,donec paulatim abſorberentur. At inter Gallos hodie ut quiſq́ꝫ procerũ plus Frãcici ſanguinis à maioribus ſuis habet,ita regno fit propior. Et durat adhuc durabitq́ꝫ inclytum Francorũ nomen. Quem

franci in gallis regnum constituerunt

men. Quem enim pudeat à tam ſtrenua gente duxiſſe originẽ? Certe Romanis minus de ſui initio gloriari licet. Sed nũc de præſtantiſſima Alemannorum gente diſſeramus.

ALEMANNI IN GERMANIAM INTER MENVM Rhenum, & Danubium iuxta ſyluam Martianam.

FRancorum origo nõ multo plurib. hactenus nota fuit, quàm eſt & Alemannorum. De nomine uero ut paſſim ineptiunt ſcriptores, dum alius à Lemanno lacu trahit prorſus alienam etymologiã, feſtiuam alius ab ala magna. quod pontifex quidam Romanus feciſſe dicitur exhortaturus Germanos ad bellum contra Turcas. Nonnulli à Limmaha amne qui è lacu Turegienſi profluit, deducere ſunt auſi. Sed omnium ineptiſſimus eſt Annius quidã in Beroſum, autoris fabuloſi, fabuloſior interpres. nam quoties ille hircum mulget, iuxta prouerbium, hic cribrum ſupponit. Non nego tamen doctum fuiſſe qui nobis Beroſum effinxit quiſquis fuit. nam ita rem temperauit ut non cuiuis impoſtura ſtatim ſuboleat. Is legerat apud Tacitum, Germanos dicere Herculem apud ſe fuiſſe, quare quum forte deeſſet nomen regis, aſcripſit, apud Tuyſcones regnat Hercules Alemannus, & hunc Teutanis filium facit. Anius nugis nugas cumulans Hebraicam etymologiam, ſi dijs placet, affert ex Talmutiſtarum arcanis literis, אַלְוֵ enim alueum ſignificare, & Mannum eſſe Rhenum. proinde dictos Alemãnos, quod ad Rhenum habitent. O ſomnia. Nouum eſt Alemannorũ nomen, & multo recentius quàm Germanorum. Auditum autem eſt primũ, ut ſuſpicor, ſub Probo Aug. Fl. Vopiſcus in uita Proculi. Nam Alemannos, inquit, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non ſine gloriæ ſplendore cõtriuit. Cuius cauſa, quia Germanorum nomen uſitatius erat, Alemannorum uero nouum & ignotius, præſertim Prouincialibus. Itaq; reperio longe antea Antoninũ Caracallã Alemannici cognomen uſurpaſſe, quod Alemannorum gentem uiciſſet. & Claudium Cæſarem qui poſt Gallienum imperauit legimus innumeras Alemannorum cohortes nõ procul Benaco lacu contudiſſe. Huius uocabuli etymologiam rectius explicat Aſinius Quadratus, qui apud Agathiam, collectitiam gentem fuiſſe teſtatur, quam rem ipſum nomen præferat. Nec ideo ἀπὸ τῶ ἀλήμεναι deduci debet quod Græcis errare ſignificat, perinde ac Alemanni ſint, ἀλήμονες. ſed Germanica dictio eſt. Enimuero ſuſpicor quum Germani illi Septentrionales ex magna parte Sueui Tranſalbiani cum aliquot ulterioribus nationibus, mutare ſedes & opportuniora ad deprædandas Romanorũ prouincias occupare loca conſtituiſſent, nam illic præ multitudine potentiſſimorũ populorũ, hinc Francorum, illinc, Sueuorum, Quadorũ & Marcomannorũ uix ullus incurſioni patebat aditus, imitati priores Germanos, qui tranſito Rheno primi ſibi hoc nominis indiderunt, & ipſi nouo uocabulo ſe Alemannos appellarunt, glo

runt,glorioſo quidem nomine ſed formidabili cōſanguineis populis ac mi
ſeris prouincialibus,nempe quod fortiſſimi bellatores eſſent & uiri omnes.
Nam hæc eſt huius uocis germana interpretatio. Afferam huius rei ſimile
exemplum. Noſtra ætate militum manus iŋ inferiori Germania ſe diabo/
los appellarunt, ad incutiendum terrorem ŋs aduerſum quos mittebantur.
Veſtes erant nigræ, haſtæ nigræ, uultus ipſi nihilo candidiores. & certè
multis iuxta nomen perniciē attulerūt, donec crebris bellis conſumerentur.
Non aliter ambitioſum hoc uocabulum collectæ Germanorum genti for/
tunamq́ nouam tentaturæ placuit. Et hactenus de nomine. Porrò Ale/
manni inter Mœnum amnem, Danubium, Rhenum, & fontem Danubŋ
ſiue limitem qui Rhetiam ac Germaniā diuidit,nouas ſedes fixerunt. non
quod hanc latam Germaniæ partem ante non tenuerint Germani,ac par/
tim Sueui,ſed quod tum pauciores incolas haberet is tractus, & cōmodior
eſſet illinc ad Rhetiam primam, hinc ad Maximam Sequanorum & Pri/
mam Germaniam incurſandam opulentiſſimas prouincias:quod unū ſpe/
ctabant Alemanni.Quo nomine nihil ambigo prioribus cultoribus gratū
fuiſſe conſanguineorum ſuorum aduentum. Argumento nobis eſt illos à
Septentrione ueniſſe, quod quū Gothi Burgundiones adhuc in ſuis ſedib.
agenteis excinderent,Alemanni profligatos reſtituere uoluerunt, non hoc
facturi niſi aliquid uel amicitiæ uel fœderis inter ipſos interceſſiſſet,ex uete
rum fortaſſis ſedium uicinia.Docet hoc quod dixi Mamertinus Panegyri/
ſtes in Genethliaco ad Maximianū Aug.Gothi,inquit,Burgundiones pe/
nitus excindunt.Rurſum pro uictis armantur Alemanni. Adde huc quod
quum à Gothis eiecti Burgundiones, in Germania ſedis inopes uagaren/
tur,ad Alemannos tanquam amicos cōceſſere. Sed quum potentē gentem
recipere nollent, illi ui & ferro in Alemanniam non tamen citra damnum
ſuum irrupere.& aliquot illic annis conſedere,donec in Sequanos maturius
tranſirent.Nam diſcordiam inter Alemannos & Burgundiones pepererat
illa uiolenta irruptio.Colligere licet hoc ex Mamertino: Burgundiones,in/
quit,Alemannorum agros occupauere,ſed ſua quoq́ clade quæſitos. Ale/
manni terras amiſere,ſed repetūt.Porrò Martiana ſylua ſiue Hercynia Ale Hercynia silua
mannis tutū perfugiū erat aduerſum Romanos inſequenteis,quod aliquo/
ties accidit.Narrauimus ſupra quū de ſtatu ueteris Germaniç loqueremur,
Probū Germanos ultra Albim & Alemannos ultra Nicrum ſubmouiſſe,
emaculantes Vopiſci locū & Auſonŋ carmen. Nec fruſtra Manlius Statia
nus apud Fl.Vopiſcū in uita Probi,dixit,Teſtes Germani & Alemāni lon
gè à Rheni ſubmoti littoribus.Nam cōmuni Germanorū uocabulo,natio
nes cis Albim habitantes intelligit,Bructeros,Cheruſcos, & Chattos.Per
Alemānos aūt innuit eos q Martianas ſyluas incolebāt & accolebāt, quos
Schuartzuualderos appellamus uulgo, quaſi nigræ ſyluæ cultores, quod

uernacula ſimplicitas Martianam in Schuartzam, hoc eſt nigram detorſe-rit. Ammianus de Iuliano Cæſare, Profecturus itaq; per Martianas ſyluas uiasq; iunctas Hiſtri fluminis ripis, inter ſubiecta uehementer incertus id uerebatur, ne contemptus, ut comitantibus paucis, multitudinē offenderet repugnantem. Erat autem tum Iulianus in Rauracis. Maximianus Hercu-leus regem quendam Alemannorum cepit, & per pontē Magonciacenſem ingreſſus totam Alemanniam populando percurrit uſq; ad traiectū Gun-tienſem, hoc eſt uſq; ad pontem qui apud Guntzeburgum oppidum ho-dieq; ſeruatur. De qua re Panegyriſtes, Captus f. inquit, rex ferociſſimæ na tionis inter ipſas quas moliebatur inſidias, & à ponte Rhéni uſq; ad Danu bij tranſitū Guntienſem deuaſtata atq; exhauſta penitus Alemannia. Sic enim illic legendum, non, continenſem. Idem ad eundem Maximianū pau lo poſt, Nunc uero toto orbe terrarum, inquit, non modo quâ Romanus li mes fuerat uirtute ueſtra recepto, ſed etiam quā hoſtilis edomito, quum to-ties proculcata eſſet Alemānia, toties obſtricta Sarmatia, Vitungi, Quadi, Carpi, toties profligati, ſubmittente ſe Gotho pace poſcenda, ſupplicante per munera rege Perſarum, urebat animos, quod nunc deniq; confitemur, una illa tanti imperij contumelia, eoq; nobis intolerabilior uidebatur, quod gloriæ ſola reſtabat. Hæc ille. Facilis erat Alemannis iam ad Martianā ſyl-uam conſidentibus in Galliam interiorem per Rauracos uel Tribochos ir-ruptio. Proinde Conſtantius Cæſar pater Conſtantini Magni, prope Lin gonas in Sequanis ingentem de Alemannis reportauit uictoriam princi-patu Diocletiani Aug. in eo conflictu grauiter uulneratus. Quam rem Eu-tropius hijs uerbis deſcribit, Per idem tempus, inquit, à Conſtantio Cæ-ſare (ſic enim illic legendum, non, Cōſtantino) in Gallia pugnatum eſt circa Lingonas, die una aduerſam & ſecundā fortunā expertus eſt. Nam quum repente Barbaris ingruentib. intra ciuitatem eſſet coactus tam præcipiti ne ceſſitate, ut clauſis portis, per murum funibus tolleretur, uix quinque horis medijs aduentante exercitu, ſexaginta ferè milia Alemannorum cecidit. Pa negyriſtes ad Conſtantinum de patre Conſtantio loquens non modo hu ius Lingonicæ uictoriæ meminit, ſed & alterius apud Vindoniſſam quod Heluetiorum oppidū fuit nunc exiguus uiculus, aduerſum Alemannos ob-tentæ. Quid cōmemorem, inquit, Lingonicam uictoriam, & Imperatoris ipſius uulnere glorioſam? Quid Vindoniſſæ campos hoſtium ſtrage com-pletos, ſed adhuc oſſibus opertos? Indicat Nazarius in Panegyrico ſuo, quaſdam Germanorum gentes & in hijs Alemannos, primum ſigillatim quamq;, deinde coniunctis uiribus contra Conſtantinum mouiſſe. Quid memorem, inquit, Bructeros, quid Chamauos? quid Cheruſcos, Chabio-nes, Alemannos, Tubantes? bellicum ſtrepunt nomina, & immanitas Bar-bariæ in ipſis uocabulis adhibet horrorem. Hij omnes ſigillatim, dein pa-

Victoria Lingonica
Victoria Vindoniſſenſis

riter ar

riter armati,conſpiratione fœderatæ ſocietatis exarſerant. Addit Nazarius collectum iſtarum gentium exercitũ ab ipſo Conſtantino duobus tantum comitato,ſed priuato cultu confidenter aditum, feciſſe eum uerba, ſpem illorum agitaſſe,& uerſaſſe credulitatem (ſic enim illic legendum) negaſſeq́ Conſtantinum eſſe præſentem. Quæ res fecit ut Germani incurioſius agerent,faciliusq́ profligarentur. Nam Romanos propter abſentiam Imperatoris contemnebant. Hic fuit aſtus Conſtantini aduerſum Germanos. Imperiale faſtigium præcipuè debet Alemannis Cõſtantinus. Siquidẽ quum in Britanniam ex Roma adiutus curſu publico profugiſſet,& tum forte pater ipſius Conſtantius illic uitam cum morte cõmutaret, præcipuus illi autor fuit capeſſendi imperij Rex Alemannorũ Erocus qui in aula Cõſtantij agebat. Id quod à Sexto Aurelio proditum eſt, de Conſtantino enim loquens,Mortuo patre cunctis,inquit, qui aderant adnitentib. ſed præcipuè Eroco Alemannorũ Rege auxilij gratia Conſtantiũ comitato, imperium capit. Huius filius Conſtantius quum aduerſum Gunomadum & Vadomarium fratres Alemannorũ reges qui ſuperiorem partẽ ſyluæ Martianæ tenebant contra Rauracos, bellũ inſtituiſſet, propter deuaſtatã Galliam, & Romani milites pontem coniunctis nauib. in Rheno ſuſpendiſſent, ita reſtiterunt Alemanni,ut hoſtes retrocedere cogerent. Quare tentarunt per uadum quod quidam oſtenderat,Rhenum furtim tranſire. Sed illic uigilabant Alemanni. Mirum autem eſt quod tum à Conſtantio pacẽ orarunt, quam impetrare facillimũ erat. putat Marcellinus aruſpices diſuaſiſſe pugnam. Eodem autore conſtat Alemannos apud Conſtantium meruiſſe, & quoſdam ad ſumma honorum faſtigia prouectos. nam Latinus (forte Altinus) domeſticorũ Comes fuit, Agilo tribunus ſtabuli, Scudilo, rector ſcutariorum. Hij tunc,inquit ille,uelut dextris ſuis geſtantes rempublicam colebantur. Vnde Alemannorũ ſigniferũ legimus ad Perſas diſceſſiſſe quod ei parũ cõueniebat cum Iouiniano qui poſt Iuliani mortem imperium eſt adeptus. Paulo poſt rurſum ob eandẽ cauſam Alemannis indixit bellum Conſtantius. Egreſſus tum in Rhetias quũ ad Campos quos Cauinos uocant,ueniſſet,præmiſit Arbetionem iuſſum ut ripam Brigantini lacus emetiens, Alemannos ſi quos offendiſſet,mox inuaderet. At hij è latebris quibuſdam exilientes,Romanos in fugam uerterunt. Ob quam uictoriã elati, circa munimẽta Romanorum, quæ ad Rhenum & lacũ Brigantinũ erant, ubi hodie Conſtantia uiſitur, caſtellũ ſiue munimentũ id temporis contra Alemannos à Conſtantio conditum, ſuperbè obambulantes à cõuicijs in illos nõ abſtinebant. Sed quum prædis inhiarẽt diſperſi, fugati ſunt & ipſi à Romanis. Coactus eſt deinde Conſtantius Iulianum patruelem ſuũ titulo Cæſaris ornatum ad defenſionẽ Galliarũ mittere contra Alemannos & Francos qui propter abſentiam Imperatoris longinquis diſtenti bellis

prouincias ſubinde uexabant,ſed præcipuè Gallias. Obſederant tum Au-guſtodunũ in Heduis Alemanni. Iulianus nouus Cæſar primo ueluti rudimento depulit illos. Liberauit & Trecaſſes, Senonasq́. Poſtea per Decem pagos (loci nomen eſt) in primam Germaniam profectus quam Alemãni iam poſſidebant, ciuitates omnes à Barbaris uendicauit, primam omnium Brocomagum, uulgò Bromat hodie uocatur frigidus uicus infra Argentoratum, nam per tres Tabernas ut puto uenerat Iulianus, deinde Argentoratum, Tarbellos, Sebuſianos, Nemetas, Vangionas, & Magonciacum. Digreſſo Senonas in hyberna Iuliano rurſum cuncta uaſtabant Alemanni. Quare Barbatio cum xxv. milibus armatorũ miſſus eſt ad Rauracos. Proximo loco Seuerus exercitum habebat. Nihilominus Alemanni inter hoſtium gemina caſtra feliciter in Galliam irruperunt, & Lugdunum depopulati ſunt. Forte legẽdum apud Marcellinũ, Ebredunum, quod oppidum non procul aberat à Rauracis. Verum quum redirẽt onuſti præda, ab equitibus Romanis partim male ſunt accepti. Non tamen auſus fuit Barbatio illos aggredi, cum Bainobaude tribuno, & Valentiniano qui poſtea fuit imperator, equeſtrium turmarum rectoribus. Tantum uero terroris exercitus iſti Romanorum Alemannis incuſſerunt, ut qui trans Rhenum ſedes fixerant dum abſunt diu Romani, domicilia ſua alioqui ob difficultatẽ uiarum inacceſſa cæſis etiam arboribus communirent, & multi diffidentes ſe tueri poſſe in inſulas Rheni profugerent. Ad unam inſulam ſcutis in modum alueorũ ſuppoſitis, nando Romani milites peruenere. Trucidati ibi uiri mulieresq́, nec ab infantium cæde temperatum. Eam inſulam eſſe reor in qua cœnobium eſt hodie Benedictinorũ quod Rheni augiam appellãt propè cataractas eius amnis infra Scheffhuſium. Cæterum dum Romanus miles partim agrarijs ſtationibus occupatus eſt, ne uis inferretur illis qui frumẽta colligebant, Alemanni Barbationem adoriuntur, & uſq; ad Rauracos fugatum, captis calonib. ſarcinis iumentisq́ ſpoliant. Quæ uictoria commouit octo reges Alemannorum, ut coniunctis uiribus Rhenum cum Iuliano pugnaturi tranſcenderẽt. Apud Argentoratũ fixere caſtra ſua. Cæſar relictis tribus tabernis quod munimentum tum reparabat, Alemannis obuiã proficiſcitur. Conſeruntur manus. Equitum cuneos primũ noſtri diſiecere. Sed pedites fortiter reſiſtebant. Hos inclinatos, auxiliares Bataui reſtituunt. Itaq; uincũt Romani. Capitur ingẽs ille & obeſi corporis Chondomarius Alemannorũ rex, qui cum Serapione eum exercitũ duxerat. Is ab Iuliano primum miſſus ad comitatum Conſtantij Aug. tum apud Mediolanum agentis. ſed ab illo Romam deductus, in Caſtris peregrinis quæ in monte ſunt Cælio, morbo ueterni conſumptus eſt. Iulianus occiſorum corporibus humari iuſſis per Tres tabernas, ubi aliquandiu commoratus eſt, prædam omnẽ cum captiuis in Mediomatricos aduehendã curauit. Ipſe mox cum

exercitu

exercitu Magonciacum eſt profectus,& illic ponte tranſito, terras Aleman norum intrauit. Qui pleni terroris ob cladẽ nuper acceptam, primũ pacem petere uiſi ſunt. ſed ſubito mutatis animis bellum indicebãt. Itaq; Iulianus aſtu cum illis agendum ratus, noctu manum militũ nauigijs impoſuit, iuſ ſitq; ut egreſſi tum ferro tum flammis omnia uaſtarẽt. Quum poſtero die fumum hinc inde uidiſſent Alemanni, perterriti, nam ingentem exercitum tranſiſſe ſuſpicabantur,& equites Romani paſſim diſcurſabant, trans Mœnum amnem (ſic enim in Marcellino legendum, non, Rhenum) aufugerũt. Multũ damni tum Alemannis illatũ eſt. nã abacta pecora, uillæ & domus ritu Romano conſtructæ exuſtæ ſunt, frumenta aſportata, abducti captiui. Iam ad decimum lapidem à Magonciaco in Alemanniam proceſſerat miles Romanus, quum repertis ſemitis quæ abiegno robore erãt obſtructæ, non tam ob inclemẽtiam cœli, præterierat enim æquinoctium autumnale, quàm ob uiæ difficultatẽ aſperitatemq;, progredi nequiuit. Et timebantur in receſſib. aurijs hoſtium inſidiæ. Cæterũ nemine prodeunte rem egregiam Romani ſunt aggreſſi. Marcus Vlpius Traianus, is qui adoptatus à Nerua Cocceio, Traianus Nerua dictus eſt, quũ Germaniam prouinciam adminiſtraret, nam agens Agrippinæ eſt adoptatus & Cæſar factus, omnia munimẽta ac caſtra quæ olim Druſus Germanicus in ueteri Germania trans Rhenum ſub Auguſto conſtruxerat, diligenter reſtituit, quædam à fundamentis erexit. Atq; hoc eſt quod de eo prodit Eutropius, quum inquit, Vrbes trans Rhenũ in Germania reparauit. Is Traianus etiam in Germania quæ poſtea ceu docuimus Alemannia dicta eſt, non procul à Meno Rhenoq; fluminibus arcem conſtruxerat, dum Germanos perſequitur, quam à ſuo nomine Traiani arcem appellauit aut Traianum. Fuit autem ille non minus uir fortis quàm & laudis cupidus, quod uel ſolæ inſcriptiones teſtentur quæ hodieq; in Dacia extant innumeræ, & Vlpia Traiana ciuitas eius prouinciæ ſic nominata. ut hunc herbam parietariã nõ infeſtiuè uocarit iocans Cõſtantinus. Id munimentum partim à Germanis dirutũ, partim ab ipſa uetuſtate conſumptum quum reperiſſent in iſta de qua nunc loquimur expeditione Romani milites,& nemo obſiſteret, iuſſu Iuliani primũ tumultuariè repararunt, & defenſores in eo collocarunt aduerſus Alemannos. deinde pace cum hoſtibus firmata accuratius muniervnt, non ſolũ tormentis muralib. ſed & annona. Nam quum tres Alemannorũ reges, ex hijs qui uictis apud Argentoratum ſuppetias miſerant, tandem ueniſſent, ea conditione pacem obtinuerunt, ut nõ minus fœdera quàm ipſum munimentum ſeruarẽt illæſum, ſi opus eſſet frumenta afferrent, locumq; defenderent. Id munimentum eſſe conijcio quod hæc ætas Cronburgũ uocat, quaſi Tronburgum, hoc eſt Traiani burgũ, à Principe Catthorum ſuperioribus annis occupatũ, quod Martinus loci dominus Siccingij partes ſequeretur. Porro *Caſtrũ Traiani*

 non po

non poterant quieſcere noſtri. nam Vithungi Alemannorum pars, quos poſſibile eſt Vuirtenbergenſi ditioni dediſſe nomen ab illis profectos qui Trebellio Pollioni Virtingi dicuntur, Italiæ minãtes, Rhetias miſere deuaſtabant, ita ut etiam oppida obſederent, quod prioribus incurſionib. non erat factum. Sed Barbatio mãgiſter peditum poſt Syluanum Francum, & Neuita præpoſitus equitũ, cum ualida manu illos depulerunt. Sub Valentiniano tertio Vithungos rurſum, in Rhetiam ſecundam quæ Vindelicia prius dicta fuit, & in Noricum incurſaſſe conſtat, qui eoſdẽ ab Auito repulſos cõmemorat, hoc carmine,

Iam poſt Vithungos, & Norica bella, ſubacto
Victor Vindelico.

Cæterum quum Iulianus Francos & Chamauos in Germania ſecunda compeſcuiſſet, ſupra Magonciacum ponte facto Rhenum tranſijt Alemannis iugum impoſiturus. Vbi Marcellus Seuerus adeo cognitam ante uirtutem Alemannorum timuit, ut extrema ſit minatus indicibus uiarũ qui præcedebant ni iurarẽt ſe penitus iter ignorare. Hoc faciebat ne progredi cum exercitu cogeretur. Et tamen quum ſic cunctarẽtur Romani, ſuapte ſponte uenit Sunomarius, Alemannorum rex, & cum Iuliano pacem inijt, redditis captiuis quos domi detinebat, & annonam mittere pollicitus. In Hortarij deinde regnum itum eſt per occultam ſemitam indicio captiui cuiuſdam. nam uiæ cæſis arboribus interſeptæ erant, uici exuſti, pecora abacta, homines interempti. Quod uidens Hortarius rex & ipſe ueniam precaturus accurrit. Reddidit captiuos, & in uſum reparandarum urbium quas in Germania prima Alemanni exciderant, materias & ligna ſubuehere iuſſus eſt. nec enim frumenta dare potuit, propter uaſtationem paulo ante factam & incendium. Reditum in hyberna. At quoniam nondũ tota pacata erat Alemannia, nam adhuc ſex reges hoſtes erant, Macrianus, Hariobaudus, Vadomarius, Varius, Vrſicinus & Verſalpus, ineunte uere exploratorem Hariobaudem, Germanici ſermonis peritum, ſpecie legationis ad Hortarium regem iam pacatum miſit. Quo reuerſo quum totus exercitus Magunciaci collectus eſſet, noluit Iulianus illic ponte Rhenum tranſire, quanquam hoc faciendum Florentius & Lupicinus contenderent, ueritus ne fœderatorum regum terræ uiolaretur, quãdo tranſitus militũ citra maleficium nõ fiunt. Et iam Sunomarium regem amicũ Romanis cuius pagi ulteriorib. Rheni ripis adhærebant, Alemanni monuerant ne uenientem exercitum tranſire ſineret. Quum uero negaret ſe ſolum hoc poſſe, magnis illi uiribus Magonciacum properant, ipſi ripas obſeruaturi. Nõ placebat Iuliano conſiliũ contexendi pontis, quod nollet periculo ſuos expponere. Verum noctu trecẽtos tantum milites ad hoſtilẽ ripam ſummo ſilentio nauibus tranſuehi iubet. Qui cum Alemannos tranſeundo fefelliſſent, ad ignes hoſtium tantum intentos

tentos,inciderunt adhuc ea nocte in reges,regaleis,& regulos quoſdã quos Hortarius rex nihil de Romanorum traiectione ſciẽs ne quis id actũ dolo putet, ad conuiuium uocatos, uſq; ad tertiam uigiliam extẽtis epulis more gentili tenuerat.nec contingere ullo modo potuerũt,tenebrarũ & equorum adiumento,quò dubius impetus truſit,abreptos.ſic enim caſtiganda Marcellini uerba.quos autem ex ſeruis nacti ſunt,occiderunt. Cognito Romanorum tranſitu,territi ſunt reges, & qui pontem ne ſtrueretur obſeruabãt, domum reuolant ſuis rebus conſulturi. Quo tempore,ponte conſtituto cæteræ cohortes ſunt Rhenum tranſgreſſæ,Seruauit Hortariò fidem miles nihil damni inferens. At ſecus actũ in hoſtili terra. In regione Capellatiana, quæ à Palas nomen habet,cui hodie præeſt Comes hinc dictus Palatinus, caſtra ſunt poſita. nam expectabantur Macrianus & Hariobaudus germani fratres, & reges, qui pacem & fœdus petituri ueniebant. Superuenit & Vadomarius rex contra Rauracos habitans limiti uicinus, hoc eſt, è regione uiculi,cui Auguſtæ nomen eſt,miliario ſupra Baſileam, nõ ſuam ſolum ſed & Varij,Vrſicini,& Veſtralpi ſociorũ regum cauſam acturus.Macriano & Hariobaudo data pax, & Vadomario q pridẽ in clientelã à Conſtantio fuerat receptus. Abſentib. regibus nihil reſponſum eſt. Sed paulo poſt in ipſorum fines immiſſis populatorib.didicerunt,proprijs legatis pacem eſſe feriò petendam.Quam omnes ſimili conditione obtinuerũt,ut uidelicet captiuos redderẽt,quos crebris excurſionibus abduxerãt. Atq; hinc fama nata celebris de Iuliano, quod Alemanniæ regna quædam proſtrauiſſet,recepiſſetq; oppida Gallicana ante direpta à Barbaris & exciſa,quos ipſe tributarios fecerit & uectigaleis.Quæ res illi non mediocrem inuidiam conciliauit apud Conſtantium arrogantiſſimũ principem,quem adeo non pudebat manifeſtæ uanitatis, ut Chonodomarium Alemannorũ regem à ſe captũ prædicaret, ſeq; ſtetiſſe inter ſigniferos: nam hæc in annaleis ſuos referri iuſſit,quum tamen nemo non ſciret id horæ quum commiſſa pugna eſt,quadrageſima manſione fuiſſe Conſtantiũ ab Argentorato diremptũ. Is timens quod poſtea accidit,ut eſt nulla fides regni ſocijs, ne diſcederet è Gallijs Iulianus ueluti re confecta,monet occultè per literas Vadomarium Alemannorum regem ueterem clientem,qui,ceu diximus, è regione Auguſtæ Rauricæ Martianã ſyluam accolebat,ut diſſimulans interim ſe eſſe hoſtem,nam nuperrimè cum Iuliano fœdus ſanxerat, quemadmodum mox retulimus,ſubmitteret aliquos qui collimitia uicina popularentur. Itaq; uidens Iulianus tum Rhetiæ confinia uaſtari, miſit Libinonem quendã qui populatores arceret. Is non procul Sanctione oppido quod hodie Seccingam dici puto diuo Fridolino nobile,niſi Veſontione legendũ illic eſt,cum Alemannis confligens occubuit, ex ſuorum numero nõ paucis deſideratis, & ob ducis mortem mox in fugam uerſis.Poſtea Vadomarius uaferrimus

princeps

princeps cœpit Iuliano ſuſpectus eſſe,cui ſubolebat,illud autore Cōſtantio factum. Sed aperta res eſt,quum paulo poſt ſcriba Vadomarij à ſtationarijs militibus comprehenſus eſt literas ad Auguſtum perlaturus,in quib.& hoc inerat præter alia multa, Cæſar tuus diſciplinam nō habet. Proinde Iulianus comprehendendi Vadomarij conſilium init. Obſignatam ſchedam ob alia negocia quædam in Rauracos proficiſcenti Philagrio cuidā tradit, iubens ne aperiret niſi cis Rhenum uiſo Vadomario: nam in caſtra Romanorum uel apud Auguſtam Rauricā uel apud Confluētes, Vindoniſſam, Forum Tiberij, item alijs locis ſubinde trans Rhenum cōmeabat. nec tum quicquam mali ſuſpicabatur. Forte contigit ut apud Præpoſitum militum utriꝗ in cœna accūberent. Philagrius inſpectis prius literis, à conuiuio Vadomarium capit, comitibus ipſius dimiſſis. Ad Cæſarem inde ductus eſt, & mox in Hiſpanias relegatus. Hic poſtea Phœnicen rexit Ducis nomine, miſſus ad Nicæam oppugnandam ſub Valente. Exregem Alemannorum uocat Ammianus, quod rex eſſe deſijſſet, ut ætas ea dixit, Expræfectū, Exconſulem, Exquæſtorem, Excomitem. Sic enim eius uerba legēda ſunt, Ad quam obſidendam, cum huiuſmodi pugnarum peritis Vadomario miſſo duce Exrege Alemannorum, Valens Nicomediam pergit. Quid igitur mirum ſi Iulianus Cæſar poſt tot bella cum Alemannis geſta, apud Marcellinum milites pro concione alloquens ſic glorietur? Retexere ſuperfluum, inquit, puto, quoties hyeme cruda, rigētiꝗ cœlo, quo tempore terræ ac maria opere Martio uacant, indomitos antea, cum iactura uirium ſuarum repulerimus Alemānos. Id ſanè nec prætermitti debet nec taceri, quod quum prope Argentoratum illuxiſſet ille beatiſſimus dies, uehēs quodammodo Gallis perpetuam libertatem, inter confertiſſima tela me diſcurrente, uos uigore uſuſꝗ diuturnitate fundati, uelut incitatos torrētes, hoſtes abruptius inundanteis ſuperaſtis, ferro proſtratos, uel fluminis profundo ſubmerſos, paucis relictis noſtrorum, quorum exequias honeſtauimus celebri potius laude quàm luctu. Et in alia rurſum oratione quam in Rauricis apud milites habuit per Martianas ſyluas profecturus ad Danubium, quod tutò licebat Vadomario rege iā capto: Arbitrio dei cœleſtis, inquit, uobis inter ipſa iuuentæ rudimenta permixtus, irruptiones Allemannorū aſſiduas & Francorum, populandiꝗ uigentem licentiam fregi, uigoremꝗ comminui. Romanis agminibus quoties liberet Rhenum peruiū feci, cōtra murmura, fremitus, gentiumꝗ ualidarū uiolentos excurſus ſtando immobilis. Ammianus fautor pietatis Chriſtianæ ridet Iulianum qui gaudēs opinionum diſſidijs quæ inter Chriſtianos erant, quod ſic uidelicet impius homo diſcordem plebem minus timeret, exhortatus ſit Epiſcopos intra palatiū ad ſe cū populo uocatos, ut ciuilibus diſcordijs conſopitis, quiſꝗ nullo uetante reginæ ſuæ ſeruiret intrepidus, exclamaritꝗ, Audite me quem Alemanni

audierunt

audierunt & Franci. Quibus uerbis alluſit ad Plautinum illud in Sticho, Suus rex reginę placet, Sua cuiq; ſponſo ſpōſa. Item ad id quod ex Attilio Tullius citat, Suam cuiq; ſponſam, mihi meam, Suum cuiq; amorem, mihi meum. Non tacuit Iuliani uictoriam de Alemannis apud Argentoratum Nazarius Panegyriſtes, addens cauſam offenſi Conſtantij. Florentiſſimas quondam, inquit, antiquiſſimasq; urbes Barbari poſſidebant. Gallorū illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut immitib. addicta dominis ſeruiebat. Porrò aliæ quas à uaſtitate Barbarica terrarum interualla diſtulerant, Iudicum nomine à nefarijs latronib. obtinebant, ingenua indignè crucian-tibus corpora. ſic enim illic legendū. Nemo ab iniuria liber, nemo intactus à contumelia, niſi qui crudelitatem prædonis precio mitigaſſet, ut iam Barbari deſiderarētur, ut præoptaret à miſeris fortuna captorum. In hoc ſtatu Imperator noſter Gallias nactus, minimum (ſic enim legendū eſt) habuit aduerſum hoſtē laboris atq; diſcriminis. Vna acie Germania uniuerſa deleta eſt. Vno prælio debellatum. Sed emendatio morum iudiciorumq; correctio, & difficile luctamen & periculi plenum negociū fuit. Nam ut quiſq; improbiſſimus erat, ita maximè Cæſaris rebus inimicus, uitandis legū pœnis de nouo ſcelere remedia quærebat. & quia defendere admiſſa flagitia non poterat, in autorem iuris (ſic enim legendum) inuidiam congerebat. Et quū ſancti Principis artes (ſic ſcribendū) atq; inſtituta, falſarū opinionum uituperationem licentem (ita lego) ſubmouerent, callido nocendi artificio accuſatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beniuolentiam illa iactātes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus urbes Galliæ ex fauillis & cinerib. excitauit. Illæ prouinciæ obſeſſæ, expugnatæ, ferro igniq; uaſtatæ, beatiores ſunt hijs oppidis quæ habet ſine hoſte Conſtantius. Æſtates omnes in caſtris, hyemes in tribunalibus degit. Ita illi anni ſpacia diuiſa ſunt, ut aut Barbaros domitet, aut ciuibus iura reſtituat, perpetuum profeſſus aut contra hoſtem, aut contra uitia certamen. De rebellante Alemannia rurſusq; ſuperata ac de profectione Iuliani per Martianam Alemānorum ſyluam in Illyricū, ſubdit Nazarius, Mitto cunctā, inquit, Barbariam aduerſus uindicem Romanæ libertatis in arma cōmotam, gentesq; recens uictas ſed (ita namq; lego) aduerſus iugū nuper impoſitū ceruice dubia contumaces, rediuiuo furore, nefandis ſtimulis excitatas. quæ omnia, obſtinatam & immobilem Principis tandem uicere patientiam. Itaq; quum in ipſo molimine oppreſſiſſet Alemanniam rebellantem, qui paulo ante inaudita regionum, fluuiorum, montium nomina exercitu uictore peragrauerat, per ultima ferarum gentiū regna, calcata regum capita ſuperuolans, in medio Illyrici ſinus apparuit. Quod autem dixit nefandis ſtimulis, intelligit de Vadomario ad rebellionem incitato per Conſtantium. Idem Nazarius Nepotianum & Syluanum Francū Imperialis

Pugna Argentoratenſis

faſtigiſ inuaſores ſub Cõſtantio, negat æſtate Alemannicũ puluerẽ, hyeme pruinã Thraciæ intectis uerticibus perferre potuiſſe. Hactenus de Iuliani bellis aduerſum Alemãnos. Sub Valentiniano rurſum in Gallias acerrimã incurſionem Alemanni fecere. Cuius hæc fuit cauſa. Mos erat id temporis apud Romanos principes quarumlibet gentium legatos muneribus certi ualoris honorare. Miſerant tum, incertum cuius rei gratia, ad comitatũ Cæſaris legatos ſuos Alemanni, quibus minus datum eſt quàm aliâs exhiberi ſolebat. quare munera accepta propter uilitatem coram Imperiali procuratore fruſtra ſuccenſente in terram abiecerunt, durioribus etiã uerbis expoſtulante cum illis Vrſatio Magiſtro officiorum. quæ res eos longe commotiores reddidit. Reuerſi domum contemptos ſe prædicãt, & à Cæſareis miniſtris contumelioſius acceptos. Dignaq́ꝫ ea cauſa uiſa eſt quam bello ſtatim ulciſcerentur. Igitur Dagalaiphum miſit contra Alemannos Valentinianus, qui ingreſſus regionem illorum, parum hoſtes afflixit, copias ſuas cito reducere coactus. Agebat tum Pariſiſs Valentinianus, & libẽter Conſtantinopolim abiſſet propter Procopium qui in Oriente res nouas moliebatur. Verum adeo Galli timebant Alemannos, ut rogarent etiam nobiles miſſis legatis ciuitates, ne ſe immanibus hoſtibus exponeret propugnatore carenteis. Itaq́ꝫ precibus Gallorum uictus manere decreuit, plus ſemel publice profatus, hoſtem ſuum fratriſq́ꝫ ſolius eſſe Procopiũ, Alemannos totius orbis Romani. Quæ uerba mendoſiſſime leguntur apud Marcellinũ, hoc modo, Hoſtem ſuum fratreſq́ꝫ ſolius eſſe Procopium Alemannico ſitu totius orbis Romani. Sic olim M. Aurelius Claudius prius Gothos perſequendos cenſuit Reipublicæ hoſtes, quàm Tyrannos qui ſoli Principi inſidientur. Adhuc urebat Alemannorum animos uetus illa contumelia quam concoquere nõ poterant, ſimul incitabat nouũ damnũ quod inferente Daglaipho nuper perpeſſi erant. Proinde Galliã exercitu ualidiſſimo rurſum ingrediuntur. Sed hos aſſecutus Gratianus apud Argentuariã tum oppidum, nunc uicum agro Colmarienſi finitimum (diſtat autem trib. miliariſs à Seleſtadio) magna ſtrage deleuit, xxx. milibus profligatis. Cuius uictoriæ triumphum in carmine Moſella Auſonius cõmemorat, ultra Nicrũ fluuiũ Martianæ ſyluæ fugatos hoſtes canens ut ſupra citauimus. Poſt iſtam cladem acceptam aliquandiu ſe continuerunt. Pacatus tamen Panegyriſta ſcribit Alemannos omnes in auias ſolitudines compulſos à Theodoſio, ut Alemannicus merito dici poſſit. intelligit autẽ ſeceſſus Martiani nemoris. Redactum, inquit, ad paludes ſuas Scotũ loquar, compulſus in ſolitudines auias omnis Alemannus & uterque Maurus occurrent. Claudianus ad Honorium de obſequio Alemannorum,

Imploratq́ꝫ tuum ſupplex Alemannia nomen.

Idem in laudib. Stiliconis Vandili. Rheni calcator & Iſtri

Qſtentare

Oſtentare ſuos priſco ſi more labores,
Et gentes cuperet uulgo monſtrare ſubactas,
Certarent utroq; pares à cardine laurus,
Hæc Alemannorum ſpolijs Auſtralib. illa Ditior exũuijs.

Scribit Eutropius, ſub Valeriano & Gallieno Impp. Alemannos exhauſtis Gallijs etiam in Italiam tranſiſſe. Idẽ accidiſſe repeño ſub Iulio Val. Maioriano qui Auito ſucceſſit. quo tempore ſpoliatis Gallis quos Romani nomine Sidonius intelligit, per Alpeis & Cauinos Rhetiæ primæ campos prædando domum rediere. Sic enim eſt apud Sidonium.

Conſcenderat alpeis
Rhetorumq; iugo per longa ſilentia ductus
Romano exierat populato trux Alemannus,
Perq; Caui dictos quondam de nomine campos,
In prædam centum nouies dimiſerat hoſtes.

Idem de Alemannorum incurſione ſub ingreſſum Attilæ in Galliam, facta in partem Germaniæ primæ & Sequanos, ad Auitum,

Vt primum ingeſti pondus ſuſcepit honoris,
Legas qui ueniam poſcant Alemanne furoris.

Cæterum ante quoq; diximus Sueuorum nomine ſæpe ſignificari Alemãnos, nõ apud Claudianũ modo ſed & apud hiſtoricos. Sic Marcellinus de Conſtantio Conſtantini Magni F. quem rumor Alemannorũ in Rhetiam irrumpentium Romam coegit relinquere, Cupiẽs itaq;, inquit, auguſtiſſima omniũ ſede morari diutius Imperator, ut ocio puriore frueretur & uoluptate, aſſiduis nuncijs terrebatur & certis, indicãtibus Sueuos Rhetias incurſare. Paulus Diaconus, in Mauritio. Iſte, inquit, ex Sueuorum, hoc eſt, Alemannorum gente oriundus, inter Longobardos creuerat. Cuius cauſa eſt quod inter collectam Alemannorũ gentẽ complures & præcipue Sueuorum nationes eſſent. Hæq; ad Danubiũ uergebant. quæ ſe hodieq; Sueuos nominant. Eo uero loco ueteres etiam autores ponunt Sueuos. Accolarum Martianæ ſyluæ uerſus Rhenum uarians etiam inter ſe catalectus, ueterum nationum diuerſitatem arguit. Qui uero populi iſtos Alemãnorum tractus olim incoluerint in ſequentibus oſtendemus. Hoc poſtremo referendũ, in charta itineraria illa quæ eſt apud Chunradum Peutingerũ, trãs Rhenum ſupra Tenedonem, Iuliomagum, Brigobannẽ, & Aras Flauias, nemus eſſe depictum cum arboribus & aſcriptum maiuſculis literis,

S Y L V A M A R T I A N A

Et ſupra hæc uerba

A L E M A N N I A

In latere uero è regione Borbetomagi & Brocomagi, ſuperadditum

S V E V I A.

Sed poſuit in latere pictor ille quod trans ſyluam melius locaſſet, ni uetuiſſet anguſtia membranæ,& Germanica uelut aliena duxiſſet modice attingenda,prouincias tantum deſcribens.

BVRGVNDIONES IN ALEMANNIAM ET IN REgionem quæ Capellatium ſiue Palas dicitur.

C Plinius Burgundiones primi Germanorum generis, hoc eſt Vandalici facit, eos inter ultimos Septentrionis populos referens. ut planè uetuſtius nomen arbitrer,quàm quod primũ Cæſaris Tyberijq́ ætate natum ſit,à Burgis hoc eſt caſtellis limitũ. quam opinionem ſecutus Oroſius innumeros qui ſubſcriberent reperit. Agathias Græcus author Burguziones uocat,& Gothici generis eſſe tradit nimirum propter uicinitatẽ. Autor eſt Mamertinus Panegyriſta Burgundiones penitus à Gothis exciſos, Alemannorum agros inuitis illis proinde non citra ſanguinem occupaſſe, qui oppreſſis antea auxilio uenire uoluerint. Cæterũ ignoraturi eramus quemnam Alemãniæ tractum inuaſiſſent Burgundiones, niſi Marcellinus hanc rem explicuiſſet. Is de Iuliano Cæſare ſcribens qui reges quoſdã Alemannorum caſtigaturus nolentes Romanum imperium agnoſcere,primum nauigijs deinde ponte prope Maguncıacũ conſtructo,milites trans Rhenum miſerit,Quum uentũ,inquit,fuiſſet ad regionẽ cui Capellatij uel Palas nomen eſt,ubi terminales lapides Romanorũ & Burgundionũ cõfinia diſtinguebant,caſtra ſunt poſita. Quid hic faciũt lapides Romanorum,quũ Alemannia prouincia nõ fuerit, niſi quod Probus Cæſar partẽ quæ cis Nicrũ fluuium eſt aliquot annis obſequentẽ habuit.Lego,ubi terminales lapides Alemannorũ & Burgundionũ cõfinia diſtinguebãt. Nã ueriſimile fit, Alemannos quũ aduenas Burgundiones ui repellere nõ poſſent, quod tamen tentatum eſt,tandem,ubi inter eos conueniſſet,in ſua regione ſedes ponere permiſiſſe,ſed limitibus diſtinctas.quæ res ad pacem populorum pertinebat. Obiter hinc animaduertere licet principem Palatinum non à palatio Cæſaris uel ædificiolo illo quod in Rheno oſtenditur,nomenclaturã ſuam poſſidere;ſed uetuſtiſſimam à regione eſſe natã appellationẽ.Innuit Apollinaris Burgundiones Belgicã uexaſſe, hoc eſt,ut arbitror, Germaniam primam,quum canit ad Auitum,

Belgam Burgundio quem trux
Preſſerat,abſoluis uinctum.

Inter populos Septentrionales, idem Burgundiones commemorat in eodem carmine,ſic ſcribens,

Gepida trux ſequitur,Scotum Burgundio cogit.

Et ad Iul. Val. Maiorianum,

Bellonothus,Rugus,Burgundio,Veſus,Alites.

Saxones

SAXONES IN LOCA SVEVORVM IVXTA ALBIM, ſed prius in ueterum Sicambrorum regionem proxime Francos.

SAxonum non meminit Cornelius Tacitus ſicut nec Francorũ quod in/celebres eſſent & obſcuri, meminit Ptolemæus,qui tamen antiquiorem chorographiam eſt ſequutus,quod multis colligitur argumẽtis. Accolasq́ꝫ maris Germanici partim fuiſſe docet, ſed potiſſimum inſulares. Recenſet enim Saxonum inſulas.Itaqꝫ Frãcis uicini fuere,eoſdem mores & inſtituta ſequentes.Piratæ Franci quod ſupra docuimus,piratæ & Saxones. Tradi/tum enim eſt in hiſtorijs Carauſium quendam tractui Belgicæ & Armo/ricæ tuendo præfuiſſe,quod Franci & Saxones maritimas Galliarum oras infeſtarent Diocletiano principe. Piraticam Saxonum ſæuitiam uel ex eo animaduertere licet, quod decimum quemqꝫ captorum mactare ſolebant piaculari quodam ſacrificio priuſquam ſoluerent in patriã redituri. Verum præſtat ipſius Apollinaris uerba aſcribere,qui rem iſtam & piratarũ Saxo num mores ſuo quidem ſtilo graphicè depingit ad Nammatium.Sed ecce inquit,dum iam epiſtolam quæ diu garrit,claudere optarem,ſubitus à San tonis nuncius:cũ quo dum tui obtentu aliquid ſermocinanter extraximus, conſtanter aſſeuerauit,nuper uos claſſicum in claſſe ceciniſſe,atqꝫ inter offi/cia nunc nautæ modo militis,litoribus Oceani curuis inerrare contra Saxo num pandos mioparones,quorum quot remiges uideris, totidẽ te cernere putes archipiratas.ita ſimul omnes imperant,parent:docent,diſcunt latro/cinari,ut nunc etiam ut quamplurimum caueas, cauſa ſubſit maxima mo/nendi. Hoſtis eſt omni hoſte truculẽtior.Improuiſus aggreditur,prouiſus elabitur,ſpernit obiectos,ſternit incautos:ſi ſequatur intercipit,ſi fugiat eua dit.Adhoc,exercent illum naufragia,nõ terrent.Eſt eis quædam cum diſcri minibus pelagi nõ notitia ſolum,ſed familiaritas.Namqꝫ ipſa ſiqua tempe ſtas eſt,hinc ſecuros efficit occupandos, hinc proſpici uetat occupaturos,in medio fluctuum ſcopulorumqꝫ confragoſorum,ſpe ſuperuentus, læti peri/clitantur. Præterea priuſquam de continenti in patriam uela laxantes, ho/ſtico mordaces ancoras uado uellant, mos eſt remeaturis, decimũ quemqꝫ captorum per æquales &cruciarias pœnas plus ob hoc triſti quod ſuperſti tioſo ritu necare,ſubqꝫ collectam turbam periturorũ, mortis iniquitate ſor/tis æquitatẽ diſpergere.Talibus ſe ligant uotis(uulgò mendoſe legitur,Ta/libus eligunt)uictimis ſoluunt. & per huiuſmodi nõ tam ſacrificia purgati, quàm ſacrilegia polluti,religioſum putant cædis infauſtę perpetratores,de capite captiuo magis exigere tormenta quàm pretia. Quamobrem metuo multa,ſuſpicor uaria. Hactenus Sidonius.Idem multo felicior in carmine, in Hendecaſyllabis ad Lampridium, ſic Saxonum meminit de Burdegala loquens ubi Theoderici regis Gothorum regia erat,ipſe legatus,

Iſtic Saxona cærulum uidemus
Aſſuetum antè ſalo, ſolum timere.

Rurſum in Panegyrico, quem in Auiti laudem ſcripſit, ait, dum primùm Attila, deinde Franci & Alemanni, Germanias prouincias euerterēt & Belgicam primam, populos Aremoricos timuiſſe Saxonum incurſionem: uſurpat autem ſperare pro timere,

Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle ſalum ſulcare Britannum
Ludus, & aſſuto glaucum mare findere lembo.

Vbi obſeruandum Saxones coriaceis lintribus olim uſos. Atq; hic uenit mihi in mētem Aſcitarum Arabū, quib. ut Solinus ſcribit, è re nata datum nomen. Nam bubulis utribus contabulatas crates ſuperponunt, uectatiq; hoc ratis genere, prætereuntes infeſtant ſagittis uenenatis. De Saxonib. iterum Sidonius in eodem carmine,

Saxonis incurſus ceſſat, Chattosq; paluſtri
Alligat Albis aqua.

Arbitror autem in Belgica extrema contra Britanniā Saxonicū littus à præſidio quod illic perpetuò Cæſares poſteriores aduerſum Saxones piratas habuerūt, denominatū. Cuius præfecturæ mentio fit in libro de Magiſtratib. Romanorum. Pacatus Panegyriſtes Theodoſium laudat à debellatis Saxonibus, Attritam, inquit, pedeſtribus prælijs Batauiam referam? Saxo conſumptus bellis naualibus offeretur. Addit, Saxonicum dici potuiſſe, ſicut & Sarmaticum, & Alemannicum. Apud Claudianum Roma gratias Honorio refert,

Quantum te Principe poſſim
Non longinqua docent, domito quod Saxone, Thetis
Mitior &c.

Porrò quū Saxones ſtimularet æmulatio quippe qui uiderent Francos Alemannosq; mutatis ſedibus, cottidianis Prouinciarum prædis ditari, decreuerunt & ipſi in Romanos fines incurſionē facere. ſed præuenit hoc Valentinianus qui in Francorum finibus eos obtriuit priuſquam Rhenū tranſirent. mirum ni uolentib. adiuuantibusq; Francis, ut qui ſoli cuperent inuadere Galliam abſq; ſocijs Saxonibus. Hoc eſt quod Paulus Diaconus refert, Valentinianus, inquit, Saxones, gentem in Oceani littoribus & paludibus inuijs ſitam, uirtute atq; agilitate terribilē, in Romanos fines eruptionem meditantem, in Francorū finibus oppreſſit. Porrò Saxones ſic repulſi, uacuas Sueuorum & aliarum nationum quæ ſe Alemannis demigrātibus pridem coniunxerant, ſedes ad Albim occupāt, & ad Rhenum uergentem regionem ubi hodie eſt Vueſtphalia proxime Francos, ex inſulis in continentem & ex ora littorali in terras interiores effuſi. Poſtea quū ſub Valen-

tiniano

tiniano tertio poſt Etij mortem Franci Belgicam utramq; & Germaniam ſecundã ſui iuris feciſſent, Saxones etiã partim Francorũ & Chamauorum loca inuaſerunt, ubi nũc ſunt Vueſtuali. Conſtare iam poteſt ex noſtra demonſtratione ubi Franci, ubi Alemanni, & Saxones, ſedes ſuas poſt demigrationem habuerint. Quare facilimũ nunc erit hoc præſidio diuum Hieronymum intelligere, quũ in Hilarionis uita ſic ſcribit, Inter Saxones, inquit, & Alemannos gens nõ tam lata quàm ualida, apud hiſtoricos Germania, nunc uero Francia uocatur. Nã ætate diui Hieronymi gentes iſtæ ſuas mutarant ſedes, ceu nos expoſuimus, ſed nondum Rhenum tranſierant ſui iuris facta Gallia, de Francis loquor & Alemannis, toties Etio repellẽte. Sed tamen quod cœperãt Hieronymo iam ſene, paulo poſt mortẽ eius abunde ſunt conſecutæ. Itaq; erãt Franci ad Rhenũ & Mœnum, ad Albim à tergo Saxones, ultra Mœnũ Alemanni. quare recte Francos locauit inter Saxones & Alemannos. Animaduertendum etiam tres iſtos populos fermè cunctas Germanorum nationes in ſe comprehendiſſe. Nam Alemãnis Sueui, Cheruſci, Chatti: Francis Chauci Chamauiq;, ſimilesq; populi immixti erant. Odoacrum Saxonem quem Hildericus Francorum rex Merouei F. Aureliam uſq; perſecutus eſt, inſignem piratã fuiſſe conijcio. Vunnefridus Anglus cui poſtea Romæ Bonifacij nomen obtigit Latinũ pro Barbarico, ſcribit in epiſtola ad Edoaldum Anglorum Principẽ, in antiqua Saxonia, ubi nulla ſit Chriſti cognitio, ſi uirgo in paterna domo ſtuprata uel matrona fuerit adulterio polluta, ſtrangulatã illam cremari, & ſupra ſepulchri foueam ſuſpendi uiolatorẽ, aut cingulotenus ueſtibus reciſis flagellari, caſtis matronis oppidatim pungentibus donec interimant. Appellat autem hic antiquam Saxoniam quæ in Germania ſita eſt, uelut Anglica Saxonia noua ſit. Porrò Saxones Francis confines fuiſſe Marcellinus autor eſt libro uigeſimoſeptimo: Gallicanos uero tractus Franci & Saxones ijdem cõfines, quò quiſq; erumpere potuit, terram uel mare prædis acerbis, incendijsq; & captiuorum funeribus omnium uiolabant. *Saxones Francis confines*

TORINGI ET MISNI IN CHERVSCOS

Bona pars Cheruſcorum cum Alemannis diſceſſerat. Itaque in horum ſedes Toringi & Miſni immigrarunt, populi Septentrionalis illius Germaniæ. Sanè Toringorum Apollinaris meminit inter gentes quæ ſunt Attilam ſecutæ, Chunus, Bellonotus, Neurus, Baſtarna, Toringus. Equos Toringos commendat Vegetius in opere de medicina ueterinaria. Scribit enim equos tribus uſibus eſſe neceſſarios, prælijs uidelicet, circo, & ſellis id eſt uectioni. Atq; equorũ Hunnicorũ primã utilitatẽ eſſe ad bellũ, propter patientiam laboris. Toringos & Burgundiones equos ad bellum aptos ob iniuriarum tolerantiam, tertio loco Phryges commendari, nõ minus uelocitate quàm continuatione curſus inuictos. quos ipſe Frigiſcos ap-

pellat.

lat. Vnde appareat fuiſſe eos dum in auitis ſedibus degerent, Conſtantinopoli notiores, ubi Vegetius librum illum conſcripſit quantum coniicio. Proinde quod apud Paulum Diaconum legitur, de populis Attilæ ſubiectis, Fortiſſimæ nihilominus gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, præterea, Heruli, Turcilingi ſiue Tungri. Scribo, ſiue Turingi. Nã pro Turingis doctus quiſpiam cui nomen gentis notum nõ erat, ſuppoſuit, ſiue Tungri. Horum enim crebrior fit in hiſtoriis præſertim Romanis mentio. Reperio Toringos Longobardis fuiſſe uicinos & affineis. Theodoricus Gothorũ rex ſororis ſuæ neptem Amalbergam Hermenfrido Toringorum regi in matrimonium collocauit, huius gentis amicitiam expetens. Extant in uariis Caſſiodori ſcriptæ ad Hermenfredum epiſtolæ nomine Theodorici Vuiſogotthorum principis. Huc adde quod Franci tametſi feliciſſimi ſemper bellatores, multum tamen ſudoris exhauſerũt in ſubiugãdis Toringis, dum neminem in conſortiũ regni Galliarum admittere uolũt. Vnde colligere licet Toringorum præſtantiam. Tradunt annales Francorum, Hildericum patrem Lutuuichi quem Gallia Clodoueum appellat, quũ à ſuis proſcriptus eſſet, apud Biſſinum Toringorum regem exulaſſe. Quæ res ueterẽ Toringorum ac Francorum amicitiam teſtatur. Hermenfridus nobiliſſimus Princeps uictus ad flumen quod Oneſtrut uocant, deinde ad colloquium amicum uocatus, Tolbiaci prope Coloniam Agrippinam de muro præcipitatus eſt à Theoderico Hildeberti Francorum regis fratre. Porrò Miſnos ueriſimile eſt etiam à Septentrione ueniſſe.

HESSI IN CATTHOS

ARbitror aduenam Heſſorũ nationem ex ulteriore Germania partim Catthorum ueterum ſedes occupaſſe, qui uel bellis erãt abſumpti, uel cum Alanis in Hiſpaniam, cum Alemannis in Martianam ſyluam, conceſſerant. Nam Catthos Meliboci montis accolas remãſiſſe, reliquias gentis, nomen nobis argumẽto eſt. Siquidem pro Cattmelibocis hoc eſt Catthis Melibocis uernacula ſimplicitas Catzenelenbogios hodie eos uocat, ridicula ſane appellatione ſi ad Germanicã etymologiam trahatur, ſignificat enim cubitum felis. Subinde uero contingit ut g pro c uſurpetur. Debet nobis gratiam Catthorũ Melibocorũ natio, quod nomen ſuum poſtliminiò mea induſtria receperit. Meliboci montis meminit Ptolemæus. Et eſt nunc facile uidere ubi ſit: quãdo Catthorum Melibocenſiũ ditio nemini ignota. Dii boni ſi docti uiri in hanc partem incumberent, quantũ lucis afferri poſſet rebus antiquis? Hoc uerè eſſet illuſtrare Germaniam.

Cattineliboci Catthi Meliboci

SLESII IN QVADOS

INdubium eſt hanc gentem alicunde ex remotiore Aquilonaris Germaniæ parte emerſiſſe, & Quadorum interiora partim loca tenere. Equidem Quados adhuc Danubii ripæ prætexi contra Vindobonam, quam trun-

cato uo

cato uocabulo Viennam appellamus, à uero non abhorret, & ex hijs quæ poſt dicturi ſumus magis liquebit, tametſi nomen obſoluerit.

PRVSSII POMERANI ET LIVONII IN LOCA BVRgundionum, Toringorum, Miſnorum & Heſſorum.

SIcut in amnibus, aquis aquæ perpetuò ſuccedunt, ita aliò digreſſarũ gentium agri uacui ſemper nouos cultores inuenere. Mirè fœcunda populorum parẽs Aquilonaris Germaniæ regio. Maris germanici inſulæ ut innumeræ ſunt, ita populoſiſſimæ. Ex illis igit' ultimis tractibus, Pruſſij quos quidã Pruthenos & Boruſſios uocãt, & Liuonij, quorũdã Vandalorũ, Burgundionũ, Toringorũ, Miſnorũ, Heſſorũq; uacuis terris ſeſe ſuperfudere.

DANI IN CIMBRICAM CHERSONESVM

DAnos ex inſulis Oceani Germanici in Cimbrorum ueterum ſedes adueniſſe ſatis cõſtat. Ab hijs Nortmanni ſunt progreſſi, nobiles illi terra mariq; Galliarum uaſtatores, ſed exceptis Hungaris recentiſſimi. Danorum exercitũ fineis Mediomatricorum populantem deleuit Theodebertus Theoderici regis F.

GERMANORVM COLLABENTIB. REBVS ROMAnis, in prouincias immigrationes.

GOTTHI IN ITALIAM ET MOX IN GALLIAM

GOTTHI multis annis Romanorũ prouincias Mœſiam Thraciamq; uexauere priuſquam in Italiam proficiſcerentur. Id factum Honorio demũ Principe dum Stilico Vandilus totũ ferè Imperiũ adminiſtrans, Gotthis quos ſibi deuincire parabat, nihil non permittit, Eucherio filio faſces Imperiales uẽdicaturus. Poſt Radagaiſi copias deletas, ipſum ducem captum, ſuperuenit Alaricus, agros ab Honorio petens in quibus cum gente ſua domicilium figeret, Datæ ſunt Galliæ. Euntes eos nec inſidias ueritos adortus Saulus quidam Honorij præfectus bonam eorum partem ſua ſponte cedentem profligauit. nam religio Gotthis utputa Chriſtianis erat arma tractare eo die qui Reſurrectioni ſeruatoris noſtri dicatus erat. Sed quum acceptum damnum eos cõmoueret, ſumptis armis Saulum in fugam uertũt, & ex amicis iam hoſtes facti ferro & igni uaſtant omnia. Romam contendunt, urbem capiunt diripiuntq;. Deinde Campaniam Brutiumq; depopulantur. Tum demũ tempus fuit ut Barbaris fides ſeruaretur. Igitur Valliæ Gothorum regi qui Alarico Conſentiæ extincto ſuffectus erat, Aquitaniam Galliæ prouinciam cum aliquot uicinis ciuitatibus habitandam Honorius concedit. Vnde Gotthiæ regnum in Gallia à Gotthis conſtitutũ, ſicut & à Francis, Franciæ. Meminit Gotthiæ Sidonius

ad Baſilium epiſcopum,fortem eam appellans. Agite,inquit,quatenus hæc ſit amicitiæ cõcordia principalis,ut epiſcopali ordinatione præmiſſa,populos Galliarũ quos limes Gotthiæ fortis incluſerit,teneamus ex fide etſi non tenemus ex fœdere. Erat autem Sidonius,patre,auo,proauo & ſocero præfectorijs uiris clarus,priuſquam Chriſto nomen daret Iudicis functus officio,tum Auernorum epiſcopus, quod oppidũ adhuc Romanis erat ſubiectum. De quo populo ſic ad Græcũ epiſcopũ ſcribit. Auerni, inquit,ij ſunt qui uiribus proprijs hoſtium publicorũ arma remorati ſunt. Cui ſæpe populo Gothus nõ fuit clauſo intra mœnia formidini,quum uiciſſim ipſe fieret oppugnatoribus poſitis intra caſtra terrori. Idem ad Agretium Senonenſem præſulem ait, de urbibus Aquitaniæ primæ ſolum oppidũ Arupnum Romanis reliquum partib. bella feciſſe. Idẽ ad Tonantiũ Ferreolum præfectum prætorio Galliarum ſub Valentiniano tertio,ceu ſuſpicor, Prætermiſit,inquit, regem Gotthiæ ferociſſimum, inflexum affatu tuo melleo, graui,arguto,inuſitato, & ab Arelatenſium portis quem Etius nõ potuiſſet prælio te prandio remouiſſe. Deſcribit ad Auitum in panegyrico carmine Gotthiam,hijs uerſiculis,

Gotthiæ Galliæ deſcriptio

Iamq; ad populos & rura feroci
Tenta Getæ,protendit iter,quâ pulſus ab æſtu
Oceanus refluum ſpargit per culta Garumnam
In flumen currente mari,tranſcendit amarus
Blanda fluenta latex,fluuijq; impacta per alueum
Salſa peregrinum ſibi nauigat unda profundum.

Gotthiæ ciuitates alio loco recẽſet,Burdegalam, Petrogorios,Rutenos, Lemouices,Gabalitanos, Heluſanos,Vaſates,Conuenas,Auſenſeis. Nec tamen ut hominibus propagandæ ſemper ditionis eſt inſita à natura cupiditas præſcriptis ab imperatore limitibus erant cõtenti Gotthi,quin proximas terras inuaderent. Ad Auitum, Vel Gotthis,inquit,credito,qui ſæpenumero etiam Septimaniam ſuam faſtidiunt, uel renuunt (ſic enim lego) modo inuidioſi huius anguli deſolata proprietate potiantur. Sed fas eſt præſule deo, uobis inter eos & Rempublicã medijs,animo quietiora concipere. Quia etſi illi ueterũ finiũ limitibus effractis, omi uel uirtute uel mole, poſſeſſionis turbidæ metas in Rhodanum Ligerimq; proterminãt: ueſtra tamen autoritas pro dignitate ſententiæ ſic partem utramq; moderabitur, ut & noſtra diſcat quid debeat negare,quum petitur,& poſcere aduerſa deſinat quum negatur. Rurſum ad Mamercum Claudianũ Viennenſem epiſcopum. Rumor eſt, inquit,Gotthos in Romanum ſolum caſtra mouiſſe. Huic ſemper irruptioni nos miſeri Aruerni ianua ſumus. Namq; odijs inimicorum hinc peculiaria fomenta,quia necdum terminos ſuos ab Oceano in Rhodanum Ligeris alueo limitauerunt, ſolam ſub ope Chriſti moram

de noſtro

de noſtro tantum obice patiuntur. Circumiectarum uero ſpacia tractumq́ꝫ regionum iamprıdem regni minacis importuna deuorauit impreſſio. Non ſiluit hoc Paulus Diaconus, Interea Gothi, inqt, pacis placita perturbāt, & pleraq́ꝫ municipia uicina ſuis ſedibus occupāt. De hac re Sidonius in Panegyrico Auiti, In Rhodanū proprios producere fines Theodoridæ fixū, nec erat pugnare neceſſe, Sed migrare Gethis. Porrò Vuiſigotthi iſti erant, hoc eſt Occidentales Gotthi, quod hodie Germani dicerent Vueſtgotthi, à Vueſt uento. Oſtrogotthorū enim regnū fuit in Italia. Hinc Apollinaris Veſos eos appellat, in Panegyrico carmine de laudibus Auiti,

Hic iam diſpoſito laxantes frena duello
Veſorum proceres.

Idem in Panegyrico Maioriani,

Bellonotus, Rugus, Burgundio, Veſus, Alites.

Theodoricū Vuiſigotthorum regem idem cōmendat in Encomio Narbonenſis oppidi, quod à Gotthis diu fuit obſeſſum oppugnatumq́ꝫ.

Hinc te Martius ille rector, atq́ꝫ
Magno patre prior, decus Getharum,
Romanæ columen ſalusq́ꝫ gentis
Theodoricus, amat, ſibiq́ꝫ fidum
Aduerſos probat antè per tumultus.

In Panegyrico ad Auitum quem modo citauimus, Theodoricus fatetur Auito ſe debere quod literis adoleſcens ſit adhibitus,

Mihi Romula dudum
Per te iura placent, paruumq́ꝫ ediſcere iuſſit
Ad tua uerba pater, docili quo priſca Maronis
Carmine leniret Scythicos mihi pagina mores. Sic enim lego.

Extat huius autoris epiſtola ad Agricolam de moribus & ſtatura Theoderici regis Viſigothorum. Hæc gens è Gallia tandem in Hiſpaniam conceſſit. De Gotthis ſcripſere Procopius, Ablabius & Iornandes.

BVRGVNDIONES IN SEQVANOR. ET HEDVORVM prouinciam, ac Tractum Auenticenſem.

SVb Theodoſio Arcadij filio, quem Iuniorem uocāt, Burgundiones primi in Sequanos & Heduos è Germania tranſgreſſi ſunt. Nam hos propemodum extruſerūt Alemanni, qui ſuos agros in quibus illi uiolenter conſederāt in Capellatio, hodie Palatini Comitis ditio eſt circa Heidelbergā, aſſidue repetebant, quemadmodum ſcribit Mamertinus. Cæterum Nuithones quorum Tacitus meminit arbitror prius in Germaniam deinde in Maximam Sequanorum una cum Burgūdionibus tranſcendiſſe, à quibus tractus Auenticenſis appellatur hodie Nuithlandia. Sed & eadem regiuncula Burgundiæ nomen habet, ut appareat Nuithones partem fuiſſe Bur-

gundionum. illis namque ſe coniunxerant. Porrò Burgundiones occupa-tis nouis ſedibus inſoleſcentes, & uicinas ciuitates cottidianis excurſionib. uexantes, Etius aggreſſus eſt, & profligatis eorum copijs Regeq; Gunditario capto, pacem cum illis firmauit. Quamobrē auxilio uenere Etio cū Gotthis aduerſum Hunnos in Catalaunicis cāpis pugnaturo. Multo maximū uero fuit olim huius gentis in Gallijs imperium. Nam & partem uallis Pœninæ Sedunosq; & quam Sabaudiam uocant, præterea Lugdunū & Viennam & alias item ciuitates Burgundia complectebatur. Nec Gotthis conueniebat cum Burgundionibus, quorum erat potentia ſuſpecta. Vnde perpetui materia belli. Significat hoc ſatis Apollinaris ad Felicem, de Auernis loquens, Oppidum ſiquidem noſtrum, inquit, quaſi quendā ſui limitis oppoſiti obicem circumfuſarū nobis gentium arma terrificant. Sic æmulorum ſibi in medio poſiti populorum lachrymabilis præda, ſuſpecti Burgundionibus, proximi Gotthis, nec impugnātum ira, nec propugnantum caremus inuidia. Idem ad Vincētium de Aruando Præfectorio læſæ maieſtatis reo, literas interceptas fuiſſe ſcribit, quibus ille Theodorico Gotthorū regi ſuadebat, cū Burgundionibus iure gentiū Gallias diuidi debere. Quæ res declarat potentiam Burgundionum. At poſtquam & Franci in Galliā tranſiere, & deuictis Alemannis Romanos undiq; è ciuitatibus quas adhuc tenebant, eiecerunt, non deſtiterunt cum Burgundionibus belligerari multis ſeculis, donec uires eorum imminuerent, ut fuit mira Francorum felicitas. Proximis ſeculis ducatus eſſe cœpit, olim regnum. Nec poſſunt ipſi Franci negare Burgundionum potentiam, cum quibus tamen æternum diſcordāt ut de Catthis & Cheruſcis ſcripſit Tacitus, Nam in annalibus Francorum hæc uerba leguntur: Burgundiones ſequenti tempore, Sequanos, Allobroges prouinciamq; partim Narbonenſem & Lugdunum occupauere. Arelate ſiquidem atque Aureliæ regni ſui ſedem aliquando poſuerunt. Nam Otho quartus Germanus Imperator ſe Arelatenſem regem appellauit, & poſſedit. Hæc illic.

FRANCI IN GERMANIAM SECVNDAM, ET utriuſq; Belgicæ partem.

SIdonius Apollinaris aſtruit Francos Germaniam primam Belgicamq; ſecundam id temporis uaſtaſſe dum Attila rex Hunnorum cum Gotthis pugnaturus in Galliam interiorem proficiſcitur. Eius uerſiculi hi ſunt in Panegyrico Auiti,

Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos ſe Belga tuos. Deinde de Francis,
Francus Germanum primum Belgamq; ſecundum
Sternebat. Id ſic accidiſſe arbitror. Attila habebat in animo ſubuertere totum Romanum imperium adiutorib. Gotthis qui in Gallia habitabant,

Sed hoc

Sed hoc præſenſit Etius unicum columen rerum Romanarum. Itaq; miſit Auitum ad Gotthos ſuaſurum ut Hunis reſiſtāt. Hoc enim Attilæ eſſe con ſilium ut inprimis Romanorum uires excindantur, ſed non quieturum, niſi paulo poſt & Gotthos ipſos penitus obterat. De monarchia namq; cogi-tare Attilam. Gotthus hijs auditis auxiliū Etio pollicetur. Dum hæc agun-tur & legatos ſuos ad tentandum Gotthum miſſos opperitur Attila, ſimul animaturus eos quorum ſocietatem ambiebat, & territurus Romanos, Bel gicam Galliam miſerè deuaſtat, hoc eſt, Germanias prouincias primam & ſecundam, & Belgicam primam, quas præcipuè maxima crudelitate popu-latus eſt. Nam nō fruſtra Attilam Rheni hoſtem appellat Sidonius in epi ſtola ad Tonantium Ferreolum. Dixi præcipuè quod nō ignorem urbem Aurelianenſem ab eodem obſeſſam, oppugnatam, irruptam, nec direptam ut ad Proſperum idem autor ſcribit. Vtinam uero nobis abſoluiſſet Attilæ bellū Sidonius quod inchoarat ſcribere. Potuiſſet enim exacte omnia tra-dere, multarum rerum non tantum auritus ſed etiā oculatus teſtis. Deinde poſt Attilam in interiorē Galliam digreſſum quicquid ſupererat quod ille non perdidiſſet, in proximis Rheno prouincijs hoc eſt in Germania prima atq; ſecunda, & Maxima Sequanorum, Franci & Alemanni Hunnum ſta-tim ſubſecuti prorſus euerterunt. Nihilominus tota uaſtatio, populatori At tilæ aſcribitur. Tum Colonia Agrippina, Tungrorum oppidū, Noueſium, Vtriceſium, Caſtra Herculis, Vetera, Aſciburgium, Nouiomagus, Anten-nacum, Bingium, Magonciacum, Borbetomagus, Sebuſium, Saletio, Bro-comagus, Argentoratum, Elcebus, Argentuaria, Auguſta Rauricorū, Vin-doniſſa, Forum Tyberij, Vitudurum, Auenticum, & multa alia oppida fun ditus deſtructa ſunt. Non diu poſt Etius auxiliantibus Gotthis profliga-uit Attilam apud Catalaunos. Et eſt ueriſimile ſic afflictum Hunnum fu-gientemq; nō multum temporis in prouincijs Romanis quæ ad Rhenum erāt, fuiſſe moratum, hoſtium inſequentium timore, ſed curſim etiam alias terras tranſiſſe dum redit in Pannoniam. Francis tametſi prouincias nuper depopulati forent, nihilominus Etius ueniam dedit, & illorum auxilijs con-tra Hunnum uſus eſt. Nam cogebat extrema neceſſitas ad multa cōniuere. Et incuſſerat etiam Barbaris timorem Attila præuidentibus futurum ut ui ctoriæ compoti nemo non ſeruire adigeretur. Accepta uigilantiſſimi Gal-liarū tutoris Etij morte, qui toties Barbaros repreſſit alia mercede dignus quàm ut à Valētiniano huius nominis tertio immeritò occideretur, Franci, quod felix eſſet ac fauſtum, tranſito Rheno Germaniam ſecundam cum utriuſq; Belgicæ parte primum occupant nunquam amplius ceſſuri. Nam ita poſt Valentinianum labare cœpit in Occidente Romani imperij maie-ſtas, ut paulo poſt ſub Auguſtulo, Odoacre Herulo perturbante, tota con-cideret. Quod ſi Franci præſciſſent ſtatim ſe Gallicarum aliquot prouin-

ciarum dominos futuros, mitius cum Germania ſecunda & Belgica prima
fuiſſet actum. Et ſtarent adhuc eximia Romanorum in prouincijs opera,
quorum hodie ne tantillum quidem ſupereſt, quando omnia à fundamen-
tis euerſa ſunt à Francis & Alemannis, reditum Romanorũ metuentibus,
quod antè erant ſæpe experti. Igit̃ Franci Germania ſecunda, & prima Bel
gica cum parte ſecundæ feliciter potiti, paulatim interiores Galliæ ciuitates
ſubiugant. Nam inſigniores urbes adhuc à præfectis Romanis tenebãtur,
ut Sueſſio à Gillone & mox à Syagrio, Aurelia à Paulo, ab alijs aliæ. Sicq;
mira felicitate regnum ſuum Franci indies propagabant. Vix enim integrę
Romanorum uires ſuffeciſſent ad reſiſtẽdum Burgundionibus antè tranſ-
greſſis, tum Francis iſtis, & qui ſub idem tempus habitaturi tranſierãt Ale-
mannis quemadmodum mox oſtẽdemus, ut nihil dicam de Vuiſigotthis
qui nec ipſi quieſcebant. Cum Burgundionibus multis ſeculis contendere
Franci de finibus. Alemannos ad Tolbiacum uicum in Vbijs ſuperarunt,
propagatis ad Pœninam uſque uallem Franciæ limitibus, quantum ad di-
tionem attinebat. Nam Alemanni qui Germaniam primam, Elcebenſem
tractum & Maximam Sequanorũ occuparãt in ius & nomen Francorum
conceſſere. quemadmodum mox de Alemannis dicturi latius commemo-
rabimus. Enimuero Germania ſecunda & utriuſq; Belgicæ pars ubi conſe-
dere Franci cum uxoribus & liberis appellata eſt Francia Teutonica, quod
Franci Teutones eſſent hoc eſt Germani Teutoniceq; loquerentur. Idẽ no
men Germaniam primam poſtea complecti cœpit. Vnde legimus Spiram
inter oppida Franciæ numeratã, intellige Teutonicæ ſiue Germanicæ. Vn-
de & in hac Frãcia præcipuas ſedes habuerũt priſci Francorũ reges omnes,
& Carolus ipſe Magnus ac huius nepotes. Declarant hoc regia ædificia,
Aquenſe Palatium, Ingelheimum prope Magonciacum. Præterea Kirch-
eimum inter Seleſtadium & Argentoratũ uerſus Voſagum. Rufacum ſu-
pra Colmariam. Nam ut modo diximus, poſt uictoriã Tolbiacenſem quic
quid prouinciarum Gallicarum occuparant Alemanni, totũ id in ius Fran-
corum tranſierat. Interior uero Gallia cuius dominium indies auctum eſt,
Francia Romana dicebatur, quod homines Romanè ibi loquerentur, hoc
eſt Gallicè. Hæc uocabula reperimus apud Luitprandum Ticinenſem, qui
ſub Othone Primo ſcripſit. Teutonica Francia Auſtraſię quoq; nomen ha
buit. quod uocabulũ Gallicani ſcribæ effinxerunt quum à Francis ipſis du-
bio procul Oſtrich uocaretur, id eſt, Orientale regnũ. Sicut & Francia Ro-
mana, hoc eſt Gallica, Vueſtrich dicebatur id eſt Occidentale regnum. Pro
Vueſtria neſcio an Galli Neuſtriam uſurparint: à uentis hæc nomina ſunt
deducta. Nemo uero miretur quod dixi Alemanniam nouam & Ciſrhena
nam, in nomen & ius Franciæ Germanicæ ceſſiſſe, quando poſt ſubiugatos
Boieros & Saxones Francia Germanica totum regnum Germanicũ com-

plecti

plecti cœpit, quod hodie Romanum Imperiū appellatur, propter titulum quem Germanorum reges habēt. De Francis & Alemannis accipiendum quod diuus Hieronymus ſcribit, quum inquit, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq́ hominum Morini, Tornacum, Nemetæ, Argentoratus, translati in Germaniam. Sane per hoc quod dicit, translati in Germaniam, oſtendit in hijs locis domicilium gentes iſtas fixiſſe. Poſtremæ duæ ciuitates ab Alemannis occupatæ ſunt, priores omnes à Francis. Sed tamen Etius illos ſemel atq́ iterū repulit. Verum paulo poſt mortem diui Hieronymi ſolidam prouinciarum poſſeſſionem adepti ſunt, trucidato per Valentinianum Etio, quemadmodum ſupra docuimus. Porrò nemo putet à Romanis non tentatum ut Francos è Gallijs exturbarent, ſed deerant iuſtæ uires. Maiorianus certè qui poſt Auitū Imperio præfuit, adortus eſt cum patre ſuo Frācos apud uicum Helenam in Attrebatibus, nuptiale conuiuium agitanteis, & quia nec opinato ſuper illos irruerat, in fugam uertit omneis. Quam rem Sidonius in Panegyrico Maioriani hijs uerſibus celebrat,

Poſt tempore paruo
Pugnaſtis pariter Francis, quâ Cloro patentes
Atrebatum terras peruaſerat. Hinc coeuntes
Claudebant anguſta uias, arcuq́ ſubactum
Vicum Helenam flumenq́ ſimul ſub tramite longo,
Arcu ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.
Illic te poſito, pugnabat ponte ſub ipſo
Maiorianus eques. Fors ripæ colle propinquo
Barbaricus reſonabat hymen, Scythicisq́ choreis
Nubebat flauo ſimilis noua nupta marito.
Hos ergo, ut perhibent, ſtrauit. Crepitabat ad ictus
Caſſis & appoſitis haſtarum uerbera thorax
Arcebat ſquamis, donec conuerſa fugatus
Hoſtis terga dedit. Plauſtris rutilare uideres
Barbarici uaga feſta thori, coniectaq́ paſſim
Fercula capturisq́ dapes, cirrosq́ madentes
Ferre coronatos redolentia ſerta lebetas.
Ilicet increſcit Mauors, thalamiq́ refringit
Plus ardens Bellona faces. Rapit eſſeda uictor
Nubentemq́ nurum.

Quæ de Francis prodit Agathias, de illis ſunt accipienda poſt iſtam in Gallias immigrationem, & Alemannis iam ſubiugatis.

Alemanni

ALEMANNI TRANS RHENVM IN GERMANIAM PRImam & partem Maximæ Sequanorum,hoc eſt Heluetiorũ & Rauricorũ ac in ſuperiores ad Rhenũ agros ac Turgauiam uallemq́ Pœninam,& trans Danubium in Rhetiam primam.

NEc Alemanni cunctantur, poſteriores minime laturi ubi de Imperio Galliarum diuidendo ageretur. Mors Etij certam & duraturam prouinciarum poſſeſſionem ſpondebat. Igitur ruinas urbium uerius quàm urbes quas ſæpe ſuis ipſi manibus, ſed poſt Attilam funditus exciderant, occupare pergunt. Tranſgreſſi Rhenum Germaniam primam inuadunt, & Maximæ Sequanorum partem uſq́ ad Burgundiones,qui prius tranſcenderant: item ſuperiores ad Rhenum agros, & Turgauiam,ac uallem Pœninam,quam Valeſiam uulgus nominat. Trans Danubium uero latiſſimam illam Rhetiam primam,& hanc antè ſæpe tentatam,nunc tandem ſibi uendicant. Nunquam florentiores fuere Alemannorum res quàm eo tempore tam latè prolatis ditionis ſuæ pomerijs. Inuidit Alemannis fortuna. Dum cogitant de ſumma rerum & exigendis è nouo Galliarum regno Francis, cum quibus ut adamatæ Galliæ riualibus conuenire non poterat, inauſpicatam pugnam cum Francis apud Tolbiacum in Vbijs quæ iam Francia Germanica erat,cõmiſerũt. Victi illic Ludouico Francis imperante partim ſeruitute damnati ſunt, cuius adhuc occurrunt ueſtigia. Alemannia ciſrhenana in ius & nomen Franciæ Germanicæ conceſſit. Quam rem alibi proſequemur. De uaſtatione prouinciarum ſub aduentum Attilæ per Alemannos facta, ſic Sidonius,

Rhenumq́ ferox Alemanne bibebas
Romanis ripis,& utroq́ ſuperbus in agro
Vel ciuis uel uictor eras,

Sic enim lego,nõ,uel cunnus. Per hoc autem quod dicit, Romanis ripis bibiſſe, ſignificat fuiſſe tranſgreſſum in Galliã, cuius ripæ erant Romanæ,quoniam prouincia Romanis parebat. Proinde in Rheno Gallica ripa modo Romana uocat̃, modo noſtra à ſcriptoribus Italis,modo ſiniſtra. ſicut contraria ripa, hoſtilis appellatur,& Barbara,ac dextra. Claudianus,

geminasq́ uiator
Quum uideat ripas,quæ ſit Romana requirat.

Idem de Honorio,

Et hoſtileis,tanta eſt fiducia,ripas
Incomitatus adit.

Idem ad Manlium Theodorum,

O quoties doluit Rhenus quâ Barbarus ibat
Quod te non geminis frueretur Iudice ripis.

In Danubio dextra ripa Romana erat,ſiniſtra Barbarica. Sic de Iuliano Cæſare per Danubiũ nauigante Mamertinus: Proh ſancta diuinitas,quæ

nauigationis

nauigationis illius fuit pompa quum dexteriorem inclyti fluminis ripam, utriuſq; ſexus, omnium ordinum, armatorum atq; inermium perpetuus ordo prætexeret, Deſpiceret ad læuam in miſerabileis preces genu nixa Barbaria. Quod uero dicit Sidonius, Vel ciuis uel uictor eras, Veriſſimum eſt. Nam Alemanni in agro Germanico, hoc eſt ſuo, ciues erant, in Gallico uelut uictores agebant. Porrò nunc licebit intelligere quur Vrſpergenſis abbas qui ex uarijs autoribus Chronica ſua cõſarcinauit, Alemanniam à Baioaria Lyco flumine dirimi ſcribat. Nã de Trãſdanubianis prouincijs Rhetiam primam tantum occuparunt Alemanni, cuius terminus eſt Lycus, ſeparans hanc à Vindelicia ſiue Rhetia ſecũda. Atq; ex hoc apparet eã Martianorum nemorum partem quæ ad Danubium uergit, Sueuos cum Hermunduris ueteribus cultoribus quorũ in hoc tractu meminit Tacitus, qui ſub Traiano ſcripſit, habitaſſe. Nam cõtra Rhetiã primam hij habitabãt, intra cuius ſplendidiſſimam coloniã ueluti amici fidiq; Romanis, benigne admittebantur eodem autore, nempe Auguſtam. Rhetia prima à Sueuis nouis cultoribus Sueuiæ nomen accepit. Apud hiſtoricos qui citra emigrationem iſtam ſcripſerunt, præſertim uetuſtiores, & in diplomatis antiquis, Alemannia appellatur, quod Alemannorũ pars, ceu ſupra diximus, Sueui fuerint. Hinc Turegum oppidũ Sueuiæ uendicatur, quod Sueui, id eſt, Alemanni pagum Turgauenſem poſſederint, in quo ſitum eſt Turegum. Reges Francorum in diplomatis ueterib. totam Alemanniam id eſt tam Rheticam quàm Germanicam, uocabulo Ducatus Alemannici intelligũt. Carolus Magnus in diplomate quodã quod Volradus abbas Cœnobij Dionyſiani quod non procul Lutetia Pariſiorum abeſt, impetrauit de monaſteriolis annectendis, Similiter, inquit, in Ducatu Alemanniæ Cellã quæ uocatur Haubertinga cum rebus & mãcipijs ad ſe pertinentibus, & aliam cellam, nomine Ezilingam, & Adalungam cellam, ſimiliter & Gamundiam. Fuerat autem Volradus ille quondã à ſacris Caroli Magni nobili familia natus, cœnobiolaq; iſta de patrimonio ſuo in Alemannia hoc eſt Sueuia inſtituerat. In literis Baſilicæ martyrũ Turegienſium, Ludouicus rex. Curtim, inquit, noſtrã Turegum in Ducatu Alemannico in pago Turgauenſi. In Lexico quod Iſidori titulo circumfertur, in capite de ueſtibus gentium, aſcriptum eſt, Alemannos eſſe ſagatos.

QVADI IN PANNONIAM PRIMAM ET VALERIAM

AB Iulio Capitolino relatum eſt in literas, M. Antoninum Aug. Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Quadis extinctis ſeruitio liberaſſe. Et Ammianus autor eſt Cõſtantium Auguſtum Conſtantini F. quum diutius Romæ manere cuperet, ubi non fuerat antea, aſſiduis nuncijs territum & certis, indicantibus Sueuos Rhetias incurſare, Quadosq; Valeriam (ſic enim ibi legendum) & Sarmatas, latrocinandi pe-

ritiſſimum genus, ſuperiorem Mœſiam & ſecũdam populari Pannoniam. Eſt autẽ eodem teſte Valeria Pannoniæ pars inter Danubiũ & Drauum, ad honorem Valeriæ Diocletiani filiæ,& inſtituta & cognominata. Hodie Croatiam appellamus. Alio loco, Cõſtantio quieſcẽti, inquit, per hyemem apud Sirmium indicabant nuncij graues & crebri, permixtos Sarmatas & Quados uicinitate & ſimilitudine morum concordes, Pannonias Mœſiarumq́ alteram cuneis incurſare diſperſis: quibus ad latrocinia magis quàm aperto habilibus Marti haſtæ ſunt longiores, & loricæ ex cornibus raſis & leuigatis plumarum ſpecie, linteis indumentis intectæ, equorumq́ plurimi ex uſu caſtrati, ne aut fœminarum uiſu exagitati cunctẽtur, aut in ſubſidijs ferocientes prodant hinnitu denſiore uectores. Et per ſpacia diſcurrunt am pliſſima ſequentes alios, uel ipſi terga uertentes inſidendo uelocibus equis & morigeris: trahentesq́ ſingulos interdum & binos, uti permutatio uires foueat iumentorũ, uigorq́ ocio integretur alterno. Hactenus ille. Cõſtantius Auguſtus è Sirmio mouens poſt æquinoctium uernum, ponte ex nauibus facto Danubium tranſit, uaſtataq́ ea Sarmatiæ parte quæ ſecũdam proſpectat Pannoniam & direpta, nonnullis hoſtium cæſis alijs in ſyluas profugiẽtibus, quum ſuperueniſſent ob rerum amiſſarum recuperationem Valeriani, hoc eſt, Valeriæ Pannonicæ cultores toties ab hoſtibus iſtis nihil non calamitatis perpeſſi, perrexit in regna Quadorum qui Sarmatis locorum confinijs & feritate iunctiſſimi ſunt. Quadis ſanguine regio ortus iuuenis Zizais nomine pacem impetrauit, redditis prius captiuis & datis obſidibus. Quo exemplo motus Araharius Tranſgutilanorũ Quadorumq́ rex (ſic enim legendũ arbitror in Marcellino, niſi mauis tranſuiſtulanorum) & adhuc alius Sarmatarum rex qui parebat Arahario, ueniam petitum uenerunt, quam tandem obtinuere. Poſt hos alij multi reges pacẽ adepti ſunt obſides ex intimis regni filios procerum offerentes. Vnde Quadorum regionis immenſitatem colligere licet. nec enim fruſtra dixit Marcellinus, regna Quadorum. His rebus confectis in Germania, trans Danubium redijt Conſtantius. nam pars Quadorum iuxta Brigetionem oppidum Pannoniæ primæ ſedes fixerant, quos in fidẽ Auguſtus recepit, & in prouincia habitare permiſit. Quam rem fideliter narrat Marcellinus ſuperioribus hiſtoriam attexens, Hijs, inquit, in Barbarico geſtis, Brigetionem caſtra cõmota ſunt, ut etiam ibi belli Quadorum reliquias circa illos agitantium tractus lachrymæ uel ſanguis extingueret. Quorum Regalis Viduarij filius regis, & Agilimundus Subregalis, alijq́ optimates & Iudices uarijs populis præſidentes, uiſo exercitu in gremio regni ſoliq́ genitalis, ſub greſſibus iacuere militum, & adepti ueniã, iuſſa fecerũt, ſobolemq́ ſuam obſidatus pignore, & obſequuturi conditionib. impoſitis tradiderunt. Eductisq́ mucronibus, quos pro numinib. colũt, iurauere ſe permãſuros in fide. Hæc ille. Apertius penè

Quadorũ haſtæ longæ *Loricæ ex cornib. raſis* *Equi caſtrati.* *Cauſæ caſtrationis* *Diſcurſus uelociſſimus.* *Equos uacuos poſt ſe trahũt* *Quadi per nudos enſes iurant.*

penè renarrat Marcellinus quod diximus,in epilogo quo Conſtantius milites alloquitur, Cōmunitis,inquit,aditibus Rheticis,tutelaq; peruigili Galliarum ſecuritate fundata,terrore nullo relicto poſt terga, uenimus in Pannoniam,textis pontis compagibus tranſgreſſi: obſtinatis ad mortē animis conatos reſiſtere Sarmatas abſq; noſtrorū diſpendio ſtrauimus, pariq; petulantia ruenteis in agmina nobilium legionum Quados Sarmatis adiumenta ferentes attriuimus: qui poſt erumnoſa diſpendia inter diſcurſus & repugnādi minaceis anhelitus,quid noſtra ualeat uirtus experti,manus ad dimicandum aptatas, armorū abiecto munimine fune texto uinxerunt, reſtareq; ſolam ſalutem contemplantes in precibus, affuſi ſunt ueſtigijs Auguſti clementis,cuius prælia ſæpe cōpererant exitus habuiſſe felices. Et hæc ille. Rurſum Valentiniano principe Marcellinus idem autor eſt Quados Rhetias incurſaſſe,Gallias,inquit,Rhetiasq; ſimul Alemanni populabantur,Sarmatæ Pannonias,& Quadi Rhetias. Niſi quis ita legendum & diſtinguendum putet, Sarmatæ Pannonias & Quadi, Rhetiasq;. Iam hæc omnia nobis euidentiſſimum argumentum præſtant, collabenti iam imperio,Quados in Pannoniam primam ſiue ſuperiorē emigraſſe,qui incolumi dum re Romana prope Brigitionē domicilium figere fuerant auſi,quando Sextus quoq; Rufus Quados de locis Valeriæ quæ ſint inter Danubiū & Drauum, auſpicijs diui Auguſti pulſos ſcribit, cuius rei ſupra meminimus. Proinde dubium mihi non eſt, eos qui hodie ſuperiorem Pannoniā incolunt,quam Auſtriam Germani uocant,ipſiſſimos eſſe Quados. Iulius Capitolinus tradit M.Antonium Aug.poſt Marcomannicū illud bellū quod uerius Germanicum dici debebat, adhuc trienniū poſtea cum Marcomannis,Hermunduris,Sarmatis & Quadis etiam belligeratum eſſe,ut non mirum ſit eum exclamaſſe, fœtentium Iudæorum & ſubinde tumultuantium tædio cōmotum, quū per Palæſtinā iter faceret in Ægyptum proficiſcens, O Marcomanni,ò Quadi,ò Sarmatæ, tandē alios uobis inertiores inueni.

Auſtriaci, Quadi ſunt

MARCOMANNI CVM NARISCIS ET HERMVNDVRIS in Noricum & Rhetiam ſecundam,quæ & Vindelicia.

BOios illos priſcos qui in Italiā olim ex Gallia tranſcenderant cum alijs quibuſdam nationib.iam uictores Conſule Marcello oppreſſo,Furius alter Conſul ad unum ferè occidit. Iterū à Scipione manus alia Boiorū deletur. Eam uero Boiorum partē quæ in Hercynio nemore conſederat,unde adhuc loco Boiohemi nomen, inclytus ille Marcomannorum populus eiecit.qui trans Danubium pulſi quū Noreiam fruſtra oppugnaſſent, errore uago tandē ad Heluetios delati ſunt excidium Galliarū meditāteis. Verba Cæſaris ſunt,Boioſq; qui trans Rhenum, inquit, incoluerant,& in agrum Noricum tranſierant, Noreiamq; oppugnarant, receptos ad ſe ſocios ſibi aſciſcunt. Dicit eos in agrum Noricum tranſiſſe, Noreiamq; oppugnaſſe,

non autem expugnaſſe,ne quis domicilium eos in Norico fixiſſe putet. Vi-
cit Heluetios Cæſar cũ uniuerſo cõmilitio. Boios in finibus Heduorum col-
locauit. Horum meminit poſtea Tacitus in Hiſtoria Auguſta. Nullus uero
ſcriptorum ueterum de hĳs ullam amplius facit in Germania mentionem.
Nec ueriſimile eſt fertiliſſimos in Heduis agros unquã eos deſeruiſſe. Iam
collabente imperio Romano, num putamus Quados, Marcomannos, Na
riſcos, Hermunduros & Alemannorum Sueuos qui ripam Danubĳ tene-
bant, Gallicam gentem in conſortium admiſſuros fuiſſe, gentem inquã ua-
lidiſſimæ Marcomannorum nationi inuiſam, & olim ab ipſis eiectã. Quod
ſi quis ex Aquilonari tractu hunc populum deducere uelit, mirũ eſt ab om
nibus ignoratos. Neq; Sidonius inter Septentrionales nationes horũ me-
minit, neq; Claudianus nec quiſpiam alius. Præterea quũ Gallica gens fue-
rit, Gallico ſermone eſt uſa, quem facile retinere potuit quum Hercynĳ ne-
moris ſaltu undiq; includeretur, quemadmodũ & hodie Sclauini Bohemi
faciunt. Poſtremo gentium origines plerũq; ſunt fabuloſæ: de Francis, Sco
tis, Sclauinis Bohemis, & alĳs item populis quæ figmenta afferunt, in pro-
prĳs illorum annalibus? ut non ſim hic cuilibet autori facile crediturus, niſi
teſtimonĳs utenti. Quare expeditiſſimum uidetur dicere, Marcomannos
cum proximis Nariſcis, & Hermundurorũ parte, Danubium tranſgreſſos,
Noricum & Vindeliciam id eſt Rhetiam ſecundã cum alpibus occupaſſe.
Sed unde Boierorum nomen? Dicam quid ego conĳciam. Marcomannos
qui Boiohemum incolebant ſuſpicor à loco Boieros, id eſt non Boios ſed
boicos eſſe dictos. Vnde etiamnum Boioariorũ nomen & ditio cis Danu-
bium. Certè auſim iurare Marcomannorum linguã eſſe qua Noricũ utitur
hodie & Rhetia ſecunda, & quicquid eſt illorũ tractuum alpibus uicinum.
Hoc quod dixi fortaſſe nõ omnibus perſuaſero. nec de hac re ſum ſolicitus.
Nolui tamen ſtudioſos celare mentẽ meam. Quia uero Nariſcorum antè
meminimus, libet hic monere, eſſe deprauatum in Capitolino uocabulum
in uita Marci Antonini. Nã ubi uulgo legitur, Marcomanni, Variſtæ, Her-
munduri, & Quadi, ſcribendum Marcomanni, Nariſci, Hermunduri, &
Quadi. Fuere uero Hermunduris finitimi Nariſci. Porrò Tib. Cæſar ag-
greſſurus Marcomannos, iuſſit Sentium Saturninum per Catthos exciſis
continentib. Herciniæ ſyluis, legiones Boiohemum ducere. Id enim regioni
quam Marcomanni incolebant, nomen eſt. Ipſe à Carnunto, qui locus No
rici regni proximus erat, mouit. Autor Velleius. Tandem Druſo res in Ger
mania gerente, Marcomannorũ rex Maroboduus Catualda perſequente,
quum à ſuis undiq; deſertus eſſet, tranſgreſſus Danubium quâ Noricam
prouinciam præfluit, ad Tiberium Cæſarẽ ſe contulit in Italiã. Triennium
etiã in Carnunto conſumpſit M. Antoninus aduerſus Marcomannos bel-
ligerans. Hæc propterea citaui, ut appareat cõmoditas ſitus, & ſolitus tran-
ſitus à Marcomannis in Noricum.

VICTOPHALI IN DACIAM

DAci montibus inhærent. Quoties concretus Danubius uinxerat ripas, decurrere ſolebant & uicina populari. Viſum eſt Cæſari Auguſto gentem aditu difficillimam ſubmouere. Miſſo igitur Lentulo ultra ulteriorem repulit ripã, citrà præſidia conſtituit. Sic tunc Dacia nõ uicta, ſed ſummota atq; dilata eſt. Florus ex Liuio. Daciam poſtea Decibalo rege iterũ uicto Traianus Aug. prouinciã fecit, idq; in ſolo Barbarico. De ea re extat uetus illic inſcriptio, ſed proximis annis effoſſa.

IOVI STATORI
HERCVLI VICTORI. M. VLP. NERVA
TRAIANVS CAESAR, VICTO DECEBALO
DOMITA DACIA, VOTVM SOLVIT.
ASPICE ROMVLE PATER, GAVDETE QVIRITES,
VESTRA ISTA EST GLORIA

Proinde Traianus urbes in Dacia condidit, & deduxit colonias. Sane Zarmizam illã inclytam, ubi Decebalus ſedẽ ſuam habuerat, in Vlpiam Traianam coloniam mutato nomine conuertit. Ei rei teſtimonio eſt uetus lapis huiuſmodi uerbis illic inſculptus.

I. O. M.
ROMVLO PARENTI, MARTI AVXILIATORI.
FELICIBVS AVSPICIIS CAESARIS
DIVI NERVAE TRAIANI
AVGVSTI CONDITA
COLONIA
DACICA ZARMIZ
PER
M. SCAVRIANVM
EIVS PROPR.

Quinetiam in nouæ prouinciæ tutelam fornicatum pontem in Danubio fecit operis admirandi. Is habebat uiginti pilas lapideas altas centum & quinquaginta pedes, latas ſexaginta, diſtãteis inter ſe centũ & ſeptuaginta pedibus. Diuerſum ueritus Adrianus Aug. ne Barbaris pateret aditus per pontem ad depopulandas Mœſias, quicquid ſtructurarum eminebat ſupra aquam, demolitus eſt. Nec inſcriptione pons caruit, ſanè perquam eleganti, nempe hac,

PROVIDENTIA AVG.
VERE PONTIFICIS, VIRTVS ROMANA
QVID NON DOMET? SVB IVGVM ECCE
RAPITVR ET DANVVIVS.

Studioſus autẽ admodũ fuit huiuſmodi monumentorum Traianus ad propagandam nominis ſui memoriã. Itaq; quũ Decebali theſauros ſubter uada amnis Sargetię defoſſos, per indiciũ captiui cuiuſdã reperiſſet, ſaxũ cũ huiuſmodi epigrãmate erigendũ curauit, cuius Taurinus quoq; meminit.

IOVI INVENTORI, DITI PATRI, TERRAE MATRI,
DETECTIS DACIAE THESAVRIS
CAESAR NERVA TRAIANVS
AVG.
SAC. C P.

Dacia prouincia amiſſa eſt imperante Gallieno, Gotthorum nationib. illam occupantibus. Nam de Dacia ſic meminit Eutropius, qui hiſtoriam ſuam Valenti Auguſto dicauit, Daciã, inquit, Decibalo uicto ſubegit. Prouincia trans Danubium facta, in hijs agris quos nũc Taiphali, nunc Victophali & Teruigi habent. Porrò Teruigos & Taiphalos eſſe Gotthorũ populos Mamertinus Panegyriſta docet, Itẽq; Teruigi, inquit, pars alia Gotthorũ adiuncta manu Taiphalorũ, aduerſum Vandalos Gipedesq; concurrunt. Ammianus refert ſeruos Sarmatarũ quũ hæc gens cum Conſtantio Aug. pacem firmaret, ad Victobalos longius diſcretos confugiſſe. Caſtiga Capitolini locum in uita M. Antonini, ubi legitur in enumeratione gentium quæ Marcomannico bello nomen dederãt, Et Burei, hi alijq; cum Victuali Soſibes. Tu ſcribe, Et Buri, Taiphaliq; cũ Victophalis. Cæterum Imp. Aurelianus quod Romanorum colonorũ ſupererat, trans Danubium reduxit, & in Mœſiæ regionibus duas Dacias conſtituit, Ripenſem & Mediterraneã, quas ante cõmemorauimus inter prouincias Romanas.

HERVLI, ET RVGI, IN ITALIAM.

Res Romana tendens ad interitum miſere fluctuabat in Italia, Anthemium ſocerum Ricimere perimente, & nunc poſt Olymbrium & Liberium Glycerio, nunc Nepote patricio, ſibi certatim Imperij titulum uendicante, quum Odoacer à populandis agris nomen habens ingentibus Herulorum copijs Turcilingorum quoque ſiue Scyrorũ auxiliaria manu, è Panoniæ extremis finibus per Noricum in Italiam contendit. Obuiumq; in Liguria factũ Oreſtem qui tum pulſo Nepote Imperator dictus erat, primũ retrocedere coegit, mox Ticini mœnibus incluſum cepit, & adductum Placentiæ capite truncauit. Tum expugnatis urbibus, & ſi quæ fortius reſtitiſſent euerſis, breui totam ſibi ſubdidit Italiam, & ſe regẽ appellauit. Quare motus Auguſtulus Oreſtæ F. Imperialem purpuram abiecit. Mox in urbem uenit Odoacer, tenuitq; xiiij. ann. Italiam. Sed tandem à Theodorico Oſtrogothorum rege, qui Italiam à Zenone Græco Imperatore hac conditione impetrauerat, non tamen abſq; longis multisq; certaminibus iugulatus eſt. Sub hæc Rugi Ticinum Gotthorũ ſedem qui tunc erant digreſſi, uicinumq; tractum, non minus quàm biennium uaſtant. Docet Sidonius Herulos eſſe Germanici maris incolas quum de regia Theodorici Vuiſogotthorum regis apud Burdegalam ſcribens, canit,

Hic glaucis Herulus genis uagatur,
Imos Oceani colens receſſus,

Algoſo

Algoſo prope concolor profundo.

Velocitatem alibi tribuit Herulis,quum inquit, Tibi uincitur illic Curſu Herulus,Chunus iaculis,Francusq; natatu.

Nam aiunt Herulos tantũ campeſtribus indutos olim ſolitos pugnare. Vicini fuere Longobardis. Rugos uero pugnacium titulo ornat, Septentrionaleis populos deſcribens,

Pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux ſequitur. Et alibi,
Bellonotus,Rugus,Burgundio,Veſus,Alites.

Eorum regio Rugilandia dicta fuit

LANGOBARDI IN PANNONIAM ET DEIN IN ITALIAM

LAngobardos inter Sueuorum gentes refert Tacitus, & nobilitate cæteris antecellere dicit: Velleius Germana feritate ferociores eſſe ſcribit, nec ita procul ponit à Chaucis cis Albim,ut mirer ex terreſtribus aut littoralibus inſulares factos. Sed forte fuere propulſi à Francis ſiue alijs gentibus.Ptolemæus Rheno proximos facit.Dij boni quæ fuit illis gẽtibus mutandarum ſedium libido? Quod autem Germanico ſermone fuerint uſi,declarat,quod uiuariũ piſcium qualamam uocant à ſcaturigine. Sic enim ego legendum reor, Deinde quod pateram Schalam appellant. Nam in geſtis Langobardorum narratur Alboinus ex craneo Chunimundi Gepidarum regis ſchalam feciſſe. Aiunt & Vuinilis fuiſſe nomen,& de Scandinauia in Scoringam,Maringam,Gotthlandiam, Rugilandiã, & poſt profligatos Herulos in Pannoniam eos tranſcendiſſe. Hos tum Narſes muneribus & beneficijs ſibi conciliauit, cogitans hanc gentem uſui ſibi poſſe eſſe in opprimendis Gotthis,quod id tẽporis agi ſciebat,propter inſolentiã illorum in Italia prorſus intolerabilem. Nam malo nodo malus quærendus erat cuneus,iuxta prouerbiũ.Odoacarem Herulum delerãt Gotthi,ad hos opprimẽdos alia natione forti opus erat. Itaq; paulo poſt Langobardorum auxiliaribus copijs quos iam fœderatos habebat Narſes Gotthos cum rege Totila felici prælio obtriuit. Remiſitq; eos omneis qui ſuppetias uenerant cum præda luculentiſq; ſtipendijs in Pannoniam, operam ſuam in poſterum pollicenteis. Exciſis Gotthis quum ob partã Reipublicæ quietem duces militares quorum quæſtus eſt ex diuturnis bellis,Narſetẽ odiſſe cœpiſſent,aggrediuntur hominem uarijs calumnijs apud Iuſtinianũ Aug. & Sophiam eius uxorẽ traducere,partim de auaricia,partim de ambitione eum inſimulantes. Quæ res creduli principis animũ, ut omnes deteriora pronis auribus accipimus,à Narſete prorſus alienauit.Mittitur igitur Longinus qui Italiam gubernet,illo in ordinẽ redacto.Nec abſtinuit ab intempeſtiuo contumelioſoq; ioco Sophia Auguſta, ridens hominem quod exectus eſſet:mãdat enim illi ut domũ redeat & penſa puellarum in gyneceio diſpenſet.

diſpenſet. cui renunciari iuſſit Narſes, iocum triſti ioco referiens, Talem ſe telam exorſurum,quam ipſa finire nequiret. Proinde Langobardos miſſis hornis fructibus quibus uulgus alliceretur,cum coniugibus ac liberis in Italiam uocat pro Pannonia poſſidendam regionem fertiliſſimã opulentiſſimamcꝫ.Hos deinde Græci Imperatores opera Francorum opprimere fruſtra conati ſunt,donec Pipinum & Carolum Magnum ad hanc rem querelæ Romanorum Pontificum extimulaſſent.Tamdiu regnarunt in Italia. Licet hic uidere Germanos ſemper Germanorum uiribus ex Italia depulſos.Tantũ cæteræ nationes ingenio præualẽt.Herulos profligauere Oſtrogotthi.Langobardi Oſtrogotthos,Langobardos Franci.

SCOTI ET PICTI, AC ACTACOTTI, IN BRITANNIAM

Ammianus libro xxvi.geſta ſub Valentiniano deſcribẽs, Hoc,inquit, tempore, uelut per uniuerſum orbem Romanum, bellicum canentibus buccinis, extitere euentus ſæuiſſimi. Limites ſibi proximos perſultabant,Galliaſcꝫ Rhetiaſcꝫ ſimul Alemanni populabantur,Sarmatæ Pannonias,& Quadi Rhetias:Saxones,& Scoti,& Actacotti,Britannos erumnis uexare cõtinuis. Armoricæcꝫ aliæ gentes Aphricam ſolito acrius incurſant,& Thracias diripiebant prædarij globi Gotthorum, Perſarũ rex manus Armenijs iniectabat, eoſcꝫ in ſuam ditionẽ ex integro uocare. Hactenus ille.Habes hic paucis uerbis, Prouinciarum Romanarum ſortem uelut in tabella depictam. Notæ uero ſunt incurſiones fermè omnes ex ſuperioribus.Nunc propter Saxones,Scotos,& Actacottos tantũ citauimus.Ammianus rurſus libro xxvij.Illud tamen, inquit, ſufficiet dici,quod hoc tempore Picti in duas gentes diuiſi, Calidonas & Vecturionas, denicꝫ Actacotti bellicoſa hominum natio,& Scotti per diuerſa uagantes multa populabantur.Panegyriſtes ad Maximianum Aug. Adhoc, inquit,natio etiam tum rudis & ſolis Britannia Pictis modo & Hybernis aſſueta hoſtibus adhuc ſeminudis,facile Romanis armis ſigniſcꝫ ceſſerunt. Pacatus ad Theodoſium,Attritam pedeſtribus prælijs Batauiam referã? Saxo conſumptus bellis naualibus offeretur. Redactum ad paludes ſuas Scotũ loquar? compulſus in ſolitudines auias, omnis Alemannus & utercꝫ Maurus occurrẽt. Autor eſt Beda à Maximo Tyranno non ſolum legionibus, ſed & iuuentute habito ibi militum delectu ſpoliatam Britanniam. Quæ res mouerit tranſmarinas gẽtes ſæuiſſimas Scotos à Circio,Pictos ab Aquilone,ut deſtitutam inſulam obruerent. Quam ſic uaſtatã direptamcꝫ, multos annos uexauere.Semel tamen atcꝫ iterũ à legionib. Romanis repulſi ſunt,primũ inter duo maria è ceſpitibus terreo muro, deinde quũ rurſum hoſtis irruiſſet, ſaxeo oppoſito, additis meridiano mari per interualla turribus. Sed poſt diſceſſum legionariorũ,redit hoſtis & ſolito crudelius ſæuit.Scribunt Britanni in hunc modum Etio.

ETIO

ETIO VIRO ILLVSTRI AC PATRITIO, III CON
ſuli, gemitus Britannorum.

Repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros. Inter hæc oriunt duo genera funerũ. aut iugulamur, aut mergimur. Nullã ab eo opẽ ſenſere. Tandẽ fame coacti ſunt ſe Pictis dedere, qui extremã inſulæ partẽ occuparunt. Reuertuntur & Scoti Britanniæꝗ tractu domicilium figunt. Poſt iſtos, ſuperuenerunt Angli. Saxonum erat natio, ad tuendam regionem & eijciẽdos hoſtes promiſſa mercede euocati, quemadmodum proximo loco narrabitur. Claudianus de gentib. quæ Britannias uexabat, ad Honorium Aug. canit, Romam loquentem inducens,

Quantum te principe poſſim,
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethis
Mitior, aut fracto ſecura Britannia Picto,
Ante pedes humili Franco, triſtiꝗ Sueuo
Perfruor. Idem alibi de auo Honorij,
Ille leueis Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotumꝗ uago mucrone ſecutus
Fregit Hyperboreas remis audacibus undas. Idem de eodem alibi,
Ille Caledonijs poſuit qui caſtra pruinis,
Qui medios Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatorꝗ Britanni
Littoris, ac pariter Boreæ uaſtator & Auſtri.
Quid rigor æternus, cœli quid ſidera proſunt,
Ignotumꝗ fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule.
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.

Apud eundem Britannia de Stilicone Vandilo loquitur,
Inde Caledonio uelata Britannia monſtro,
Ferro picta genas, cuius ueſtigia uerrit
Cærulus Oceaniꝗ æſtum mentitur amictus,
Me quoꝗ uicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam quum Scotus Hybernam
Mouit, & infeſto ſpumauit remige Tethys,
Illius effectum curis, ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne littore toto
Proſpicerem dubijs uenturum Saxona uentis.

Idem rurſum ad Stiliconem,
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroꝗ notatas
Perlegit exanimeis Picto moriente figuras.

Qui poſtremi uerſiculi melius intelligentur,& quod ex eodem ſupra citaui-mus, Nec falſo nomine Pictos, ſi de Pictis ex Iſidori lexico gentis morem aſcripſerimus. Apud quē ſic legendū arbitror, Nec abeſt à Pictorū corpore minutis opifex acus pūctis. Hæc expreſſos natiui graminis ſuccos includit, ut has ad ſui ſpecimen cicatrices ferat pictis artubus maculoſa nobilitas. Meminit rurſus harum gentium Claudianus de patre Serenæ loquēs quæ Palladio nupſerat,

Regnorum tractat numeros,cuneosq́ recenſet.
Sparſas Imperij uires conſtringit in unum
Depoſitum,quæ Sarmaticis cuſtodia ripis
Quæ ſæuis obiecta Getis.Quæ Saxona frenat
Vel Scotum regio.

Meminit & Sidonius Apollinaris in Panegyricó carmine quod de lau-dibus Auiti ſcripſit. Fulgentib.armis
Tot maria intraui duce te,longeq́ remotas
Sole ſub occiduo gentes.Victricia Cæſar
Signa Caledonios tranſuexit aduſq́ Britannos.
Fuderit & quanquam Scotum & cum Saxone Pictum,
Hoſtes quæſiuit,quem iam natura uetabat
Quærere plus homines.

Significat Prudentius, Scotos in prælijs uti canibus ſolitos, quum ad-uerſum Sabellianos canit,
Semifer & Scotus ſentit,cane milite peior.

Potuit illis etiam eſſe canū uſus in inueſtigandis hominibus, qui in ſyl-uas & alios ſeceſſus ſeſe metu hoſtium abdebant. Nam erāt piratæ Scoti. In Iſidori lexico legimus, Horrent & malis tecti cum latrantibus linguis Scoti. Scribo, Horrent heteromallis tecti. Vt accipias pro ueſtibus altera tantum parte uilloſis. *Heteromalla Scotorum.*

ANGLI SAXONES IN BRITANNIAM

BRitanni tot iam annis à piratis uexati, quū nulla ſupereſſet ſpes ullius à Romanis auxilij, iamq́ hoſtes inſulæ partem occupaſſent, cogitant de Saxonibus conducendis, quorum præſidio occupatores iſtos Actacot-tos, Pictos & Scotos exturbare poſſent. Aduehitur igitur cum innumera multitudine per legatos accitus Vortigernus Anglorū, hoc nationi nomen erat, regulus. Iamq́ uictoriam aduerſum hoſtes ſperabāt, nec infeliciter res procedebat, quum à defenſoribus amœnæ inſulæ & diuitis amore captis, conſilium occultum initur de inuadendo illius imperio. Prætexunt itaq́ ſti-pendia non ſoluta, ſicq́ nato tumultu, facillime ſumma rerum potiuntur, ciuibus oppreſſis. Verum cum aduenis qui tamen propemodum erāt iſtis conſanguinei, diuturnum bellum geſtum eſt. Annales Anglorum extant,

indigena

indigena Beda autore. Vunnefridus Anglus qui Bonifacius Romæ tranſnominatus eſt, Archiepiſcopus Magonciacenſis poſtea ac Martyr, in epiſtola ad Zachariā pontificē Rom. Angliā uocat Tranſmarinā Saxoniā.

Anglia, tranſmarina Saxonia

BRITANNI IN GALLIAM

QVm aſſiduis Pictorum, Scotorum, & Saxonum incurſionibus concuteretur Britānia, ingens ueterum incolarū numerus in oppoſitum Armoricum Galliæ tractum nauigauit, & multo quietiori loco ſedes fixit. Sic autem in Galliam tranſgreſſi ſunt, ut olim Galli in Britanniam autore Tacito. Hos quidam diſcriminis cauſa mutilato nomine Britones uocant. Retinēt etiamnum linguam ſuam antiquam Britannicā, quemadmodum Sclauini Bohemi & Poloni, ſuam apud Germanos. Meminit horum Sidonius, loquens de Aruando læſæ maieſtatis reo, cuius forent interceptæ literę ad Theodoricū Vuiſogotthorū regem inter alia ſuadentes, Britannos ſuper Ligerim ſitos impugnari debere. Rurſum meminit, quum Riochamo quendam cōmendat, cuius mancipia Britannis clam ſolicitantibus erāt abducta. Gallis incōmodaſſe Britannos indicant Leges Francorū, in quibus aduenæ recipi iubentur, à Nortmannis uel Britannis oppreſſi. Contra hos & Hildericus Francorum rex Luitharij F. bella geſſit.

NORTMANNI IN GALLIAM

NOrtmanni Danorū pars fuere, ſic dicti quod Septentrionales homines eſſent. nam Nort lingua Germanica Septentrionem ſignificat & man uirum. Horū piratarū nomen ultimis Magni Caroli annis primum auditū eſt, quū Friſia ac proximis inſulis euaſtatis ductu Gotefridi regis, etiā Aquenſi Palatio celeberrimo minarentur. Et fortè perrexiſſent ni ſuorum manu Gotefridus cecidiſſet. Gallias non minus quàm annos quadraginta uexauere. In Germaniam ſuperiorē aduerſo Rheno nauigijs delati, quâ ſacra, quâ prophana depopulantes omnia, per Lotharingiam in Campaniam Catalaunenſem incurſarunt, occiſo Mediomatricorum antiſtite Saillo. Sub Carolo Simplice quū in Neuſtriam quam ego Vueſtricham appellatam ſuſpicor irruiſſent magna claſſe Nortmāni, per oſtiū Sequanæ fluminis ſæpe conati irrumpere, dedenteis ſe Rothomagenſeis in fidem accipiunt: deinde per Ligerim amnem, Naneten urbem expugnant, mox Andegauiam incendunt, Turonum deſtruunt, & totam Aquitaniam depopulantur. Alia manus Sequana aduerſo uecta Pariſienſem agrū, & Senonenſem uaſtant, poſtremo è Burgundia per Ararim in Aruernos excurſionem faciunt. Vix unquam ſimilem ſæuitiam uel à Francis uel ab Alemannis hoſtib. eſt experta Gallia, quum adhuc inter Prouincias Romanas numeraretur. Quæ res Carolum Galliarum regem mouit, ut Franconem Rothomagēſem præſulem ad Nortmannorum ducem cui Rolloni nomen erat, mitteret, perſuaſurum illi, Chriſtianam pietatem amplecteretur, habiturus

uxorem regiam filiam Gillam, & totã Neuſtriam cum Britannis ſuper Li-gerim dotali titulo poſſeſſurus. Placuere Barbaro conditiones. Tinctus eſt ſacris aquis, Robertiq́ꝫ uocabulo nominatus pro Rollone, duxit uxorẽ, & donatã regionẽ à nouæ gentis appellatione Nortmãniam uocauit. In præ-fatione quadam de Meldenſi ſynodo quæ An. ſalutis D. CCC. XLV. Cha roli uero regis an. ſexto celebrata eſt, ſic legit' in Legibus Francorũ quas Au ſegiſus abbas comportauit, Quia diuinas, inquiunt, iuſſiones, nõ eſt ſecuta obedientia, dedit dominus ab Aquilone, unde iuxta Prophetã pandetur malum, dignos meritis noſtris Apoſtolos, crudeleis uidelicet & immaniſſi mos Chriſtianitatis perſecutores Nortmannos, qui Pariſios uſq́ꝫ ueniẽtes, quod iuſſit dominus, monſtrauerunt. Theodebrechtus Theoderici regis F. Ludeuuichi quem Galli Clodoueum appellant, Nepos, Danos Medio-matricorum agrum incurſanteis deuicit. Tum Nortmannorum nomen nondum forte natum erat.

VITAE SAXONES IN HELVETIOS

VNde ſit natum Suitenſium uocabulũ à multis quæri ſcio. Nam quæ rationes à quibuſdam afferuntur, naſutioribus non ſatisfaciunt. Ego nodum hunc feliciter, ni fallor, expediam. In populoſiſſima Saxonũ gente, & Vitarum natio fuit. horũ pars, quam ob cauſam neſcio, mutatis ſedibus in Heluetijs conſedit proximè Tigurinos, quorum hodie pagus mutilato uocabulo Vri dicitur. Nam Turegum à Turo fluuio nomen habet, quaſi Turgauienſis tractus extremitas aut angulus. Maior pars cum Anglis in Britanniam ante fuerat tranſgreſſa. Nec ab re cæteris quoq́ꝫ hæc indita ap-pellatio, uel Subſyluanis, uel Lucernatibus, tametſi uni pago, cuius caput Kilchgaſſium, peculiaris. Suiteros ipſi uocãt. S literam adiecit amans ſibili lingua uulgaris. Adiuuat noſtram opinionem, quod ipſi Suitenſes, à maio-ribus acceptum, tradunt, à Suitis Germanici maris incolis originem ſe du-cere, quos ingens orta fames domicilium mutare coegerit. Hos peritiores interpretantur Suedos, quorum hodie fama celebris. At Beda docet, inter Saxones regionem Vitarum eſſe deſertam, nimirũ propter iſtam emigra-tionem, de qua nunc agimus, & quod antè pars illorum cum Anglis in Bri tanniam tranſcenderit. Afferit autem tres fortiſſimos Germaniæ populos fuiſſe, Saxones, Anglos, & Vuitas. Enimuero magna fuit Heluetiorum ue-terum in bellis fortitudo. Sed poſteaquam Prouinciales facti ſunt, paci ma gis ſtuduerunt. Innuit hoc ſatis in hiſtoria Auguſta Tacitus, Heluetij, in-quit, Gallica gens, olim armis uiriſq́ꝫ, mox memoria nominis clara. Sic enim illic legendum, non, ſoli in armis. Nam aduerbium, mox, ad olim re-fertur. Cæterũ noui iſti incolæ tantum ſibi laudis intra ducentos annos pe-perere, tot triumphis, tot adoreis ſunt inſignes, ut ueteres illos non æquent modo ſed longè ſuperent.

SAXONES IN GERMANIAM SECVNDAM

QVum Saxones rebellandi finem non facerent, Carolus Magnus ad decem milia Albingorum, hoc eſt, eorum qui utramq; ripam Albis fluuij colebant, in Brabantiam, Flandriam, & uicina loca traduxit. Vnde regionibus illis adhuc ea uirorũ proceritas, qualẽ à Langobardis etiamnum referunt Inſubres. Tum acceſſione nouorum habitatorũ frequentior facta, Germania ſecunda. Equidem facile adducor ut credam ob portuum cõmoditatem urbes iſtas quas illic ætas noſtra maximas uidet, è modicis uicis ad iſtam uiſendam amplitudinẽ opulentiamq; intra quingentorũ annorum ſpacium paulatim perueniſſe. Nam in hiſtorijs mediæ ætatis pagi Gandauenſis mentionem fieri uideo, ſicut & Flandrienſis, ac Mempiſci, uici Muntæ, Anduuerparum, Oſtburgi ciuitatis in littore Oceani ſitæ, præterea portus Gandauenſis, nec non Brugenſis, ſed & Tornacenſis, & eius cui Einhama nomen eſt.

VNGARI IN PANNONIAM SECVNDAM

HVnnos qui & Auares, extructis nouem Hagis hoc eſt circulis in Pannonia habitanteis octennali bello Carolus Magnus edomuit, excidítq; prorſus. Horum uero nationem unam cui Vgrorum & Vngarorum nomen, nam multos ſecum è Scythia populos eduxerant Hunni, uelut nihil nocituram illis extinctis, ſubmouit tantum, & uallo quodam obſtruxit. Verum quum Arnulfus Cæſar bellum gereret aduerſus Zuentenbaldum Marauanenſium Sclauinorum principem, in Care periculũ facturus quemadmodũ Græcis eſt in prouerbio, ſubmotã iſtam Hunnicarũ reliquiarum gentem quæ tot annis quieuerat, in ſubſidium reſeratis aditibus euocat. Et uictoriam quidem de Zuentenbaldo reportauit Vngarorum auxilijs, ſed quem hoſtem regnare præſtitiſſet, illis non excitis. Siquidem poſt eam Imperatori nauatam operam, rurſum ad depopulandum orbem animati maiorum ſuorum exemplo, & iam uiæ patebant, aſſiduis uaſtationibus, Baioariam, Alemanniam, Saxoniam & utramq; Franciã exhauſerũt, in Pannonia ſecũda fixis ſedibus, donec diuus Henricus Aug. eius nominis ſecundus, regi ferociſſimæ nationis ſororem Giſelam in matrimoniũ collocaret, Chriſtianis ſacris prius initiato, cui Stephani uocabulum inditum. Porrò fuerant ſubmoti intra anguſtias quaſdam, quales erãt anguſtiæ Thracias dirimentes & Daciam, quarum Marcellinus meminit libro uigeſimo ſeptimo. Vbi quidam ſic conantur legere, Cuius in ſummitate occidentali, montibus præruptæ denſitatis, Verorum pateſcunt anguſtiæ, Thracias dirimentes & Daciam. Talia quoque fuerunt clauſtra Sueucunnorum apud eundem autorem, aut eadem fortaſſis. Inde Clauſtrini dicti.

EXTERNAE NATIONES IN GERMANIAM VETEREM.

GALLI IN HERCYNIVM SALTVM.

PRISCO Tarquinio Romæ regnante, Celtarũ, quæ pars Galliæ tertia eſt, penes Bituriges ſumma imperij fuit. Hij regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit, uirtute fortunaq; quum ſua tum publica prępollens, quod in imperio eius Gallia adeo frugũ hominumq; fertilis fuit, ut abundans multitudo uix regi uideretur poſſe: hic magno natu ipſe iam exonerare prægrauãte turba regnũ cupiens, Belloueſum ac Sigoueſum ſororis filios, impigros iuuenes, miſſurũ ſe eſſe in quas dij dediſſent augurijs ſedes, oſtendit. quantum ipſi uellent numerum hominum excirẽt, ne qua gens arcere aduenienteis poſſet. Tum Sigoueſo ſortibus dati Hercynei ſaltus. Liuius lib. v. ab urbe condita.

TECTOSAGES EODEM.

FVit antea tempus quum Germanos Galli uirtute ſuperarent, & ultro bella inferrẽt, ac propter hominum multitudinem, agriq; inopiã trans Rhenum colonias mitterent. Itaq; ea, quæ fertiliſſima ſunt Germaniæ loca circum Hercyniam ſyluam (quam Eratoſtheni, & quibuſdam Græcis fama notam eſſe uideo) quam illi Orcyniam appellant uulgo, Tectoſages occuparunt atq; ibi conſederunt. Quæ gens ad hoc tempus hijs ſedibus ſe continet, ſummãq; habet iuſtitiæ, & bellicę laudis opinionẽ. Nunc quod in eadem inopia, egeſtate, patientiaq; Germani permanent, eodẽ uictu & cultu corporis utuntur, Gallis autem propinquitas, & tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq; uſus largitur, paulatim aſſuefacti ſuperari, multisq; uicti prælijs, ne ſe quidem ipſi cum illis uirtute comparãt. Cæſar commentariorum libro vi. Iſtam Tectoſagum gentẽ arbitror Nicri ripam accoluiſſe, quo loco uetuſta adhuc arx uiſit̃ quæ Deccenſibus poſtea ducibus nomen dedit. Ea Teck appellat̃ uulgo, quę prima Tectoſagũ eſt ſyllaba.

HELVETII IN GERMANIAM

VAlidiores olim Gallorum res fuiſſe ſummus autorũ diuus Iulius tradit. Eoq; credibile eſt, etiam Gallos in Germaniã tranſgreſſos. Quantulum enim amnis obſtabat, quo minus, ut quæque gens eualuerat, occuparet permutaretq; ſedes promiſcuas adhuc, & nulla regnorum potentia diuiſas? Igitur inter Hercyniam ſyluam, Rhenumq; & Mœnim amnes, Heluetij incolunt. Tacitus in de ſitu Germaniæ. Hic Ptolemæus Eremum Heluetiorum conſtituit.

BOII IN GERMANIAM

DE Heluetijs ita locutus Tacitus, ſubdẽs, Vlteriora Boij, inquit, Gallica utraq; gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, ſignificatq; loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Vbi ſciendũ non ſic Tacito

uel Heluetios ũel Boios dici Gallos,quemadmodũ uetũſtiſſimi Græcorum autores,quos Diodorus Siculus,Herodotus,Ariſtoteles, & hiſtorici cæteri ſequuntur, Celtarum nomen uſurpant, quod promiſcuè quum Germanis tum Gallis accõmodant. Nam non ſolum iſtæ noſtræ & uicinæ noſtris re/ giones priſcis illis Græcis ignotæ fuere,ſed & Italia atque adeo Roma ipſa parum cognita extitit,id quod Ioſephus aduerſum Appionem abunde te/ ſtatur, cuius nobis copiam ſuperioribus annis fecit Ioan. à Laſco Polonus Græcum exemplar impertitus.Nam Latinè ſic uerſum imò peruerſum ha bemus,ut nullus intelligere poſſit. Quo magis appareat nothum & ſubdi/ titium eſſe libellum qui Beroſi illius Chaldæi & Manethonis titulo circum fertur. At Tacitus qui ſub Veſpaſiano militauit in Germanijs Prouincijs, & ſub Traiano ad ſcribendum ſe contulit, ut ſit nobis ueriſimile,ac Liuius hoc paulo uetuſtior, diſtinctè de populis loquuntur, neminem appellãtes Gallum,niſi qui inſtitutis, ſermone, moribus deniq; Gallus dici mereatur. Proinde ſatis admirari non poſſum ambitioſos illos Germanorum dilau/ datores,qui etiam Senonum Gallorum ſpecioſos triumphos,ſtudeant uen dicare Germaniæ,hoc tantum prætextu, quod Celtarum uocabulum am/ plum ſit,& quod Sennonum Sueuorum meminerint Chorographi. Satis laudum habet Germania,quantũ ad bellicam gloriam attinet,etiamſi ſuas Gallis nulli ſuffuremur. Quin potius Liuio credẽdum, qui libro quinto ab urbe condita,Celtarum,inquit,quæ pars Galliæ tertia eſt, penes Bituriges ſumma imperij fuit.hij regẽ Celtico dabãt.Ambigatus is fuit. Vide quàm exacte rem diſtinguat.Poſtea de Belloueſo Ambigati nepote loquens,quẽ auunculus in Italiam miſſurus erat,Is,inquit, quod eius ex populis abunda bat,Bituriges,Aruernos, Senones, Heduos, Ambarros, Carnutes, Auler/ cos exciuit.Mox de tranſitu cæterorũ Gallorũ in Italiã ſubiungẽs, Deinde Boij, inquit, Lingonesq; tranſgreſſi, quum iam inter Padum atque alpeis omnia tenerentur,Pado ratib.traiecto non Etruſcos modo ſed etiam Vm/ bros agro pellunt.Intra Apenninum tamen ſeſe tenuere. Tum Senones re centiſſimi aduenarum ab Vfente flumine uſq; ad Atheſim fineis habuere. Hæc Liuius. Igitur Senones eos qui Romam ceperunt, nemo Germanos eſſe putet,nemo Boios.tametſi hij trans Rhenum conſederũt,mediũ fermè Germaniæ tractum incolentes, quem Hercynius ſaltus circumquaq; obſe/ pit.A quibus regio,Boiohemi nomẽ accepit. Hos,ut alio loco narrauimus, illinc potentiſſimus ille Marcomannorum populus depulit paulo ante ad/ uentum Iulij Cæſaris,quæ fuit illis cauſa uel neceſſitas potius in Noricum tranſeundi,& cum Heluetijs exituris iungẽdæ ſocietatis,Atq; hoc eſt quod Tacitus refert,de mutatis cultoribus. Exponens enim ſeipſum infra Præci/ pua Marcomannorũ,inquit, gloria uiresq;, atq; ipſa etiã ſedes pulſis olim Boijs uirtute parta.Quod uero manere dixit Boiemi nomen, ſatis indicare

queat

queat Marcomannos nō in locum ſolum, ſed etiam in appellationem ſucceſſiſſe. quos ego Boieros inde dictos, ſuſpicor in Noricū & ſecundā Rhetiam una cum Nariſcis & Hermundurorū parte tranſgreſſos. Si quis enim hodie earum prouinciarū aliquem incolam è uulgo medio roget, cuiâs ſit, Boierum ſe eſſe dicet, non Bauarum, non Boioarium, quorum prius ab imperitis natum eſt, à naſutioribus alterum. Tametſi inter Boierum & Boioarium parum intereſt. Non minus autem hallucinari puto, qui illud ab Auaribus deducāt, quàm qui hoc à Boijs Gallis. Vtriq; enim populi iam olim euanuere. Sed de hoc ſupra ſatis teſtati ſumus mentem noſtram. Strabo libro ſeptimo Bubiemū Marobodui regiam uocat, quod Tacitus Boiemū, & melius Boiohemum Paterculus. De qua re lib. tertio fuſius diſſeremus.

GOTHINI IN GERMANIAM

GOthinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coárguit non eſſe Germanos, & quod tributa patiuntur. Partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini quo magis pudeat, & ferrum effodiunt. Tacitus in de ſitu moribusq; Germanorū. Præcipuum argumentum Tacitus ducit à lingua Gallica. Vel hic locus ſatis reprehēdat errorem eorum, qui putant Germanorū & Gallorum olim eandem fuiſſe linguam. Apud Tacitum lib. xx. hiſtoriæ Auguſtæ, Tencteri ſuadent Vbijs qui nuper in corpus nomenq; Germaniæ redierāt, ut inſtituta cultumq; patrium reſumant. Nihil addunt de lingua. Nam hæc difficulter & ſero dediſcitur, non mutanda niſi populum ipſum excindi contingat, quod Langobardis accidit in Italia, aut temporum prolixitate paulatim abſorberi. quod Burgundionibus & alijs gentib. eueniſſe ſatis manifeſtum eſt.

OSI IN GERMANIAM

EX Taciti uerbis quæ mox citauimus, conſtare poteſt, Oſos in Germaniam è Pannonia ueniſſe. Vbi rurſum à lingua ſumpto argumento rem probat. Significat autem Pannonios diuerſum à Germanis habuiſſe ſermonem. Porrò bilingueis illos extitiſſe reor, propter linguam ſuam ueterem ac propriam de qua Tacitus loquitur, & prouincialē ſiue Romanam, quam mixtam ſunt qui uocent. De quo fortaſſis alibi diſputabitur.

SCLAVINI IN BOIOHEMVM ET REGIONEM quæ Morauia appellatur

INter Mimos Publianos nobilis uerſiculus extat, Ab alio expectes, alteri quod feceris. qua ſentētia nihil uerius. Fit aūt plerunq; ut quod alijs intulimus, ipſi perferre etiā cogamur. Germani Romanorū prouincias uicinas perpetuis incurſionibus exhauſerūt, deinde totas occuparūt, quēadmodū ex hijs quæ diximus ſupra, liquidò cōſtat. Interim ſuperuenere qui Germaniam ipſam miſeris modis uexarēt, & in fertiliſſimis regionibus domiciliū figerēt nunq; excutiēdi, nēpe Sclauini quos ab occupato Boiohemo uulgus Bohemos appellat, & q ſe Polonos à planis cāpis uocant, ut de Velatabis

& Aua-

& Auaribus ſileã. An nõ habet hic elegantiſſimũ illud Perſij carmen locũ, Cædimus, inq; uicem præbemus crura ſagittis.

Porrò Sclauinorum gens, ut arbitror, ſub Mauritio Cæſare primum innotuit, quum legati illorũ cum cytharis ad Caianum Auarũm Principem proficiſcentes à Cæſarianis militibus ſunt intercepti, & mox Heracleam ab Imperatore miſſi. Subornante autem Caiano quũ Thraciam inuaſiſſent, & omnia igni ferroq; deuaſtantes uſq; ad Longos muros quos uocãt Conſtantinopoli uicinos perueniſſent, miſſus contra illos Commentiolus cum exercitu, maximas horũ copias partim deleuit, partim repreſſit. Aduerſum hos etiam Mauritio Principe ſemel atq; iterum deſtinatus Priſcus Prætor nunc ne Danubium tranſirent cohibuit, nũc ipſe tranſmiſſo fluuio feliciter cum illis pugnauit, Muſatio rege eorũ capto, opimaq; præda ablata. Sunt autem Sclauini, ſic enim Græci illos appellant quos nos uulgo Sclauos uocamus, Scythicæ originis, quorũ patriæ lõginquitas uel ex eo colligi poteſt, quod qui eius gentis legati Caianum Auarũm regem adibant, quum à ſatellitibus Mauritij Cæſaris, ut diximus, intercepti, rogarent quamdiu fuiſſent in itinere, decem & octo menſes aiebant ſe peregrè conſumpſiſſe. Ex Tranſdanubiana Barbaria ueniſſe Sclauinos docet Suidas quum inquit, Σκλαβινῶν ἔθνος, τὸ πέραθεν τοῦ ἴστρου. Hij finitimis Barbaris Auaribus & alijs quum ſæpe ueniſſent auxilio, terræ melioris occupandæ gratia tandem populariter Danubium tranſeuntes, quanquam antè crebro per Imperatores repreſſi quum idem tentarent, tandem langueſcentibus Imperij uiribus in Illyrico conſederunt. Parsq; horum una deinde Boiohemiam occupauit, & regionem proximam quam à Marauaha fluuio Marauaniã appellãt. nam Boieri Marcomanni cum Nariſcis & Hermunduris iam pridem in Noricum & Vindeliciam tranſierant.

SCLAVINI IN REGIONEM VISTVLANAM quæ hodie Polonia appellatur.

ALtera Sclauinorum pars longius profecta, in deſerta Vandalorum regione circa Viſtulam amnem & Sarmatiæ cõfinia ſedes ſuas fixit, & eum tractum nouo Poloniæ uocabulo donauit.

VENEDI SCLAVINI IN GERMANIAM

VEnedi Sclauinorum natio paſſim habitant in agris Saxonum & Toringorum. urbibus caret. Vunnefridus Anglus qui poſtea Bonifacius appellatus eſt & Archiepiſcopus Magonciaci factus, in epiſtola ad Edoaldum Anglorũ Principem, tradit Vuendos fœdiſſimũ genus hominũ, hunc habere morem, ut marito mortuo mulier ſe in rogum cremandam præcipitet. Porrò quos alij Sclauinos appellant, Germani Vuilcos uocabant. Ipſi ſe Velatabos nominabant, & Vuinidas. Varias autem nationes comprehendit Sclauinorum nomen, Heuellos, Sorabos, & ſimileis

Rerum Germanicarum libri primi, Finis.

BEATI RHENANI SELESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM LIBER SECVNDVS.

FRANCORVM ADVERSVM ALEMANNOS uictoria. Apud Tolbiacum.

HACTENVS gentium aliquot Germanicarū primum mutatas tantum ſedes, Deinde etiam in Romanas prouincias trās Rhenū & Danubium emigrationes explicauimus, nunc quid noſtris acciderit poſtea, quáue fortuna ſint uſi tum Franci tum Alemanni paucis perſtringemus. Hijs adiecturi nonnulla ad illuſtrandam antiquitatem pertinentia de moribus, lingua, cultuq́; quorundā populorum. Igitur Franci & Alemanni quamdiu intra ueteris Germaniæ limites manſere, pacem utrinq; ſeruarunt. Menus fluuius horum fineis interlabens dirimebat. Verum poſteaquam prouincias Romanorum extinctis Imperij uiribus occuparunt, Franci Germaniam ſecundam & utriuſq; Belgicæ partem, primam Germaniam & Rauracos cum Heluetijs Alemanni, graues inter illos ſimultates ex æmulatione ſunt exortæ, dum alteruter populus alterius potentiam increſcentem reformidat. Nec defuiſſe credo qui frigidam, quod aiunt, ſuffunderent, quibus publicè & priuatim expedire uidebatur, alterutram gentem excindi. In horum numero præcipui erāt Romanorū magiſtratus, qui inſignes aliquot in Gallijs urbes adhuc defendebant, nondū amiſſa ſpe reſtituēdi imperij Romani. Burgundiones & Gothi clanculum ad pugnam incitabant. Haud aliter olim inter Pœnos & Romanos de ſumma rerum certatum eſt. Igitur Alemanni nihil territi infelicibus pugnis cum Hildericho rege habitis, uide mirabilē gentis audaciam, priores non modo laceſſiere bellum, ſed etiam in medium illud nouū Francorum regnum, nempè in ſecundam Germaniam, Tolbiacum uſque qui Vbiorum uicus eſt, progredi inſtructis cohortibus ſunt auſi. Vbi tanto periculo Francorum pugnatum eſt, ut nihil ſuperfuerit Ludouico regi quem Galli Clodoueum appellant, niſi ad diuinam opem confugere, cuius tum præcipua cura, ceu quidam inquit, quum ſalutis ſpes nulla eſt. Itaq; promittit ſe Chriſtianæ pietati nomen daturum, ad quā Gothildis uxor Burgundionica, fruſtra toties illū adhortata fuerat, ſi de periculoſo hoſte uictoriam reportare contingat. Affuit ſtatim inuocanti ex animo, Chriſti numen. Vidiſſes ibi labentes Francos rurſum erigi, uerſos in fugam ad pugnā redire, conglobari diſperſos, quid multa, totas acies in prælium reſtitui. Verſa uice

fatigatos

fatigatos Alemannos fortuna deſtituit. Terga uertunt, & innumera millia à Francis occidione occidunt. Eo die cecidit uniuerſa gloria & libertas Alemannorũ. Neq; enim deſtitit perſequi uictor quàm latè patet nomen Alemannicum, non ſolum Germaniam primam, cum Elcebenſi tractu, parteq; Maximæ Sequanorum, ſed etiam traiecto Rheno ueterem Alemanniam, & trans Danubium Rhetiam primam penetrans, nec uſquã conquieſcens donec partim ferro partim ſeruitute totam Alemannorum gentem perdomuiſſet. Quæ Francorum incredibilis ſæuitia fecit ut aliquammulti ex Alemannis trans Alpeis ad Theodoricum Oſtrogotthorũ regẽ perfugerent. Quos ille tuendos ſuſcipiẽs, epiſtolam deprecatoriã ſcripſit ad Luduichum Francum, cultiorem mehercule ſententijs quàm uerbis. extat autem in Varijs, apud Caſſiodorum. nos partem apponemus, quæ nobis ſeruit.

LVDVICHO REGI FRANCORVM, THEODORICVS REX

GLorioſa quidem ueſtræ uirtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorum priſca ætate reſidem feliciter in noua prælia concitaſtis, & Alemannicos populos cauſis fortiorib inclinatos, uictrici dextera ſubdidiſtis. Sed quoniam ſemper in autoribus perfidiæ, irreſerabilis uidetur exceſſus, quinetiam primariorũ plectibilis, pro culpa enim debet eſſe uindicta, motus ueſtros in feſſas reliquias temperate, quia iure gratiæ merentur euadere, quos ad parentum ueſtrorum defenſionem reſpicitis confugiſſe. Eſto illis remiſſus, qui noſtris finibus cælãtur exterriti. Memorabilis triumphus eſt, ALEMANNVM acerrimum ſic expauiſſe, ut tibi eum cogas de uitæ munere ſupplicare. Sufficiat illum regem cum gentis cecidiſſe ſuperbia. Sufficiat innumerabilem nationem, partim ferro, partim ſeruitio ſubiugatam. Nam ſi cum reliquis confligis, adhuc cunctos ſuperaſſe nõ crederis. Accipe in talib. cauſis frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerũt, quæ moderato fine peracta ſunt. Is enim uincit aſſidue, qui nouit omnia temperare. dum iucunda proſperitas illi potius blanditur, qui auſteritate nimia non rigeſcit. Cede itaq; ſuauiter genio noſtro, quod ſibi gentilitas cõmuni remittere cõſueuit exemplo. Sic enim fit, ut & meis petitionibus ſatisfeciſſe uideamini, nec ſitis ſoliciti ex illa parte quam ad nos cognoſcitis pertinere. Et quæ ſequuntur. Significat autem ultima clauſula, ſe non tam ex officio fortaſſis & amicitia, quàm fœdere cogi, ut exules Alemãnos reſtituat, ſi ille nolit à perſequendo deſiſtere. Siquidem apertè teſtatur Agathias Græcus autor, extitiſſe Gotthorũ clientes Alemannos, quibus erant tributarij. Fuit uero Luduichi gener Theodericus. Humanitatẽ itaq; conſidera quam Alemannis oppreſſis Oſtrogotthi præſtitere. Porrò tanti fuit Luduicho uiciſſe bellicoſiſſimam gentẽ, ut non detrectaret doctrina Chriſtianæ pietatis imbutus, baptiſmo tingi, Remigio ſacrorum antiſtite. Nam uictoriam Superis planè ferebat acceptam. Exemplum regis, proceres æmulati ſunt, &

cœpit Francia paulatim tota Chriſtiana fieri. Nam plurimis Gallorũ Chriſtus ignotus non erat, quippe Prouincialibus.

STATVS ALEMANNIAE POST EAM VICTORIAM

HInc ſeruitus nata, quę tam frequens occurrit apud Alemannos. quum Alemannos dico Prouincias etiam intelligo occupatas ab illis. Equidem recte cõijciunt Iureconſulti, ſeruitutem noſtratiũ à bello habuiſſe initium. Sed hoc illud bellum eſt quod maioribus noſtris priſtinã libertatem ademit: nõ quod tota gens fuerit ſeruitute damnata, ſed quod bonam partem ſic Frãci deiecerint, ne reſumere poſſent arma, ne ſe in libertatẽ auitam uendicare. Nec enim fruſtra ſcripſit in literis ſuis Theodoricus, multo maximam gentis partem, quum ferro tum ſeruitio ſubiugatam. Sanè hoc Francis ſummo ſtudio fuit, ut Alemannos premerent, quorum rebellionẽ ſummopere extimeſcebant. quid autem poſſint pauciores liberi inter innumeros ſeruos. Atque adeo fuit multis admiſſis pœna conſtituta, ſeruitus. Hij ſerui Fiſcales, & ſimpliciter Fiſcalini uocabãtur, quod res & corpus Fiſco Regis ceſſiſſet. unde & regijs ſeruis nomẽ. Erãt inſuper Eccleſiaſtici ſerui, quos ipſe Rex, aut Dux, aut Comes monaſterio donaſſet. Hinc uidemus abbates noſtrates adhuc talia mancipia poſſidere ex liberalitate Francorũ Principum. Hinc illæ penſitationes originem habent, quibus multos ſcimus obnoxios, ut mortuo patrefamilias præſtantiſſimum iumentũ è ſtabulo procurator abbatis abducat, uel ueſtium pretioſiſſimam auferat. Quidã etiam in illo recenti Chriſtianiſmo res ſuas eccleſiæ donabãt, & rurſum agros aut domum in beneficij modum recipiebant ad uitæ ſuæ tempus, non citra tamen penſitationem. nec filius poſt mortem patris aut hæres uendicare ſic donata poterat. Hij coloni eccleſiaſtici dicebantur. Erant & regij coloni. Si qua libera puella colono regio uel eccleſiaſtico nupſiſſet, nullã agri paterni partem accipiebat, propter inæquale coniugium. extat hoc in legibus Alemannorũ. Tum regnum quod olim in cõplureis reges diuiſum erat quemadmodum ex Ammiano licet intelligere, uerſum eſt in Ducatũ. In hoc Romanos imitati ſunt Franci. nam illi Prouinciarum rectores, Duces appellabant. id quod ex libro Magiſtratuum Romanorũ ſatis liquet. Vnde Formula Ducatus Rhetiarum apud Caſſiodorũ in Varijs. Deligebant autem Ducẽ ex nobili familia. Sic Boieris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit. E qua Vuelphones prodijſſe ſuſpicor, quos Ottho Friſingẽſis ab Aldulfio cognominat. Vbi quidam putãt legendũ ab Altdorpio. Hoc aũt priuilegium habebat ea familia à priſcis Francorum regibus, ut ſiquis fidus regno prudensq́; ex eadem progenitus compertus fuiſſet, nõ aliunde quiſquam aſciſceretur in Ducem. Teſtatur hoc in legibus Boioariorum ipſe legislator Theodoricus. Nec tantam poteſtatem habebat Dux, quantã hodie uidemus habere. Siquidem perſæpe ſe tantum Duces militũ nominabant, quem-

bāt, quemadmodū in uetuſtiſſimo diplomate apud diuum Leodegarium Lucernatem ſcriptū eſt, Ego Vuighardus, & frater meus Ruopertus Dux militum regis Ludeuuici,& quæ ſequuntur. Fuit autem is Ruopertus Alemanniæ Dux ſiue Sueuiæ. Ergo primā dignationē ſub Francis in Alemannia habebat,Dux,proximā Comites.Regiones ipſæ per Centenas diſtinctæ erant.unde Centenarij nomen. Is magiſtratus Centenæ præſidebat Comiti ſubiectus. Proximè Heidelbergam adhuc apparet Centenæ ueſtigium in aliquot pagis,& manſit uocabulum. Nam Franci in gubernanda plebe Romanorum conſuetudinem in Gallijs repertam etiam ad alios populos una cum ipſis uocabulis tranſtulerunt. Ludeuuichus rex. Volumus, inquit,atq; iubemus ut miſſi noſtri diligenter inquirant,quot Liberi homines in ſingulis Comitatib.maneant. Hinc uero ea diligentia & ratio examinetur per ſingulas Centenas, ut ueraciter ſciant illos atq; deſcribant qui in Exercitalem ire poſſunt expeditionem.Hæc illic.Nam quæ de Centenarijs apud Germanos ſcribit Tacitus,nō ſunt huc trahēda. Nec Duci Vicarius deerat,nec Comiti.Qui in conſilium adhibebantur,Ratzenburgij ſunt appellati Germanica dictione. Nouū Francorū imperium etiam cultū Chriſtiani nominis in Alemāniam inuexit. Nam,ut ante diximus, Ludeuichus quem Clodoueum appellāt,iam Chriſto nomen dederat. Nec inauditum erat ſacratiſſimæ religionis nomen in Gallijs & Germanijs prouincijs,ſicut nec in cæteris prouincijs,uidelicet utraq; Rhetia,Norico & Pannonijs.Nā de Materno qui hic diui Petri iuſſu doctrinam Euangelicam primus enunciauerit, nō puto prorſus inanem eſſe famam. Apud Hellum uicum tribus milliarijs à Seleſtadio diſtantem adhuc conditorium oſtenditur,in quo iacuerit mortuus aliquandiu, ſed mox uitæ reſtitutus,ut adhuc Treueros Agrippinēſeisq; erudiret.De tempore dubito,de re ipſa ſatis certus. Irenæus namq; uetuſtiſſimus inter ſcriptores Chriſtianos, qui ſaltim extent,proximusq; temporibus Apoſtolorū,nam auditor Polycarpi illius fuit cum Ioanne Euangeliſta uerſati, ſatis indicat Germaniam ad Chriſtum cito conuerſam,eam uidelicet quæ prouincia fuit, & in primā & ſecūdam diuiditur, ſic ſcribens in primo libro aduerſus hæreſes. Nam etſi,inquit,in mundo loquelæ diſſimiles ſunt,ſed tamen uirtus traditionis una & eadē eſt.Et neque hæ quæ in Germania ſunt fundatæ,eccleſiæ aliter credunt aut aliter tradūt, Neq; hæ quæ in Hiberis, neq; hæ quæ in Celtis,neq; hæ quæ in Oriente, neq; hæ quæ in Ægypto, neq; hæ quæ in Libya,neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creaturæ dei uniuerſo mundo unus & idem eſt,ſic & lumen prædicatio ueritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire.Hactenus Irenæi uerba retulimus. In Rhetia prima apud Auguſtā, habes Afram,Largionem & cæteros,In Norico ripenſi Florianum.Quorum ſupplicia ſatis declarant

Chriſtianam ibi pietatem pullulaſſe, non ita diu poſt Apoſtolorū tempora. Sic enim Rhetos Narciſſus docuit, ut Seruatius Tungros & Vtricenſeis quos Traiectenſeis dicimus, Beatus Agaunenſeis. Sanè de Magonciaco nota eſt diui Hieronymi ſententia, qui nobilem quondam ciuitatem captam atque ſubuerſam ſcribit, de Francorum & Alemannorū in Galliam immigrationibus loquens, & in eccleſia multa hominum millia trucidata. Per hoc enim ſignificat multos illic Chriſtianos occubuiſſe. At in ipſam Germaniam quam ego diſcriminis cauſa, ueterem appello, nemo facile fuiſſet admiſſus, qui contra receptas gentiū ſuperſtitiones aliquid ſe dicturum foret pollicitus. Rudiores enim erant, quàm qui noua doctrina caperentur, aut à delirijs auocari poſſent. Sic tum deo uiſum eſt, qui gratiā hominibus impertitur pro uoluntate ſua. Prouinciales prius amplexi ſunt Chriſtum, utputa ciuiliores, & linguam callentes Romanam: qua diuini uerbi præcones utebantur, ex urbe Roma ſi non ab Apoſtolis certè ab Apoſtolicis uiris ſummiſſi. Nam Occidentalia iſta regna Chriſti cognitionem Romanæ ſedi debent. Prouincialibus immixti prius Burgundiones, nam maturius Rhenum tranſgreſſi ſunt, poſterius Franci inſtigante Gothilde Burgundionica Ludeuuichi uxore, Chriſtū adorare cœperunt, Ab hijs Alemanni, & qui poſt hos à Francis deuicti ſunt, ut Toringi, Boioarij, Saxones, Sclauini, Nortmanni. Poſtremo, Heſſi, Friſij, & cæteri religionē ſuſcepere. Nam apud Maguntiacum Vunefridus Anglus qui & Bonifacius, Amandus, Florentius, & Arbogaſtus apud Argentoratum, apud Augiam Maiorem Gallus & Pirminus, inſtauratores dici debent non autores primarij Chriſtianæ religionis. Sed ne quis de Alemannis me putet hæc fingere, Agathiæ uerba aſcribam, uel potius interpretis: nihil autē nouit is autor ut homo Græcus de conflictu Tolbiacenſi: Sed tantū ſcribit Alemannos à Gothis quibus tributarij erant, quod tamen ego minime credo, propter bella difficillima quæ in Italia gerebant, dimiſſos, & poſtea à Francis ſuſceptos. Scilicet Alemanni fortiſſimi Germanorum elatiſſimique, ſua ſponte ſe Francis, quibus non modo pares, ſed etiā ſuperiores eſſe uolebant, ſubmiſiſſent. Sic itaque Alemannorum gentem, inquit, per Gotthos dimiſſam Theodibertus in ditionem accepit, Quo mortuo, ut ſupra iam diximus, ad Theodebaldum filium, cum cæteris & hij ſimul in poteſtatē ceſſerūt. Huic genti legitima quædam & patria ſunt inſtituta. Siquidem in rebus publicis adminiſtrandis & magiſtratibus, Francorum politiam ſectantur & leges. In hijs tamen quæ ad religionem ac deum ſpectant, ab hijs longe diſſentiunt, nimirum qui arbores quaſdam adorent propitientque, nec ſecus & fluminum aquas, colleſque & ſaltus, quibus perinde ac religioſe id agant, equos & boues & infinita huiuſmodi pecora deſectis ceruicibus immolant. Sed cum Francis aſſidua conuerſatio maximū hijs in modū conducit, & ornamenti

plurimum

plurimum affert,ad ſeq́ꝫ cottidie trahit,qui ſui compotes ſint. Et ſpero fore ut non longo poſt temporis interuallo,iſtorum peruicłura ſit pertinaciam. Hactenus interpres. Attendẽdum uero quod dicit ab Alemannis arbores & ſaltus adorari. Sic narrat Tacitus Sueuos in ſyluam quãdam ſtato tempore coire,& alterius nemoris meminit in Oceani inſula. Sed & de Germanis omnibus generatim loquens, Lucos inquit,ac nemora conſecrant,deorumq́ꝫ nominibus appellant ſecretũ illud quod ſola reuerẽtia uident. Item de Sacerdotibus, Effigiesq́ꝫ & ſigna quædam detracta lucis in prælium ferunt. Porrò quod ait Francorum politiam ab Alemannis receptam,hoc arguit iam ſubiugatos fuiſſe. Sic & riparijs & Boieris præſcriptæ leges. At difficile fuit deliria ſuperſtitionum relinquere. Metu pœnarum erant adigẽdi. Nam extat lex non ferianti die dominico perpetuam interminans ſeruitutem. Antiquiores Alemanniæ Duces non reperio quàm duos fratres huius nationis Leutharium & Buccelinum, quos Agathias Leutharim & Bultinum appellat. Miſit hos Theouualdus rex Luitmeri F. quem Galli Clodomirum uocãt,cum ſeptuaginta duob. millibus Alemannorũ & Francorum in Italiam pro Gotthorum ſubſidio quos Narſes delere parabat. Nã legatos miſerant in Franciam Gotthi. Campania ab hijs uaſtata eſt, Apulia, & Calabria. Parcebant templis Franci,iam Chriſtiani. Secus agebant Alemanni ſacroſanctæ religionis adhuc expertes, ne à loculis quidẽ mortuorũ uiolandis manus abſtinendo. Leutharius cum opima præda domum rediens in tractu Venetiæ perijt. Buccelinus ab Aligerno Gotthorum Duce quorum propugnandorum gratia in Italiam uenerat, & Sinduuale Herulorũ præfecto,qui Narſetis partes adiuuabant,occiſus eſt. Erant in exercitu uates Alemannicæ,quæ prædicebant incipiẽdi prælij tempus,& euentum. Autor Agathias. Talium fatidicarum mulierũ apud Germanos, meminit Tacitus,& Cæſar lib. primo cõmentariorũ. Porrò Carolus Martellus Luitfridũ Alemanniæ Ducem rebellantẽ profligauit,Sueuis denuo ſubiugatis.

FRANCORVM CVM BVRGVNDIONIBVS BELLVM, ET VICTORIA.

GVndeuualdus Burgundionũ rex,ille Liguriæ populator dum Oſtrogotthorum Herulos Italici regni poſſeſſores exturbantium armis ſurſum atq́ꝫ deorſum omnia miſcentur, à Ludeuuicho Francorum rege profligatus in campo, obſeſſus poſt & deditus,annuo tributo promiſſo liber dimiſſus eſt. Luitmerus qui & Clodomirus Ludouuichi F. in Sigiſmundum qui poſt Gundeuualdi patris mortem Burgundionum regnum ſuſceperat, mouit,& fugatũ aſſecutus, interiectis aliquot diebus una cum liberis iugulatum in puteũ abiecit. Huius crudelitatis cauſa fuit,quod ipſe Gundeuualdus neptis ſuæ Gothildis quæ Ludeuuicho nupſerat, parentes ſuſtuliſſet, ſicq́ꝫ regnũ uſurpaſſet. At Clodomirus poſtea cum Gundomaro Burgundione

dione congrediens,qui regnum ad ſe trahebat,interfectus eſt,cognitus ho‑ ſtibus à promiſſa cæſarie cum cecidiſſet. nam hoc Francorũ regum inſigne erat cæteris omnibus attonſis. Burgundiones abſciſum Clodomiri caput Francis oſtendentes,tantam illis incuſſere formidinem,ut acceptis conditio nibus qui daturi uenerant diſcederent. Huius pugnæ meminit Agathias. Non diu poſt Luitharius & Hildebertus cæſum fratrem ulturi cũ magnis copiis in Burgundiam proficiſcuntur, Gundomarum cum uxore capiunt, toto Burgundiæ regno potiti. Cæterum in annalib. Francorum relatum eſt Burgundiam centum & xxx.ann. paruiſſe Francis. ſed ætate Henrici regis ad Chunradũ Auguſtũ reſpicere cœpiſſe.ſicq; diuiſam,ut regionis partem quæ Campaniæ eſt uicina,Franci,quæ ad Veſontionem adiacet,Germani ſibi uendicent. Hæc diuiſio bellorum ſeminarium fuit. De latiſſimis Burgun diæ finibus monuimus ſupra. Nã Aureliam & Ligeris partem,ſed totum fere Rhodanum complectebatur. Vnde diui Mauritii cœnobium Agau‑ nenſe, proximè Octodorum, à Sigiſmundi Burgundionũ regis fratre,ex‑ tructũ eſt.nam illuc uſq; & longius multo Burgũdiæ regnũ protendebat.

FRANCORVM ADVERSVS TORINGOS bellum & uictoria.

HIrminfridum Toringorũ regẽ cui Theoderici regis Oſtrogotthorum ex Almafrida ſorore neptis Amalberga nupta erat, Hildebertus Lu‑ deuuichi,q & Clodoueus,F.ad Oneſtrotũ amnẽ fudit caſtriſq; exuit. mox Tolbiacum qui uicus Vbiorum eſt per blanditias ad ſe uocatũ,de pergula mœnium in qua colloquentes obambulabant,nimis ſecurũ hoſpitem præ‑ cipitat,uniuerſo Toringiæ regno potitus, poſtquã Hirminfridi liberos tru‑ cidaſſet. De hac re longam hiſtoriam narrat abbas Vrſpergenſis,belli cau‑ ſam exprimens. Eodem autore ſororem Theodorici Francorum regis Ir‑ minfrido fuiſſe coniugem apparet. forte poſt mortem alterius,de qua ante meminimus. Is uero ſcriptor omnia refert ad Theodoricum qui fuit Helde berti frater germanus. Toringi poſtea cum Saxonibus ductu Ludeuuichi prouinciarum Orientalium regis,Carolũ cui Calui cognomen fuit, in ipſis Rheni ripis caſtrametatum, in fœdam fugam relictis impedimentis & re‑ bus omnibus,uerterunt.

FRANCORVM ADVERSVS SAXONAS DIV tinum bellum,& uictoria.

CVm hac gente Franci multis ſeculis bella geſſerunt. Luitharius Hilde‑ berti frater,Ludeuuichi F.domitos à ſe Saxones,quum promiſſum tri butum,id erat quingentorum boum,non perſoluerent, bello repetẽs,abſq; gloria ſed non abſq; damno,Sueſſionem rediit. In hos quum poſt aliquot temporum interualla, Dagobertus alterius Luitharii F.mouiſſet, tranſito Rheno,cõmiſſa pugna graue uulnus accepit in capite animoſus adoleſcẽs,

ſed tamen

ſed tamen euaſit. Ea re pater Luitharius accepta filio ſuppetias uenit. Berchtoldum Saxonum principem obtruncat in fuga comprehenſum, & penetrata regione, uaſtatisq́ꝫ cunctis, mares pueros omneis occidit, quos gladio ſuo reperit longioreis. Sub Carolo Martello rebellarunt. Pipinus eos huc adegit, ut ſingulis quibuſq́ꝫ annis trecentos equos uelut tributū penderent. Sed edomandæ gentis uera laus Carolo Magno Pipini F. reſeruabatur. Is tandem xxxiij anno hoc bellum confecit, quo nullum neq́ꝫ difficilius neque longius unquam à Frācis geſtum eſt. Tranſtulit decem milia Saxonū cum uxoribus & liberis in Germaniam inferiorem, hoc eſt in Flandriam & Brabantiā ex magna parte. Columnā uero ligneā illā quam ſub diuo poſitam gentiliter adorabant, euertit. Irminſul ab illis appellabatur. Et Vuitikindus Saxonū princeps Chriſtianā pietatē profeſſus eſt, ſuſceptore Carolo Aug. ſalutaribus aquis ablutus, plebe ducis exemplum haud ſegniter æmulante.

FRANCORVM ADVERSVS FRISIOS VICTORIA

FRiſij Gallias incurſabāt. Quare Carolus Martellus rex expeditione nauali Radbotonem ducē eorū adortus, uictoriā de hoſtibus reportauit.

FRANCORVM ADVERSVS BAIOARIOS VICTORIA

BAioarios olim à Francis fuiſſe ſubiugatos, Theodoricus Francorū rex Ludeuuichi F. argumento nobis eſt. Nā is leges ei genti dedit. In quibus Agilolfingorum familia celebri elogio ornatur. In Baioarios, fortaſſe tumultuantes, legimus Carolum Martellum mouiſſe, Sed Taſſilonem rebellantem uxoris inſtigatione, cui dolebat pater regno pulſus & exul nempè Deſiderius Langobardorum rex, & promiſerant auxilia Auares proximi, Carolus Magnus facile compeſcuit. Læſæ maieſtatis reus Dux cum Theodone F. quem obſidem Carolo dederat, in monaſteriū mutato cultu detruſus eſt, & prouincia aliquandiu per Comites tantū adminiſtrata.

FRANCORVM ADVERSVS LANGOBARDOS VICTORIA

PIpinus Hilderico deiecto Francorum rex, hortatu Stephani Romani Pontificis contra Haſtulfum Langobardorum regem trans alpes profectus eſt, & tandiu Papiæ illum obſedit, donec obſides quadraginta daret non dimittendos niſi Romano præſuli foret ſatisfactū. Anno euoluto quū nihil eorum præſtitiſſet quæ fuerat pollicitus, iterum à Pipino obſeſſus eſt, & Exarchatu Rauennate ſpoliatus. Huius filium Deſiderium Carolus Pipini F. in deditionem receptum poſt longam obſidionē, exulare iuſſit, eius quoq́ꝫ filio Adalgiſo extra Italiā ſummoto. Tum Italiæ rex datus Pipinus quem ex Hildigarde Sueua Carolus Magnus ſuſceperat.

FRANCORVM DE SCLAVINIS VICTORIA

SClauinos quos hodie Bohemos, Polonos, & Vuendos hoc eſt Venedos appellamus, qui totam Germaniam turbabant, una tantum expeditione domuit Carolus Magnus, ductu Caroli filij, ſed nō ſine Saxonum

auxilijs. In Toringiã irrupiſſe Sclauini Dagoberto principe leguntur. Henricus, ſecundus Germaniarũ rex qui Chonrado Franco ſucceſſit, Sclauinos Bohemos tributarios regno Germanico fecit, quod hodie Romanum Imperium appellatur.

STATVS GALLIARVM ET GERMANIARVM ſub Francis regibus & Impp.

OMnia redundabant ſeruis, ut diximus ſupra, tam fiſcalinis ſiue regijs quàm eccleſiaſticis. Proinde tædio ſeruitutis multi monaſticã uitam profitebant. Vnde lex extat eatenus hoc fieri permittẽs, ne pagi iuſtis cultoribus deſtituantur. Erant & Tabularij ſiue chartularij, libertorum genus. In hos ius habebat eccleſia. Sed Fiſcalini priuilegijs eccleſiaſticos uincebãt. Nam liber homo habens uxorem Fiſcalinam regiam, aut mulier libera habens Fiſcalinum maritum, nihilo deterioris conditionis hoc nomine efficiebatur. Quin ipſi nobiles & ciues habebant mancipia, unde de coniuratione ſeruorum in Flandris, Menpiſco, & cæteris ad mare locis facta, meminerũt leges Francorum. Vnicuiq; ferè ciuitati Comes præſidebat. Is uelut aduocatum quendam epiſcopi agere cogebatur. nominatur aliquando Iudex Fiſcalis. Centenarios à Centenis dictos, quarũ ante meminimus, Vicarios, & Scabinos ſub ſe habebat. Erãt præterea Comites ad cuſtodiã maritimam, item ad Marcam tuendã deputati, quos hodie Marchiones uocamus, Germanicè Marcgrafios. Nobiles beneficijs regijs ornabãtur, & Alodijs. Hæc proprij iuris erant, fortaſſe Germanico uocabulo ſic dicta quod familiæ uelut coagmentata ſint & cõiuncta, hoc eſt, inſeperabilia à familia. ein Anlod. Vnde plerumq; negligebantur beneficia regia, Alodia curabãtur. quæ res ædita lege prohibetur. Diuites interdum colonis agros locabant ſub reditu Tertiarum. Proſcriptio xxx. annorum robur habebat. Ciuitates quædam Romanis legibus utebantur. Ipſi Franci nunc Salicam legem, nunc Romanam, nunc Gombetam præferebant. Salici Franci maius priuilegium habebant. Nam hij ſolidum xij. denariorum pro multa ſoluebant. Si Friſius aut Saxo offendiſſet Salicum Francum, xl. denariorum ſolido multabatur. Res eccleſiarum in beneficijs ex liberalitate regia poſſidebant nobiles, etiam dominicas decimas quæ ad ſacella regia pertinebant, diuerſas à Parochianis. Sed aduerſus hunc abuſum nõ deſinebant clamare epiſcopi. Vel libero homini non licebat ſeſe addicere monaſterio, niſi conſulto principe. Nam quidam hoc faciebant non ſtudio pietatis, ſed ut pericula bellorum & ciuilium functionum moleſtias euitarent. quidam quod opibus pollerent, à callidis monachis circumueniebantur, illos uelut piſcem in naſſam pellicientibus. Quam ob cauſam legitimis teſtibus opus erat ſi quis aliquid eccleſiæ donare uoluiſſet. In puniendis facinoroſis multo clementiores fuerant, quàm hodie ſumus. Illis enim etiam tonderi pœna erat. Deſeruiſſe exercitũ inter

capitalia

capitalia numerabatur. Id flagitium Franci uocabāt Heriſchlitz quaſi dicas exercitus ſciſſionē. Vtebantur iudicio aquæ frigidæ, aquæ feruentis, nouem uomerum candentium, & examine Sanctæ Crucis. quæ omnia poſt prohibita fuere. Saxonum deuictorum auxilijs multa geſta ſunt. Si in remotas regiones proficiſcēdum erat, puta Hiſpaniam aut Auariam quæ Noricum ab alpibus contingebat, quinq; Saxones ſextū inſtruebant. Si contra Sclauinos Bohemos, duo tertium inſtructum mittebant. Si in Sorabos, omnes uenire cogebantur. Sic ſex Friſij tenuiores ſeptimum armabant. Sed infinitum eſſet omnia perſequi. Volumen legum Francicarum in uetuſtis bibliothecis extat. Ex quo nos unam aut alteram adhuc apponemus.

LEGES ALIQVOT FRANCORVM

MEndici per regiones uagari non permittuntor. Suos pauperes quæq; ciuitas alito. Illis niſi manibus operentur, nullus quicquam dato.

Mangones uagabundi & Cotiones qui impoſturis homines ludūt, coercētor. Mangonū adhuc nomē & res apud Germanos manet. die Mengen.

Nemo pluris uendito aut emito quàm ſagum optimum & duplum xx ſolidis. Simplex. x. Vilius aūt minoris. Roccum Martrinum ſeu Lutrinum optimum xxx. ſolidis. Siſmuſinum optimum x ſolidis. Qui ſecus faxit, xl ſolidis multator, & delatori xx. ſolidos exſoluito. Hæc lex ſatis declarat qua lingua ſint uſi Franci. Gaudebant autem pellibus.

Facinoroſus oculum pro prima culpa perdito, culpā iterans naſum truncator, Tertio deprehenſus capitalem pœnam luito.

Qui faidam deſerere noluerit, ad regem mittitor. Faidā uocabant Franci ſimultatem apertam, qua unus aliquis uni uel pluribus bellum denunciat. Ab hac Gallicani ſcribæ Faidoſum appellant qui faidam exercet. Germanis notum nimis uocabulum eſt.

Nemo, militiæ, ſociū ſuū aut quemlibet aliū ad potandū inuitato. Quod ſi quis ebrius repertus fuerit, eiectus quoad culpam agnoſcat, aquā bibito.

Ad regē uel in bellū proficiſcēs aut rediens, à uectigali quod Straſturam uocant, immunis eſto. Straſturā Germani hodie, & Vuegſturā appellāt.

De rebus quæ ad uictum pertinent, niſi quis huiuſmodi negociationem exerceat, & de Saumis, nullus teloneū pendito. Hac immunitate & qui ſacra loca adeunt, gaudento. Saumarū nomine clitellaria iumēta intelligunt.

PIETAS FRANCORVM ET DE TEMPLIS AC hoſpitalibus Scotorum.

STudium ſuum erga Chriſtianam religionem uix alia re magis declararunt priſci Francorum reges, quàm quod inſignia templa Chriſto Opt. Max. paſſim dicarunt, adiūctis cœnobijs & ſodalitijs quæ ueluti ſeminaria quædam eſſent ac præſidia religionis, ut ſi ferarum nationū incurſionibus contigiſſet nos opprimi, ſupereſſent qui pietatem extinctam reſtituerent. Itaque poſt Tolbiacēſem uictoriam Chriſtianis myſterijs nuper initiatus

rex Ludeuuichus qui & Clodoueus, nihil prius habuit, quàm apud Argentoratum oppidum Alemannorum populatione ſæpius ante uexatum, ſed ſuperiori tempore ſub Attilanicam irruptionē funditus euerſum, diuæ Virgini matri templum extruere. Sic enim iactat fama. Nec dubito quin Magonciaci idem fecerit. Nam ſcribit diuus Hieronymus Magonciacū quondam nobilem ciuitatē captam atq; ſubuerſam, quod Alemannis patratum arbitror, Francis Agrippinam & Tungros potius aggreſſis. quanquā Magonciacū gentis utriuſq; cōfinia aſpectabat. Quis uero crediſſet futurum, ut quod tanta rabie erant demoliti, tanto rurſum ardore reſtituerent? Iam ipſa templa cœnobialia anſam præſtitere reædificandis oppidis. Verbi gratia. Multis annis habitatum eſt in ruinis ueteris Argentorati, & locus à palatiolo regis qui ibi nōnunquam agebat, nam iam erat uicus, aut à prædio, Kunigeſhofen dictus. Verum monaſterium ipſum nonnihil diſtante ædificatū loco, cui cupiebat optimus quiſq; ædes habere coniunctiſſimas, muniri cœpit & muro claudi. Itaq; ex oppidulo cœnobiali, nam cœnobiū potior pars erat, cōtractis eò uicis proximis tanta poſteriori tempore eſt urbs conſtituta. Eadem ratione nunc propius Rhenum uiſitur Magonciacum, quod olim pluſculum diſtabat. Idem accidiſſe Spiræ conijcio, quem ego locum à Romanis militibus ad Pirum olim uocitatum ſuſpicor. Nam Neomagus Nemetum, ni fallor, fuit, ubi diui Germani templum aliquando ſtetit. Igitur occaſione cœnobiorum in Germanijs prouincijs oppida iſta fieri cœpta. Cæterum non minorem laudem meruere pij reges extructis xenodochijs ampliſſimis in Gallia quæ luculento reditu donarūt. Sed & ea tempeſtate Scoti monachi multa xenodochia paſſim erexere, locupletiorū hominum auxilijs, qui res ſuas in rem tam ſanctam non grauatim cōmunicabant. Huius generis diuerſorium fuit apud diuum Thomam Argentorati, multiq; inde ad epiſcopi munus aſciti ſunt. Extat in uolumine legum Francicarum, caput Meldenſis ſynodi, quo rex admonetur, ut hoſpitalibus tam regijs quàm Scoticis proſpiciat, quorū res in longe aliū uſum ab improbis hominibus uertantur. Huc pertinet quod Dagobertus rex nouas diœceſeis epiſcoporum inſtituit, ut Argentoratenſem, quum Mediomatricorū ditio olim ad Rhenum uſq; protenderetur, & Conſtantienſem, quam à Vindoniſſa antè nomen habuiſſe ſunt qui tradāt, ubi primū ea ſedes fuerit. Sane repperi in quodam uetuſto codice qui de cōcilijs antiquis Galliarū tractat, inter ſubſcribētes, ſic annotatum Bubulcus epiſcopus Vindoniſſenſis. Item Conſtātius epiſcopus Octodurenſis, quæ tamen ſedes hodie nō eſt Octodori quod uulgo Martenacum appellatur, ſed in oppido Sedunorum. Nec inſtituit modo, ſed & prouentibus & prædijs exornauit. Nam quod hodie Ruuahenſi tractu fruitur Argentoratenſis antiſtes, Dagoberti munus eſt. Manthatum uernacula lingua Franci uocabāt, à mannis hoc eſt clientibus

ſiue bene

ſiue beneficiarijs qui illic agros colebant. Neq; enim Romanè Franci loquebantur, ut Munus datum interpretari debeamus, ceu multi fecere. Conſtantienſi ſedi prædia ſua & tributũ ſiue uectigal quod in uico Colmarienſi dotis nomine poſſidebat, liberaliter largita eſt Berthrada regina. Cuius filius Carolus cognomento Magnus ueterũ beneficẽtiam longe uicit. Nam quum octauo demum anno bellũ Hunnicum perfeciſſet, theſauris Caiani principis potitus, quos ea gens id temporis in Pannonia habitans, ex toto orbe ſpoliato cõuexerat, nec unquam opimiorem prædam nactos Francos legimus, in primis pium exiſtimauit epiſcopalibus cœnobijs, & cæteris monaſterijs bonam acquiſitarum opum partẽ decidere. Hinc illæ diuitiæ templi Magonciacenſis, ubi crux ex auro ſolido fuit nomine Benna pondere mille & ducentarũ marcarũ, cui uerſiculus huiuſmodi inſcriptus uiſebatur, Crux aurea

Auri ſexcentas habet hæc crux aurea libras.

Conſtituunt autem libram duæ marcæ. Fuerũt illic inſuper duo calices Calices aurei aurei, quorũ minor decẽ & octo marcas auri optimi habebat, maior longe plureis, adhæc anſatus utrimq; & tam ſupernè quàm infernè gemmis pretioſiſſimis exornatus, craſſitudine digitali, altitudine ulnæ, non multum diſſimilis mortario, capiebatq; uini ſeſtarium dimidiatum. Sed longum eſſet ornamenta cætera recenſere, puta pallas pretioſiſſimas quarum altera centum, altera ſexaginta marcis æſtimabatur, præterea Grues argenteas quæ pro maxima ara ſtantes fumũ reddebant, item thuribula ac acerras & cola argentea pro uino propter ſacrificium. Verum primus theſaurum iſtũ imminuit Rudulfus Clobelouchus frater ducis Zeringenſis, quem Arnoldo cæſo populus Magonciacenſis ſubſtituit, dũ regalibus, ut uocant, ſuſcipiendis & pallio redimẽdo quærit pecuniam. nam Bennæ, crucifixi nomen eſt, alterum brachium abſtulit. Porro facile eſt perſpectu, tam immenſam auri uim à priuatis donatoribus non ueniſſe, ſed à magnis principibus, in primis autem à Carolo Magno, poſtquam Hunnorum opibus potitus eſt. Cæterũ epiſcopaleis ſedes etiam in Metropoliticas curarunt prouehẽdas Franci ueteres. Sic Maguntiacum ad hoc faſtigiũ peruenit, ſic Agrippina, quum Vunefridum Anglum in agro Londinenſi natum qui Romæ Bonifacius tranſnominatus eſt, ad inſtaurandum in Germanijs Chriſtianũ cultũ, Francorũ principibus, & epiſcopis Alemanniæ, id eſt, Auguſtano, Conſtantienſi, Curienſiq; Romanus antiſtes cõmendaret. Siquidẽ ad Bonifacium eum ſcribens Zacharias pontifex, De ciuitate, inquit, illa quæ nuper Agrippina uocabatur, nũc uero Colonia, iuxta Francorũ petitionem, Metropolim confirmamus. Sic idem Chriſtianiſmi inſtaurator apud Germanos, fauentibus Francis & aſſentiente duce Odilone, treis adhuc in Boioaria cõſtituit epiſcopos, quum antea fuiſſet unicus, nomine Vnulo. diuiſitq; prouinciam in quatuor partes, quo facilius Chriſtianum uiuendi morẽ po-

pulus acciperet, & Paganiſmi reliquias abijceret. Apud Erphesfurdiam quoq; tum ruſticanam ſed ethnicam urbem idem epiſcopalē ſedem inſtituiſſe ſe ſcribit in epiſtola gratulatoria ad Zachariam pontificem recēs electum. Fuerat autem is à Gregorio ſecūdo miſſus in Germaniam, ut populos quoſdam antea Chriſtianos ſed in paganiſmum paulatim relabenteis, ſalubri doctrina ad puritatē Chriſtianiſmi reduceret, quales erāt Toringi, Boioarij, quales Friſij, q, ut Gregorij ſecūdi uerbis utar, ueluti ſub religione Chriſtiana, idolorum cultui ſeruiebant, à Vuigbrodo per Sergium pontificem illuc miſſo pauloante primum conuerſi: quoſdā nihildum de Chriſto edoctos noſtræ doctrina religionis imbueret, ut Saxones, & Friſiorum ac Toringorum aliquam partē. Hic eſt ille Bonifacius qui rogatus an liceret ligneis calicibus ſacrificare, reſpondit, olim aureos ſacerdotes ligneis uaſculis litaſſe, nunc uerſauice ligneos aureis uti. Cuius dicti memorabilis, in Decretis canonicis fit mentio, ſed uerbis inuerſis.

DIVTVRNITAS VETERVM FRANCORVM

FRanci qui in Gallias è Germania tranſcenderunt, diutiſſimè regnū adminiſtrauere, quū Gallicum tum Germanicū, per duas familias, unam Merouingorum, alterā Carlingorum. Priori initiū dedit Meroueus, quem ego Meruuichū Germanico uocabulo nominatū fuiſſe conijcio. nam ſic ex Ludeuuicho nobis Galli Chlodoueum fecerūt. Eſt autem Mer idem quod Maier. Inde Merouingi uernacula deriuatione, quemadmodum à Sala Salingi, ab Harelo Harlingi, quorum olim fuit Briſacum, & ab Albi fluuio, Albingi. Nota eſt gens Nordalbingorum. Eadem forma à Carolo Carlingi dicti ſunt, qui à Pipino & Carolo Magno deſcendere.

GERMANICVM REGNVM.

VErum quum Carlingorum ſtirps defeciſſet, Ludouico Arnulfi F. ſine liberis uita functo, Germanicæ Franciæ populus, & Saxones, Othonem Luitholdi F. Saxoniæ ducem in regem eligere uoluerunt Germanicarum prouinciarum, hoc eſt, Germanica utentium lingua, quæ tamen antè nunc uni & eidem Gallicum regnum & Germanicum ſimul adminiſtranti paruerant, nunc proprium habuerant regem, ſed ex Carlingorum genere, hoc eſt, Germanici ſanguinis. Ideo uero regē deligere ſtatuerāt, quod Francis Germanicis iam planè in Gallia abſorptis, parum decorū cenſebant imperio Gallicano ſubdi. Sed is Otho diadema regni Germanici noluit ſuſcipere, propter ſenium iam ingraueſcens. Indicauit tamen quiſnam regno foret præficiendus, nempe Chunradum Orientalium Francorum ducem. Is quū ſeptem annis regnaſſet, & ſentiret inſtare mortem, præterito fratre germano Eberhardo, ſuaſit Francis & Saxonibus, ut Henricum Saxonum & Toringorum Ducem, Othonis F. Luitholdi nepotem, moderandis regni habenis admouerent. Hunc quum ab archiepiſcopo Magonciacenſi Herigero ad

gero ad unctionem & coronam Aquis ſuſcipiendā inuitaretūr,reſpondiſſe ferunt, Abunde ſibi ſufficere quod fauentibus ſuperis & ſciſcente populo rex eſſet cōſtitutus, hac gloria maiores ſuos ſuperaturo quam primus in familiam ſuam inferret. Alius eas pompas captaret nempe præſtantior. Se enim tanto honore parum dignū. Mouit deinde in Rudolfum Alemāniæ ducem,& Arnoldum ducem Boioariæ,quorum uterq; libenter Germanici regni faſtigium inuaſiſſet,Sed facili negocio uicti ſunt,ſe ſuaq; omnia Henrico ſubijcientes. Quū hæc fieri uiderent ciuitates quædam in Gallijs, quæ non ſeruiebant, ſed tantum certis conditionibus agnoſcebant Francos, de quarum numero præcipua fuit Arelas,cum circumiacentibus oppidis, Geneua ad Lacum Lemannum, in Sequanis Viſontio, Tullum in Leucis, in Neruijs Tornacū,& ſimiles, ad Germanicum imperiū reſpicere cœperunt, ſic ſuæ libertatis compotes permanſuræ. Nam compluſculæ ciuitates Romanis præfectis uſæ, Viſogotthis & Burgūdionibus pertinaciſſime reſtiterunt,ut boni conſulerent Barbari quod certis pactis & fœderibus haberent obnoxias. Vnde regnum Arelatenſe natum, cuius ſe Cancellarium ſcribit antiſtes Treuirorum, unus è Septemuiris quibus Imperatoris deligendi cōmiſſa cura. Arelatēſis regni pars fuit Sabaudia. Proinde ei tractui primū Comitem oriundum è Saxonia dedit Imp.Cæſ.Otho. A quo familia iſta Ducum deſcendit,quem titulū Sigiſmundo Cæſari debent. Verum Carolus Lucelburgius eius nominis quartus Imperator,quum aliquando Luteтiam Pariſiorum ueniſſet ad Carolum Galliarū monarcham comite filio ſuo Romanorū rege Venceslao,magnificeq; & benignè fuiſſet exceptus,filium regis Vicariū Imperialem in regno Arelatenſi inſtituit, & aliquot caſtellis donauit. Sic enim in annalibus Gallorum proditū eſt. Porrò duo iſti Germanici regni monarchæ Chunradus & Henricus, primi per Franciam Germanicam & totā Germaniā regnarūt. Sanè Chunradus apud Aquaſgrani,quam primariā regni ſedem cis alpes Carolus Magnus inſtituerat, unctus eſt & coronatus ab archiepiſcopo Magonciacenſi. Henricus eā rem neglexit,ut ante diximus.

ROMANVM IMPERIVM.

HVius Henrici filius Otho rex eſt ab Saxonibus & Francis Germanis electus,ut patri uita functo ſuccederet. Hūc enim ex Mathilde genitū priuſquā regia gubernacula capeſſeret, quod primogenitus eſſet & uirtute excelleret,nam Mundi amor dictus eſt, cæteris filijs prætulit. Vnctus eſt apud Aquas ab Hildiberto Magonciacenſi præſule. Pugnauit uero cū Vngaris feliciter in campis Lyci fluuij nō procul Auguſta, treisq; deuictorum hoſtium duces laqueo ſtrangulauit. Terminos Germanici regni promoturus,in Burgundiam profectus eſt,& regem cum regno in ſuam accepit poteſtatem. Ad preces Gozelini Leucorum antiſtitis oppidum Tullum eua-

ſtatum

ſtatum cum templo reſtituit. In Saxonia argēti fodinas aperuit. Hugonem ducem neſcio an Capetus ſit qui Galliarum regnum uſurpauit, miſſis legatis irridentem Germanos ut qui ſeptem Saxonica tela uno hauſtu ſe deglutire poſſe iactaret, & de copiarum multitudine quantam Otho nunquā uidiſſet, inſolenter gloriantem, una expeditione compeſcuit. Nam illi referri iuſſerat, tantum ſe numerum ſtramentitiorū galerorum adductur ū quantum nec ille uidiſſet unquam. Vtebantur autem Saxones pileis huiuſmodi textilibus, cuius rei quoq; Ratherius Veronenſis meminit. In eo exercitu ſolus abbas Corbeienſis cum tribus cliētibus, laneo capitio tectus fuit. Tandem in Italiam iuit Otho, non ſolū Ioannis Romani pontificis, & aliorum epiſcoporum, ſed & prophanorum principum & aliquot ciuitatū, querelis ac ſupplicibus literis euocatus. Ibiq; Berengarium qui ſua tyrānide premebat Italos, biennio obſeſſum, cepit, & cum uxore Vuilla Adelbertoq; filio Babenbergam abduxit. ubi regulus ille exul mortuus eſt, & monumētum habet. Ducem Beneuentanum ſubegit, Græcis è Calabria & Apulia exturbatis. Italiæ liberator Otho iam Magnus, Langobardorum regno Germanis uendicato, progreſſus Romam, à ſummo pontifice Imperialē unctionem & benedictionem accepit, & Auguſtus appellatus eſt. Hinc Germanicum regnum, Romani imperij nomen ſortitum.

STATVS GERMANIAE SVB IMPERATORIB. Saxonibus, & ijs qui hos inſequuti ſunt.

PRimus ſub ueteribus Frācis liberæ poteſtatis dux fuit in Saxonia Henricus Othonis pater q poſtea Germanico regno præfuit, ceu diximus. Idq; eam ob cauſam ut Sclauinos arceret. diligentius autem cuſtodiuntur quæ propria ſunt. Nec hoc ius cuiquam aliorum præſidum conceſſum eſt. At ſub Saxonibus libertatem nacti ſunt non ſolum prouinciarum gubernatores, ſed & ciuitates ipſæ. Nam ut quæq; plus bonorū quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita maturius & facilius ad libertatē peruenit. Verbi gratia, Seleſtadij uectigal quod in ponte & portu fluminis Elli ſoluitur, id olim propter frequentiſſimam nauigationem non fuit contemnendum, partim ad res regni ſpectabat. erant & alij hic reditus eòdem pertinētes. Nihilominus allodia hoc eſt prædia propria poſſidebant Comites quidā à ueterib. Francis donata, poſſidebant & alia iura, quæ poſtea dotium coniugalium nomine in Comitum Hohenſtaufenſium dominium uenerūt, quos duces Sueuorum poſterior ætas uidit. Ab his ad Cœnobialem præpoſitū diuæ Fidei. Sed tamen bona regni uicerunt, ut ſolida libertate ſit donatus uicus, qui iam olim inter quatuor Romani uicos imperij annumeratur. Idē de cæteris oppidis accipiendum. Proinde ciuitates iſtis ſeculis mirum in modum creuere, & munimentis alijs ſuper alia firmiores factæ. Proximis autem annis ciuilitatis & literarum ornamenta acceſſerunt. Libet hoc loco referre pacis con

ctis conuentionem ab Elſatiæ proceribus & ciuitatibus olim initam. Nam ueterem eſſe uel hoc arguit quod Leonis Romani pontificis hic fit mentio, qui Comitum Dageſpurgenſiũ familia fuit progenitus. Vnde cognoſcere licebit eius temporis ſtatum qui ſanè licentioſorum hominum turbis nõ caruit. Sed iam apponemus ipſam pacis formulam rudi illius ſeculi ſtilo perſcriptam. Notũ ſit omnibus pacem cupiẽtibus, qualiter Alſatienſes cum ſuis primatibus ſubnotatam Pacis æditionem, iuxta conprouincialium ſuorum decretum coniurauere, & coniuratam perpetuo, prout homini licet, in hunc modum confirmauere. PACEM uero præcipuè & ſemper & ubiqꝫ omnibus eccleſijs, & earum atrijs, pacem Clericis omnibus & fœminis, mercatoribus, uenatoribus, & cauſa orationis tranſeũtibus, & agricolis dum operantur in agris, uel ad agrum exeuntibus, uel redeuntibus. Huius autem condictionis obſeruantiam in dies & in tempora conſideratè diſtributam, à ueſpera ſcilicet quartæ feriæ uſqꝫ ad ortum ſolis feriæ ſecundæ, & in legitimis uigilijs, & in canonizatis ſanctorum feſtiuitatibus, & in quatuor ieiuniorum temporibus, & ab Aduentu domini uſqꝫ ad octauam Epiphaniæ, & à Septuageſima uſqꝫ ad Octauam Pentecoſtes, ita iureiurando ſanxere, ut nullus in huius cõdictionis termino arma ferat, exceptis neceſſariò tranſeuntibus, excluſis omnibus publicis regiæ maieſtatis hoſtibus. Quicunqꝫ autem in prænominatis diebus & temporibus aliquem ſuum coniuratorẽ, aut rapina, aut incẽdio, aut captiuitate, aut aliqua temeraria præſumptione infra curtis aut domus ipſius conſeptum aut cõclaue inuaſerit, aut aliquem ad ſanguinis effuſionẽ temere percuſſerit, Liber capitali ſumma puniatur, Seruus autem manu priuetur. Si quis huius conditionis reum occultauerit, uel occultatum aufugere fecerit, ipſe rei damnationi ſubiaceat. Et quiſquis furore uel aliqua hoſtili occaſione coniuratores ſuos iniuſte acclamauerit, uel temere euocauerit, & liber & ſeruus præfata damnatione puniatur. Et ſi quis aliqua intentione quaſi reus acclamatus fuerit, & ipſe innocentiæ ſuæ expurgationem appellauerit, liber uel perſonatus ſeruiens, ſi infra patriam eſt, poſt vij dierum inducias cum totidem ſuæ comparitatis teſtibus: Plebeius autem & minoris teſtimonij ruſticus, Aquæ frigidæ ſe expurget iudicio. Si quis ſicli I. aut duorum pretij furtum aut prædam fecerit, corium cum capillis perdat. Si ſecundo uel tanti uel quinqꝫ ſiclorum furtum uel rapinam fecerit, manu priuetur. Si tertio, abſqꝫ omni dubietate ſuſpendatur. Si autem publica Imperatoris expeditione aut conditionali excitati fuerint acclamatione, tribus diebus proprio pergant uictu. Si autem iter prolixius fuerit, caballorum tantum cibaria, & ad ueſcendum ſumant neceſſaria. & nihil præter herbam, olera, poma, ligna, & quæ ad uenatoria pertinent exercitia tollere præſumant. Equi autem admiſſarij, quod uulgariter Stuot uocatur, & uineæ, & ſegetes, ſub hac pacis condictione perpetuo permaneant.

Cõiuratorem uocat, huius iuramenti fœdere coniunctũ, Eidgnos

Imperiales, Alſatici

n nisi forte

niſi forte aliquis ad paſcēdum equum ſuum in tranſeundo indigeat, ſumat quod in paſcendo ſufficiat, in uia tamen publicè. Quod quiſque ante huius condictionis decretum aliquo uel proprietatis uel regiminis iure poſſedit, & nunc eodem iure poſſideat. Si quis autem ſeſe ab huius pacis ſacramēto ſubduxerit, aut iuraſſe falsò confeſſus fuerit, prænotato teſtiū numero, prædictoq́; teſtimonij iudicio, ſi infra huius decreti terminum conuerſari uoluerit, affirmet. Et ſi affirmare noluerit, uel aliqua occaſione cōtradixerit, aut Conditionali legi ſubiaceat, aut diſcedens diſcedat. Summopere aūt omnibus huius decreti inuigilandum eſt & prouidendum autoribus, ne quid in hac condictione temere agatur & ſine diſcretione. Ad huius ſacramentum iuniores ſemper inducantur, uel etiam cogant᷑, hoc attendētes, quia quanto iuniores, tanto negligentiores. Et ne tam utile tamq́; ſacroſanctæ pacis decretum odioſe negligatur, à ſacerdotibus diligenter caueatur, & quia LEONIS papæ banno ſancitum eſt, cunctis dominicis diebus conſtanter doceat᷑. Et ſemper in quartæ feriæ ueſpera, dei pacis aduentus, ut oportet, cum ſonitu campanarum publicè indicetur.

Leo IX qui ante Bruno à Dagiſpurgo Comes

BVRGVNDIONES RELICTIS GALLIS GERMAnico ſe regno coniungunt.

QVum uiderent ueteres Francos iam abſorptos eſſe, & rem ad Gallos rediſſe, Germanico regno, quod & Romanum dicebatur, ob eam nuper cauſam inſtituto, Burgundiones ſe coniunxerunt, Germani Germanis. Ac pridem Otho Magnus Arelatenſe regnum & Burgundiam in fidem acceperat. Verum interiectis aliquot annis Rudolphus Burgūdiæ rex iam uitam cum morte cōmutaturus, coronam ſuam ad Chunradū Aug. huius nominis primum, miſit. Vnde Germanis certum in Burgundiam & Arelatenſe regnum ius. Siquidem Arelate quondam Burgundionū regia fuit.

FRANCORVM NOMEN APVD CICERONEM NON extare, deprauatumq́; eſſe fœdè locum.

APud M. Ciceronem epiſtolarum libro xiiij. quas ad Pomponiū Atticū ſcripſit abſtruſis ſenſis & ænigmatis plenas, in æditione uulgata ſic legitur, Redeo ad Theobaſſos, Sueuos, Francones. Eſt aūt eius epiſtolæ initium, Pridie Iduum Fundis accepi tuas literas cœnans. Quare plerique eruditorū hoc loco freti tradunt Francones à Cicerone nominatos. Equidē mihi perpenſis Tullij uerbis quum uiderem eum de Germanis agere qui in Galliam ante Iulij Cæſaris aduentum tranſijſſent, ſuſpitio naſci cœpit, totum locum eſſe deprauatum. Quis enim Theobaſſorū nomen unquam aut audiuit aut legit? Et quid Sueui in Gallia faciunt adeo procul à Rheno diſſiti? Itaq́; uolumen manu ſcriptum requiro quod ex Lauriſheimenſi bibliotheca Ioan. Sichardus noſter nuperrime attulerat. In eo mera portenta uerborum ſcripta reperi, in hunc modum, Redeo adtebaſſos ſcacuas Frangones.

gones. Cœpi deinde literarum ductus ſcrupuloſius rimari, deprehendiq; germanam Ciceronis lectionē hanc eſſe, Redeo ad Betaſios, Atuas, Vangiones. Quid ſeduxerit ſcribā non pigeret me referre, niſi lectori moleſtum id futurum putarem, nec reſpondent ueteribus notulis, formulæ typographorum. Iam ut melius Ciceronis mens intelligatur, operæpreciū eſt aſcribere uerba quæ præcedunt. Ea ſunt huiuſmodi. Idem Balbus meliora de Gallia xxi die literas habebat, Germanos, illasq; nationes re audita de Cęſare, legatos miſiſſe ad Aurelium, qui eſt præpoſitus ab Hircio, ſe, quod imperatum eſſet, eſſe facturos. Quid quæris? Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat. Hucuſq; Cicero. Nec prorſus uanum fuit quod ad Balbum perſcriptum erat, hinc nato rumore, quod Remi qui proximi Galliæ ex Belgis ſunt, ad Cæſarē legatos Iccium & Antebrogiū primos ciuitatis ſuæ miſerant, qui dicerent ſe ſuaq; omnia in fidem atq; poteſtatem populi Ro. permittere. Verum hoc Remi tantū fecere, cæteri Belgæ nō item. Multominus Germani illi qui ripas Rheni incolebāt, id eſt, Triboci, Nemetes, Vangiones, & hijs propinqui, uidelicet, Sebuſiani, Betaſij, Atuæ, & ſimiles. Nam de hijs Germanis loquitur Cicero qui in Gallia conſederant. Redeo, inquit, ad Betaſios, Atuas, Vangiones. hos tu exiſtimas cōfidere ſe illa habituros ſtantibus nobis, in quibus plus putarunt uirtutis quàm experti ſunt? pacis iſti ſcilicet amatores, & non latrocinij autores. Hactenus rurſum Tullius. Sunt autem Betaſij populi Germaniæ ſecundæ non procul ab amne Moſa habitantes. Horum meminit Tacitus libro xx Hiſt. Auguſtæ, Accepta peditum, inquit, equitumq; modica manu, nihil apud Batauos auſus quoſdam Neruiorum Betaſiorumq; in arma traxit. Rurſum eodem libro paulo poſt, Occupatiſq; Sunicis & iuuentute eorum per cohortes compoſita, quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betaſiorū, Tungrorumq; & Neruiorum tumultuaria manu reſtitit, fretus loco, quia pontē Moſæ fluminis anteceperat. Plinius libro iiij Hiſt. Nat. Tungri, inquit, Rinuci, Friſiabones, Betaſi. Tametſi illic pro Rinuci ſcribendum, Sunici. Cæterū Atuæ ſunt, quos Cæſar Aduaticos appellat, Cimbrorū Teutonorumq; ſoboles. In Antonini itinerario legimus, Aduacum Tungrorum, ut Atuacū ſit tractum ab Atuis pro oppido, quod Ptolemæus Atuatucum appellat. Vangiones uero notiores ſunt quàm ut indicari debeant, quorum caput eſt Borbetomagus, quod Germani Vuormaciam nominant, quaſi dicas Bormagum ſiue Vormagiam. Accipit autē Cicero Vangiones pro omnibus Germanis qui ripas Rheni incolebant, ſicut Betaſios & Atuas pro nationibus ulterioribus. Recteq; colligit non ſtatim ſeſe Cæſari dedituros, quin potius fortiter repugnaturos. Id quod iterum atq; iterum ab illis factum eſt. Cupiebant enim occupatarum regionum expulſis Romanis & Gallis liberam poſſeſſionem retinere. Sed fortuna Romanis fauit. Igitur Francorum non

factam Ciceroni mentionem ſed Vangionum, & pro Theobaſſis & Sueuis Betaſios ac Atuas reponendũ ſatis nunc puto liquere ex hijs quæ diximus. Nec uero Francones ullus idoneus autor uocauit, ſed tantũ Francos. nam hoc diſcriminis cauſa à recentioribus inuentum. Porrò Franconofurd ſcriptum reperimus, & in uerſõ Euangeliorũ codice ſæpe Franconon in genitiuo pluratiuo, quod hodie ſcriberemus Francken. Quando aũt Francorum nomen orbi primum innotuerit diximus libro præcedenti. In gratiam deniq; ſtudioſorum, hoc addere libet, eum locum in epiſtola Ciceronis ad Atticum quem nõs reſtituimus, hæc uerba proximè præcedere, Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea iam plane abijt. mihi quidem ex tuis literis tum lætanti ita uidebatur. Quæ ſic legi debent, quemadmodum uolumen manu ſcriptũ teſtatur, Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea iam ne planè abit? mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita uidebatur. Sed innumeris erratis ſcatent Ciceronis ſcripta, quæ tamen propter diuinam illius copiã ac ubertatem non ſentiuntur. Id quod & in Liuianis Decadibus accidit. Hoc uelut auctario lector candide fruitor.

SPECIES, CVLTVS, ET ARMATVRA VETERVM FRANCORVM.

C Sollius Apollinaris Sidonius, uir clariſſimus, & multis honoribus ſub Maioriano & Anthemio Cęſaribus perfunctus, dum adhuc ethnicus eſſet: poſtea religionem Chriſtianam amplexus, & Aruernorũ factus epiſcopus ſua liberalitate quatuor inopũ millia famis tẽpore fouit, eius Apollinaris nepos qui Præfectus aliquando fuit Prætorio Galliarũ. Is inquam Sidonius irruptionis Francorum & Burgundionum in Gallias non ſolum auritus, ſed quod maius eſt, oculatus teſtis, nam Remigij Remenſis cõtemporaneus fuit, formã, cultũ, & dexteritatẽ bellicã ac conſtantiã Francorũ, elegãtiſſime deſcribit in Panegyrico qui Iul. Val. Maioriano dictus eſt. Quæ carmina libet hic apponere declaratura qualis nam fuerit gens Francorũ.

SPECIES.

Hic quoq; monſtra domat, rutili quib. arce cerebri
Ad frontem coma tracta iacet, nudataq; ceruix
Setarum per damna nitet. cum lumine glauco
Albet aquoſa acies, ac uultibus undiq; raſis
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.

Quod uero dicit, Nudataq; ceruix Setarum per dã. nitet. accipiendum de uulgo. Nam ſolus rex cæſariem promittebat. Quam rem Agathius annotauit libro primo, cuius uerba ſunt huiuſmodi, Fas non erat, inquit, Francorum regibus comam tondere, ſed à pueris intonſi manẽt, atq; adeo ut à tergo hijs defluant crines. nam à fronte diſcriminati utrinque feruntur. Nec ſanè Turcarũ more Barbarorumq; impexi & ſqualidi ſordidioreſq; capilli hijs ſunt, uel aliàs calamiſtrati & indecenter perplexi, ſed uaria hijs ſuperin-

fundunt

ſundunt unguenta, & diligenter pectendo expoliunt. Idq́ꝫ proinde præcipuum & regium decus conſtitutum eſt, ſolis ut regibus permittatur. Nam ſubditi circumtonſi ſunt omnes, nec prolixior hijs coma conceditᷣ. Hæc ille. Porrò morem hunc uſque ad Petri Langobardi Pariſiorum antiſtitis tempora aiunt duraſſe, quem is uelut indecentẽ & ineptũ tollendũ perſuaſerit.

CVLTVS FRANCORVM

Strictius aſſutæ ueſtes procera cohercent
Membra uirûm. patet ijs artato tegmine poples,
Latus & anguſtam ſuſpendit balteus aluum.

Nimirum hoc eſt quod Tacitus de Germanis prodit, Locupletiſſimi, inquit, ueſte diſtinguuntur non fluitante ſicut Sarmatæ ac Parthi, ſed ſtricta & ſingulos artus exprimente.

AGILITAS FRANCORVM IN TRACTANDIS ARMIS.

Excuſſiſſe citas uaſtum per inane bipennes,
Et plagæ præſciſſe locum, clipeosq́ꝫ rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas,
Inq́ꝫ hoſtem ueniſſe prius. puerilibus annis
Eſt belli maturus amor.

Has bipennes de Gotthis loquens, ſecures miſſiles appellat

CONSTANTIA IN PRAELIIS.

Si forte premantur
Seu numero ſeu ſorte loci, mors obruit illos
Non timor. inuicti perſtant, animoq́ꝫ ſuperſunt
Iam prope poſt animam.

ARMATVRA FRANCORVM

AGathias libro ſecundo de Francis loquẽs, Huic nationi, inquit, tenuis eſt & neglectior armatura, & quæ non uaria ad ornatũ indigeat opificum arte, niſi eorum qui ea utuntur, ſi quid forte, ut fit, corrumpatur. Non enim thoraces hij uel ocreas norũt. pleriſq́ꝫ in bello detecta ſunt capita, perpauci caſſide operti armis decernunt, ſed pectore nudato & tergis ad infimos renes, amiculo præterea lineo partim, partim è corio ſuccincti, & tibias contegunt. Equis haudquaquam utuntur præter paucos admodum, ut qui patrio more pedeſtri in pugna coaluerũt, itaq́ꝫ exerciti egregie ſunt. Enſis à femore leuo, ex latere ſcutum dependet, Arcus, funda, & tormenta eiuſmodi cætera, tela ſaxáue torquentia, inſueta hijs ſunt. Sed dolabras ſecures'ue ancipites geſtant, & breuia pro patria cõſuetudine tela, quæ ipſi Ancones, ut diximus uocant, & quibus res magnas quum opus eſt gerunt, ac tunc præſertim quum pede collato decertant, aut in hoſtem incurrunt.

ANCONIS DESCRIPTIO
ains Frenckiſchen hackens.

HVius teli pars maior ferro obducta eſt, ita ut ex haſta parum aliquid præter capulum totum uix proferatur. In ſuperiori autem parte circa

ferri aciem ipſam, recuruæ extant utrinq; tanquam hami, laminulæ quædam coarcuatæ peracutæq;, & ad ipſius teli partem inferiorem deuergunt. Id teli genus in ipſo congreſſu emittunt, ita ut ſi altius fortè inheſerit corpori, ſubeat mox, uti par eſt, & acies ipſa hamata. unde nec qui uulnus excepérit, nec alius quiſpiā queat id telum auellere, Vrget nanque recurua acies illa, ceruice latius hærens, doloresq; affert acerbiores atq; adeo, etſi nō aliàs hoſtis letali ſit uulnere ictus, ex eo tamen emoritur. Quod ſi impactum clipeo telum id fuerit, ex eo mox pendulum heret, & circumfertur, per ſolūq; trahitur. Vnde ea eſt Francorum cōſuetudo, ut ubi affixum ſcuto telum id uiderint, impetu facto ac pede capulo conculcato, hoſtis ſcutum umbone quaſſatum perfringant. Quo fit ut & geſtantis manu depreſſa, caput illi nudetur & pectus. Hoc pacto hoſtem quis nactus nulla parte munitum ſiue frontem ſecuri percutiat, ſiue gulam ferro traijciat, confeſtim obtruncat. Hactenus Agathiani interpretis uerba retulimus. De Gotthis agens Apollinaris uidetur lanceæ uncatæ nomine Anconem innuere. ein Hocken.

GOTTHORVM CVLTVS

SIdonius in Panegyrico Auiti, Gotthicū cultum hijs uerſibus deſcribit, ubi de ſenatu Gotthorum loquitur.

Squalent ueſtes, ac ſordida macro
Lintea pingueſcunt tergo, nec tangere poſſunt
Altatæ ſuram pelles, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus ſuſpendit equinum.

A pellibus quas geſtabant, pelliti dicuntur. Sidonius in Panegyrico Maioriani, Sub iudice noſtro
Pellitus rauum præconem ſuſcipit hoſtis.

Idem in epiſtola quadam cultum Gotthicum graphicè depingit, ubi Sigiſmeri iuuenis regij nuptialis pompa deſcribitur, quam ſubdemus.

SIDONIVS DOMITIO SVO SALVTEM

TV cui frequenter arma, & armatos inſpicere iocundum eſt, quam uoluptatem putamus mente conciperes, ſi Sigiſmerem regium iuuenē ritu atq; cultu gentilitio ornatum, utpote ſponſum ſeu petitorem, prætorium ſoceri expetere uidiſſes? Illum quidem equus phaleris comptus, imò equi radiantibus gemmis onuſti antecedebant uel etiam ſubſequebātur, quum tamen hic magis ſibi decorus conſpiciebatur, quod præcurſoribus ſuis ſiue pediſſequis pedes & ipſe medius inceſſit, flammeus croco, rutilus auro, lacteus ſerico. Tum cultu tanto, coma rubore cuti concolor. Regulorum quoque ſociorumq; comitantum forma & in pace terribilis. Quorū pedes primi, perone ſetoſo talos aduſq; uinciebant. Genua, crura, ſuræq; ſine tegmine. Præter hæc ueſtis alta, ſtricta, uerſicolor, uix appropinquans poplitibus exertis. Manicæ ſola brachiorum principia uelantes. Viridantia ſaga limbis marginata

ginata pũniceis. Penduli ex humero baltei,uel gladij balteis ſupercurrentibus ſtrinxerant clauſa bullatis latera renonibus. Eo quo comebant ornatu muniebantur,lanceis uncatis,ſecuribusq́; miſſilibus dextræ inſertæ, clypeis leuam partem adumbrantibus. quorum lux in orbibus niuea,fulua in umbonibus, ita cenſum prodebat ut ſtudium. Cuncta prorſus huiuſmodi,ut in actione thalamorum non appareret minor Martis pompa q̃ Veneris.

Rurſum Theodoricum Vuiſogotthorũ regem in epiſtola ad Agricolam deſcribens,Si forma quæratur,inquit,corpore exacto, longiſſimis breuior, procerior eminentiorq́; mediocribus. Capitis apex rotundus. In patulum à planicie frontis uerticem,cæſaries refuga criſpatur. Ceruix non ſedet neruis. Geminos orbes hiſpidus ſuperciliorum coronat arcus. Si uero cilia flectantur,ad malas medias palpebrarum margo prope peruenit. Aurium legulæ,ſicut mos gentis eſt,crinium ſuperiacentium flagellis operiuntur. Naſus uenuſtiſſime incuruus. Labia ſubtilia, nec dilatatis oris angulis ampliata. Pilis intra narium antra fruticantibus cottidiana ſuccíſio. Barba cõcauis hirta temporibus,quam in ſubdita uultus parte ſurgentem ſtirpitus tonſor aſſiduus,genas aduſq;,forficibus euellit. Iſidorus in corpore propria gentiũ inſignia recenſens,Granos & Cinnabar Gotthorum annotauit.

BVRGVNDIONVM SPECIES ET MORES

EXtat apud Apollinarem Sidonium Hendecaſyllabon epigramma ad Catulinum ſcriptum,quo ſe excuſat quod incultius Epithalamium miſerit de Ruricij Hiberiæq́; nuptijs,nimirũ inter Burgundiones uerſans homines Barbaros,uoraces,& immodicè proceros. Nam ſeptipedes uocat, à pede Romano quod notum eſt menſuræ genus. Vt & alibi quum canit,

Hic Burgundio ſeptipes frequenter
Flexo poplite ſupplicat quietem

Proinde clarum eſt,hoc carmen tum à Sidonio conſcriptum,quũ in Galliam primum tranſiſſent Burgundiones,nõ ſolum Sequanorum tractu,ſed etiam penitioribus terris occupatis, ceu fuſe ſupra docuimus. Sed audiantur uerſiculi Sidoniani,

Quid me;etſi ualeam, parare carmen
Feſcenninicolæ iubes Diones,
Inter crinigeras ſitum cateruas,
Et Germanica uerba ſuſtinentem,
Laudantem terrico ſubinde uultu
Quod Burgundio cantat eſculentus
Infundens acido comam butyro?

Sic Iulianus Aug. ait ſe uidiſſe Germanos inamœnè quidem canentes, ſed mire placentes ſibi,more cantorum quorum quanto quiſq; moleſtior auditorio,tanto ſibi ſuauior. Verba illius in oratione cui titulus ἀντιοχικὸς

ἢ μισο

τοῦ μισοπώγωνος, hæc ſunt, ἐθεασάμην τοι καὶ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρους, ἄγρια μέλη λέξει πεποιημένα παραπλήσια τοῖς κρωγμοῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων, καὶ εὐφραινομένους ἐν τοῖς μέλεσιν. εἶναι γὰρ οἶμαι συμβαίνει τοῖς φαύλοις τὴν μουσικὴν, λυπηροῖς μὲν τοῖς θεάτροις, φύσει δὲ αὐτοῖς ἡδίστοις. Pergit Sidonius in carmine ſuo.

Vis dicam tibi quid poema frangat?
Ex hoc Barbaricis abacta plectris
Spernit ſemipedem ſtilum Thalia,
Septipedes Burgũdiones Ex quo ſeptipedes uidet patronos.
Felices oculos tuos & aures,
Felicemq́ libet uocare naſum,
Cui non allia ſordidæq́ cepæ,
Apparatus Burgundionũ Ructant mane nouo decem apparatus.
Quem non ut uetulum patris parentem
Nutricisq́ uirum die nec orto
Gigãtes Burgundiones Tot tantiq́ petunt ſimul gigantes,
Culina Alcinoi Quot uix Alcinoi culina ferret.

Idem in epiſtola ad Syagrium ſcribit Burgundiones æque corporibus ac ſenſu rigidos eſſe indolatilesq́.

SAXONVM SPECIES

SAxonum morem in tondendis crinibus, non multum diſſimilẽ conſuetudini Francorũ quibus etiam olim uicini fuere, deſcribit Apollinaris in carmine quod ad Lampridium miſit ex aula Theoderici regis Vuiſogotthorum ad Burdegalam. Verſiculi de Saxonibus hij ſunt,

Iſtic Saxona cærulum uidemus
Aſſuetum ante ſalo, ſolum timere.
Cuius uerticis extimas per oras
Non contenta ſuos tenere morſus
Altat lamina marginem comarum.
Et ſic crinibus ad cutem reciſis,
Decreſcit caput, abditurq́ uultus.

Sic enim legendum, non additurq́ uultus. Et ſubiungit exemplum,

Sic tonſo occipiti ſenex Sicamber,
Poſtquam uictus es, elicis retrorſum
Ceruicem ad ueterem nouos capillos.

De quo Sicambrorũ more rurſũ alibi Sidonius ad Maiorianũ Cæſarẽ.

Sic ripæ duplicis tumore fracto
Detonſus Vachalim bibat Sicamber

HVNNORVM FORMA AC MORES

HVnnos, quod omnes teſtantur, Barbarorum barbariſſimos turpiſſimosq́, in Panegyrico quem Anthemio Cæſari dicauit Sidonius exacte depingit, hijs uerſibus,

Quod

Quod bellum non parua manus,necꝗ carcere fracto
Ad gladiaturam tu Spartace uincte paraſti,
Sed Scythicæ uaga turba plagæ,feritatis abundans,
Dira,rapax,uehemens, ipſis quoꝗ gentibus illic
Barbara Barbaricis.cuius dux Hormidac atꝗ
Hunnus erat.quis tale ſolum eſſe inibiꝗ genusꝗ
Credat?Hyperboreis Tanais quà uallibus actus
Riphæa de caute cadit,iacet axe ſub Vrſæ
Gens animis membrisꝗ minax,ita uultibus ipſis
Infantum ſuus horror ineſt.Conſurgit in arctum
Maſſa rotunda caput.geminis ſub fronte cauernis
Viſus adeſt oculis albentibus.acta cerebri
In cameram uix ad refugos lux peruenit orbes,
Non tamen excluſos.Nam fornice non ſpacioſo
Magna uident ſpacia.& maiorem luminis uſum
Perſpicua in puteis compenſant puncta profundis.
Tum ne per malas excreſcat fiſtula duplex,
Contundit teneras circundata faſcia nares,
Vt galeis cedant. Sic propter prælia natos
Maternus deformat amor,quia tenſa genarum
Non interiecto fit latior area naſo.
Cætera pars eſt pulchra. Viris ſtant pectora uaſta,
Inſignes humeri,ſuccincta ſub ilibus aluus.
Forma quidem pediti media eſt,procera ſed extat
Si cernas equites.ſic longi ſæpe putantur
Si ſedeant. Vix matre carens ſi conſtitit infans,
Mox præbet dorſum ſonipes.Cognata reare
Membra uiris, ita ſemper equo ſeu fixus,adhæret
Rector cornipedum tergo. Gens altera fertur
Hæc habet & teretes arcus,& ſpicula cordi.
Terribiles certæꝗ manus,iaculisꝗ ferenda
Motis fixa ſudes,& non peccante ſub ictu
Edoctus peccare furor.gens iſta repente
Erumpens,ſolidumꝗ rotis tranſuecta per Hiſtrum,
Venerat,& ſectas inciderat orbita lymphas.

Porrò duritiem huius gentis uel ex eo colligere queas, quod infantulos ſuos primo die excarnificant. Nam genas eorum nouacula diſcindunt, ut priuſquam lac deguſtēt,ad tolerantiam uulnerum initientur. Quæ res facit ut non barbeſcant,ob crebros cicatricum in facie ſulcos. Quod ſi infans ploraſſet,occidebatur uelut adulterinus atꝗ degenerans. Hinc Apollinaris in

Auiti Panegyrico indubie Hunnos innuit, quum inquit,
Vulnera uel ſi quis pangit, cui fleſſe perire eſt,
Ac ferro peraraſſe genas, uultuq; minaci
Rubra cicatricum ueſtigia defodiſſe.

Claudianus in Ruſinum libro primo ſic deſcribit Hunnos.
Eſt genus extremos Scythiæ uergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum
Arctos alit, triſtes habitus obſcœnaq; uiſu
Corpora, mens duro nunquam ceſſura labori.
Præda cibus uitanda Ceres, fratresq; ſecare
Ludus, & occiſos pulchrum iurare parentes.
Nec plus Nubigenas duplex natura biformeis
Cognatis aptauit equis. Acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſperatiq; recurſus.

Idem in laudem Manlij Theodori, Non uaga Hunnorum feritas. ſ. te terruit. Alludit autem ad id quod modo citatis carminibus dictum eſt in fine, uidelicet, Acerrima nullo Ordine mobilitas. Sic Sidonius uagã turbam dixit. nam equites erant perniciſſimi. Turpeis alibi uocat Hunnos Claudianus ſic ſcribens, Iam formidata tyranni
Tempeſtas ſubeunda mihi, qui forte nephandas
Iam parat inſidias, qui nos aut turpibus Hunis
Aut implacatis famulos præſtabit Alanis

Cæterum ex multis nationibus quas Hunni ſecum in cõmilitium traxerant, ſoli ſuperſunt Vgri ſiue Vngari, Pannoniam ſecundam incolentes, ut antè diximus, nec ipſi admodum proceri ſi cum Sclauinis Bohemis aut Polonis comparentur. Nam in hiſtorijs legimus, Hunnos ſtatura quidẽ exiguos, ſed argutis motibus expeditos fuiſſe, & ad equitandum promptiſſimos, ſcapulis latis, & ad arcus ſagittasq; paratis, firmisq; ceruicibus. Quin etiam multos ſciſſis illis & nigris uultibus in congreſſu terruerũt. Siquidem potius informis quædam mola erat, quàm facies, habebatq; uerius puncta quædam quàm lumina. Subiecerunt primũ ſibi inter multas gentes, etiam Alanos, ac Oſtrogotthos. ſed hij ſe ſeparauere ab illis, ſui rurſũ iuris facti.

FRANCI GERMANICA SVNT VSI LINGVA

VEteres Francos qui tranſito Rheno nobiliſſimum iſtud in Gallijs regnum conſtituerunt, & per duas familias priorem Merouingorũ, poſteriorem Carolingorum nõ Galliam ſolum ſed & Germaniã poſtea non paucis ſeculis rexere, Germanica uſos fuiſſe lingua, quũ innumera alia argumenta probant, tum uero manifeſtè conuinçit Liber ille inſignis Euangeliorũ Francicè hoc eſt Germanicè uerſus, quẽ nos nuper dum comitia Romani imperij Carolus Cæſar celebraret apud Auguſtã Rhetiæ ſuperioris,

Fruxini

Fruxini in Vindelicis, quam hodie Friſingam appellãt, in bibliotheca diui Corbiniani obiter reperimus.nam Liuianarũ Decadum gratia fueramus il luc profecti.Eius codicis hic eſt titulus, Liber Euangeliorum in Teodiſcam linguam uerſus.Conſtat autem ex rithmis totus. Atq; ut antiquitatẽ eius tralationis non ignores, deprehẽdi librum excriptum abhinc annos fermè ſexcentos,ut tum compoſitum credam quum Chriſto primum Franci no/ men dedere.In fine enim aſcriptum erat,Vualdo me fieri iuſſit. Sigefridus presbyter ſcripſi. Numeratur autem inter Friſingẽſeis epiſcopos Vualdò, ni fallor,decimus. Habet ipſum opus elegantiſſimam præfationem, cuius hoc eſt initium, nulla litera mutata,

Nu uuil ich ſcriban unſer heil
Euangeliono deil,
So uuir nu hiar bigunnon
In Frenkiſga zungun.

Qui Germanicè callet, ſatis intelligit iſta uerba, niſi quod hodie paulo aliter ſcribimus & proferimus,non addentes alicubi tot uocales, alicubi plu reis adijcientes. nec bigunnen uerbum pro incipere familiare eſt omnibus Germanis. Item paulo poſt.

Hiar hores io zi guate
Vuaz got imo gebiete
Thaz uuir imo hiar ſungun
In frenkiſga zungun.
Nu freuues ſihes alle
So uuerſo uuola uuolle.
Ioh uuer ſi hold in muate
Francono thute.

Item Paulo poſt comparantur Franci Romanis animoſitate,nunquam hoc negaturis Græcis.

Sie ſint ſo ſama kuani
Selpſo thio Romani.
Nu darf man thaz ouch redino,
Thaz kriachi nith es uuidaron.

Item alio loco prædicantur ad arma prompti,& uiri fortes omnes.Nam hoc ſignificat thegan Francis. unde Deganberti ſiue Dagoberti nomen & Degenhardi.

Zi uuafane ſnelle
So ſint thie thegan alle.

Nec libet plura addere, nam iſta ſatis euincunt, quod fortaſſis apud nonnullos controuerſum eſſe poterat.Hoc omittere nequeo,uolumen iſtud egregium eſſe theſaurum antiquitatis,Solebat olim Maximilianus Cæſar

propoſita mercede ſuos prouocare ad quærenda uel diplomata quæ ante quingentos eſſent annos conſcripta. nam tantū Latini ſermonis uſus apud Germanos in conficiendis tabulis receptus fuit. id quod cum cæteris nationibus cōmune habuimus. Ab annis tamen centum & quinquaginta ſecus apud nos factum uidemus. Sic ungaricus ſermo noſtra ætate primū ſcribi cœpit. Itaque ſi quis monſtraſſet duntaxat talem codicem, non indonatus abiſſet. nam princeps fuit liberaliſſimus. Huius generis Pſalteriū uidimus apud Ioannem Huttichium noſtrū Argentorati. Perpetua uero laus Francorum ueterum qui ſacros libros in ſuam, hoc eſt Germanicam linguā uertendos curarint, quod nuper à Theologis quibuſdam improbatū ſcimus. Huc pertinet quod Luitharius Francorum rex periclitanti in Saxonibus filio Dagoberto opem ferēs quum ad Viſurgim amnē ueniſſet, & detracta galea nudaſſet caput iam prorſus canū, nam agnoſci cupiebat quo ſui præſentia timorem hoſtibus incuteret, Berchtoldus Saxonum princeps rege ſtatim agnito, ò uetulū, inquit, & canū iumētum ades'ne hic. Qua uerborū contumelia ſic eſt commotus Luitharius, ut non expectatis copiis ſuis quas præceſſerat, cum cohortibus filij fluuiū tranſiret, & conuiciatorē inuaderet, ac in fugam uerſum tandem obtruncaret. Igitur Saxonum ſermo linguæ Francorum affinis eſſe debuit, alioqui qui potuiſſet cōmoueri Luitharius, ſi conuicium non intellexiſſet? Nam in annalibus Francorū expreſſum eſt, illum Barbara uoce inclamaſſe. Vulgo quoq; notum eſt Carolū Magnum duodecim menſibus uocabula iuxta propriam linguam impoſuiſſe. Nam Ianuariū appellauit Vuintermonat. Februariū, Hornung. Martiū, Lentzmonat. Aprilē, Oſtermonat. Maium, Vunnemonat. Et ſic de cęteris. Porrò Romanus & Prouincialis ſermo quo etiamnum interior utitur Gallia, complurculas dictiones ab iſta Germanica Francorum lingua mutuatus eſt, quas hodieq; retinet. Eas enumerare longum ſit.

BVRGVNDIONVM POPVLARIS SERMO FVIT GERMANICVS

SIdonius Apollinaris ridet Syagrium quendam Gallū, quod homo Prouincialis, & Conſulis pronepos, ac inſignis poetæ ſemine natus, atque egregiè literis excultus ipſe, tamen Germanicam Burgundionum linguam addidiciſſet. Hoc illi interprete utebantur, ſi quas forte Latinas literas uel à Cæſaribus uel à ciuitatum Prouincialiū præfectis accepiſſent. Et conſiliis etiam ſanctioribus adhibebant. Proinde feſtiuè nouum Burgundionū Solonem illū appellat, & nouū Amphionem in citharis ſed trichordibus temperandis. Id quod dicit propter trium linguarū peritiā, Germanicæ, patriæ, hoc eſt prouincialis, & Latinæ. Sed libet epiſtolam ipſam aſcribere.

SIDONIVS SYAGRIO SVO SALVTEM

QVum ſis Conſulis pronepos, idq; per uirilem ſucceſſionē, quanquam id ad cauſam ſubiiciendam minus attinet: quum ſis igitur è ſemine

Poetæ

Poetæ cui proculdubio ſtatuas dederũt literæ, ſi trabeæ nõ dediſſent, quod etiã nunc autoris culta uerſibus uerba teſtantur, à quo ſtudia poſterorũ, ne parum quidem, quippe in hac parte, degenerauerunt: immane narratu eſt, quantũ ſtupeam ſermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuiſſe. Atqui pueritiam tuam competenter ſcholis liberalibus memini imbutam, & ſæpenumero acriter eloquenterq́ declamaſſe coram oratore, ſatis habeo compertum. Atq; hæc quum ita ſint, uelim dicas unde ſubito hauſerunt pectora tua euphoniã gentis alienæ, ut modo mihi poſt ferulas lectionis Maronianæ, poſtq́ deſudatã uaricoſi Arpinatis abundantiã loquacitatemq́, quaſi de ilario uetere nouus falco prorumpas? Æſtimari minime poteſt, quanto mihi cæteriſq́ ſit riſui quoties audio quod te præſente formidet facere linguæ ſuæ Barbarus Barbariſmũ. Aſtupet tibi epiſtolas interpretanti tacitus Germanorũ ſenatus, & negocijs mutuis arbitrũ te diſceptatoremq́ deſumit. Nouus Burgundionum Solon in legibus diſſerendis, nouus Amphion in citharis ſed trichordibus temperandis, amaris, frequentaris, expeteris. Oblectas, adhiberis, eligeris. Decernis, audiris. Et quanquã æquè corporibus ac ſenſu rigidi ſint, indolatilesq́, amplectuntur in te pariter & diſcunt, ſermonem patrium, cor Latinum. Reſtat hoc unum uir facetiſſime, ut nihilo ſegnius, uel quũ uacabit aliquid lectioni operę impẽdas, cuſtodiasq́ hoc, prout elegantiſſimus es, temperamentum, ut iſta tibi lingua teneatur ne rideâris, illa exerceatur ut rideas. Hactenus Sidonius. Idem ad Catulinum, quem locum & ante citauimus,

Germanicus ſermo

Euphonia gẽtis alienæ

Germanorũ ſenatus

Nouus Burgũdionũ Solon

Inter crinigeras ſitum cateruas
Et Germanica uerba ſuſtinentem,
Laudantem tetrico ſubinde uultu
Quod Burgundio cantat eſculentus Infundens acido comam butyro?

LANGOBARDI GERMANICA LINGVA VSI

EXtant leges Langobardorum quæ manifeſtè declarant eam gentem uſam ſermone Germanico. Fuere uero nobiliſſimi Germanorũ Lãgobardi. In legibus quia uocabula noſtræ linguæ ſunt paſſim inſerta, uideas Iuris interpretes Italos ſe miſerè torquentes, & tandem omnibus tentatis neq; cœlum attingere, neq; terram iuxta prouerbium. In Gręcis & Hebraicis, conſulendi ſunt earum linguarum periti. In Langobardicis erant adhibendi Germani. Diximus ſupra de Schala Langobardorũ uocabulo pro patera, ac qualama pro ſcaturigine & piſcium uiuario. Opinor Bardunuuigum urbem illam ab Henrico Leone euerſam Langobardorũ retuliſſe nomen, & ſedes illorum ueteres indicaſſe. Nam Auguſti Tiberijq́ principatu illic habitarunt, uel atteſtante Velleio, qui cis Albim poſitos docet Langobardos à Rheno uenìẽti, Chauciſq́ uicinos facit. Poſtea fortaſſis in inſulas Germanici maris conceſſerunt pulſi ab aliqua ualidiore gente.

PROVINCIARVM LINGVA

TRanſdanubianæ prouinciæ Rhetia prima & ſecũda, Noricũ, ac Pannonia prima & ſecunda, atq; ciſrhenanæ prouinciæ, Rhetiæ primæ pars, pars Maximæ Sequanorum, Germania prima atq; ſecunda, poſtquàm à Romanis ſubactæ ſunt, ſermonem Romanũ omnes acceperunt. Nam ſtudio fuit Romanis, ut Prouinciales Romane addiſcerent, quo per linguæ præſidiũ obſequentiores & fauentiores haberent nationes. quæ enim inter diſſimilis linguæ homines amicitia coaleſcere queat? Similẽ rem aliquando moliri in Inſubribus dicebatur Ludouicus Gallorum rex Franciſci qui nunc regnat, ſocer. Nec tantum de uulgari lingua ſoliciti erant Romani, ſed & Latinã tradi prouincialibus curarũt, unde municipales illæ ſcholæ apud Viſontionem & Lugdunum, & illa apud Cliuiũ in Germania ſecunda, cui præfuit Eumenius Rhetor. Hoc enim pacto feritatem animorum paulatim abſtergebant. Vocabatur hæc lingua Romana. Proinde quidã Galli ſe Romanos etiamnum uocãt, quum propter ueterẽ ditionem, tum multo magis ob uernaculum ſermonem quem adhuc retinent. Fl. Vopiſcus etiam Latinam appellat, quum ait Apollonium illum Tyaneum Aureliano Cæſari recipienti ſe in tentoriũ ea forma qua uidetur ſubito aſtitiſſe, atq; hæc Latinè, ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixiſſe: Aureliane ſi uis uincere, nihil eſt quod de ciuium meorũ nece cogites. Fuit autem Aurelianus natione Pannonius apud Sirmiũ ortus. Et utebantur Romanõ ſermone Pannoniæ, quippe Prouinciæ. Sane Velleius de bellis loquens à Tiberio Cæſare geſtis adhuc Auguſto ſuperſtite, Pannonios ſcribit non ſolum diſciplinæ ſed & Romanæ linguæ notitiam habuiſſe. Intelligit autem diſciplinam militarem. Verba illius hæc ſunt, In omnibus autem, inquit, Pannoniis non diſciplinæ tantummodo, ſed linguæ quoq; notitia Romanæ, pleriſq; etiam literarum uſus, & familiaris animorum erat exercitatio. Porrò Rhetos, Noricos, & Pannonios, quamlibet gentem proprium habuiſſe ſermonem à Germanico diuerſum, nemo dubitare debet. Heluetij Gallicè loquebantur & Raurici, Mediomatriciq;. Verũ Tribocos qui in Mediomatricorum tractu conſederunt, ubi hodie eſt Elſatia, Nemetes, Vangiones, Vbios, Tungros, Betaſios & ſimiles populos qui è Germania tranſgreſſi in Galliam Rheno propinquos agros occupauere, libenter crediderim bilingueis fuiſſe. Certe eos qui ipſam Rheni ripam colebant, nihil ambigo Germanicũ ſermonẽ retinuiſſe propter aſſidua cum tranſrhenanis Germanis cõmercia. Hinc Margã pro Medulla apud Plinium legimus, in Belgico habitãtium Germanorum uocabulum. Tametſi dictiones quædam etiam diuerſiſſimis populis cõmunes nonnunquam exiſtunt. Vnde etiã Hebraicas uoces reperias in noſtrate ſermone. Nam puto hodie linguas omneis nõnihil eſſe mixtas, & puram nullã. Admonet me hic locus ut uocabulum

utricꝫ Germaniæ tam Prouinciali quàm poſtea ueteri fortaſſis olim commune,reſtituā apud C.Pliniū.Is enim naturalis hiſtoriæ libro xv cap.xxv de Ceraſorū generibus loquens,Principatus,inquit,Duracinis,quæ Campania Pliniana appellat, In Belgica uero Luſitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubēti uiridicꝫ,ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennio eſt,quod prodiere quæ uocāt laurea, nō ingratæ amaritudinis,inſitæ in lauro. Porrò contuli in hoc capite uulgatam æditionem cum manu deſcripto codice, mihicꝫ uiſus ſum hanc è qualibuſcunque ueſtigijs & mendis eruiſſe lectionem. Principatus Duracinis, quæ Campania Pliniana appellat, in Belgica uero Luſitanis,in ripis etiā Rheni Cerſis. Iis colos è nigro ac rubenti uiridicꝫ,ſimilis matureſcentibus iuniperinis. Subaudi,baccis.Quinquennium eſt,quod prodiere. Et quæ ſequuntur.Id uero Kerſorum uocabulum adhuc apud Germanos durat, à Prouincialibus indubie mutuò ſumptum.nam ut arbor ipſa, ſic quocꝫ fructus nomen Germanis peregrinum eſt. Auſonius Burdegalenſis Moſellam amnē Belgicæ primæ quam olim,ut conijcio,diuidebat à prima Germania,deſcribens, & tractum eum miris extollens laudibus, tandem ab eo quocꝫ commendat, quod Romano ſermone utatur,ſic autem canit,

Æmula te Latiæ decorat facundia linguæ.

Vocat ut uides Prouincialem ſermonem, æmulum Latinæ linguæ. Verum hodie Moſellana regio cis Mediomatricos Germanicam linguam recepit,poſtquàm eſſe prouincia deſijt Germanis terras iſtas occupantibus. Porrò non modo linguam Prouinciales mutabant,ſed inſtituta quoque & cultum,Alioqui Tencteri non dicerent apud Tacitum Vbijs in corpus nomencꝫ Germaniæ redeuntibus,Inſtituta cultum cꝫ patrium reſumite.

GALLORVM VETVS LINGVA

SErmo quo peculiariter Gallia fuit uſa priuſquam in Prouinciæ formam redigeretur à Romanis,prorſum putatur abolitus.Nō ſecus ſuum amiſere & Hiſpaniȩ.O miram Romanorū dexteritatē,& indicibilē felicitatem. Et non miretur quis eripi potuiſſe Romanis prouincias quæ non minus Romanæ erant quàm ipſa Roma. Sed habent regna ſuas periodos. Cæterum non deſunt qui putent ueterem Gallorum linguam non abſimilem fuiſſe Britannorum catalecto,quos Anglia Vualos uocat.Nā in uita Agricolæ Tacitus de Britannis agens, In uniuerſum tamen, inquit, æſtimanti, Gallos uicinum ſolum occupaſſe credibile eſt.Eorum ſacra deprehendas ſuperſtitionū perſuaſione.Sermo haud multum diuerſus. Hæc ille. Equidem ſatis conſtat prouincialem Gallorum ſermonem, ex peculiari illa uetericꝫ lingua multas adhuc habere,uoces immixtas, ex Germanica quam Franci intulere,quamminimū ſed tamen aliquid. Autor eſt Iulius Cæſar, Belgas, Aquitanos, & Celtas, lingua,inſtitutis, legibus inter ſe differre. Auſonius de Narbonenſi Gallia,

Quis

Quis memoret portusq́; tuos, montesq́;, lacusq́;?
Quis populos uarios diſcrimine ueſtis & oris?

Porrò diuus Hieronymus quũ Galatarũ linguã Treuericæ ſimilem eſſe dicit, indubiè de ueteri lingua ſentit. Sed hãc diuerſitatẽ ſuſtulere Romani. Porrò veterẽ Gallorum linguam diuerſam à ſermone Germanico fuiſſe, ſatis indicat Cæſar, quũ ſcribit Ariouiſtum ex longinqua conſuetudine nonnihil Gallicæ linguæ percepiſſe. Eius uerba ſunt Cõmentariorum libro primo, Cõmodiſſimũ uiſum eſt M. Valeriũ Procillũ C. Valerij Caburi filium ſumma uirtute & humanitate adoleſcentẽ, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, & propter fidem, & propter linguæ Gallicæ ſcientiã, qua multa iam Ariouiſtus longinqua conſuetudine, & quod in eo peccandi Germanis cauſa nõ eſſet, ad eum mittere, & M. Titium, qui hoſpitio Ariouiſti uſus erat.

GERMANORVM LINGVA

SErmo Germanicus longe lateq́; fuſus eſt. Habet tamen ſua idiomata. Gaudet uocibus primigenijs monoſyllabis, ac nõnulla à Prouinciali lingua mutuatus eſt. Olim nõ ſcribebat, ut diximus. ꝓinde nihil noſtratiũ dictionũ temere reperias in uetuſtis ſpectationibus aut libris, exceptis codicibus illis Franciçè uerſis quorũ ante memini. Vnicũ duntaxat apud Pliniũ occurrit uici uocabulum germanè Germanicũ, nam etymologiã habet noſtræ linguæ. Verum ita deprauatũ eſt ut à nemine hactenus ſit intellectũ. Hermolaus eñ ibi fruſtra ſudauit, è Ptolemæo nomina quædã oppidorũ citans. Eſt aũt locus apud Plin. lib. ix. cap. xv. in hæc uerba, Silurus graſſat̃ ubicunq́; eſt omne animal appetẽs, equos innatantes ſæpe demergẽs, præcipuè in Mœno Germaniæ amne propter Lisboũ, & in Danubio. Deprehẽdi uero è ueſtigijs manuſcripti codicis, ſed deprauatiſſimi legendũ, præcipue in Mœno Germaniæ amne pro Erlisborni, & in Danubio. Eſt autẽ Erlisbornis, ſic eñ inflectit Plinius, uicus ille in ripa Mœni fluuij ſitus q̃ hodie Erlenbrunnen dicit̃, tantundẽ Germanis ſignificans, ac ſi dicas Alnorũ fontẽ. Dixereq́; Mœni ueteres accolæ bornen ſicut Saxones & Elſatici mei pronunciãt pro fonte, nõ brunnen cæterorũ Germanorũ more. Apud Erliſbornim etiamnũ traiectus eſt, & uadoſus locus pro equis abluẽdis & potu reficiendis: quos illic Plinij tẽpeſtate qui ſub Veſpaſiano, ni fallor, militauit in Germania ꝓuincia, Siluri piſces magni demergebãt, à qua nõ ita multũ abeſt is uicus. Suſpicor aũt Plinium apud Magonciacũ agentem, hanc rem cognouiſſe. Sic uero dictũ pro Erlisborni, ut dicimus pro roſtris, & pro templo. Porrò Germanorũ litoraliũ quos uetuſtas Vuigeuonas appellauit, & Inſulariũ, lingua mollior, ut Francorũ ueterũ q̃ Cauchorũ pars fuere, Saxonũ, Phriſiorumq́;, ac Scotorũ & Danorũ. Mediterraneorũ uero id eſt Herionũ durior, ut Sueuorũ, Quadorũ, Marcomannorũ, & Hermundurorũ, quos in tranſdanubianis hodie regionibus Pãnonia prima, Norico & Rhetia utraq́; loquentes audimus. Libri ſecundi finis.

BEATI RHENANI SELESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM LIBER TERTIVS.

C. PLINII SECVNDI CAPVT XIIII. EX LIBRO quarto repurgatum à mendis atq; explicatum.

QVANDO hoc tertio uolumine, quædam de populis & oppidis dicturi ſumus apud diuerſos obſeruata ſcriptores, operæprecium & ad rerũ Germanicarũ illuſtrationem in primis conducibile uidetur à Plinio feliciter auſpicari, quo loco Germanorum genera quinq; recenſet. Nã arbitror multis iam ſeculis à nullo mortaliũ ibidẽ uerba Plinij intellecta, quæ tamen ab omnibus ſcriptoribus tum ueteribus tum nouis nuſquam non inculcantur. In cauſa eſt quod illic ſunt uocabula quæ Germanicæ linguæ ſcientiam requirant. Itaque non miror hæc à nullo exterorum deprehenſa. Alia autem inſunt errata quæ miror caſtigatores omnes feſelliſſe. Sed apponemus ipſa Plinij uerba quemadmodum uulgo leguntur.

CAPVT XIIII.

RHetiæ prope unius maiore latitudine, ſane circa exceſſũ eius ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ. Genera Germanorum v. Vindelici, quorũ pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, à Cauchorum gente. Proximi autem Rheno Iſtæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorũ Sueui, Hermunduri, Catthi, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternę, ſupradictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttallus, Viſtillus ſiue Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus uero, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur. Hactenus Plinius.

Primum non magnopere me hoc offenderet, quod tota periodus uſque ad iſta uerba, Genera Germ. v. eius oſcitantia qui Plinium in capita ſecuit huc fuit inepte translata, adijcienda præcedẽtibus, ſi mendis careret. Nam hæc clauſula, Si cõiectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ, nullo ſenſu dicitur imò contrario. Siquidem paulo ante dixit haud explicabilem eſſe Germaniæ menſuram propter immodicam prudentium diſcordiam, ubi lego tradentium. Et interpretãs hoc, ait, Græcos & quoſdam Latinos xxv milium paſſuum

oram Germaniæ tradere, Agrippam cum Rhetia & Norico longitudinem DCLXXXVI. M.paſſuum,latitudinem CCLXVIII. M.Itaque maxima diſcordia eſt inter Græcos & Agrippã. Cur igitur Plinius hic nõ multum oræ Græcorum opinioni deeſſe dicit? Locus haud uacat mendis. E ueſtigijs exemplaris manu ſcripti, ſed deprauatiſſimi uiſus mihi ſum hãc eruiſſe lectionẽ, Nam Germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Coniectare permittitur. Vt multum abſit Græcorum opinio à longitudine ab Agrippa tradita; Aut,ut multũ detraxerit G.opinio. Sequitur, GENERA GERMANORVM V. VINDELICI. Quid hic faciũt Vindelici qui Prouinciales fuere ſubiecti Romanis. nam Rhetiam ſecundam inhabitarunt. Scribendum, Vandili. Nam Cor. Tacitus inter Germanicæ gentis appellationes & uera ac antiqua nomina Vandalios ſiue Vandilos recenſet. Hij fuere Germanorum ultimi uerſus Gothos & Gepidas, à quibus poſtea ſunt in Scythiam propulſi quemadmodũ ex Procopio liquet. Nam Vandalos Gotthi miris modis exagitarunt,ut Burgundiones Vandalorum nationem,in Alemanniam ire coegerint, qui in Sequanos poſtea ſunt tranſgreſſi,quemadmodum libro primo fuſe demonſtrauimus. Hinc apparet illorum fœda hallucinatio Vandalos nobis ex Vuinidis, hoc eſt Germanos ex Sclauinis Scythis facientium. Ita quibuſdam nõ labor,non animus deeſt,ſed iudiciũ. Vandili quibuſdã etiam Vindili dicuntur. Porrò quos Plinius hic Guttones appellat, Tacitus libro ſecũdo Hiſt. Aug. uocat Gotones. Scribit enim Catualdam nobilem iuuenem ui Marobodui profugum,ad Gotones ueniſſe. Videlicet ex Marcomannis ad extremam Germaniam conceſſerat,in Gotones Vandalorum nationem. In libello de ſitu & moribus Germ. Trans Lygios,inquit, Gothones regnant. Nec ſunt Gotones pro Gotthis accipiendi. Quin ipſi Procopio non habeo fidem Vandilos Gotthicæ nationis faciẽti, niſi nationes horũ aliquot à Gotthis ſubactas intelligamus,quibus ut uicinis permixti fuere. Sed circa Mæotidẽ conſediſſe conſtat, à Gotthis pulſos ut arbitror. Cæterum amplum fuit Gotthorum & Getarũ nomen apud ueteres. Nam orbis deſcriptio facta Theodoſio Cæſare iubente,docet Germaniam omnemq; Gotthiã ad Huiſtiam amnem uſq; extendi,qui Dacorũ etiã Alanorumq; ſit terminus. Tibiſcum intelligo. Sequitur, ALTERVM GENVS INGAEVONES. Quidam ſcribunt Ingenones. Sed neutrum recte. Nam Germanica dictio eſt, quemadmodum oſtendã,innuens eos qui ſinus maris accolant. Itaq; ſciendum Vuic ſiue Vuig lingua Saxonũ & eorum Germanorũ qui circa mare habitãt,ſignificare ſinum maris aut fluuij,quod ſuperior Germania Vuog appellat,& uuonen eſt habitare. Vnde Vuigeuuones dicti qui ſinus maris incolerent,quos una atq; altera litera omiſſa,nã geminatis nos gaudemus, Romani Vigeuones appellarunt. Hos ſcribæ etymologiam uocabuli ignorantes

rantes in Ingeuones uerterunt,pro ui nobis in depingentes qui lapſus in ueteribus ſcripturis creber eſt. Proinde ſatis liquet Vigeuones ſcribendū. Hoc etiam ipſi populi probant, Quorum, inquit, pars Cimbri, Teutoni. Notum enim eſt iſtos Septentrionalis Oceani ſinus accoluiſſe. Sequitur, A CAVCHORVM GENTE. Tu repone, Ac Chaucorum gētes. Nam Tacitus ait Cauchos à Friſijs incipientes, partē littoris occupare. Sed & inſulas incoluere Cauchi. Quare ſunt inter Vigeuones numerandi. Nec ſine cauſa dicit Plinius Cauchorum gentes, populi magnitudinem oſtenſurus, quem Tacitus aſſerit immenſum terrarum ſpatium nō tenere tantum, ſed & implere. Ex hijs Cauchis Franci prodiere ſine dubio. nam Cauchorū nobiliſſimam gentem Francos fuiſſe reor. Igitur olim Franci Vuigeuones erant. Tacitus, Proximi, inquit, Oceano Vigeuones. ſic enim legendum. Plinius noſter capite præcedenti de Septentrionali Oceano loquens, Incipit, inquit, inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum quæ eſt prima. Inde Germaniæ Seuo mons, ibi immenſus, nec Riphæis iugis minor. Quæ uerba ſic legi diſtinguiq; debēt. Incipit deinde, ſubaudi Septentrionalis Oceanus, clariore aperiri fama ab gente Vigeuonum quæ eſt prima. Inde Germania. Mons Seuo ibi immenſus. &c. Tranſcripſit hunc locum Solinus, Mons, inquit, Seuo ipſe ingens, nec Riphæis minor collibus, initiū Germaniæ facit. Hūc Ingæuones tenent, à quib. primis poſt Scythas nomen Germanicum conſurgit. In manu ſcripto Plinij codice legitur, Mons Ebo. Sequit, PROXIMI AVTEM RHENO ISTAEVONES. Præcipuum Germanorum regnum fuit ad Oceanum Septentrionalem. Illic enim Teutonorum ſedes inclytæ gentis quibus ipſe Tuiſcon olim imperaſſe uideatur. Hij igitur eos qui ad Rhenū & Danubium habitabant tanquā ultimos, & remotiſſimos cultores, Iſteuuones uocarunt, quod ſuperior Germania durius loquēs, die vſſerſtenuuoner diceret. Ac attendendū hic fieri reſpectum ad maritimos illos & inſulares populos. Tacitus cæteros ſcribit Iſtæuones uocari. hoc eſt, qui medij nō ſunt neq; Oceano proximi. Sequitur, QVORVM PARS CIMBRI. Quid hic nobis delirat Plinius, Cimbros Iſteuonibus annumerans quos antè Vigeuones eſſe dixit? Hanc ob cauſam omnes legunt Cimbri mediterranei. de quibus ſuaue eſt legere uarias autorum recentium coniecturas quo loco ponendi ſint neſcientium. Nec animaduertunt quū Iſtæuones plane ripenſes ſint, nihil cum hijs conuenire mediterraneos uel Cimbros, uel alios quoſuis. Ingens hic mendū eſt & locus peſſimè deprauatus. Tu ſic caſtiga, Quorum pars Sicambri. Et colon adde, nam hic ſententiæ finis eſt. Sequitur, MEDITERRANEI HERMIONES. Tacitus, Medij, inqt, Hermiones. Dicti ſunt Hernuuones mediterranei Germaniæ populi inter Rhenum & Danubium habitātes: Nam Her Septentrionalium Germanorum lingua terram ſignificat, nos hic addimus literam t, uel d. di-

cimus enim Herd,appellaturi iſtos mediterraneos Herduuoner. Facillimũ uero fuit Heruuones ſiue Hernuuones in Hermiones uel Herminones per errorem mutare.Scribit Pomponius Mela ultra Cimbros & Teutonos ultimos Germaniæ eſſe Herminones. Nec dubium eſt inter Cimbros Vigeuones & Quados Iſteuones ad Danubium,Heruuones extitiſſe. nam illic priſcis admodum temporibus Vandalorum gentes fuiſſe locatas arbitror, proximè Peucinos & Baſtarnas qui Dacis contermini ſunt. Iam Vigeuonibus & Friſij debent accenſeri, Iſteuonibus poſt Sicambros in Galliã traductos,Tencteri,Vſipij,Bructeri, Chamaui,& Angriuarij, ac priuſquam Rhenum tranſirent olim Vbij. Tandem uero Frãci quoq; è Vigeuonibus facti ſunt Iſteuones occupatis ad Rhenum locis, quemadmodum oſtendimus libro primo:Saxonesq; poſtea Iſteuones propter Veſtphaliã,& Heriuones propter interiores regiones,qui prius Vigeuones fuerãt. Cæterum quod Tacitus tradit Manno Tuiſconis filio tres filios aſſignari,è quorũ nominibus iſti populi ſic fuerint appellati, intellige Mannum in hãc formam teſtamentum condidiſſe. Maximo natu Vigeuones,hoc eſt,littorales inſularesq; populi parẽto. Minimus natu Heriuonibus,hoc eſt,mediterraneis imperato. Medium inter hos, Iſteuones,hoc eſt, ripas Rheni Danubijq; accolentes regem habento. A ſubiectis quiſq; populis nomen accipito. Sequitur, VISTILLVS SIVE VISTVLA ALBIS. Quid diſcriminis eſt inter Viſtillum & Viſtulam,ut uocem repetat Plinius.nihil certe. Locus eſt uitiatus. Tu repone, Viſtillus,Sueuus,Albis. Errori cauſam dedit prior ſyllaba ſequentis dictionis quã ineptè bis ſcripſit librarius,alius tranſpoſitis eius ſyllabæ literis legit Sueuila,alius emẽdauit,Siue Viſtula.Sueui fluuij meminit Ptolemæus.Quidã hodie Zuenum uocari putãt.Sequitur, NVLLI INFERIVS NOBILITATE. Hic leue erratum eſt,ſed tamen de hoc lectorem admonere uoluimus, ut totum caput perpurgatũ habeat.Itaq; ſcribendum, Nullo inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur. Porrò uidere facile eſt quantus labor ſit emẽdare Pliniũ & quàm res neceſſaria, ut peſſime de literis mereantur, qui hoc agenteis non ſolum rident ſed & conuicijs proſcindunt.

DE DIOECESIBVS EPISCOPALIBVS

Romanorum magiſtratuum diœceſeis,ſic enim etiam illi uocarũt quas adminiſtrationes dicere poſſumus, apud Chriſtianos epiſcopi,imitatione Ethnicorũ gubernandas ſuſceperũt. Vnde uolumen Præfecturarum Romanarum enumerat Vicarium diœceſeos Aſianæ,Vicarium diœceſeos Ponticæ,& Vicarium diœceſeos Thraciarũ.Sic uir illuſtris Præfectus prætorio Italiæ multas diœceſes ſub ſe habet. Nec pauciores præfectus prætorio Galliarum. Cõſtat autem primũ in Græcia floruiſſe Chriſtianiſmum, unde & hoc nomen eſt mutuata antiquitas. Sed ut appareat quomodo prophanam Romanorũ ditionem eccleſiaſtica ditio propemodũ ſit æmulata,rem

lata, rem exemplo manifeſtabimus. Raurici ſiue exteriores Sequani præter magiſtratum Rauricenſis Auguſtæ Præſidem Maximæ Sequanorum olim agnoſcebant, qui apud Veſontionē habitabat. Et hodie Rauricis Sequanisq; ciſmontanis omnibus à Vocetio mōte uſq; ad riuū Eckenbachū Sequanorum Tribonorumq; ſiue Germaniæ primæ diſcriminatorem qui miliario ſupra Seleſtadium uiſitur, Baſilieſis antiſtes præeſt, archiepiſcopo Veſontino ſubiectus. Simili pacto Tribonos ſiue Tribocos ab Eckenbacho riuo terminali Saletionem uſq; regit Argentoratenſis præſul, antiqua Tribonorū oppida ſummū, Elcebum aut huius ruinas potius, & infimum, Brocomagum ſub ſe habens, ab Argentorato uero quod etiam olim Tribonorum caput fuit, nomen ſortitus, nō ſecus ac Comes ille militaris apud Romanos, cuius meminimus ſupra ac in ſequentibus ſæpe mentionem faciemus. Dixi non ſine cauſa, propemodum, quod fines alicubi uariatos uideam. Nam non dubito quin Comes Argentoratenſis totā Tribonorum regionem ſiue Germaniæ primæ partem quæ ad Sequanos ciſmontanos, Leucos, & Mediomatricos olim pertinebat, ſub ſe habuerit. Siquidē Marcellinus Ararim ſcribit inter Germaniam primam fluentem Sanconnā uocari. quem fluuium conſtat in Lotharingia in extremitate Voſaginarū alpium oriri in diœceſi Leucorum ſiue Tullenſi. Proinde cernis hic fines mutatos. Neq; em̄ libuit Francorū regi Dagoberto Mediomatricorū & Leucorū eccleſias occupatis iam finibus prorſus ſpoliare. Idq; etiā in alijs diœceſibus accidit, de uariatione finiū loquor. ſed hæc demōſtrare nimis longum eſſet. Nemetes Spirenſi epiſcopo parēt, Vangiones Borbetomagenſi ſiue Vuormacienſi, Magonciacenſis territorij homines, Magonciacenſi, Vbij, Agrippinēſi, Neruij quondā Nouimagēſi tantū, unde Nouimagum Neruiorū caput fuiſſe colligo, nūc etiā Tornacēſi, Treuiri Treuirenſi, Mediomatrici, Mediomatricēſi quē nūc Metēſem uocāt, Remi Remēſi. & ſic de alijs. Ac rurſum ſicut Comes Argentoratēſis, Præfectus militū apud Nemetas, & Præfectus militum apud Vangionas, Ducē Maguntiacenſem agnoſcebant, & Conſularē ipſum, ſic hodie Præſules iſtarū urbium Archiepiſcopo Magunciacenſi ſubiecti ſunt. Et priuſquā cōſtituerentur, id quod ſub Francorum regibus Dagoberto & Pipino factum arbitror, illæ eccleſiæ dubio procul in diœceſi Magonciacenſis præſulis erant. Sic Lugduni in Lugdunenſi prima, Rotomagi in Lugdunēſi ſecunda, Turonorum in tertia, Senonum in quarta, Treuirorum in Belgica prima, Remorum in ſecunda, Biturigum in Aquitanica prima, Burdegalenſium in ſecunda, Narbonenſium item in Narbonenſi prima, & Aquenſium in ſecunda, antiſtites, propter ciuitatum ueterem primatū, Metropoles enim ſunt, ſuæ quiſq; regionis epiſcopis imperant. Atque hoc eſt quod Lucius papa dicit apud Gratianum, diſt. LXXX. Vrbes, inquit, & loca in quibus primates præſidere debent,

non à modernis ſed multis ante aduentũ Chriſti ſtatutæ ſunt temporibus. quorũ Primatus etiam pro maioribus negocijs appellabãt. Hæc ille. Quod autem de primarijs Flaminibus ibidem ex Clemente referť, minus placet. Vides igitur, ut opinor, quemadmodum eccleſiaſticæ diœceſes, prophanas Romanorum diœceſeis imitatæ ſint. Porrò quũ etiam tranſrhenana Germania ad Chriſti religionem conuerteretur, magna facta eſt acceſſio diœceſi Magonciacenſi è Francis & uicinis aduenis gentibus: Vuormaciẽſi, Spirenſi, & Argentoratenſi, ex Alemannis qui ſerius Chriſtianiſmum ſunt amplexi, nõ niſi indũcti per Francos, ceu tradit Agathias, ſed tamen ante gentes iſtas aduenas quarũ mox meminimus. niſi uelimus dicere Maguncia-cenſem antiſtitem Alemannorum aliquã cuilibet eccleſiæ partem adieciſſe. nam arbitror Alemannos ad religionẽ noſtram lõge antea fuiſſe conuerſos priuſquã Argentorati ſedes epiſcopalis erigeretur. Cuius rei ſupra mentio nobis facta eſt. Baſiliẽſis eccleſia Rauricis & Sequanis ſuis cõtenta manſit, nec quenquam externum populum ſub ſuam recepit ditionem. At Conſtantienſis quæ Vindoniſſenſi ſucceſſiſſe putať, propterea quod olim Rhetiæ primæ fuerit attributa, eam ob cauſam magis ad Italiã quàm Galliam pertinens, præter magnã Rhetiæ primæ portionem, etiam neophytis Alemannis inſigniter aucta eſt. Eccleſia Auguſtana Rhetiæ primæ uetuſtiſſima eſt. quod docẽt martyres, qui illic ob profeſſionem Chriſtiani nominis occubuerunt. Etenim, ut ſupra quoqꝫ diximus, Prouinciæ Romanorum, ut Galliæ, quibus etiam ciſrhenana Germania annumerata quondã eſt, Pannoniæ, Noricum, & Rhetiæ, ſtatim Chriſti doctrinam acceperũt, quemadmodum Italia. Non quod regiones totæ Chriſtianiſmum publice amplecterentur, ſed quod priuatim ſacratiſſimæ religioni complures nomen darent. Soli Germani, & pertinaciuſcule quidẽ Alemanni in paganiſmo perſtabant. Porrò Franci Chriſtiani facti, quod poſt illorum in ciſrhenanam Germaniam & penitiorem Galliam immigrationem accidit, etiã Alemannorum gentem ſibi ſubiectam paulatim Chriſtianis ſacris imbuendam curarunt, uelut ex Agathia liquere poteſt. Proinde quoniam Francorũ reges Alemannis imperabant, qui diu antea Rhetiam primam quæ Lico fluuio, Alpibus, & Danubio terminať, occupauerant, uériſimile eſt doctores Chriſtianæ religionis, ad illos ex Maguncíaco fuiſſe tranſmiſſos. Nam quis non credat Alemannos quum tantopere abhorrerent à Chriſtianiſmo, ſæuiſſe etiam in Chriſtianos quoſcunqꝫ in Rhetia reperiſſent. Hoc itaqꝫ pacto eccleſia Auguſtana Rhetiæ primæ uidetur ſub ditionem ueniſſe Maguncia-cenſis epiſcopi. Id quod de Curienſi quoqꝫ eccleſia ſentiendum. Nam de recentioribus, Vuirtziburgenſi, Eiſtetenſi, & Babingerſenſi, res ſatis conſtat. Nam omnino Francorum regibus Alemanni Chriſtianiſmum debent, & ab Alemannis occupatæ regiones, in quibus ſi nõ nouum & qui illic antea

non fuiſſet

non fuiſſet,induxerũt,ſaltem inſtaurarũt extinctum,atq; rudem ac tenuem ad incrementa ſolida prouexere. Nec hoc omittendum,uideri tum Maguntiacenſem eccleſiam tum Agrippinenſem, priuſquã Metropoles fierent, id quod diui Bonifacij tempeſtate factum eſt, ſub Treuerenſi fuiſſe.nam hoc nobis præminentia loci planè perſuadet.

EXPOSITVS ET EMENDATVS APVD CAESAREM locus de ortu ſyluæ Herciniæ,ubi uulgò legitur,oriri id nemus à Nemetum & Tauracorum finibus.

C Iulius Cæſar Cõmentariorum libro ſexto de Hercynia ſylua loquens, Oritur,inquit, ab Heluetiorum, & Nemetum, & Tauracorũ finibus, rectaq; fluminis Danubij regione pertinet ad fines Dacorũ,& Anartium. Sed quid hic Nemetes faciunt, quos hodie pro Spirenſis diœceſeos cultoribus omnes accipiũt,& quidem rectè. Qui uero ſunt iſti Tauraci,ſiue ut in ſincerioribus codicibus legitur, Tauriaci ? Cur autem ab Heluetijs ſtatim ad Nemetas tranſilit Cæſar, populos intermedios omittens, Rauracos, Sequanos, Tribocos ſiue Mediomatricos,qui potius erat nominandi? An memoria lapſum dicere uolumus ? Crede mihi lector,locus iſte mẽdo non caret apud Cæſarem. Ego ſcribo pro Nemetum, Venetum. Sunt autẽ Venetes Rhetiæ populi ſui parte ad inferiorẽ lacum pertinentes,à quibus Venetus dictus eſt. Pomponius Mela: Rhenus ab Alpibus decidens,propè à capite duos lacus efficit, Venetũ & Acromũ. Iſtos Venetes arbitror apud Plinium dici Vennotes & Venonetes, ubi recenſentur in inſcriptione illa Trophæi Alpium,apud Cl. Ptolemæum in deſcriptione Rhetiæ Vennontes. Vnicæ uero literæ inuerſio nobis iſtum errorem peperit. Ex Nenetum enim doctus aliquis fecit Nemetum. Porrò nomine Tauriacorum accipio, Turgauos. Siquidem ſuſpicor Taurum ſiue Tauriam fluuium illum fuiſſe dictum,quem hæc ætas Turum uocat. à quo Turgauiæ uocabulum quam uideo tam latè protenſam olim ut Turegum etiam complecteretur,ab amne quoq; Turo ſiue Turgauia nominatum, nimirũ quod Tauriaci tractus uelut angulus & extremitas eſſet,ut primo libro docuimus. Turegum aũt in Turgauenſi pago ſitum ſub adminiſtratione Ducis Alemanniæ, docet diploma Ludeuuichi regis Francorum. nam ab Alemannis Tauriacus tractus totus occupatus eſt cum uicinis regionibus, ut ſupra tradidimus. Nec uero me latet Tauracos à quibuſdam autoribus uſurpari pro Rauracis. Cæterum Acromi lacus alterius nomenclaturam, ut arbitror, refert uiculus ille in lacũ excurrens, quem uernaculus ſermo Romerſhorn appellat, quaſi dicas Acromi cornu ſiue promontorium. Videtur autẽ Hercynium nemus ætate Iulij Cæſaris ad lacum Venetũ uſq; pertinuiſſe, priuſquam uidelicet inter Alemanniam & Rhetiã ſuperiorẽ limes conſtitueretur eo tractu ubi hodie Tuieliam arcẽ & Cregiã uidemus,indubiè munimenta Romanorũ,

Iuliomagum

Iuliomagum uerſus, quod ego corrupte Pfullendorff dici cõijcio, & Brigobannem, ad fontem Danubij declinando. Nam ea loca Romani repurgari curarunt, ſyluæ parte reciſa.

MARTIANA SYLVA

MArtianam ſyluam uocauere Romani ſuperiorẽ partem Hercynij nemoris, quam uernaculo ſermone Germani den Schuuartzuuald appellant, hoc eſt, ſi quis interpretationẽ requirat, nigram ſyluã. Sed dubium eſt an à Marte uernaculũ iſtud nomen ſit deductum olim, quandoquidẽ à Germanis lucos & nemora cõſecrari conſueſſe, deorũq́ꝫ nominibus appellari ſecretum illud quod ſola reuerentia uidebãt, Tacitus tradit, An potius, quæ mihi probatur opinio, Orczuuald hoc eſt Hercyniũ nemus, addita litera s, mutatum ſit à nouis cultoribus Alemannis in Schuuartzuuald. Solet em̃ uulgus incognitas uoces detorquere in aliquod forte ſignificatũ quamlibet abſurdum. Nam Mars, ut arbitror, apud Germanos ſuum habet nomen. Ammianus libro xxi. de Iuliano Cæſare loquens, Profecturus itaque per Martianas ſyluas, uiasq́ꝫ iunctas Hiſtri fluminis ripis. De Martiana ſylua meminimus in Alemannis libro primo.

ORCYNHEIM.

QVam ſyluam Græci Latiniq́ꝫ Hercyniam uocant, Germani ueteres appellabãt Orcyniam autore Iulio Cæſare. Proinde quod oppidum ſermo uernaculus Pfortzheim nominat, Orcynheim fuit dictum ab Orcynio nemore, in cuius meditullio ſitum eſt. Sicut Boiohemum à Boijs. Nam quæ de Phorcyde Phrygiæ narrantur, ad librum Luciani pertinent, cui ille titulum fecit ἀληθοῦς ἱστορίας. Porrò Orcynium nemus, quæ poſtea Martiana ſylua dici cœpit, Iulianus Auguſtus perluſtrauit, ex Rauracis ad Danubiũ profectus, ubi hæc ætas Vlmam conditam uidet. Itaqꝫ meminit huius nemoris alicubi citante Suida, in hæc uerba, πρὸς τὴν ἑρκυνίαν ὕλην ἐθέομεν. καὶ εἶδον ἐγὼ χρῆμα ἐξαίσιον, ἰδοὺ γοῦν σοι θαρρῶν ἐγὼ ἐγγυῶμαι μήτε ὦφθαι τοιοῦτον, μήδε ὅσα ποτε ἡμεῖς ἴσμεν ἐν τῇ ῥωμαίων. ἀλλ' εἴτε τὰ θετταλικὰ τέμπη δύσβατα νομίζει τις, εἴτε τὰ ἐν θερμοπύλαις, εἴτε τὸν μέγαν καὶ διωλύγιον ταῦρον, ἐλάχιστον ἔσω χαλεπότητος ἕνεκα πρὸς τὸν ἑρκύνιον τοὔνομα. Quorum uerborum hæc eſt ſententia, Ad ſyluam Hercyniam accurrimus, Ac uidi ego rem inſigniter mirificam. Ecce enim confidenti animo tibi polliceor, neqꝫ te tale nemus uidiſſe, neqꝫ quantum ego ſanè nouerim, in Romano orbe extare. Verũ ſiue quis putet Tempe quæ in Theſſalia ſunt, ſiue ſyluas Thermopylis proximas, aut uaſtum illum & ingentem Taurum, plurimum incommoditatis ad iter habere, minimum ſanè fuerit quantum ad difficultatem aſperitatemq́ꝫ attinet, ſi cõparatio fiat cum ſylua cui Hercyniæ nomen eſt

NICER.

NIcer amnis eſt quem uulgus eruditorum hodie Neccharũ appellat. Oritur in Martiana ſylua. Panegyriſtes ad Conſtantinũ Magnum.

Sed

Sed pulchrum,inquit,tibi uidetur, & reuera pulcherrimum eſt, ut Rhenus ille non ſolum ſuperioribus locis,ubi aut latitudine uadoſus,aut uicinia fontis exiguus, ſed & ibi nouo ponte calcetur, ubi totus eſt,ubi iam plurimos hauſit amnes,quos hic noſter ingens fluuius, & Barbarus Nicer, & Mœnus inuexit. Loquitur autē de ponte Agrippinenſi. Auſonius in Moſella.

Hoſtibus exactis Nicrum ſuper & Lupondum.

Fl. Vopiſcus in uita Probi Cæſaris,de Germanis agens, Et quum iam in noſtra ripa,inquit,imò per omnes Gallias ſecuri uagarentur, cæſis propè quadringentis millibus,qui Romanum occupauerant ſolum, reliquos ultra Nicrum fluuium & Albim remouit. Sic enim utrobiq; legendum docuimus capite De ſtatu Germaniæ ueteris libro primo.

DANVBIVS.

Martianus Capella ſatis innuit Danubium à monte Abnoua ubi fontem habet,nomen inueniſſe,quū inquit, Hiſter fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem ſexaginta amnes aſſumens, etiam Danubius uocitatur. Tu ſcribe,de cacumine montis Abnouæ. nam librarij uitium eſt. Nec curandum Abnoba ſcribatur an Abnoua,pro b enim u ſcimus uſurpari. Germani D litera articuli loco addita dicebant Daunou pro die Abnau,Romani Danubiū. Equidem Germanicum Abnouæ uocabulum collem terrenum & campum paſcuum quem noſtrates augiam uocāt, potius inſinuat quàm montē ſyluoſum. Et tali loco Danubij fons eſt. Proinde Tacitus molle & clementer æditum montis Abnobæ iugum aſſerit. Cæterum Herodotus ex ciuitate Pyrrhene Danubium fluere ſcribit & è Celtis. Alludit uero uernaculum tractus Porienſis uocabulum ad Pyrrhenem. Ac Celtarum appellatione more ueterum autorū Hecatæi uidelicet, Phylarchi, Hermippi,& Diodori Siculi, Germanos intelligere oportet. Illius uerba Græca hæc ſunt, ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ κελτῶν καὶ πυρρήνης πόλιος ῥέει, μέσον σχίζων τὴν εὐρώπην. id eſt, Siquidē & Danubius fluuius initio ſumpto è Celtis & Pyrrhene ciuitate fluit,mediam ſecans Europam. Marcellinus libro xxij. Amnis uero Danubius, inquit, oriens prope Rauracos montes,limitibus Rheticis per latiorem orbem protentus,ac ſexaginta nauigabileis penè recipiens fluuios, ſeptem oſtijs per hoc Scythicum latus erumpit in mare. Hæc ille. Tam propinquus autem fuit limiti Rhetiæ Germaniæque Danubij fons, ut quidam dixerint Danubium oriri in Rhetia. Claudianus,

Sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhetia ſyluæ
Quæ ſe Danubij iactat Rhenìq; parentem.

NOMINA FLVVIORVM GERMANICORVM

NOmina fluuiorum Germanica pleraq; in aha deſinunt, ut in ſylua Martiana, Kuntzaha, Schiltaha, Vuolfaha. In ſaltu Voſagi, Lebraha, Andelaha, Haſelaha. Apud Ruuacum, Ruuaha, quæ nomen oppido & arci dedit. Suartzaha apud Cœnobium eiuſdem appellationis in tractu Badenſi. Proxime Auguſtam in Rhetia prima, Vuertaha qui Virdo olim dictus eſt, ac ſub nemore Bohemico, Marauaha. Huius quoque deſinentiæ fuiſſe credo fluuiũ quem lacus Turegienſis emittit. Fæaha in ſuburbio Seleſtadienſi, ſed mutato prius nomine, Ello amni miſcetur.

GERMANICAE LOCORVM APPELLATIONES QVAEDAM

APud Germanos uicis & arcibus nomina plerumque familiæ nobiles indiderunt, ut Quendelingi in Saxonia Quendelingeburgo. Tubingi, Reutelingi, Ezelingi, Geppingi, Geiſelingi in Alemannia memoriam ſui reliquere uicis conſtructis, quæ hodie oppida uidemus. Nordlingi in Nordgauia habitãtes, unde & nomen nacti ſunt, conlatis domicilijs Nordlingen oppidũ conſtituerunt. Et ſic de multis alijs. Non aliter oppidulũ Seleſtadio proximũ hodie Gemar dictum, in diplomate Caroli Magni quo Lebrahẽſis cœnobij inſtitutionem à Volrado factã, approbat, nominatur Gamaringa, à nobili aliqua gente Gamaringorũ. Arbitror uero Colmariam primũ Colmaringã appellatam à Colmaringis. Nam hac terminatione gaudebant olim Franci & Alemanni, imò Germani omnes.

IVHONVM CIVITAS APVD TACITVM

COR. Tacitus in ipſo calce libri decimitertij Hiſtoriæ Auguſtæ, Sed ciuitas Iuhonum, inquit, ſocia nobis malo improuiſo afflicta eſt. Nam ignes terra æditi, uillas, arua, uicos, paſſim corripiebãt, Ferebanturq; in ipſa conditæ nuper coloniæ mœnia. Neque extingui poterant. Non ſi hymbres caderent, non ſi fluuialibus aquis, aut quo alio humore niterentur. donec inopia remedij, & ira cladis, agreſtes quidam eminus ſaxa iacere. dein reſidentibus flammis propius ſuggreſſi, ictu fuſtiũ, alijsq; uerberibus, ut feras abſterrebant. Poſtremo tegmina corpori direpta inijciunt, quanto magis prophana uſu & uiliori polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Hactenus Tacitus. Ciuitatem hîc uſurpat, quod & Cæſar ſubinde facit, pro toto agro omniq; ditione. Coloniam pro oppido ciuitatis. Verbi gratia, ſi Reſpublica Seleſtadienſis uicos circumquaque ſitos pleno iure poſſideret, omnes illorum habitatores eſſent de ciuitate Seleſtadienſi, ſed non de oppido. Hoc obiter annotare placuit, ut ſciatur inter ciuitatem & oppidum differentia. Suſpicatus aliquando ſum ciuitatem iſtam Iuhonum in Nordgauia fuiſſe, & coloniam ipſam eſſe quod illic oppidum hæc ætas Ala uocat, propterea quod ſciebam Hermunduros ſemper fauiſſe Romanis, & apud illud muni

cipium

cipſum Romani imperij ſubterraneos muros extare longiſſimo ſpatio ue/ tuſtatem admirandam arguenteis. Et iactatur uulgo oppidum Alahenſe primum libertatem nactum. Sed poſtquam in mentem mihi uenit Taci/ tum eius ciuitatis libro quoq; ſecundo meminiſſe, de Germanico Cæſare loquentem qui in Chaucorum terram tempeſtate maris tandem delatus, nihilominus poſt inſignem eam in mari cladem acceptam, in Chattos & Marſos exercitum duxerit, re feliciſſimè geſta, deprehendi Inhionum ciui/ tatem eſſe Friſijs & Chaucis propinquam circa amnem Amiſiam. Verba Taciti eo loco ſunt hæc, Reductus inde Inhiona miles. Tametſi in æditioni bus uulgatis ſcriptum eſt, in Hiona diuiſis dictionibus, ac aſteriſcus appoſi/ tus, arbitrante Beroaldo legendum, in hyberna. Cæterũ apparet apud In/ hionas militum ſtatiua fuiſſe & hybernacula.

PALAS SIVE CAPELLATIVM REGIONIS NOMEN unde Palatini Comitis appellatio.

EA regio quam hodie uernacula lingua Pfaltziã, indoctè Palatinatum uocamus, olim Capellatij uel Palas nomen habuit. Am. Marcellinus libro xviij. Quum uentum fuiſſet ad regionem cui Capellatij uel Palas no/ men eſt. Ab hac itaque priſca uoce Palatini uocabulum deſcendit, & non à palatio uel imperatoris, uel regis Francorum. nam ſunt qui Palatinum eſſe putant, qui à Francis olim Maior domus fuerit appellatus. Iulianus Cæſar poſt Argentoratenſem pugnam qua Alemannorum copias penitus dele/ uit, quum ſuſpicaretur eam gentem tanto amiſſorum damno ciuium affe/ ctam, minime quieturam, ſed aliquid auſuram hoſtile, ut cæteris quoque terrorem incuteret recenti etiamnum nuper acceptæ cladis memoria, Ma/ gunciaci per pontem illic conſtitutum tranſire uoluit. Obſiſtunt Aleman/ ni pontem obſeruantes. At Iulianus noctu trecentos milites uſuarijs na/ uibus quadraginta impoſitos, adeo tacitos tranſire Rhenũ iubet, ut etiam remi ſuſpenderentur. Hij quum Reges & Regales, ſunt autem Regales Regum filij, & Regulos, ab Hortarij Regis conuiuio iam multa nocte ue/ nientes, in fugam uertiſſent, & è ſeruis qui pedibus illos ſequebantur quoſ/ dam occidiſſent, tandem cognouere Alemanni tranſiſſe Romanos, & me/ tu perculſi quem nocturnum tempus augebat, diffugiunt. Mox ponte con ſtrato, per Hortarij regna Iuliano fauentis tranſitum eſt in terras infeſto/ rum regum. Quibus hoſtiliter tractatis, uentum eſt ad regionem cui Ca/ pellatij uel Palas nomen eſt. Vbi Macriano & Hariobaudo, Vadoma/ rio, Vrio, Vrſicino, & Verſalpo Alemannorum regibus pacem obſecranti/ bus, pax eſt conceſſa. In hæc fermè uerba Am. Marcellinus libro xviij. Et meminimus nos in Alemannis libro primo. Palatinæ ditioni imperat ho/ die clariſſimus princeps Ludouicus ex familia Bauariæ ducum, cuius par/ tem obtinet ad Danubium. Vnde Comitis illinc, hinc uero Ducis habet ti

tulum. Huius Herois gloriæ non parua facta eſt acceſſio ſuperioribus annis profligato Franciſco Siccingio nobiliſſimo illo equite. quam rem confecit non abſque Theſeis ſuis, hoc eſt, Archiepiſcopo Treuirenſi Richardo Griphencloio, & Philippo Catthorum Principe, expeditionis eius & fœderis conſortibus.

TRAIANI BVRGVM, TRANBVRG.
HODIE CRONBVRG.

MVnimentum illud quod in Alemannorum ſolo conditum Traianus dum Germaniam prouinciam procuraret, ſuo nomine uoluit appellari, reparatum à Iuliano Cæſare, locato ibi præſidio, ſuſpicor eſſe ex deſcriptione Marcellini, Cronburgum prope Francofordiam. Huius quoque meminimus in Alemannis. Traianæ meminit Ptolemæus prope Magonciacum, ſed in parte diuerſa.

BVDORIS.

BVdorim potius credam eſſe Durlacum, quàm Heidelbergam, quod ueteris nominis partem referat. Et præ ſe fert alioqui mirandam antiquitatem Durlacum. In cauſa poteſt eſſe, quod quicquid inter Rhenum eſt & Nicrum, uelut in Prouinciæ formam redactum aliquot annos Romanis paruit. Hinc tantum uetuſtatis reperias non ſolum in Nicri litore, ſed in intermedijs etiam locis. Vnde manauit illa apud Vuaibilingam inſcriptio, CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE. Nec de Francorum rege debet intelligi, quod præfectus aliquis Romanus poſuit. Sed uulgus hiſtoricorum neſcio cuius familiæ cum Francis affinitatem hoc argumento perſuadere conatur. Hinc apud Ettelingam tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat inſculptus, quam nos Sebuſij uidimus, quò Maximilianus Cæſar afferri ſuo ſumptu iuſſerat. Hodie poſſidet inſignis ille Baro Ioan. Iacobus à Morſpurgo Præfectus Cæſareus apud Hagenoiam.

SALINGOSTADIVM.

A Salo fluuio Salingi dicti Franci in ripa amnis Mœni nominatum à ſe Salingoſtadium oppidum conſtruxerunt. Hos Romani Salios appellarunt, ut ex Marcellino liquet qui hac utitur uoce. Gallicani ſcribæ Salicos dixere, & Legẽ eorũ Salicã. De hoc mentionẽ fecimus in Francis.

FRANCOFORDIA.

HVnc traiectum Mœni fluminis Franci poſſidebant, à quo oppido nomen datum per eam occaſionem nato. Sed cogitandum an in huius quoqꝫ ripa amnis oppida ſita Schueinsfurdia & Ochſenfurdia, à Sueuis & Foſis populis potius ſint dicta, quàm à ſignificatarum beſtiarum tranſitu, uel conditorum cognominibus.

CATTIMELIBOCI.

CAtteleboci quos hodie Germani Catzenelebogios uocant, de quo uocabulo mirari quis poſſit qui ueram etymologiā ignoret, Catthi ſunt Melibocum montem cuius Ptolemæus meminit, accolētes. Annotauimus & hoc in Heſſis libro primo.

BOIEMVM TACITO, VELLEIO BOIOHEMVM, Bubiemum ſiue Buiemum Straboni, pro loco, Ptolemæo Bemi, gens ipſa.

FAbula eſt quod uernaculi Sclauinorum Bohemorum annales prodūt de regionis eius uocabulo, propterea uidelicet appellatam Bohemiam, quod Sclauini hac uoce eis uaticinium ſignificante, ex nuper occupatis Illyrici finibus quum ea prouincia non omneis caperet, in medios iſtos Orcyniæ ſyluæ ſaltus tranſgreſſi ob repertam illic fatidicam mulierem nomine Libyſſam, huiuſmodi nomenclaturam regioni indiderint. Nam Cornelius Tacitus in libro de ſitu moribusꝗ Germanorum, ualidioribus olim Gallorum rebus exiſtentibus diuo Iulio teſte, etiam Gallos in Germaniam tranſcendiſſe docens, de Boijs Gallica gente dat exemplum, quos ſcribit ulteriora Hercyniæ ſyluæ tenuiſſe: manſiſſe ſua quoque tempeſtate, hoc eſt, Fl. Veſpaſiano Principe, Boiemi nomen, & ſignificare loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Id quod ipſe exponit paulo poſt in eodem libello, Marcomannos tradens pulſis Boijs Boiohemū occupaſſe, quum inquit, Præcipua Marcomannorum gloria uiresꝗ, atque ipſa etiam ſedes pulſis olim Bois uirtute parta. At Velleius Paterculus antiquior ſcriptor ut qui ſub Tiberio Cæſare Præfectus equitum fuerit in Germania, regioni quam Maroboduus Marcomannorum rex incolebat, Boiohemo nomen fuiſſe dicit. Maroboduo namque duce Marcomannos excitos ſedibus ſuis, quæ magis ad Danubium uergebant, atque in interiora refugienteis, incinctos Hercyniæ ſyluæ campos inhabitaſſe, eo magis etiam timendos quod quum Germaniam ad læuam & in fronte, Pannoniam ad dextram, à tergo ſedium ſuarum haberent Noricos, tanquam in omneis ſemper uenturi, ab omnibus timebantur. Sic nobis Bohemiam Marcomannorum ſedem deſcribit Velleius, quam in hoc Maroboduus occupauit, ut auocatus procul à Romanis in Danubij ripis perpetua præſidia agentibus gente ſua potentiora quidem arma uitaret, ſua autē faceret potentiſſima. Nactus ſanè Bohemiam Maroboduus, finitimos omneis puta Catthos, Cheruſcos, Bructeros, & ab altera parte uerſus Danubium Hermunduros, Quados, & uicinas Sueuorum nationes, aut bello domuit, aut conditionibus iuris ſui fecit. Sed & Strabo qui ſub Auguſto & Tiberio floruit, Bohemiam ſignanter deſcribit, oſtendens à Maroboduo ſua ætate occupatam. Sic autem inquit

tem inquit libro ſeptimo, ἐν ταύτῃ δ᾽ ἐστὶ καὶ ὁ ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ καθάπερ τὰ τῶν κολδούλων, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ βουβίεμον τὸ τοῦ μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτοῦ Μαρκομμάνους. ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου μετὰ τὴν ἐκ ῥώμης ἐπάνοδον, νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ. ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο πρὸς οἷς εἶπον, λουίους τε μέγα ἔθνος καὶ ζούμους καὶ βούτωνας καὶ μουγίλωνας καὶ σιβινοὺς, καὶ τῶν σουήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος σέμνονας. Quæ uerba ſic poſſunt Latinè reddi, In hac(ſ. Germaniæ regione)eſt etiam Hercynium nemus & Sueuorum nationes, partim ſanè habitantes intra nemus quemadmodum Coldulorum gentes. In quibus extat & Bubiemum Marobudi regia. In quem ille locum quum alios complureis traduxit, tum etiam populareis ſuos Marcomannos. Siquidem hic quum antè priuatus fuiſſet, poſt reditum ex urbe Roma, rebus adminiſtrandis præfectus eſt. adoleſcens enim illic uixit, & beneficijs ornatus eſt ab Auguſto. Reuerſus autem in patriam regnare cœpit, & præter gentes quas nominaui(uidelicet Marcomannos, Coldulos, & quos alios in Boiohemum tranſtulit)etiam Luios magnam gentem, & Zunos, Butones, Mugilones, Sibinos, & ipſorum Sueuorum populoſam nationem, Semnones, imperio ſuo adiecit. Porrò deprauatus eſt, nec hic tantum, Aſulanicus codex Grecus, in quo βουιάσμον legitur. Emendatius exemplar habuit Guarinus Veronenſis Strabonis interpres, qui Bubiemum uertit. Quanquam fortaſſis βουΐεμον legendum fuerat. ſed fieri poteſt ut ipſe Strabo Germanicam dictionem ſic corruperit, ut ſunt in peregrinis etiã in Latinis incurioſiores Græci. Et alioqui quælibet natio ſuo more externa profert. Rurſus de Bohemia loquitur Strabo, quum paulo poſt inquit, ὁ δὲ ἑρκύνιος δρυμὸς πυκνότερός τε ἐστὶ καὶ μεγαλόδενδρος ἐν χωρίοις ἐρυμνοῖς κύκλον περιλαμβάνων μέγαν. ἐν μέσῳ δὲ ἵδρυται χώρα καλῶς οἰκεῖσθαι δυναμένη, περὶ ἧς εἰρήκαμεν. Hoc eſt. Hercynium nemus admodum denſum eſt, & in locis deſertis eximiæ magnitudinis arboribus præditum, ambitum magnum complectens. In meditullio uero collocata eſt regio quæ commode inhabitari poteſt. de qua locuti iam ſumus. Porrò Ptolemæus in hoc tractu Bemos ponit, conciſum uocabulum uſurpans, qui etiam uulgo noſtrati mos eſt. Nec uero Græci in medijs dictionibus niſi per illas ſuas duplices, uocalibus aſpirant, Latinis etiam ſpiritum ſubinde reſpuentibus. unde Tacitus Boiemum nominauit, nõ Boihemum. Cæterum urgentibus Marcomannis apparet Boios ceſſiſſe priuſquam rerum potiretur Maroboduus. Nã ſub Auguſto præfectum habenis regni Strabo tradit. At exules Boij cum Heluetijs aduerſum Iulium Cæſarem longe antea pugnauerant. Diximus uero ſupra uideri nobis Marcomannos cum uicinis nationibus puta Nariſcis & Hermunduris à uetuſtis Bo-

iorum Gal-

iorum Gallorũ ſedibus nomen ſibi Boierorũ induiſſe, quĩ poſtea Noricum & Rhetiam ſecundam occuparint cum alpibus uſq; ad Atheſim amnem.

PYRENAEVS HODIE GERMANIAE MONS

INter alpes Rheticas Pyrenæus mons eſt, quem occupata Rhetia Germani Prennerum uocant. Plinius Cæcilius in Panegyrico quẽ dixit Traiano Cæſari: Germaniamq;, inquit, quum plurimæ gentes ac propè infinita uaſtitas interiacentis ſoli, tum Pyrenæus, Alpes, immenſiq; alij montes niſi hijs compararentur, muniunt dirimuntq;. Huius montis Dionyſius in carmine ſuo de ſitu orbis mentionem facit. Nam exorſus à Septentrione Germaniam deſcribere, ſic canit,

τοῖς δ' ἐπὶ πυρηναῖον ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν

ἀγχόθι πηγάων καλλιρρόου ἠριδανοῖο. Hoc eſt,

Pyrrhenes ſequitur mons, Poſt hunc eſt Celtica tellus

Eridani fontis contingens rauca fluenta.

Nomine Celtarum Gallos Togatos intelligit, qui Italis Ciſalpini ſunt. Huius Pyrenæi meminit poeta quoque Baſſus in epigrammate quodam quod in laudem Germanici Cæſaris ſcripſit, cuius cum Germanis pugnas quos ipſe uocabulo Celtarũ innuit ueterum more Græcorum, Pyrenæum iſtum ait aſpexiſſe. Retulit id carmen in primum librum Epigrammaton Maximus Planudes. Sunt autem huiuſmodi uerſiculi,

οὔρεα πυρηναῖα, καὶ αἱ βαθυάγκεες ἄλπεις

αἳ ῥήνου προχοὰς ἐγγὺς ἀποβλέπετε,

μάρτυρες ἀκτίνων, γερμανικὸς ἃς ἀνέτελεν

ἀστράπτων κελτοῖς πουλὺν ἐνυάλιον.

Saxa Pyrenæi, & depreſſæ uallibus Alpes

Quæ Rheni fontes haud procul aſpicitis,

Vidiſtis radios, Cæſar Germanicus ædit

Quos cum Teutonibus fulgure belligerans.

Pyrenæis montibus nomen inditum aiunt à crebris fulminũm ignibus.

CAMPI CAVINI IN RHETIA PRIMA

DE campis Cauinis mentionem facit Sidonius in Panegyrico Iulij Valerij Maioriani Cæſaris, hijs uerſibus,

Conſcenderat alpes

Rhetorumq; iugo per longa ſilentia ductus

Romano exierat populato trux Alemannus,

Perq; Caui quondam dictos de nomine campos

In prædam centum nouies dimiſerat hoſtes.

Ammianus Marcel. libro xv. De Conſtantio Auguſto loquens, qui pagis Alemannicis bellum indixerat, ex Inſubribus in Rhetiã primam mouens, Ad quem, inquit, procinctum, Imperator egreſſus in Rhetias, campoſq;

posq́ꝫ uenit Cauinos. Cogitandum autē an oppidū Rhetiæ primæ quod Cauſburen hodie uocant, ab Cauinis iſtis campis habeat nomen, uel quaſi Cauinus fons dictū, uel potius à ruſticis ædibus Cauinorū Camporū ſic appellatū. de Cauinis campis obiter meminimus in Alemannis lib. primo.

ARBOR FELIX.

ARbor felix oppidulum eſt in ripa lacus Acromi ſitum, quem ueteres Brigantinum dixere, medio ferè loco inter Brigantium & Conſtantiam. Hodie ſermo uernaculus Arbon appellat. Vnde monachi diui Galli qui nobis aliquot diuorum uitas conſcripſere, uetuſtatis ignari, Arbonam dixere. Meminit Arboris felicis Antoninus in Itinerario. Liber Præfecturarum Romanarum oſtēdit Tribunum cohortis Herculeæ Pannoniorum aliquando ſtatiua ſua habuiſſe, Arbore, ſub diſpoſitione uiri ſpectabilis Ducis Rhetiæ primæ & ſecundæ. Sic apud Brigantiam ſiue Confluentes præſidium agitabat, Præfectus numeri Barbaticariorum.

FINES.

IN ripa Turi ſiue Tauriæ fluuij caſtellum extat, Ad fines à Romanis appellatum. Hodie Germani uocant Pfin. Nec fruſtra nomen habuit, uelut limes fortaſſis inter Rhetiam primam & tractum Tauriacum. Mentio fit huius & Antonino.

CONSTANTIA.

SCribit Marcellinus Sequanam prope Caſtra Cōſtantia fundi in mare. Quo loco hodie Conſtantiam urbem epiſcopalē uidemus attributam Nortmanniæ. Non aliter Conſtantia noſtra ad effluentē ex Acromo lacu Rhenum & Veneto ſeſe immergētem ſita, à caſtris Conſtantijs originem habet, quæ Conſtantius illic exædificauit pro militum præſidijs aduerſum Alemannorum incurſiones excubantium. Vnde conijcere licet, limitē illum Rhetiæ & Alemanniæ nō ita procul abfuiſſe à Conſtantia. Hic ſtatiua militum erant, hic hybernacula. Quum Ammianus ſcribit Alemannos Arbetione Romanarum copiarum duce fugato ſublatis animis ferocibus, incedentes cottidie prope Munimenta Romana ſtrictis mucronibus diſcurriſſe, frendendo minas tumidas intendētes, iſtum indubie locum ſignificat, ubi Conſtantiam hodie cernimus. Nam in mandatis hoc ab imperatore Conſtantio acceperat Arbetio, ut margines lacus Brigantini legeret. Huc aiunt epiſcopalem ſedem ex Vindoniſſa translatam. De qua re diximus ſupra. Tabula lapidea uetus, in qua mentio fit Impp. C. Aurel. Val. Diocletiani, & M. Aur. Val. Maximiani, & Val. Conſtantij, & Gal. Val. Cæſ. uidetur ex Vituduro oppido propinquo Conſtantiam aduecta. Fuit is Conſtantius pater Conſtantini Magni. Extat epiſtola Leonardi Aretini qua Conſtantiam accurate deſcribit ad Nicolaum.

Inſula

INSVLA LACVS VENETI, ID EST BRIGANTINI INFERIORIS

LAcus Venetus inſulā habet quæ Maior augia à Chronographis monachis uocatur. Sermo uernaculus Diuitem appellat. Cœnobio Benedictinorum antiquiſſimo ornatur. In hac Tiberius Cæſar aliquãdo caſtra habuit cũ Vindelicis bellũ gerens autore Strabone, cuius hæc ſunt uerba libro VII, Is habet, inquit, inſulã qua uelut arce ad inuadẽdos Vindelicos cõmodiſſime uſus in naualibus pugnis Tiberius. Et addit paulo poſt, Cęterum, inquit, Tiberius à lacu unius diei progreſſus iter, Iſtri fontes aſpexit.

FORVM TIBERII ET GAVNODORVM

EO durante bello Tiberius in uico Heluetiorum nõ procul à ripa Rheni hyemabat, cui Forum Tiberij nomen obuenit, quod illic ſuis etiam ius redderet. Germani Tribunal Cæſaris ſua lingua uocant. Ab hoc crediderim non multum abfuiſſe Heluetiorum alterũ oppidum Ptolemęo Gaunodurum appellatum. Sanè Zurtzaci nomen non penitus abludit, ſic dictum Alemannis pro Duraco. Gaunum autem uetere Gallorum lingua qua ſunt uſi Heluetij, ſaxum ſignificat. Vnde Agauno uocabulũ inditum in Octodurenſi tractu. Monendum id duxi, quo certius inueſtigari locus queat. Nam propter cataractas Rheni libenter id nomẽ Louſenbergo tribuerem. Sed ſunt & ſuperiores cataractæ.

SCHEFHVSIVM

NOuum oppidum eſt Schefhuſium, à domibus nauiculatorũ nomen habens. Nã illic olim traiectus Rheni fuit, ubi pontẽ hodie uidemus.

CASTELLVM THERMARVM AC THERMAE HELVETICAE

COr. Tacitus lib. XVII hiſtoriæ Auguſtæ de Cæcina agens, qui Vitellianarũ partium, cũ Germanicis legionibus propiore tranſitu nempe Pœninis iugis in Italiam feſtinabat, Fabio Valente per Cottianas alpeis & per Galliam ingrediente, ſic ſcribit, Irritauerant, inquit, turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, olim armis uiriſq; (ſic enim legendum eſt) mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij imperium abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac feſtinatio undeuiceſimæ legionis. Rapuerant pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli, quod olim Heluetij ſuis militibus ac ſtipendijs tuebãtur. Ægrè id paſſi Heluetij, interceptis epiſtolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quoſdam militum in cuſtodia retinebant. Cæcina belli auidus, proximam quamq; culpam, antequàm pœniteret, ultum ibat. Mota properè caſtra. Vaſtati agri. Direptus longa pace in modum Municipij extructus locus, amœno ſalubrium aquarum uſu frequens. Hactenus Tacitus. Arbitror caſtellũ id, cuius hic ſit mentio, Badenſem arcem eſſe, quam ampliorem olim fuiſſe, ueſtigia murorum arguunt, antiquitatem erutis il- *Caſtelli Thermarum antiquitas*

lic tabulis lapideis & inſcriptis commonſtrantibus,cuius rei fidem nobis facit Fælix Hemmerlinus Turegienſis in libello de Thermis. Hodie præter ſpeculam in monte ſitam parum ſupereſt. Alemannos puto, quum Maximam Sequanorum occuparent, aut paulo prioribus incurſionibus ita uaſtaſſe. Porrò locus quem in Municipij modum extructum,id temporis direptum à militibus Cecinæ tradit, uicũ reor fuiſſe qui à Thermis ipſis per accliuem monticulũ uſq; ad Caſtellum ipſum pertinuerit. Hodie uidemus oppidũ arci coniunctum, ſed non minus quàm ea tempeſtate peramœno ſalubrium illarum aquarũ uſu frequens. Nam diuerſoria habet elegantiſſima,populum comem. Agnoſcit hoc tempore uetuſtiorum octo pagorum communem Ariſtocratiam,quolibet biennio nouum præfectum per uices ſubſtituentiũ.Proinde Caſtellũ Thermarũ dici poterit. Debemus Tacito, quod illius ſimulq; Thermarũ antiquitatem agnoſcimus.quas quidã proximis ſeculis à paſtore pecorum inuentas credit. Sed tamen fieri poteſt,ut aliquam multis annis intermiſſo illarum uſu latuerint prorſus ignoratæ.

VOCECIVS MONS

HEluetij propter uaſtatos agros, ut diximus, uicũ thermarũ direptum cõmoti in Cæcinam & Vitellium,lecto Claudio Seuero duce ſtatuerant legioni reſiſtere. Sed quũ cogitarẽt exitioſum aduerſus ueteranos eſſe præliũ, & intutam obſidionem Caſtelli dilapſis uetuſtate mœnibus,nõ auſi tentare fortunã,arma abiecerunt inter Cęcinæ exercitum & Rhæticas cohortes in medio uagabundi. Magna pars ſaucij aut palantes in Vocecium perfugere.unde depulſi,conſectantibusq; Germanis ac Rhætis per ſyluas atq; in ipſis latebris trucidati. In hãc fermè ſentẽtiã Tacitus ſcribit. Voceciũ montẽ,ni fallor,hodie Germanicus ſermo nominat den Bœtzberg, B pro V uſurpãs. Iuraſſi pars eſt. Infamis ob lamas & uoragines quas præſertim pluuio tẽpore tranſire ſit difficillimũ,adeo terra mollis eſt & uliginoſa. Habet adhærẽtẽ in imo uiculũ quẽ Voceciũ uulgus appellat,uerſus Rauracos

VINDONISSA

VIndoniſſa nobilis olim fuit legionum hybernaculis. Tacitus hiſt. Auguſtæ lib. XX: Hyberna ſubuerſa crematáq;, ijs tantũ relictis quæ Magonciaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt. Paulo poſt eodẽ libro, Atq; interim, inquit,una & XX legio Vindoniſſa,Sextilius Felix cũ auxiliarijs cohortibus per Rhetiã irrupere. Porrò ſita fuit ad amnem Ruzam, ubi Arulam recipit. Habuitq; magnã cõmoditatẽ à duobus illis nauigabilib. fluuijs duos traiectus ſortita,ac alterã quoq; Ruzæ fluuij ripã ædificijs olim complexa. Hanc Alemanni in Maximã Sequanorũ irruentes,ante ſæpius uexatã primũ deſtruxerunt ſub ruinã Romani imperij. Porrigebat uerſus Habiſpurgum arcem,quod nihil miri ſit ſi à Vindoniſſa quoq; nomẽ habeat. Ferũt hic epiſcopalem ſedem fuiſſe,quæ poſtea Cõſtantiã, proxima ciuitas erat, traducta ſit,per Hunnorũ,ut arbitror incurſionẽ denuo omnibus euaſtatis

ut uix

ut uix hodie pagi nomen mereatur. Duos epiſcopos Vindoniſſenſes in antiquis cōcilijs reperio, Gammatiū in Lugdunenſi, in Epaonenſi Bubulcum. Poſſibile eſt diœceſeos Vindoniſſenſis partē uſq; ad Turi fluuij ripas pertingentem, qui Rhetiæ, ni fallor, & Maximæ Sequanorū limes fuit, epiſcopo Conſtantienſi Rhetiæ primæ, qui magnā Alemanniæ portionem, magnam Rhetiæ primæ poſſidet, attributā, alteram partē Lauſannenſi. Nam apparet in Heluetijs Auentico gentis capite excepto nullā ciuitatem fuiſſe celebriorem. In campis Vindoniſſæ uerſus arcem Habiſpurgiā Val. Conſtantius Conſtantini Magni pater numeroſas Alemannorum copias deleuit. Vnde Panegyriſtes clamat, Quid, inquit, cōmemorem Lingonicam uictoriam, & Imperatoris ipſius uulnere glorioſam? Quid Vindoniſſæ campos hoſtium ſtrage completos, & adhuc oſſibus opertos? In libro prouinciarum Gallicarum, annumeratur Vindoniſſa caſtris Maximæ Sequanorum, hoc eſt oppidis uulgaribus, & quæ epiſcopum non habent. In hunc enim ſenſum Decreta Pontificum caſtri nomenclaturam uſurpant.

VALLIS POENINA

VAllem Pœninam ſatis conſtat eam eſſe quam hodie priore uocabulo ſeruato Valleſiam dicimus. Regio eſt Heluetijs hoc tempore fœderata, cuius caput Sedunū olim Octodorus erat. Sed uaſtato Octodoro ſedes epiſcopalis è Veragris in ciuitatē Sedunenſiū eſt translata, quēadmodum modo de Vindoniſſa factū meminimus. Nā tempore eodē & Octodorū floruit, & Vindoniſſa. Cuius rei euidēs argumentū eſt, quod in ijſdē cōcilijs utriuſq; eccleſiæ epiſcopos affuiſſe reperi. Nam in uetuſto quodam codice poſt decreta Lugdunenſis ſynodi in catalogo ſubſcribentiū antiſtitum ſic legitur, Rufus epiſcopus eccleſiæ Octodurenſiū. In Epaonenſi concilio ſic, Conſtantius epiſcopus ciuitatis Octodorenſis. Et præcedit, Orbicius epiſcopus eccleſiæ Veſontienſis. Cōſidera q; multis ab hinc ſæculis ſynodi iſtæ celebratæ ſint. nā Veſontinus tāetſi metropolitanus epiſcopū ſe tantū nominat, nō archiepiſcopū. Nec fit illic Lauſannenſis epiſcopi mentio, quē nōdū, ut uidet, habebat ea eccleſia, Veſontinæ tantū parens. Sed libet Octodori & Agauni deſcriptionē ex uita diui Mauritij paucis recēſere.

OCTODORI DESCRIPTIO

MAximianus Cæſar ad cōprimendam Bagaudarū factionem in Gallias properans, ad Alpiū Pœninarū aditū uenit. Tranſmeantib. iter Alpiū poſt arduā & horrendā uiam, ſubito ęqualis loci campeſtris occurrit grata planicies. Quo in loco oppidū factū eſt, quod Octodorus nomen accepit. Circa quod irrigua fluminibus prata atq; agrorū fertilis cultura porrigitur. Deinde Rhodani fluminis ualidus curſus offertur. Qui more ſuo leniter fluens regionis ipſius prata grata amœnitate commendat

AGAVNI DESCRIPTIO

THebęa legio pręteriens Octodorū oppidū, ad locū cui Agauno nomē eſt celeriter properauit, ut duodecim milliū ſpacio ab Octodoro ſepa

rata,neceſſitatē cōmittendi ſacrilegium præteriret. Agaunū accolę interpretatione Gallici ſermonis ſaxum dicūt. Quo in loco ita uaſtis rupibus, Rhodani fluminis curſus artatur, ut tranſeundi facultate ſubſtracta, conſtratis pontibus uiam fieri itineris neceſſitas imperaret. Vndiq; tamen imminentibus ſaxis paruus quidem, ſed amœnus irriguus fontibus campus includitur. Vbi feſſi milites legionis Thebææ poſt laborem tanti itineris, reſederant. Ibi poſtea iuſſu Maximiani bis decimati ſunt, & omnes tandem reliqui ſimul iugulati, quū ipſe princeps apud Octodorum interim eſſet, quod duodecim milliū ſpatio diſtat ab Agauno. Deinde poſt multos annos ab iſta cæde, Theodorus Octodorenſis ſiue Sedunenſis epiſcopus, ut cōijcio, nam hiſtoria uocat illius loci epiſcopum, ego intelligo territoriū, baſilicam Agauni conſtruxit, quæ uaſtæ nunc adiuncta eſt rupi. Proinde liquere poteſt Agaunenſe monaſteriū nō eſſe id quod quidā hodie Octodorenſe uocandum cenſent, nec Agaunū & Octodorum eiuſdem eſſe loci uocabula, quū duodecim milliū interuallo inter ſe diſtent, & Octodorū, ut ſupra didicimus, in plano campo ſitū ſit, contra autē Agaunū rupibus undiq; cingatur ac ſaxis iuxta Rhodanū. Porrò quū iſtam Agauni deſcriptionem lego, uenit mihi in mentē Loufenbergi, quod oppidum in confinio Rauricorum & Heluetiorū poſitum non ſine cauſa arbitror Ptolemæo Gaunodurū dictum, ut & ſupra attigimus. Nam arx quam habet, munimentū prouinciæ fuit aduerſum Germanos tranſrhenanos. Deſcribit Octodorū Iulius Cæſar in initio tertij libri Commentariorū, Galba ſecundis, inquit, aliquot prælijs factis, caſtelliſq; cōpluribus eorū expugnatis, miſſis ad eum undiq; legatis, obſidibuſq; datis, & pace facta, conſtituit cohortes duas in Nantuatibus (ſic enim legendū eſt) collocare, & ipſe cū reliquis eius legionis cohortibus, in uico Veragrorū, qui appellatur Octodorus, hyemare. Qui uicus poſitus in ualle non magna, adiecta planicie, altiſſimis montibus undiq; continetur. Quū hic duas in partes flumine diuideretur, alterā partem eius uici Gallis ad hyemandū cōceſſit, alteram uacuā ab ijs relictam cohortibus attribuit. Hæc Cæſar. Octodorū Alemanni qui in Vallem Pœninam immigrarunt, hodie Martenachum appellant. Peninas alpeis Cæſar Summas uocat, hoc eſt partē illarū hoc donat nomine, quū ſcribit ſe Seruium Galbā cū legione duodecima, & parte equitatus in Nantuates, Veragros Sedunoſq; miſiſſe, qui à finibus Allobrogum & lacu Lemano & flumine Rhodano ad ſummas alpes pertinent. Vnde Antoninus in Itinerario ſuo inter Auguſtā Prætoriam & Octodorū Summi Pœnini meminit. Idem Alpem ſummā alibi ponit in Alpibus maritimis. Tacitus Pœnina iuga nominat, tradens Cæcinam per ſuperiorem Germaniā & Heluetios, propiore itinere in Italiā tranſcendiſſe, cōtra longiore Fab. Valentem, nempe per Galliā & Cottianas alpeis. Veniebant autē ex Vbijs. Illius uerba hæc ſunt lib. XVII. Ingens, inquit, uiribus opibuſq; Vitellius, duos duces duo iti-

nera

nera bello deſtinauit. Fabius Valens allicere, uel ſi abnuerent uaſtare Gallias, & Cottianis alpibus Italiam irrumpere, Cæcina propiore tranſitu Pœninis iugis digredi iuſſus. Rurſum paulopoſt. In alpe Graia ipſe paululum conctatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret, ſed reputans Noricos incerta uictoriæ præmia ceſſuros, Pœnino itinere ſubſignanũ militem & graue legionũ agmen, hybernis adhuc niuibus, traduxit. Hactenus Tacitus. Catalogus quo prouinciȩ Gallicæ recenſentur cum ciuitatibus epiſcopalibus, ciuitatẽ Vallenſium, id eſt Octodorũ alpibus Pœninis attribuit, Graijs Tarentaſiam. Cæterum Vallem Pœninam, Rhætiam, & Vindeliciam à Q. Cæcilio Ciſiaco Septitio Prolegato, ſimul fuiſſe gubernatas inſcriptio docet quȩ Veronȩ extat apud diuum Florianũ, huiuſmodi uerbis,

Q. CAECILIO CISIACO SEPTITIO PICAI CAICI
LIANO PROCVR. AVGVSTOR. ET PROLEG. PRO
VINTIAI RAITIAI ET VINDELIC. ET VALLIS POE
NIN. AVGVRI FLAMINI DIVI AVG. ET ROMAI C.
LIGVRIVS L. F. VOL. ASPER. Ↄ. CON. I. CR. IN
GENVOR.

Sed tamẽ re exactius perpenſa, malim hoc accipere de Valle Pœnina quæ fontibus Atheſis & Oeni uicina eſt. Nã ſcio quàm longe porrigantur Alpes quæ Pœninæ uocari ſcriptoribus ſolent. Et Vallis Pœnina de qua nos agimus, magis ad Galliam pertinuit, Alpium Pœninarum Præſidi ſubiecta, qui Præfecto prætorio Galliarum parebat. Verum Rhetiæ erant iuris Italici. Rhodanum ex Pœninis alpibus oriri Marcellinus autor eſt.

AVENTICVM HELVETIORVM

AVenticum caput Heluetiorum fuiſſe tradit Tacitus quum de Heluetijs à Cæcina Vitellioq́ꝫ profligatis loquens, Multa hominũ, inquit, millia cæſa, multa ſub corona uenũdata. Quumq́ꝫ direptis omnibus Aenticum gentis caput iuſto agmine peteret, miſſi qui dederent ciuitatẽ. Hæc ille. Liber prouinciarum Gallicarum, in prouincia Maximæ Sequanorum ciuitatem Heluetiorum recenſet, cui additum, id eſt Auenticum. Ego Vindoniſſam ciuitatibus Maximæ Sequanorum potius annumerauero, Caſtris Auenticum attribuens. Nemo uero miretur Ptolemæum Sequanis Auenticum aſſignare. Siquidem is Romanorum adminiſtrationem reſpexit, qua non ſolũ Auenticũ, ſed tota Heluetiorũ regio Maximæ Sequanorum annumerata Præſidem Veſontionenſem agnoſcebat. Sicut adhuc facit quantum ad forũ eccleſiaſticũ attinet, niſi quod Vindoniſſenſis diœceſeos pars Conſtantiæ Rheticæ eſt attributa. ceu ſupra meminimus. Vuilerij in Heluetijs extat inſcriptio, qua Auenticenſes incolæ T. Tertio Seuero ob eius erga ſe merita donũ ſe poſuiſſe teſtant. Ibidẽ Donatus exactor tributorũ in Heluetijs, elogiũ habet. Inſcriptiones quæ inter ruinas Auentici reperiunt, nõ uiſum eſt apponere. Subditũ id hodie Friburgenſium ditioni. Auenticenſis pagi deuaſtati ab Alemãnis Oudarius ſemilatinus autor

mētionē facit, quē in hiſtoria ſua Paulus Æmilius inter primos ſecutus eſt.

NVITHONVM REGIO

BVrgūdiones Vandalici generis autore Plinio, quid uetat credere quū meliores agros quæſitū irēt, rapuiſſe ſecū Nuithones, quorū niſi apud Tacitū nulla amplius memoriā, qui trāſgreſſi cū illis in Sequanos, citra Iurā cōſederint in Heluetijs ubi hodie Bernā & Friburgū oppida cultiſs. cernimus. Nā is tractus hodie Nuithlādia appellat, & Minor Burgūdia. Meminimus de hac re in Burgūdionib. lib. I. De origine uulgatæ iſtius appellationis, multę cōiecturę ſunt, inter quas fortaſſe & hęc noſtra locū habebit

VERBIGENVS HELVETIORVM PAGVS APVD CAESAREM

IVl. Cæſar lib. I. Cōmentariorū ſuorum, de deditione Heluetiorū loquutus, Dum ea conquiruntur, & conferuntur, inquit, nocte intermiſſa circiter hominū millia ſex eius pagi, qui Verbigenus appellat, ſiue timore perterriti, ne armis traditis ſupplicio afficerentur, ſiue ſpe ſalutis inducti, quod in tanta multitudine dedititiorū ſuā fugam aut occultari, aut omnino ignorari poſſe exiſtimarent, prima nocte ex caſtris Heluetiorū egreſſi, ad Rhenūm finesq̧ Germanorū contenderunt. Huc uſq̧ Cæſar. Dubiū eſt apud eruditos quiſnam iſte Verbigenus pagus, aut ubi fuerit. Dicam coniecturam meā. Suſpicor ſcribendū, Vrbienus, ad uernaculā fortaſſis ueterū Heluetiorū linguam. Alioqui mallem Vrbinus. Eſt autē Vrba antiqqiſſimum oppidū Heluetiorū, in illa, ceu poſterior ætas uocare cœpit, Ciſiurana Burgundia, non minus uetuſtatis præ ſe ferens ruinis ædificiorū quàm ipſum Auenticum. Agnoſcit hodie ciuitatem Friburgenſem. Inter lacum Lauſinnum, hoc eſt Lemanum & Ariolicam Vrba Antonino ponitur.

SALODORVM

ANtiquitas Salodori in confeſſo eſt. Iacet in ripa Arulæ fluuij, qui Argauiæ nomē dedit. Meminit eius Antoninus. Salodori ferūt Vrſum & Victorem ex Thebęa legione pro Chriſto ſuppliciū ultimū ſuſtinuiſſe.

AVGVSTA RAVRICORVM

RAuricorū ueterum & Sequanorū Ciſmontanorum loca tenēt hodie, Alemanni qui à tempore collapſi imperij Romani diœceſim Baſilienſem incolūt, hoc eſt à monte Vocecio incipiendo, Vricgauiam quæ Rauricorū nomen refert, primorib. duabus literis ablatis, Ciſgauiā, Sungauiā, & Elſatiā ſuperiorem. Siquidē Rauricos & Sequanos Ciſmontanos à Tribocis ſiue Tribocis foſſa illa terminalis diuidit miliario ſupra Seleſtadiū, per quā riuus fluit quē uocant Eckenbachū. Sanè Ptolemæus inter Rauricorū oppida Auguſtā Rauricū recenſet ac Argentuariā, quā addidit ideo quod Sequanis paruerit, quibus Raurici iuxta Prouinciarū à Romanis inſtitutā gubernationē ſunt unà cū Heluetijs accenſiti. Eſt autē Argētuaria uicus ille quē hodie Horburgū quaſi Argburgū dicimus, ꝓxime Colmariā quę trib. milliarijs à Seleſtadio diſtat. Auguſta uero Rauricorū inclyta illa quondā urbs

urbs,nũc ad miſerũ uicũ,imò uix uici nomine dignũ,redacta eſt,primũ per bellicã hoſtilemq́ꝫ uiolentiã exciſa,deinde per iniuriã temporũ paulatim tota conſumpta,adeo ut propemodũ nihil ſupra terrã appareat,quod priſcã magnificẽtiã indicet. Quin ipſos Rauricos indicat Cęſar Heluetiorũ exemplo,omnia ſua oppida uicosq́ꝫ,& quicquid ędificiorũ habebãt exuſſiſſe. At ſub terra,mirũ dictu,q̃ plena muris ac ruderib. omnia. Viſuntur adhuc in colle nõ procul à molendino geminæ ſtructuræ cauæ ex ſilicibus quadratis cõpoſitæ hemicycli figura, quas cuinã uſui ueteres ædificarint, nemo diuinare poteſt,quũ nec ciſternæ fuerint pro cõſeruanda aquã,nec apta quarũlibet rerũ receptacula,multo uero minus ad propugnandũ ualuerint. Subterranearũ ruinarũ ueſtigia paſſim apparent Liechtſtallũ uſqꝫ,ubi puto ſpeculam fuiſſe Romanorũ in monte. Vnde cõijcere poſſumus Auguſtæ magnitudinẽ,tum quàmamplis ſuburbijs cincta fuerit. Nihil aũt admirabilius q̃ fornices ſubterranei toto ferme ſpacio quod modo diximus,è quadratis lapidibus extructi. Vulgus diuerticula Romanorũ fuiſſe credit per quæ ueluti cuniculos quoſdã, hoſtilem illi uim metuentes, uel longa obſidione fatigati,ſeſe ſubducere cõſueuerint. Veriſimilius eſt aquæductus fuiſſe,nõ quidem aquæ fontanæ,cuius illic,ut eſt montiũ natura,crebræ ſunt ubiqꝫ ſcaturigines,ſed fluuialis potius quæ ſordes ciuitatis ablueret. in quẽ uſum Baſilea plurimas ſub terra teſtudines habet,quæ res ad mundiciem urbis in primis condúcit. neqꝫ enim Argentorato quicq̃ aliud magis officit, q̃ quod huiuſmodi egeſtorijs ſtructuris caret. Venit mihi ruinas illas contemplanti in mentẽ aliquando Romanorũ Aquæductuũ,de quibus Procopius,Romæ,inquit,aquæductus quatuordecim ſunt,cocto ex latere per priſcos homines illos ædificati,ea latitudine ac ſimul profunditate,ut equeſter uir aliquis,ipſo cũ equo per eos ſupernè euadere liberius queat. Hæc ille. Iactat autẽ uulgus mirabilem fabulã, eſſe uidelicet hic gazophylaciũ quoddã ſub terra quod magnã auri uim contineat à Romanis ibi depoſitam, ad quem locum ijs cryptis perueniatur. Hanc cameram ferrea ianua claudi, cane peruigili tuente,qui in eos qui propius ſuggreſſi fuerint, rictum uelut deuoraturus diducat. Itaqꝫ nullus adhuc cõpertus eſt tam audax,qui cum hac belua congredi ſuſtinuerit. Ac proximis annis,non narro fabulam,quum quidam extrema paupertate laboraret, & omnibus tentatis etiam ad mediocrem uitæ ſuſtentationem nihil ſuppeteret,erat autem uxor alenda cũ liberis,& annona magno uendebatur, nec opificiũ ipſe nouerat, ſtatuit ſecum experiri fortunam,ſatius eſſe ducens ſemel occumbere,quàm tantam miſeriam quotidie perpeti,cui nullũ uideret remedium. Proinde huius theſauri potiundi ſpe teſtudines illas ſubterraneas penitiſſime ſolus ingreſſus diu quidem in ipſis errauit. Quum uero prope gazophylacium acceſſiſſet, ut ipſi uidebatur, conſpectis illic humanis oſſibus quæ diſcerptos aliquando

homines

hominēs fortaſſis ſimilia auſos indicabāt,& uiſis neſcio quibus ſpectris,ita ſtatim ſubito quodā pauore exanimatus eſt miſer,ut diu iacuerit mortuo ſimilis. Tandem uix ſibi redditus aliquātulum, lento gradu uiribus corporis omnibus deſtitutus erepſit.domum reuerſus, poſtridie mortuus eſt. Crediderim ego,imaginationem illorū terriculamentorū ante cōceptam, miſero tantum metum inuexiſſe. Quanquā etiam ſecretarum artium periti negāt ſe unquā penetrare potuiſſe, quamlibet magnis incantamentis inſtructos. Sed ijs rebus nulla adhibenda fides. Inueniuntur paſſim in agro Rauricenſi nomiſmata ærea,nonnunquam etiam argentea ac aurea, atq; gemmæ ſignatoriæ. Nec dubitarim quin longe plura reperirentur, niſi locus eſſet deſertus, & ædificia ſubterranea partim uepres,partim agri frugiferi contegerent. Auguſtam Rauricorum hodie Germanica lingua Augſt appellat. uicina eſt Rinfeldiæ, cuius arcem à Baſilienſibus ab hinc annos plus minus quinquaginta demolitam Rauricorum propugnaculum fuiſſe crediderim. Attinetq; ad ditionem Auſtriæ ducis. Eius magnitudo uix conijci poteſt, quod paucis locis terra aperiatur eruendorum duntaxat è muris lapidum gratia,quibus tamen non magnopere opus habent hodie Raurici,quippe qui in taguriolis degunt argillaceis & ſtramentitijs. Quod ſi hic eſſent qui ædificarent, & pro fundamentis ædium locandis terram altè effoderent, haud dubie mira uetuſtatis argumenta ſcrutantibus occurrerent, & uideri poſſet quouſq; fuiſſet protenta. Fidem tamen mihi faciunt aquæductus illi ſubterranei,de quibus dixi, ſeparatam aliquantulum à Rheno, quod in alijs etiā ueteribus urbibus obſeruare licet, Liechtſtallum uerſus fuiſſe porrectam. Habuit autem indubiè munimentum Rheno flumini imminens. Sanè extant adhuc in contraria ripa arcis ualidiſſimæ ueſtigia, qua ſe primum aduerſus Germanos, deinde contra Alemannos aduenam gentem tutati ſunt Romani. Quin etiam Vuallenburgū quod uocant oppidulum ad exciſam illam rupem an dem Houuenſtein ſitum, Rauricorum propugnaculum fuiſſe reor ac uallum. Vnde nominis origo. Magis enim hoc placet,quàm quod ab Alemannis poſtea ſic ſit appellatum, qui Italos lingua ſua Vualos uocant,quorum hic præſidia ſemper erāt. Nam Auguſta Rauricorum,colonia fuit Romanorum. Hucq; deduxit eam orator ille clariſſimus L. Munatius Plancus,uir Conſularis ac Prætorius,M.T. Ciceronis diſcipulus, qui Lugdunum item coloniam traduxit,quemadmodum indicat inſcriptio uetus,quæ Caietæ uiſitur ſic habens,

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRONEP. PLANCVS.
COS. CENS. IMP. VIIVIR EPVL. TRIVMPH. EX
RHAETIS AEDEM SATVRNI FECIT DE MANVBIIS, AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI,
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM
ET RAVRICAM.

Vnde

Vnde etiam antiquitatem Rauricorũ colligere licet. Siquidem neceſſe eſt oppidum ſtetiſſe, quò colonia fuerit deducta. Neq; enim idem eſt urbem condere, & condere coloniam. Conditur urbs dum extruitur ubi ante non erat. Conditur colonia, dum miſſis colonis occupatur. Fuit autem Auguſta Rauricorum colonia militaris ab Auguſto ſic cognominata, cuius auſpicijs res geſta eſt, qualem Græci uocant σεβαςὴν, quod illis σεβαςός ſit, quem nos auguſtum dicimus. Porrò deſtruxerũt Auguſtam Rauricorum haud dubie primum Alemanni, quibus tandem ſub Valentiniano eius nominis tertio Theodoſij iunioris ſucceſſore cõtigit, quod ante toties maximis etiã periculis fruſtra tentauerant, nempe ut Germaniã primam cum Elcebenſi regione, & Rauricenſem tractum ac Heluetiorum terras tum occuparent, tum pacifice poſſiderent. id quod illis nunquàm ante contigerat. Nã quanquam in Ripenſem Galliam ſæpe tranſgreſſi ſunt, & ad tempus in ea habitarunt, non fuit tamen hoc illis perpetuum & ſtabile. Equidem Gallia ripenſis quæ utranq; Germaniam & Rauricos Heluetiosq; continet, Romanis paruit uſq; ad hoc tempus. Siquidẽ Germania prima & ſecunda Conſulares habebant, ac Maxima Sequanorũ ſiue Prouincia Sequanici in qua præter Sequanos ipſos & Veſontios Raurici ſunt & Heluetij, regebatur à Præſide. Pręterea tractum Argẽtoratenſem, hoc eſt Tribonorũ regionem, quorũ oppida ſunt Argentoratũ, Brocomagus, & Elcẽbus, pro quo hodie Sleceſtadiũ habemus, unde totã prouinciã poſtea Elces uernacula ſimplicitas appellauit, quidã Alſatiam uocare auſi ſunt, Comes Argentoratenſis, uir ſpectabilis adminiſtrabat nomine Romanorũ. Et item uir ſpectabilis Dux Magonciacẽſis ſub ſua diſpoſitione habebat Præfectos militũ, apud Saletionẽ, apud Tabernas, apud Vicũ Iulium, apud Nemetas, apud Altã ripam, apud Vangionas, apud Magonciacum, apud Bingiũ, apud Bodobrigam, apud Confluentes, & apud Antonacum. Itaq; quũ primum Alemanni labẽte iam imperio Romano, dictas regiones ad Gallicã Rheni ripam uergentes inuaſiſſent, quicquid erat munimẽtorũ, & quicquid erat urbium exciderunt, ueriti ne ſi redintegratis uiribus reuerterent Romani, & ipſos depellerent quod ante ſępiſſime contigerat, recuperatis arcibus & oppidis terras eas rurſus facerent inexpugnabiles. Tum igitur Cõcordia, munimentum Romanorum, & alterũ cui Tribonis nomen fuit, in tractu Argentoratẽſi, Argentoratũ, Saletio, Brocomagus, Elcẽbus, Argẽtuaria, Vindoniſſa, Forũ Tiberij, Auenticũ, & iſta noſtra Auguſta, ſed & interiores aliquot urbes, ut Diuodorũ in Mediomatricis, Tullum & Naſiũ in Leucis, & ſimiles euerſæ ſunt, præcipuam tamẽ uiolentiã ijs expertis quę in ripa Rheni uel proximis Rheno locis ſitæ erãt, quo ipſis per uim Romanorũ repulſis facilior in futurũ eſſet tranſitus. Quãquam ſi quis à Burgundionibus, & forte Nuithonibus quorũ Tacitus meminit, euerſam putet Auguſtã Rau-

s ricorum,

ricorum, Vindoniſſam, & Auenticū, nolim ei magnopere refragari. Nam Burgundiones autore Plinio originis Vandalicæ, ex Alemannia, ubi paucis annis precario conſederant, primi fermè Barbarorum tranſito Rheno Sequanorum interiorum, & eorum Heluetiorum qui Iuræ monti propinquiores ſunt loca occupauere.

BASILEA

NOn deſunt qui tradant Auguſtam Rauricam ab Vngaris fuiſſe deletam, & Baſileam ab Henrico Germanorum rege, qui Othonis primi pater fuit, conditam & templis exornatā abhinc annos ſexcentos & amplius aliquanto. Quorū prius nō inficior ut, ſiquæ ſuperfuerint reliquiæ Auguſtæ Rauricorū, eæ ſint ab Vngaris conſumptæ, quos docet Regino Prunienſis & Luitprandus Ticinenſis, Germaniā, Italiā, Baioariam, Alemanniam, & Galliam ipſam, crebro pluſquàm hoſtiliter uexaſſe. Quod imprudentiæ Arnulphi Imperatoris debet, qui truculentiſſimæ genti primus in noſtras regiones aditum patefecerit, quū huius opera aduerſus Zuentebaldum Marauanorū Principem ſubigendū uteretur. Et fit mētio caſtri Rauricenſis in libro Prouinciarū Gallicarū, ubi ciuitates & caſtra Maximæ Sequanorū recenſentur. Alterum non credo. Neq; enim qui uel mœnibus cingit oppidū, uel ampliat, aut ædibus ſacris exornat, ſtatim conditor dici meretur. Nam ſic Vuolphelinus Cæſareus præfectus tum Seleſtadij, tū Colmariæ extructor foret, qui utrūq; uicum muro circūdedit. Et Vuerthrada regina Caroli Magni mater, Salodori, Colmarię, Cōſtantiæq; eſſet autor, quarū templis de prouētibus proſpexit. Ac Himelgardis Sueuiæ Duxiſſa Seleſtadij extructrix dici deberet, propterea quod illic templū in honorem dominici ſepulchri curarit ædificandū, quod poſtea diuæ Fidei uirgini dicatum eſt. Nec magis conditoris nomen meretur, qui priuilegijs donat. Ego longe aliam opinionem de Baſilea habeo. Nam puto Baſileam dictam, non ἀπὸ τοῦ βασιλέως, quod à rege Henrico condita ſit, ſed à traiectu quem lingua Romanenſis, hoc eſt Gallica paſſum uocat. Vnde etiam Baſſella Moſellanica quam uulgo Paſſel appellamus, ſibi nomen uendicauit, ut ſit dicta Baſilea quaſi Paſſilea. Traiectum enim hoc loco fuiſſe ueriſimile eſt etiamdum ſtante Auguſta, quod hic propter uallem per quam torrens è Birſa ductus fluit, ripa ſit humilior, & ob multas cauſas ad tranſitum aptiſſima, apud Auguſtam autem prorſus abrupta. Proinde conſentaneum eſt hic tranſmittere ſolitos quibus cum Rauricis res eſſet, ut Germanorum, Tacito teſte, & dubio procul poſtea Alemannorum, in ripa tantum commercium. Huc facit, quod in Olinone perpetuum præſidium habebat Dux Sequanici tractus, non tam ob defenſionem prouinciæ, quam ad tuendum iſtum præcipuè traiectum, ad quem locus ille rectà reſpondet, Antiquam uillam exiguum uiculum attingens, & nunc prorſus

ſylueſcens

ſyluefcens retento tamen nomine. Et quia munimento opus habebat traiectus aduerſum Germanos, & mox Alemannos, ideo duo propugnacula erexere Romani, quorum fundamentis turres iſtas duas impoſitas credo quas hodie uidemus, alteram in capite pontis, alteram paulo inferius à ſale hodie nomen habentem quod in ea aſſeruatur. Iam poſt triumphabundam illam Alemannorũ in Galliam immigrationẽ, primũ domus utrinq; ædificatæ ſunt nauiculariorũ & pandochiorum, initium futuræ duobus oppidis. Mox uero locus frequentior fieri cœpit, ut etiã mercatores illic habitarent. nã circa traiectus omnis generis hominũ turba confluere ſolet. Nec alia res pluribus oppidis originẽ dedit, ut Schefhuſiæ ad Rhenũ à nautarum caſis ſic appellatæ, Vlmæ apud Danubiũ, Heidelbergæ apud Nicrũ, Seleſtadio apud Ellum fluuium, & innumeris alijs. Quãto uero magis minui cœpit Auguſta, tanto Baſilea auctior indies facta eſt, noui populi qui nuper ex Germanię finibus Rhenum tranſierat, noua ciuitas, quũ illam omnes fugerent uelut inauſpicatam, & ſemirutam, hãc autẽ propter multas cõmoditates non ſolũ traiectus ipſius, ſed & facilioris omniũ rerum importationis, & melioris agri uiciniã, omnes adamarent. Si quid igitur poſt multa excidia miſeræ Auguſtæ ſuperfuit, hoc totum uelut colonia quædã Baſileam cõmigrauit. Hinc nos in Munatij Planci memoriã, & illuſtrationem Baſileæ Alemannorũ coloniæ, huiuſmodi inſcriptionem cõpoſuimus, quæ in foro frumentario ſub imagine Munatij legitur.

L. Munatio Planco, ciui Romano, uiro Cõſulari & Prętorio, oratoriq; ac M. Ciceronis diſcipulo, qui poſt deuictos Rhetos, æde Saturni de manubijs extructa, non modo Lugdunum, ſed & Rauricam coloniam deduxit, quæ Auguſta fuit appellata, ab Octauio Auguſto tum rerum potiente, S. P. Q. Baſilienſis tametſi Alemannorum tranſducti coloni ſubactis ac depulſis Rauricis, amore tamen uirtutis quæ etiam in hoſte ueneratio nem meretur, uetuſtiſſimo tractus huius illuſtratori, culpa temporum prorſus abolitam memoriam poſtliminio renouarunt. Anno M. D. XXVIII.

Porrò opinionis meæ argumentũ eſt, quod ſenes indigenæ narrare ſolent, ita à maioribus ſuis edocti, ubi hodie Baſilea eſt, olim nihil fuiſſe niſi traiectum Rheni duabus iſtis turribus quæ etiamnum uiſuntur, cõmunitũ. Et addunt, eam uiam quæ à Rheno ducit ad forum piſcariũ, ab inſtitoribus illic habitantibus inueniſſe nomen, adhuc antiquioribus notum. quæ uetus loci celebritas, confirmat eam urbis partem cæteris antiquiorẽ. Proinde qui Baſileã dictã putãt quod regia ciuitas ſit, me nõ habebũt ὁμόψηφον. Oſtendimus enim modo quænam fuerit illius origo. Ac indubiũ eſt eo nomine uocatũ locũ priuſq; aliquid extructum eſſet, quod regiũ dici mereret.

Nec mos erat Romanis Græcanicas oppidis ſiue munimentis à ſe condi-
tis appellationes indere,multo minus Alemannis. Concordiam apud Tri
bonos agnoſcimus Romanorũ opus,agnoſcimus Tabernas,Vicũ Iulium,
Altam ripam,& quod ijs omnibus Baſileæ uicinius eſt Tiberij forum. Ni-
ſi concedere uelimus eos qui huic loco uocabulum primi impoſuere, fuiſſe
diuinos, ut qui præſcierint exorituram ibi poſterioribus ſæculis ciuitatem
quæ regia nomenclatura digna foret.Nam ſiquis hodie Baſileam contem-
pletur,an non regiam uocabit?quando ea eſt uiarum mundicies,ac ædium
in commune æqualis ordo, quarundam etiam magnificentia atque amœ-
nitas, præſertim quibus à tergo uiridarium eſt diui Petri, & Prædicato-
rum cœnobium, amplas areas & hortos elegantiſſimos habentibus. &
quæ Rhenum aſpectant, ut etiam ijs qui Italiam uiderunt, placere poſſit.
niſi quod hypocauſtorum uſus multos offendit non aſſuetos, & pando-
chiorum ſordes. id quod cum tota Germania commune habet. Cœli ra-
ra quædam ac grata temperies. Ciues,humani. Templorum ſatis magnus
numerus.Epiſcopale reparatum olim fuit à diuo Henrico Auguſto,quum
terræmotu concidiſſet, ſiue ut quidam uolunt, poſt Vngaricam uaſtatio-
nem, multisque donarijs ab eodem condecoratum. adeo ſemper Baſileæ
bene uoluerunt Henrici. Inter quæ eminet lamina illa aurea ligneæ tabulæ
adhærens ſeptem millibus florenorum æſtimata, qua ipſe priuatim in la-
rario ſuo quum uiueret uſus eſt. Vnde & tutelareis diuos refert quos ille
præcipuè coluit,nempe quatuor angelos,Michaëlem,Gabrielem,Rapha-
elem, Vrielem, & Benedictum, ac in horum medio ſtantem Chriſtum,
cuius pedibus ipſe cum uxore Cunigunde aduoluitur. Apud diuum Pe-
trum ſacerdotum ſodalitium eſt,quod collegium appellant. Martini pha-
num parochiale eſt duntaxat.Leonardi uero etiam Canonicos inſtituti di
ui Auguſtini habet quos regulareis cognominant.Ii Ezelinum canonicum
epiſcopalis templi ſuum iactant autorem.Ego per ſimilem occaſionem in-
ſtitutos puto,quemadmodum eos qui in monte Turegienſi degunt, à Tu
regienſibus canonicis, & eos qui apud diui Arbogaſti uiuunt ab Argen-
toratenſibus cœnobiticam uitam deſerentibus natos prædicant. Parochia
diui Vdalrici uicina eſt ædi epiſcopali, Albani uero & Ioannis ſuum quæ-
que ſuburbium claudit. Illic Benedictinorum quos Haſenburgius Baſi-
lienſis epiſcopus acciuit, hic uero Ioannitarum domicilium. Prædicatores
in ſuburbio diui Ioannis ampliſſimum poſſident cœnobium,ædificijs mul
tis ac ſpacioſiſſimis hortis, præſertim autem Græca bibliotheca ſpectabi-
le.Ea potiti ſunt poſt mortẽ Ioannis prius Argenſis epiſcopi, deinde Car-
dinalis Raguſini,qui in ſynodo Baſilienſi in obeundis negocijs nõ poſtre-
mas tulit.Franciſcani ad mœnia ueteris urbis habitãt inſignes ampliſſimo
tẽplo.quem locum Ezelinus Prępoſitus illis dedit.Auguſtinianis poſt hos
receptis

receptis locum præbuit ſenatus Baſilienſis, cui adhuc plus cæteris obnoxij ſunt. Cœnobia puellaria maius oppidum duo habet, & minus item duo præter monaſterium Cartuſienſiũ & Parochiale diui Theodori templum ex aduerſo ſitum. Vbi hodie Cartuſia eſt, aiunt magnificam olim domum ſtetiſſe quę epiſcopi fuerit Baſilienſis, quum illi id oppidum adhuc pareret. quod aliquando pignori datum Duci Auſtriæ propter ſtipendia non ſoluta, ſenatus Baſilienſis redemit. Academia quo minus floreat, in cauſa eſt prouentuum tenuitas, & nimia gymnaſiorũ in Germania multitudo. Præſtaret eſſe pauciora, & frequentia. Vrbs ipſa abhinc annos plus minus ducentos ampliata eſt, & ſuburbiaq; nouo muro latiſſime circundata. Huic magnum decus nec minus commodi concilium attulit œcumenicum hic propemodum decem & octo annis celebratum. Illuſtrat etiã hodie typographorum ſolertia ac diligentia, quorum facile princeps Ioannes Frobenius. Quod ſi quis ſiue uiridarium diui Petri contempletur tum amplum, tum ob arborum copiam elegantiſſimũ, cuius pars olim humandis Iudæis ſeruijt, ſeu pontem duo oppida coniungentem, & ad proſpectum in amnem conuenienter accommodatum, facile fatebitur etiam cum amœniſſimis urbibus certare poſſe Baſileam. Si uero ſalubris cœli dotem expendat, procul dubio, palmã dabit. Igitur qui talem ciuitatem βασίλειαν, hoc eſt reginam uel regiam domum ludens uocarit, non multum aberrabit. Abſurdior eſt illorum opinio qui à baſiliſco hic reperto nomen traxiſſe uolunt, propterea quod uident nonnunquam appingi baſiliſcum qui inſignia urbis teneat. Nam non conſiderant hoc fuiſſe ſolenne pleriſque ciuitatibus, ut inſignia affingerent ad ſuum quæque nomen in propria lingua alludentes. Sic florem præfert Florentia, Colmaria clauam, Schafhuſia arietem. Id quod hodie paſſim fit ab ijs qui natalibus reſtituunt᷑ à Cæſare, dum imagines ſiue inſignia affingũt quę Princeps approbet. Sic inuenimus nuper in antiquis picturis Oliueriũ illũ quo familiariter uſus eſt Carolus Magnus, pro inſignibus habuiſſe puellã quę oliuæ ramuſculum in manu ferret, uelut ab oliua ferẽda nomẽ haberet. Magis ferendi ſunt qui à Baſilio quodã Romano duce cõditã & appellatã cõmemorãt. Nã in antiquis codicibus ubiq; per i ſcribit᷑ Baſilia, nõ per e, quemadmodũ etiã indicat liber Prouinciarũ & urbiũ Graiarũ, Pœninarum, ac Gallicarũ, quẽ uel ob hoc liquet nõ eſſe uetuſti autoris, quod ciuitatẽ Baſilienſiũ inter ciuitates Maximę Sequanorũ recenſeat, cuius nec Ptolemęus, nec Antoninus Aug. in Itinerario ſuo fecerint mentionẽ, ut quæ tũ Auguſtæ Rauricæ fuerit annumerata, cuius erat traiectus & pars. Sed creſcebat Baſilea, ac ab habitatoribus indies magis atq; magis frequentabat᷑, Auguſta Vindoniſſaq; euaneſcebant, quas tamẽ liber ille inter caſtra recenſet, hoc eſt oppida minuta, uerum non liquet quo tempore ſit conſcriptus. Et infulciuntur etiam antiquis interdum recentia,

dum libri deſcribuntur. Itaqꝫ Baſileæ primum epiſcopũ præſediſſe tradunt Pantulum eum quem hiſtoria diuæ Vrſulæ narrat cum illa uirginũ ſodalitate Romam profectũ, & redeũtes Agrippinã uſqꝫ fuiſſe proſequutũ, ibiqꝫ unacum illo puellarum examine ab inimicis Chriſtianæ religionis trucidatum. Id quoniam ſine teſtimonĳs dicitur, quibus refragari nõ liceat, neſcio an apud omneis fidem mereatur. Veriſimile eſt hunc Pantulum è Veſontione Baſileam deſtinatũ, ut nouæ eccleſiæ præeſſet. Quanquã apud Rauricam quoqꝫ nihil dubito fuiſſe Chriſtianos aliquos. Siquidem Galliarum prouinciæ citius Chriſtianiſmum ſunt amplexæ. Cæterum quẽadmodum prophana poteſtas apud Sequanos & Veſontionem erat, cui Raurici Heluetĳqꝫ parebant, habebant enim Præſidem & Ducem, de quo ſupra diſſeruimus, ita etiam eccleſiaſtica autoritas illic primatũ obtinuit. Mallem ego dicere Rauricenſiũ epiſcopũ fuiſſe Pantulũ, ſi modo eo tempore Romam profecta eſt Vrſula quod illius hiſtoria indicat, naſutioribus parũ ſatisfaciens. Neqꝫ enim putant, ut de alĳs taceamus, Francos & Alemannos facile paſſuros fuiſſe, ut aduerſo Rheno opera equorum uſæ Baſileam nauigarent, quum illi in ripam Gallicam ſemper oculos intentos haberent prædę gratia. Quod ſi dicamus iam ad Chriſtũ fuiſſe conuerſas iſtas gentes quæ tranſiſſent pridem in Gallias, adhuc uix credat aliquis homines aſſuetos militiæ potuiſſe prorſus ab iniurĳs manus abſtinere. Oſtenduntur adhuc Baſileæ gradus quibus ad templum aſcenderit quod à diuo Martino nũc cognominant, tum, ut uidetur, ſi non epiſcopale, certe primariũ, & fortaſſis unicum. Nam Burgum quod hodie uocant ubi ædes epiſcopalis extructa cernitur, nihil aliud fuit quàm locus præſidio recipiendo idoneus, ad tuendum traiectum. Poſt Pantulum Baſiliẽſis ſedes multis ſeculis uacauit uſqꝫ ad tempora Caroli Magni, aut circiter. Nam catalogus epiſcoporum Baſilienſium primũ recenſet Vualamum qui tãto interuallo Pantulum ſit ſubſecutus. Ego meo fretus iudicio malim dicere Baſilienſem tractũ in Veſontinæ eccleſiæ diœceſi ſiue adminiſtratione fuiſſe, donec iuxta ſanctionem quæ in uolumine legum Francicarũ extat, in hunc ſenſum, Singulæ ciuitates ſuos epiſcopos habento, propriũ epiſcopum acceperit. Sic olim Argentoratenſis eccleſia ſub Mediomatricenſi fuit. Sed iam ſatis de Baſilea diſputatum eſt. Nos hic, ut in cæteris, ingenue noſtram opinionem aperuimus, in nullius certe præiudicium. Liberum eſto cuiqꝫ ſentire quod libet. Quid enim ſtultius quàm de ĳs rebus friuole digladiari, quæ non certis teſtimonĳs, ſed ſolis coniecturis nituntur. Verum nos ad Rauricos noſtros reuertamur, quandoquidem magis nobis animus eſt antiquitatem excutere q̃ꝫ noua ſtilo perſequi. Raurici fuerunt ſub Præſide Prouinciæ Maximæ Sequanorũ, quemadmodum & Heluetĳ. Docet id nos uolumen de magiſtratibus Romanis, & liber Prouinciarum ac urbium Gallicanarum modo ci-

tatus à nobis,qui ſic habet,Prouincia,Maxima Sequanorum,Ciuitas Metrop. Veſontienſium,Ciuitas Equeſtrium,id eſt Nouidunus,Ciuitas Eluetiorum,id eſt Auenticum,Ciuitas Baſilienſium, Caſtrum Vindoniſſenſe, Caſtrum Ebrudunenſe, Caſtrum Argentarienſe, Caſtrum Rauracenſe. Erat autem Præſes Maximæ Sequanorum ſub diſpoſitione uiri ſpectabilis Vicarij ſeptem Prouinciarum. Sed & uirum illuſtrem Præfectum prætorio Galliarum hæc Maximæ Sequanorum diœceſis agnoſcebat. Habebat præterea Ducem militarem uirum ſpectabilem,ſub cuius diſpoſitione Batauienſes milites erant apud Olinonem,qui locus ſubductus aliquantulum eſt à traiectu Baſilienſi, ne pueris quidē ignotus. Proinde etiamnum Baſilienſis eccleſia Veſontienſi tanquam metropolitanæ ſubiecta eſt, euidentiſſimo argumento, pertinuiſſe quondam Rauricos ad Sequanorum ditionem.Hoc poſtremo obſeruandum,Rauricos nunc pro gente ipſa,nūc pro loco uſurpari. Poſteriores enim Mediomatricos dixerūt pro Diuoduro Mediomatricorum, Treuiros pro Auguſta Treuirorum, Pariſios pro Lutetia Pariſiorum,Morinos pro Taruana Morinorum.Et ſic de alijs.

OLINO

OLinonem hodie Baſilienſes uocant Holé. nam amant aſpirationes Germani.Protenditur uerſus uicum Altſchuilerium.Ibi non ſolū nomiſmata Romana reperiunt,ſed & ſepulchra ac ſarcophagi. Vulgi cōmentum eſt illic habitaſſe regem.Olinonis ſupra plus ſemel meminimus.

DITTASIVM

PTolemæus inter oppida Sequanorum ponit Dittaſium. Cogitādum an Haſenburgum Sequanorum arx Tulingis proxima hinc nomē habeat,ſic dicta,quaſi Taſenburg. Siquidem Germani nō deſinunt externas uoces torquere,donec detortæ ſignificent ſibi aliquid. Vidi inſignia aliquādo Comitū Haſenburgenſiū, qui nūc ſunt extincti, nec leporem habebāt. Eſt in eo tractu uicus quoq; Tachsfelden, non abludens à Dittaſio.

CAMBETIS

CAmbetis quam Antoninus Aug. indicās iter à Mediolano per alpes Pœninas Magonciacum, poſt Auguſtam Rauricorum proximo loco ponit, pagus eſt ad nemus Rauricorū ſitus quà ad Rhenū uergit cōtra tergū montis Suſenhardi, adhuc ueterem nomēclaturā etiā apud Alemannos ſeruans.nam Cæmps appellatur. Eſtq; Cambetis maior ac minor. Illa cis rhenana, hæc trans Rhenū ſita Præſidiorum loca fuerunt aduerſum Germanos. Supra maiorē Cambeten & in ipſo uico mira ueſtigia murorum ſubterraneorū apparent. Videt autē ſic dicta, ſi modo à Romanis inditum nomen eſt, quod illic Campi Raurici incipiāt ſe pandere, quos Alemanni noui incolæ, die Hart appellarunt propterea quod ſteriliores ſint. Sed tamen non ignoramus Cambodunū,& ſimiles appellationes. Ii campi uſq; ad montem Briſiacū porrigunt,à Sungauis Raurico tantū nemore dirempti.

dirempti. Quid autem uetat Campos Rauricos & ſyluam Rauricam dicere eo modo quo Marcellinus Rauricos mõtes uocauit? Tametſi Cæſar Sequanicos potius appellaſſet, poſiturus etiã Baſileã in Sequanis, quorũ uocabulũ in Sungauos detortũ ab Alemannis uideri queat. Sunt enim Sungaui, Sequani Campeſtres, ſiue exteriores. Nam interiores Sequani montana loca ac ualles incolunt. Vnde Sequanorũ inuia dixit Auſonius. Inter Cambeten & Argentuariã ponit Antoninus Aug. Stabula, ac in Rauricis ſiue potius cãpis iſtis Sequanicis alicubi Arialbimiũ & Vruncos hauddubie Rauricorũ ſiue Sequanorũ inferiorũ loca, tamen quia nõ ſemper rectũ iter ſequitur, ſed oppidorum commemorationis gratia à regia uia ſæpe declinat, difficile ſit, iſta ut pleraq; alia certò indicare.

ARIALBIMIVM

NOn poſſum tamen omittere quin de Arialbimio dicam cõiecturam meam. Id uidetur mihi eſſe exiguus ille uicus, qui in Sequanicis campis rectà contra traiectum Nouoburgenſem iacet, proxime pagum qui ab Otomaro nomen poſſidet. Illic enim tantum uetuſtatis indiciorum reperire eſt, ut nõ liceat palum infigere terræ quin aliquid occurrat. Porrigebatur aũt uſq; ad publicã illã in campis uiam quã altam uocant. Nam agri illi ruinas tegunt, ubi ſubſidens quoq; terra ſarcophagos lapideos ſæpe demonſtrat. Alicubi in Antonini Itinerario legitur Artalbinnum. Alemanni Pantzenheimũ appellarunt.

MONS BRISIACVS

MOntem Briſiacum uocat Antoninus Aug. oppidũ quod hodie Briſacum appellamus. Is aũt nullas trãſrhenanas urbes cõmemorat in Itinerario ſuo, ſed tãtũ Prouincialeis, puta Rauricas, Germanicas Germaniæ primæ & ſecundæ, Rhæticas & Pannonicas, & aliarũ Prouinciarũ Romanis ſubiectarũ. Vnde & titulus libello factus, Itinerariũ prouinciarũ omnium. Quare uel hoc argumẽto liquet alueũ Rheni hic mutatũ, qui ab altera parte quondã prætercurrerit oppidũ quũ adhuc in Gallica ripa ſtaret. Cuius rei indiciũ eſt adhuc eius loci humilitas per quem olim Rhenus fluxit. Hinc inundante fluuio nõ ſecus ac ſtagnũ quoddã ſiue lacus, aquis repleri ſolet. Præterea aliquatenus Baſilienſi epiſcopo, obnoxius eſt etiãnũ Mons Briſiacus, propter neſcio quã annuã penſitatiunculã. Nã quando olim Galliæ dubio procul accenſebatur, hoc eſt Rauricorũ ſiue Sequanorũ inferiorũ tractui, cui dubiũ eſſe poſſit, ad Baſilienſem olim diœceſim id oppidũ pertinuiſſe. Luitprandus Ticinẽſis, qui ſub Henrico Germaniarũ rege uixit, & huius filio Othone primo, Montem Briſiacum Alſatiæ tribuit, & inſulam Rheni fuiſſe docet, quanquam uocabulum quod prouinciæ eſt, per errorem oppido aſſignat, ut homo Italus & in Germania quidem uerſatus, ſed neſcius linguæ. Sic enim ſcribit libro quarto. Eſt, inquit, in Alſatiæ partibus caſtellum Briſecgauue patrio uocabulo nũcupatum, quod & Rhenus

in modum inſulæ cingens, & naturalis ipſa loci aſperitas munit. Hæc ille. Ergo Montẽ Briſacum Rhenus illinc circumdedit. Proinde ualidiſſimum hauddubie fuit Romanorum munimentum, hinc aduerſus Alemannos Rauricorum ſiue Sequanorum ac Tribonorum prouincias aſſidue propugnantium. Montem Briſacum obſedit olim Otho Germaniarum rex, poſtea Auguſtus, eius nominis primus, quum Eberhardus Comes illum occupaſſet, & Elſatiam ac circumiacentes regiones nouo Principi fauentes, hoſtiliter uexaret. Is conſpirauerat contra Othonem Henrico patri in regno ſuccedentem, cum Henrico iuniore regis fratre, & Gisleberto Lotharingorum Duce. Memorabilis in ea obſidione uox Othonis audita eſt. Nam quum Friderici Maguncíacenſis archiepiſcopi conſilio, deſtituiſſent illum epiſcopi complures, & principes, Comes quidam in ea expeditione militans, ratus ſe nactum opportunitatem etiam quiduis à rege impetrandi, cui in hoc rerum ſtatu non uideretur negligendus, ſubornat qui Laureſheimenſis monaſterij prouentus, id eſt in diœceſi Vangionum circa montanam trans Rhenum uiam tum opulentiſſimum, ipſum expetere nunciẽt. Otho ſtatim rem ſentiens, mentem meam illi, inquit, coràm ipſe exponam. Id quum precatores homini renunciaſſent, ſtatim ad regem aduolat, putans negocium ex animi ſententia ſucceſſurum. Hic pius ac magnanimus princeps, audiente turba aſtantium, Obedire magis, inquit, deo oportet quàm hominibus. Docet autem Chriſti doctrina, quod ſanctum eſt, nõ eſſe dandum canibus. Id quod ſanè facerem, ſi quæ ſacerdotibus & pauperum alimoniæ dicata ſunt, tibi homini prophano largirer. Proinde quando prorſus iniqua eſt hæc petitio tua, ſcias nihil unquam ex me tibi ſperandum. Inuitum retinere nolo. Si libet, ad deſertores tranſi. His uerbis pudefactus Comes, ad pedes regis prouolutus eſt, & illicitæ poſtulationis ueniam orauit. Othonibus ſemper negocium fuit cum Monte Briſiaco. Siquidẽ quum Otho huius nominis quartus, qui Philippo Cæſari ſucceſſit, illic ageret, & aulici per domos ſingulas, ut fit, à ciuibus hoſpitio recepti, intemperantius ſe gererent, quod huic hominum generi non eſt inſolitum, oppidani inito conſilio ſuos quiſque hoſpites domi per inſidias trucidant. Qui effugerant extra ædes uiſo periculo unà cum ipſo Cæſare ex oppido ſunt proturbati. Poterant Briſiacenſes uideri iura hoſpitij fregiſſe, niſi filiarum & uxorũ pudicitia bonis uiris uita propria charior eſſet. Hoc annotatũ reperi in Chronicis monaſterij Senonienſis. Seruat Mons Briſiacus inclytorum illorum martyrum Geruaſij & Prothaſij reliquias, eò perlatas è Mediolano, quum Fridericus Æneobarbus ex Italia domitis Inſubribus uictor rediret. Arcem Briſiacenſem, in cuius area Maximilianus Aug. elegantiſſimã domum proximis annis extruendam curauit, Berctholdus Zarigenſis, Dux Ciſiuranæ Burgũdiæ in qua tam Friburgum quàm Berna cenſentur, ædificauit.

t quemad-

quemadmodum epigramma docet ſaxo inciſum. Porrò Montē Briſiacum eſſe uocandum non Briſacum, docet Briſigauorum appellatio, de quibus mox dicetur. Olim Montem Briſiacum Harelungi poſſidebant. Vuenceſlaus Cæſar, ni fallor, Caroli quarti F. Montem Briſiacū, Schifhuſium, Nouum burgum, ac Rinfeldiam oppida libera atq; ad regnum Germanicum ſiue imperium Romanum pertinentia, Auſtriaco Duci pro mutuo ſumpta pecunia pignori dedit.

BRISIGAVI.

PArs Alemannorum quum Germaniam tranſrhenanam occupaſſet, uicinam Monti Briſiaco terram, Briſigauiam appellauit. Ipſi Briſigaui dicti. Hij in Seniores & Iuniores diuiſi, ſub Romanis ſignis meruerunt, quemadmodū indicat liber Præfecturarum Romanarū. Nam inter ſexaginta quinque Auxilia Palatina numerantur & Briſigauui quum Seniores tum Iuniores. Intra Italiam ſub uiro Spectabili Comite Italiæ Briſigaui iuniores militabant. Seniores uero ſub Comite Hiſpaniæ intra Hiſpanias. Et Iunioribus quidem caput humanum hiſpida barba ac capillitio per floccos ſurſum uerſo præditum, inſignium uice fuit. Senioribus, circulares lineæ coloribus diſtinctæ.

RVFACVM.

HOc Elſatiæ ſuperioris oppidum hodie, Henricus Cæſar eius nominis quartus hac occaſione euaſtauit. Primū inter aulę Cæſareę miniſtros, & ciues ipſos neſcio ob quale iniuriarum genus, nata turba, fit utrinq; magnus concurſus. Nec deeſt Cæſar ſuis. Sed quum ciues multitudine præualerent, hoſpites iſti fuga ſibi conſulere coacti ſunt. Non pauci in ea conflictatiuncula ceciderunt. Interim ſarcinas & regia ſcrinia plebs intercipit, in quibus Cæſareus cultus ſeruabatur. Hanc prædam non ante reſtituerunt, quàm impunitatem & iniuriæ ueniam ſibi impetraſſe uiderentur. Sed ulturus Cæſar illorum rebellionem, exercitu contracto, nec opinanteis obruit, & oppido potitus, cædibus & incendio cuncta deformauit. Adhuc apparent ruinæ & areæ uacuæ multis locis, ut demirer eam iacturam tanto æui ſpacio nondum reſarciri potuiſſe. Huius oppidi calamitas nihil uicinæ Colmariæ nocuiſſe uidetur.

ARGENTVARIA.

HOrburgum hodie eſt quæ fuit olim Argentuaria, uicus non magnus Ello flumini imminens, & ſacello diuæ uirginis uulgo notus. Ibi pontem adhuc habet amnis, ueteris traiectus argumentum. Ad hanc ſortem uaſtationibus Alemannorum recidit. Hij primum more ſuo primore uocis antiquæ ſyllaba retēta Arburgum dixere ſiue potius Argeburgum. Id addito ſpiritu poſteris in Horburgum uerſum eſt, originationem ignorantibus. Fuitq; Comitatus olim inſignis, qui poſt eius familiæ interitum ad

Comitem

Comitem Vuirtenbergenſem hereditatio iure peruenit. Argentuariam nobilem reddidit Gratiani Aug. uictoria, quam illic de Alemannis reportauit, cæſis ipſorum xxx. millibus, modico ſuorum ſanguine. Caſtri Argentarienſis meminit liber ciuitatum Gallicarum in Maxima Sequanorum. Vnde adhuc Baſilienſem epiſcopum & Veſontionem Metropolim agnoſcit huius propago Colmaria.

COLMARIA.

EXcidium Argentuariç nobis Colmariam peperit Alemannorũ opus, non multis paſſibus diſtantem, & paululum ab Elſo flumine ſubductam. Hanc ſuſpicor primum Colmaringam fuiſſe dictam, de qua re ſupra memini. Collegium canonicorum diui Martini illic, Prioratus, ut uocant, quondam fuit Benedictinorum, ad Monaſterium uallis diui Gregorij pertinens, ut alter ibidem qui diui Petri dicitur, ad Paterniacum. Inſtitutricem memorant Bertham reginam, ad cuius iuriſditionem nonnulla ex parte ſpectarit olim Colmaria. Vnde magni illinc Conſtantienſi Præpoſituræ prouentus, quos ei eccleſiæ hæc nobiliſſima matrona donauit. Cœnobia habet, Minoritarum, ſpacioſiſſimũ: Prædicatorũ, amplum & opulentum: Auguſtinianorum, exiguum. Monialium item titulo Sub tilijs, maximum, & alterum diuæ Catherinæ dicatum aliquanto minus. Colmariam muro cinxit Vuolphelinus Cæſareus apud Hagenoiã Præfectus imperante Friderico Aug. eius nominis ſecundo, teſtimonio Chronicorũ Senonienſium, quum ante uicus fuiſſet mediocris. Habuit inſignẽ in literis uirum patrum memoria Sebaſtianum Murrhonem, & huius filium eodem nomine, qui iuuenis perijt. Habuit etiam Apellem ſuum Martinũ illum qui ob ſingularem pingendi gratiam Belli cognomen meruit, & huius germanos fratres duos Paulum atq; Georgium aurifices æq; præſtantes. Homines aiunt illic ter mille & quingentos numerari qui ſingulis annis ad ſacram Euchariſtiæ menſam accedant, uulgus Communicanteis appellat. Vnde ciuitatis modus colligi poteſt.

ELCEBVS.

ELcebum Græce ἔλκηβον Ptolemæus Tribonorum oppidum eſſe dicit, ponens id ſupra Argẽtoratum. Ego ſtetiſſe ſuſpicor inter Seleſtadium & Ebersheimum quod ſic appellatum conijcio, quaſi Ebſheimum Idq; deinde uulgus in Eberſheimum ſuo more detorſit. quod apri domiciliũ ſignificat. Atque ſtatim commenti ſunt quidam illic Sigebertum Dagoberti regis filium excuſſum de equo quem inuſitata occurrentis apri ſpecies terruerat. non quod inficier id factum, ſed an in iſto loco factum ſit, hoc uero dubium apud me eſt. nec enim quibuslibet hiſtorijs fidem habeo. Poſſibile eſt etiam Elcebenſium partem ad ſuperiorem Elli fluminis ripam commigraſſe, ubi Seleſtadium hodie conditum uidemus, nec huius rei deſunt ar-

gumenta,quorum præcipuum eſt quod in antiquis diplomatis plerumque ſcribitur Sleciſtat,in quibuſdam etiam quæ apud diuam Fidem mihi inſpicere contigit, Selceſtat. In ſigillo ciuitatis c in z mutatum eſt Slezeſtat. Vſqueadeo prodeſt ueterem ſcripturam ſeruare, etiam ſi non intelligas. S autem literam Alemannicæ linguæ proprietas adiecit ſolita locorum nominibus articulum Ze præponere. Sed ſunt qui nequaquam in Romanam uetuſtatem inquirentes, credere malint à portu fluminis Elli dictũ, quod noſtrate lingua, area illa pro portu ubi res nauibus imponẽdæ ſiue è nauibus eductæ deponuntur, Ladhof appelletur. unde datum initium oppido uolunt. Aſſertionem ſuam hoc argumento confirmant, quod Carolus Magnus in diplomate quodam hic in comitijs regni perſcripto Selatiſtatum uocet. Porrò ſi quis Elcêbum ab Ello fluuio & Cebo riuo dictum autumet, ut eſt ueri ſimile, Ebersheimenſi cœnobio faciet uicinum, à quo nõ ita procul abeſt Cebi ſcaturigo. Vulgus Campſum uocat. Hinc illæ fabulæ natæ. Stetiſſe templum illic Mercurio ſacrum, in quod Iulius Cæſar aliquando ſit ingreſſus litaturus deo. Nouientũ inſulam appellatam. Ac diuum Maternum apoſtolum Germaniarum prouinciarũ effigies ſuperſtitionis ethnicæ ſublatas illinc in neſcio quam uoraginẽ abijci iuſſiſſe. Nec prorſus de nihilo eſt ea fama. Vidimus eñ ipſi ueſtigia antiquitatis illic in nemorum collibus quos uulgus à paganis adhuc cognominat. Denique quando dubium non eſt uicinum Elli fluminis tractũ à dominante pago inter Ellum & Cempſum ſito Elces denominatũ, rurſus opinantur quidam nihil aliud eſſe Sleceſtat, quàm Elces Tadt, hoc eſt, Elcêbi tractum. nam Tadt Alemanni Franciq́ꝫ tractum ſiue territorium uocarunt. Vnde Mandat circa Rufacum & Vuiſſenburgum, quaſi dicas nobilium clientum locum. quod nonnulli manudatum, quidã munus datum interpretantur. De quo ſupra mentionem fecimus. Arbitror autẽ in Antoniano Itinerario Helueto pro Elcebo paſſim legi, quod aliquis tranſpoſitis literis fortaſſe ſcripſiſſet Eluecò. nam u pro b nonnunquam à ſcribis ponitur.

ELCES. ELSATIA. TRACTVS ARGENTORATENSIS.

Ab Elcebo, quo gloriari poſſumus, Elces uernaculum regionis nomen deductum eſt, aut ab hoc ille uocatus. Quod primo tantũ ei tractui qui circa Ellum fluuium eſt, tributum fuit, deinde toti regioni, ueteri Triborum nomenclatura abolita. Nam Alſatiæ uocabulum recens eſt, ætate Caroli Magni aut circiter, natum, in cuius priuilegiarijs diplomatis quibus Lebrahenſe cœnobium exornat, ſcimus Alſatienſis pagi mentionẽ factam. Multos Alſas nouimus in alijs regionibus, ſed de hoc noſtro fluuio nihil nobis conſtat. Vernaculus ſermo uocat Illum & prouinciam Elſes. quorum utrumque magis alludit ad Ellum & Elcebum ſiue Elces, quàm uel Alſa uel

Alſatia

Alſatia. ut omittam quod Elſas à poſteriori interpretantur quaſi Alſæ ſedem, id quod non ſatis ſcio an illi uoluerint ſignificare, qui primum uocabulo ſunt uſi. Argentoratenſis tractus appellatur in uolumine de Præfecturis Romanis, Comiti Argentoratenſi ſubiectus. Alſatiæ nulla mentio. Huius fines hodie multo ſunt ampliores quàm olim. nam etiam partem Baſilieñs diœceſeos complectitur nobilibus uineis inſignem, quas Probus Aug. Gallis & Pannonijs habere permiſit.

VNDE MVTATAE LOCORVM APPELLATIONES, & euerſionis cauſa.

Romanorum magiſtratus multis annis poſt Chriſtum natum in Ciſrhenanis prouincijs manſerunt uſque ad tempora Valentiniani tertij, qui Theodoſio Iuniori ſucceſſit, quando tum Franci tum Alemanni, ceu ſupra diximus, labaſcente iam Occidentis imperio Rhenum tranſeuntes non iterũ depellendi, quod ſæpe prius acciderat, illas occuparunt. Erat tum hauddubie non ditione ſolum, ſed & ſermone Romanenſis ex magna parte Ciſrhenana Gallia, præſertim Triboni, quos iam olim è Germania tranſgreſſos in Galliam Strabo docet, Tribochos eos uocans. Quo minus miror Alemannorum gentem omnis cultus expertem & ſubagreſtẽ ex Elcebo pro barbarie ſua Ebſheimum ſiue Sleceſtadium, ex Argẽtorato Stratburgum, Bromatium ex Brocomago, ex Argentuaria Argburgum, è Saletione Seltzam feciſſe. Cæterum arbitror Elcebum ipſum & cæteros tractus argentoratenſis uicos, ut Hellum, & alios quorum nomina uel mutata ſunt uel interciderunt, ab Alemannis miſere uexatos, quum ſub Conſtantio Aug. & Iuliano Cæſare hanc primæ Germaniæ prouinciam hoſtiliter incurſarunt. Nam quid non igni ferroꝗ́ depopulatos eſſe credis Alemannos, quos in campis Argentoratenſibus Iulianus Cæſar innumeros cum paucis militibus fudit? An non putas rurſum Elcebum & ſi quid in Argentoratenſi tractu floruit, ab Alemannis illis, digreſſo Cæſare, ſolo odio Romani nominis cui hæc regio deuota erat, funditus euerſum? Quanquam uero miſera iſta Ciſrhenanæ Germaniæ oppida ab Alemannis ſæpe ſunt exciſa, ſed tamen ſemper Romanorum quibus parebant beneficio reſarta. Nunquam illa grauius læſa puto, quàm poſtremis temporibus ſub Theodoſio Iuniore & Valentiniano eius nominis tertio, quando collabente funditus Occidentis imperio deeſſent qui Prouincialeis aut armis tuerentur, aut ſumptibus ſubleuarent in reparandis munimentis quæ ſæuitia Alemannorum deſtruxiſſet, & hij multo crudelius graſſarentur propter acceptas ſub Iuliano Gratianoꝗ́ popularium ſuorum clades. Ad hęc nihil magis oderant Alemanni quàm oppida quæ ſine magno detrimento non poterant expugnare, & in hijs præſidia Romanorum erant ad prohibendas illorum liberas incurſiones diſpoſita. Sed & reculas ac fortunas ſuas, infeli-

ces Ciſrhenani oppidis committebant. quæ res admodum Alemannos urebat, ſola prædandi cauſa toties in Galliam tranſgreſſos. Planè enim patiebantur olim Ciſrhenani propter Gallias ab Alemannis, quod tot annis propter Mediolanum ab omnibus propemodum nationibus tulerunt Inſubres. Quinetiam territoria deuictarum gentium habitabant Alemanni, ipſa oppida uelut circũdata retibus arbuſta declinantes, ut ſcribit Ammianus Marcellinus. Amabant enim in liberis campis conſiſtere, quo melius congregari poſſent ingruentibus Romanis, & facilius elabi. Incluſi muris & uallis obſidionis mala ferre coguntur, nec in ſua poteſtate pugnam habent ad loci defenſionem adſtricti. Proinde circa ſingula ferè oppida Alemanni pagos condiderunt oppidis non reſtitutis, ut apud Elcebum, Eberſheimum, Antiquam uillam, Burnarium, & Sleciſtadium, Iuxta Argentoratum, Kuñigshofen, non procul ab eo loco ubi hodie ſacellum diui Galli uiſitur & monacharum cœnobiolum citra Cartuſiam, Apud Argentuariam, Colmariam & Denheimum. Proximè Hellum, Benfeldium, & uicos alios. Porrò non debet hoc oppidis quibuſdam adimere uetuſtatem, quod non ubique Romanorum inſcriptiones occurrunt, & antiquorum ædificiorum murorumq́ue inſignia ueſtigia. Nam talium rerum longum tempus multum abſumit, ut non commemorem Romanis etiam ſtipites magnos in terram defixos, & connexos, loco limitum in mediterraneis regionibus aduerſum Barbaros fuiſſe, quemadmodum Spartianus in Hadriano tradit. Hoc uero conſtare puto, non fuiſſe priuatim apud ueteres in ædificando luxum, quem hodie uidemus apud omnes receptum. Alioqui ſi Auguſta Rauricorum tot è quadratis lapidibus domos habuiſſet, quot habet uel Baſilea, uel Berna, uel Friburgum in Nuithonibus, alia crede mihi ruinarum ueſtigia apparerent. De hoc nemo dubitabit, qui legerit Argentoratenſe templum quod primum illic cõdidit Ludouuichus rex quem Clodoueum Galli uocant, ligneum fuiſſe. Meo iudicio ſic illi habitabant in oppidis, ut nunc in pagis habitatur. Siquidem quem iuuiſſet opes ſuas in ædificiũ expendere, cui Germanorum primum deinde Francorum, & Alemannorum irruptiones perpetuò timendæ erant? Nec magnopere excolebant uel muniebãt quælibet loca Romani, niſi in quibus crebro uerſabantur, & quæ ad tuendos præſertim limites erant idonea. Quod ſi locus uetuſtus nõ eſt, ubi non extant inſcriptiones, & hoc genus antiquitates, nec Argentoratum erit uetus, apud quod nihil Romanarũ ſtructurarum prorſus, quod ſciam, aut inſcriptionũ occurrit, una ſola lapidea tabula excepta quam uidimus olim in ædibus Vuolphij iunioris ſed mutilam, tum recens effoſſam & ab illo emptam. Hoc autem cõſiderare oportet, in ijs locis in quibus certa militum ſtatiua fuerunt, multa Romanæ uetuſtatis monimenta plerumq; reperiri, ut Vindoniſſæ, Helli Tribonorum, Brocomagi, Saletione ubi erant ſtatiua

Præfecti

Præfecti militū Pacenſiū, Tabernis, ubi Præfectus militum Menapiorum agebat, Apud Nemetas, ubi milites Vindices, apud Vangionas, ubi milites ſecundæ Flauiæ uerſabantur. Et tamen rurſus uno loco plura reperias quàm alio. Tabernis omnia plena ſunt uetuſtatis indicijs, apud Spirā Nemetum, præter unicam Conſtantij, ni fallor, inſcriptionem, nihil obuium eſt quod Romanam antiquitatem arguat. Magunciaci ueterum inſcriptionum magna copia eſt, ideo quod Romani ibi ſemper ſint uerſati limitem Rheni tuentes, & ſub poſterioribus Augg. præfectus militū armigerorum, & præterea Dux militaris qui multas inſuper militum Præfecturas gubernabat, illic ſedē ſuam habuerint. Iam tradit Cornelius Tacitus nullas Germanorū populis urbes habitari, & tamen Cl. Ptolemæus qui nō ita multo poſt uixit, plurimas urbes Germaniæ recēſet, ſed quarū nullā hodie digito facile demōſtrare queas? Veriſimile eſt, ut Tacito libēter credo, uicos potius fuiſſe q̄ oppida. & tamen urbium uocabulo dignatus eos eſt Ptolemæus. Quid igit' mirū ſi ita ciuitatis appellationē Elcebo tributā credamus, ut ſub inde Germanorū ciuitates uocat Tacitus, quos tamen negat uel urbes uel oppida habuiſſe. Itaqꝫ fieri potuit, ut quādo Triboni in hāc Galliæ partē e Germania tranſiſſe ferunt' ab autoribus, partim ſic habitarint ut habitabāt Germani, ædificijs nō cohærentibus, ſed hortorū & agrorū ſpacio diſcretis. Vnde cōijcio circūiacentes pagos nō tam Elcebi colonias eſſe q̄ portiones

SELESTADIVM.

EXcidio ueteris Elcebi Seleſtadium debemus, ut Colmariam Argentuariæ euerſæ. Sed quia patria eſt libet paucis deſcribere. Iacet itaqꝫ Seleſtadiū ad Ellum fluuiū meridionali latere ripā eius attingēs, à quo etiam ſyluā ab eo amne cognominatā propinquiorē habet. Oppidi figura ad circularē accedit. Mœnia habet elegātiſſima ex coctili latere cum ambulacris ubiqꝫ fermè intectis, ut ij qui nocturnas excubias agunt, cōmodius ambulent, aduerſus celeſtes iniurias aliquanto tutiores. Turres habet non aſpernandas. Foſſis cingitur aquā perennē continētibus alicubi quatuor, ut circa portā quā inferiorē uocant, alicubi duabus & tertia quę eſt intima, ſicca. Per portā Elli fluuij Rhenū aditurus priuſqꝫ nemus proximū emenſus fuerit, hoc eſt, ad uillā cui Schnellonū colli nomen eſt, peruenerit, xxxiiij. pontes tranſire coget'. In Hollandia putares te eſſe. Propter huiuſmodi munimēta tum naturalia tū arte facta, caſtrū diceres eſſe uerius q̄ oppidū. Alioqui nihil eſt hic eximiū præter munitionē. Quū olim Elſatia ſuperior uineas ſola coleret, quicquid uinorum inferiori Germaniæ cōmunicabat, id per Ellum fluuium Argentoratū uſqꝫ deuehebatur, Seleſtadij nauibus impoſitū, ubi portus erat, & adhuc eſt, etiā quondā hauddubie traiectus priuſqꝫ pōs illic cōſtitueret'. Is apud portā eſt quæ nomē à fluuio habet. nā uel hoc antiquitatē oppidi demonſtrat, quod ex Briſigauia & tranſrhenanis tractibus hac

rectà

rectà in Tranſellanã Elſatiam,& Lotharingiam, ac Galliam itur. Tametſi non deſunt qui uiam eam haud fruſtra nouam appellatam credant. Itaque ueteribus principibus ex Ellenſi illi teloneio luculentum emolumẽtum fuit. Intelligo autem Francorũ reges primum, ante diuiſionẽ regni, deinde Auſtraſiorum, tandem etiam Germaniarũ. Nam hoc conſtat Othones Saxonicos, Hẽricos,& Chunrados Impp. hoc telonion partim poſſediſſe, quum ad fiſcum regium, mox Imperialem pertineret. Nec hoc uectigal duntaxat Auguſtorum iuris fuit, ſed & aliqua Seleſtadij pars. Fiſcalinos tales appellarunt Francicorum regum tempora. Alteram partem maiorem duces Sueuiæ tandẽ à Francis, ut puto, nacti ſunt, ex connubio quantũ apparet ac hæreditaria per uxores ſucceſſione. Alodiũ eñ fuiſſe reor. Leonis inſigne quo ſenatus in obſignandis cõtractuum tabulis etiamdum utitur, uetuſtiorem aliquem dominum arguit. Sic Colmaria olim Berthæ reginæ obtigerat, dotis, ut uidetur, nomine. Inuenio tum Kirchenſi Comitatui Seleſtadium annumeratum. Siquidem iuxta Francorũ conſuetudinẽ omnes prouincię Comitatibus diſtinctæ erant. Extruxit poſtea templum hic Hildegardis Duxiſſa Sueuiæ, primum Dominico ſepulchro, cuius figuram crypta quæ ſub adyto eſt, præ ſe fert, mox diuæ Fidei uirgini dicatum. Exemplũ literarum conditricis eſt huiuſmodi, In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis. Felicius agi res putamus humanas, ſi noſtris ex facultatibus res adiuuemus diuinas. Quã ſententiã ego Hildegardis in Chriſto pauper & modica, cum filijs meis uidelicet Othone Argentoratenſis eccleſiæ epiſcopo, Sueuorũq́ Duce Frederico, Ludouico, Vualthero, Conrado, & filia mea Adelheida chariſſima, ante oculos ponentes & pia cõſideratione attendẽtes, eccleſiã in Slezeſtat adinſtar dominici ſepulchri factã,& à præfato filio meo Othone epiſcopo cõſecratã, S. Fidi in Concha, cum curti monachorũ officinis apta, & cum certo prędio ſubnotato, legali ſtipulatione tradidimus, eaq́ ratione confirmauimus, ut ibidẽ deo monaſticè ſeruiatur, & à Conchenſis cœnobij abbate regulariter regatur. Tradidimus etiã monachis ibidẽ deo ſeruientibus duos Manſos in Vuittenckheim marcha in pago Alſatia,& uineã unã in Onolteſzuuilre,& duo mancipia. Eiuſdẽ traditionis liberã poteſtatem illorum utilitati conceſſimus, concedendo firmauimus,& quicquid huic traditioni deo adiuuante addere poterimus, una eademq́ confirmatione ſtabiliuimus. Adhuc etiam eandem eccleſiam & eius atrium ab omni ſeruitutis iugo abſoluimus, Et tali libertati ſub pręfati epiſcopi Othonis anathemate aſcripſimus, ut etiã ab epiſcopali ſit libera ſeruitio, Et atrium ipſius eccleſiæ, neque Baptiſmalis eccleſiæ presbyter, nec aliquis clericorum aut laicorum, aut ſepultura, aut alia aliqua occaſione inquietare præſumat. Acta ſunt autem hæc & feliciter conſummata, Anno ab incarnatione domini noſtri Ieſu Chriſti Milleſimo XLIIII, Inditione ſecunda, regnante Henrico

Imperatore

Imperatore IIII. Sub Othone Argentinenſi epiſcopo, Sueuorumq́ꝫ Duce Friderico cæteriſq́ꝫ ſubnotatis teſtibus, Burchardo maioris eccleſiæ Prępoſito, Heroldo Cantore, Vuernhero Camerario, cæteriſq́ꝫ fratribus. De S. Thoma Cunone Prępoſito, Mannone, cæteriſq́ꝫ. De S. Petro, Hezelino Præpoſito, Cumberto, Ioanne, cæteriſq́ꝫ quamplurimis eiuſdem ordinis. Anſhelmo aduocato, cæteriſq́ꝫ quamplurimis, eiuſdem ordinis. Porrò obſeruandum quod diploma Baptiſmalis eccleſiæ meminit, quę multis ſeculis iſtud templum antiquitate ſuperat. nec enim ullum unquam ius in parochiam habuit, diuæ Fidei Præpoſitus tempore poſterior. Sed pergamus. Iſti iam non templo uerũ nouo monaſteriolo haud ita diu poſt Hildegardis illius filij, Fridericus, Ludouicus, Vualtherus, & Otho epiſcopus Argentoratenſis, de prouentibus proſpecturi, quum prius prodigioſo quodam terriculamento olim factæ promiſſionis admoniti fuiſſent, & iam antiſtes monaſterioli Bertrannus Conchenſis fame laboraret, frigẽte Dominici monumenti quæſtu, quo ſolo uitã annis aliquot tolerauerat, ut ſunt inconſtãtes plæbis affectus, quicquid ad ipſorũ ditionem Seleſtadij pertinebat, liberaliter donauerunt. Et Præpoſitura opulenta ſtatim facta, quæ miſera uere monachi, nempè unici, cella pauloante fuerat. Hinc præficiendorum magiſtratuum ius aliquandiu fuit apud Præpoſitum diuæ Fidei. Sed Cæſar cui hic etiam nonnihil ditionis eſſet, ut ante diximus, facile impetrauit, id aliunde compenſans, ut in conſortium reciperetur. Is fuit Fridericus Aug. eius nominis ſecundus, ſub quo Seleſtadium muro cinctũ eſt. Sicq́ꝫ amborũ pari poteſtate reſpublica adminiſtrabatur. par utrinq́ꝫ ſenatorum numerus quum Imperialium tum Præpoſititianorũ. & uectigal æqualiter diuidebatur. Prætorem autem quem Scultetum uocant, alternis annis per uices dabant. Id durauit uſq́ꝫ ad tempora Rudolphi Cæſaris, qui ſui præceſſoris approbata cõmutatione, uectigalis dimidium ad Elli portam, ipſe largitus, totam iuriſditionem Imperio Romano uendicauit. Huius rei teſtem epiſtolam à Rudolpho Cæſare reperi, cuius hoc exemplum.

RVDOLPHVS dei gratia Romanorũ Rex ſemper Aug. prudentibus uiris Sculteto, Cõſulibus, & uniuerſis ciuibus de Seltzſtat, dilectis ſuis fidelibus gratiam ſuam & omne bonum. Quia inter nos & honorabilẽ uirum Maurum præpoſitũ Sanctæ Fidis in Seltzſtat dilectũ deuotum noſtrum, taliter permutatio interuenit, ut nos totum Iudicium, & ipſe plenum & integrum teloniũ apud Seltzſtat debeamus perpetuò, ex permutationis cauſa, ſine turbatione qualibet obtinere, fidelitati ueſtræ firmiter præcipiendo committimus præciſe uolentes quatenus prædictũ præpoſitum uel ipſius nuncios in integra perceptione ſeu collectione telonij prænotati impedire nullatenus præſumatis, ſed eos ſtudeatis potius fauorabiliter promouere, ſi noſtram indignationẽ regiam uolueritis euitare. Datum Hageñ. x Kalendas

lendas Decembr. Inditione x. Anno domini M. CC. LXXX primo, Regni uero noſtri anno nono. Deinde Alberti Cæſaris principatu quum inter Præpoſitum Mironem & ſenatũ eſſet nata diſcordia, Præfectus Cæſareus Ioannes à Liechtenbergo ſic rem tranſegit, ut ciuitas tertiæ partis medietate de uectigali foret cõtenta. Nam adhuc dimidium accipiebat. Et telone communi utebantur. Sic enim conuenerat, Chunrado Vuernhero ab Hadeſtat prætore, & Friczemãno Nauuaro Cõſule. An. M.CC.XC nono. ſub Epiphaniam. Porrò ob ea beneficia quibus à Friderico Aug. & Rudolpho ſunt affecti ciues Seleſtadienſes, tale monimentũ illis ſtatuere.

Impp. Cæss. Friderico eius nominis ſecundo, & Rodolpho Habiſpurgio Augg. ſynceriorıs ac plenæ libertatis uindicibus, S. P. Q. Seleceſtadienſis beneficiorũ memor, inclytis patronis & ueris patriæ parentibus poſt ueteres Frãciæ huius Germanicæ quæ & Auſtraſia dicta eſt benigniſſimos reges ac Romanorũ Imperatores, Dagobertum, Carolum Magnum, Arnulphum, & qui hoc ex Saxonibus, Baioariis, ac Sueuis, inſecuti ſunt, monumentum hoc gratitudinis ergô poſuit. Poſteri diligenter conſeruanto.

Tum uero Prætoris munus, Imperiale beneficium factum eſt, & additum inſigne, crux quadrata, quam à diuerſis unacum ſuperficie aliter atq; aliter colorum diſcrimine uariatam conſtat. Quod ſane munus diu in manibus fuit Vuaſſelariorum ab Eccerich, à quibus adhuc nomen habet area quæ ante curiam eſt, deinde à Botzhemiis obtentũ non ſine ciuili ſtrage, quod per Angarianam portam quæ Ioannitarum domui attigua, muro hodie clauſa eſt, clanculum irrumpens Blopzenheimius quidam ex Heimburgiorum familia nouum ſucceſſorẽ per uim eiecturus, non citra ſanguinem repreſſus eſt, ingenti ſeditione commota, ſed præualentibus iis qui Botzheimii partes ſequebantur. Id accidit anno M. CCC. LII. Multis poſt annis Prætoriũ munus ad ius ciuitatis hac occaſione deuenit. Ioannes Botzheimius cuius adhuc pictura uiſitur in templo Parochiali, quum pro tribunali ſediſſet, ob neſcio quam cauſam commotior factus, Prætoritium baculum, quem ius dicens ſolet habere in manibus, indignabundus in terram abiecit. Videbatur iniuria facta Cæſareæ Maieſtati, cuius id inſigne eſſet, Itaq; ex aſſeſſoribus quidam ſurgens, Nomine Cæſaris, inquit, hunc ſcipionem de terra leuo. Quod uindicatæ iniuriæ ſtudium, Sigiſmundo Aug. adeo gratum fuit, ut ius deſignandi prætoris ad ſenatum transferret. Tum primum ciues ſenatores ad hunc magiſtratum aſſumpti, cui tantum nobiles ante præficiebantur, de quibus decretum ne in ſenatum allegantur. Adminiſtratur Reſpublica per VIII. uiros. Annue per æquales uices quatuor

tuor prǽſunt. Senatores ex ſodalitijs ſiue ciuium collegijs deliguntur. Ea ſunt XII. In magnis negocijs etiam Centum uiri adhibentur. Nobilitarunt bellicam Seleſtadienſium uirtutem Armeniacenſes illi Rauricorum ſiue Sequanorum & Tribocorũ uaſtatores in Voſagi ſemitis non modo opimis ſpolijs quæ ſecum abeuntes ferebant, ſed & uita priuati. Fortiter illic pugnauit Chunradus miniſter publicus cui Longo cognomẽtum fuit. Vexilla Gallica adhuc in æde Parochiali uiſuntur. Sed hoc non abſq; uicinorum auxilijs geſtum eſt. Non minorem illis gloriã attulit quod proprio Marte pauloपoſt geſſerunt, Herleſheimum oppidum quatuor millia rijs diſtãs pulcherrimo ſtratagemate capientes, & hoſtẽ ſuum Grephum raptum inde ſecum uinctum abducẽtes. Is multis annis Seleſtadienſeis uexarat, non præter nobilium quorundam Germanicorum morem. Verum hic hęreo dubitans an à fortitudine Seleſtadienſeis prædicem, an potius à clementia, qui hoſtem ultimo ſupplicio dignũ, non modo captiuitatis tempore humaniſſime tractarint, ſed duntaxat mille aureis multatũ, datis tamen obſidibus non commouendę in poſterũ ullius tragœdiæ, liberum ac incolumem, ſuis reſtituerint. Hoc fuit illius ſenio & procerum quorundam precibus tributum. Ea uictoria contigit die qui Marco Euangeliſtæ ſacer eſt. Exierant pridie quadringenti ciues incipiente nocte cum uehiculis & armis, itinere quidem rureſtri ſecundum nemus Elli fluuij, pręteritaq; Colmaria ad ſolis ortum hoſtili loco uicini latebant. Vehiculum erat ad fraudem compoſitum, in quo uiri ſedebant ſed cultu muliebri. Id mane ſimulatque porta hoſtilis municipij fuiſſet aperta, præmiſſum, ſubſtitit in ponte pretextu uectigalis numerandi. Proferebantur nummi incogniti. Hos quum accipere nollet portę cuſtos, oborta expoſtulatione deturbatus eſt in foſſam. Sicq; occupata porta mox proſilire cœpit exercitus qui ſe humi in propinquo occultauerat. Dictũ oppidanis ut bono animo eſſent, neue rebus ſuis timerent. Ipſos enim non peti, ſed hoſpitem duntaxat Grephum. Is ad primum tumultum in fumarium ſe quoddam abdiderat. unde ſtatim extractus eſt. Ex filijs alter nempe iunior cum patre comprehenſus fuit. alter nudus aufugit interula tantum tectus. De hac re huiuſmodi memoria reperitur.

Fortitudini & Clementię
dicatum.

Quando contra graſſanteis ac prędabundos hoſtes uti uigilantia ſolertiaq; conuenit, Gręci ϛρατήγημα appellant, ciues Slezeſtadienſes circiter quingentos, ex autoritate ſenatus cũ carris ſuis ac armis collegiatim exeuntes pridie diui Marci Euangeliſtę ſub noctem per nemus Ellenſe & agrum qui ad fluuiũ Ellum uergit,

git,poſtridie ſummo mane ingenio uehiculi perſona tos muliebri cultu uiros uehentis oppido Herleſheimio potiti ſunt, & hoſte ſuo Henrico Grepho capto cum altero filio, nã alter nudus fuga elapſus noſtros fefellit, eodem die pleni uictoria ac triumphabundi domum ſunt reuerſi tota ciuitate ob congratulationẽ obuiam effuſa. Et ò magnam maiorum noſtrorum clementiã, eum ſenem ſibi ac filio ſuo de extremo ſupplicio miſere metuẽtem, è carcere qui Herlini cognominatur paucis poſt diebus exemptũ, in ædibus honeſtiſſimi ciuis adhibitis tamen cuſtodibus humaniſſime fouerunt, & procerum ac nobilium huius regionis precibus ſatisfacientes mille tantum aureis multatum cautione & fideiuſſoribus de more acceptis, incolumem & ob inſperatum beneficium præ gaudio lachrymantem non ita poſt multos menſes dimiſerũt. An. M. CCCC. XLVIII.

Porrò familię clarę & antiquæ Seleſtadij fuerunt, Vuaffelatiorũ, Monetariorum, Schurpheſaccorum, Schnellonũ, quorum ędificium, uilla ad Ellenſe nemus cui Schnellonum colli nomẽ eſt, pręterea Botzheimiorum, Rappencophiorum, & Obrechtorum. Habet hoc oppidũ parochiale templum & unicum & omnium antiquiſſimũ, cuius lapidea ſtructura una cum turri ſatis quidem magnifica eſt ſed recentior. Olim haud dubie ſimplicius fuit & anguſtius ſanctæ Cruci diuęq; Catherinæ dicatũ. Sed poſtea diui Georgius & Agnes in adyti quod chorum uocant tutelam aſciti ſoli nunc regnant, ueterum nulla memoria, præter picturam. Ab hoc prima eſt ædes dominici ſepulchri quæ nunc diuæ Fidei Præpoſitura uocatur, Benedictinorum religionis ab Hildegardi Sueuiæ Duciſſa multis poſt ſeculis conſtructa, ac ab huius filijs amplis prouentibus ditata, quemadmodũ paulo ante diximus. Cuius reditus & cenſus impetrauit ætate noſtra Albertus Argentoratenſis epiſcopus à Romano Pontifice, quum antea Cardinalis Neapolitanus Oliuerius hoc cœnobium ſibi obnoxium habuiſſet. Viſuntur illic feneſtrę uitreæ Friderici Æneobarbi iuſſu factæ, in quarum margine hoc aſcriptum eſt epigramma.

Tempore quo redijt ſuperatis Mediolanis
Nos rex Romanus fieri iuſſit Fridericus

Cœnobium Prædicatorum, quod mediocre eſt, multum debet Heſſoni Monetario, qui ſumptum ſuppeditauit quum Chorus quem uocãt, extrueretur. Franciſcani ſepultura Elſatię landgrauiorum Ioannis & Simonis inſignes, qui templi conditores quibuſdam exiſtimantur, in loco quidem ele-

ganti

ganti habitãt,ſed re parum lauta,quod ei familię propemodum peculia/ re eſt, uel ob cœnobia nimis multa quibus hæc ſecta cæteras ſuperat, uel quod diuus Franciſcus egenorum ἀρχηγὸς ſuos uelit eſſe pauperes. Ioanni tæ ad mœnia habitãt loco ſaluberrimo,qui uitæ ſanctimonia ſemper com mendati fuere.Sequuntur hi proprium quoddam inſtitutũ, cuius tantum tria cœnobia numerantur,hoc uidelicet quod diximus,& unum Argento/ rati,tertium in Agrippina Colonia. Sanctimoniales apud Silon incluſæ humilius habitãt,ut mirer non pluribus morbis obnoxias illas eſſe,ſed bo na diæta nihil ſalubrius. Cœnobium habent amplum & frequens. nam plerumq́ non pauciores quadraginta in eo degunt. Traductę ſunt in op/ pidum anno M.CC.LVIII. è monte circa Rapoldiſuilerium ſito, quum à Comite Horburgenſi ſubinde uexatę fuiſſent, eo quod huius germanus frater opes ſuas ipſo præterito,his eſſet dilargitus. Obſeſſum fuit Seleſta/ dium à Bertholdo de Buochecg,& mox à Ioãne Liechtenbergio antiſtiti/ bus Argentoratenſibus,nec diu,& fruſtra.Sęuijt hic uulgus in Iudæos ſub Carolo Aug.eius nominis quarto,incertum ob quam cauſam.Hi diu poſt prorſus ſunt eiecti per Heluetios Lotheringorum duci Reinhardo ſuppe/ tias ferentes,approbante deinde factum hoc Friderico Aug.Ex ſchola lite raria multum celebritatis acceſſit oppido,cui quinq; inſignes uiri per uices prefuere,Ludouicus Dringenbergius, Crato Hofmannus Vdenheimen/ ſis, Hieronymus Gebuuilerius,Ioannes Sapidus & Vitus Rotenburgius. Encomium Seleſtadij ſcripſit Eraſmus Roterodamus elegãtiſſimo carmi/ ne,rogatu Iacobi Vuimphelingij. Habet in ſumma homines bis mille & ſexcentos plus minus,qui ſacroſanctę euchariſtię ſacramẽto ſecundũ Chri ſtianum ritum ſingulis annis participãtur,quos Cõmunicantes appellant. Populus eſt ſimplex ac tenuis ut uinitorum fert conditio,preterea cõmeſſa tionibus paulo addictior.Ruſticana coniuratio ſeditioſorum quorundam, direptionem diuitum & legum nonnullarum abrogationem molientium anno M.CCCCXCIII. cladem Seleſtadio minabatur.Huius duo tan tum ciues erant conſcij,tonſor alter, alter è conſulũ numero nuper ſubmo/ tus, quę illum ignominia ſtimulauerat ut tam ſceleratę factioni nomen da ret,non alienas opes ſed ultionem ſitiens aduerſariorum,quę res in tempo re deprehenſa eſt.Sed nunquam grauius periculum imminuit quàm anno quarto ſupra ſeſquimilleſimũ, quum Ioãnes Iacobus Schutz à Troubach patre ſcriba natus,Conſulibus Seleſtadienſib. ſed precipue Melchiori Er gerſheimio qui tum propter dexteritatẽ ſuam primas tenebat,certam per/ niciem adornauit. Videns enim hos aduerſari liberioribus iſtis concioni/ bus quibus cõtrà plebs enixe ſtudebat, cogitauit ſatis eſſe occaſionis ut af/ fectu quorundam ſimplicium ad fraudem abuteretur. Confingit litteras uelut ab Ergerſheimio ad Ducalem ſenatum apud Enſiſheimum ſcriptas,

u 3 quibus

quibus ille non ſuo tantũ nomine ſignificabat eſſe hic quoſdam nouæ do-ctrinæ ſtudioſos dignos qui illuc ad pœnas luendas abducantur, quod nemo ſit prohibiturus. Et addidit ciuium quorundam nomina quos ſciebat ob id ſtudiũ ſenatoribus eſſe inuidioſos. ſed & ſchedæ nomina mulierum inſeruit. Eam epiſtolam ſibi ſecreto communicatam à Materno Barto Ducalis ſenatus ſecretario mentiens, quibus uiſum eſt legendã exhibuit. Facile erat ijs imponere, quos ante torquebat ſuſpitio. Quare multis perſuaſit ipſam Ergerſheimij manũ eſſe, & ſigillũ illius agnoſcere uidebantur. Quũ animos omnium ſatis concitatos uidet, ipſe ſe ſubducit Argentoratũ. ubi quo gratior hoſpes eſſet ait ſe monitur ũ ueniſſe eam ciuitatem de conſilijs quibuſdã quæ aduerſus illam principes quidam inijſſent. Auditus eſt ſed mera mendacia narrans. Interea monentur Cõſules Seleſtadienſes eſſe ne ſcio quid ſiniſtræ ſuſpitionis inter quoſdã ciues de ipſis natum. Vocantur ad ſenatũ unus & alter. Quæſiti quidnã ipſos male haberet, proferunt fictitiam illam epiſtolã. Re cognita mittuntur ſtatim Argentoratũ è cõſulibus duo ut hominẽ in ius uocẽt. nihil impetrant. nam impoſtor publica ſe fide munierat quàm primũ ſenſit ſe peti. Rurſum mittuntur tres, Caſpar Vueſtermannus, Ioãnes à Cogenheim, & Sebaſtianus Hertzogius, quibus adiunxit ſe Ergerſheimius ſuo nomine cauſam perſequuturus. nam commodum è Thermis Marchionis domũ redierat. Horum hæc erat poſtulatio, ut in carcerem falſarius conijceretur. Diu diſputatũ eſt in ſenatu num in tali caſu fidem publicam infringere liceret. Tandem quum iudices ipſos ambigere uiderent, addunt legati Seleſtadienſium, priuſquam pati uelint abire calumniatorẽ, ſe ipſos in uincula libenter ituros. Idem ad rauim uſq; Ergerſheimius occinebat. Igitur ad tantas legatorũ obteſtationes decretũ eſt, ut reus & actor in carcerem ducerentur neuter altero meliorẽ ſortem habiturus, & è legatis Seleſtadienſiũ unus in ędibus nũmulariorum è regione curiæ cuſtodibus adhibitis aſſeruaretur. Nam hoc erat perſuaſum Argentoratenſibus, hominem eſſe ſinceriſſimũ qui peſſimus erat ſycophãta. Diu diſceptatum eſt priuſquã dignus iudicaretur ex quo per tormenta ueritas eſſet exquirenda. Nec ullis uero fidicularũ cruciatibus ex illo quicquã elici potuit. Ita animum ſuum obfirmarat. Tandem hoc conſiliũ prudentes dederunt, ut Colmariam deduceretur, Materno quoq; adducto quem illa ſibi myſteria cõmunicaſſe dicere perſeuerabat. Non diſplicuit Ducalibus ſenatoribus conſiliũ. Adſunt cum ſuo captiuo quem ad extundendã ueritatem tormentis acerbiſſime exercuerant. Nec ibi tamen aliud quàm titubabat non clare faſſus impoſturam, altero geſtiente in os & faciem eius manibus inuolare. Quũ uero uideret ſibi cum Ducalibus conſiliarijs abeundum eſſe, maluit crimen cõfeſſus Argentoratũ redire, ſpe fautorũ quos illic non paucos habuerat, bonã illum cauſam agere putanteis. Quo cum eſſet redu

ctus

ctus interceptæ ſunt mox illius literæ quibus ſuos admonebat, deprecato-res pararent, Comitem Vuirtenbergenſem, Comitem à Furſtenberg, ute-rum ferentes mulieres, & pręſtantiſſimũ quemq; pereundum alioqui fore. Sed dictum illi per magiſtratus, Omitteret talia. nam moriendum eſſe. Ti muit autem ne uiuus diſſecaretur, nam id cõmeruerat. Huius atrocis ſuppli cij illi gratia facta. Amputato capite, corpus in quatuor partes diſſectum eſt. A morte ſtatim per ſacerdotem productorem quem hactenus ſilere iuſſerat, alterum facinus proditũ eſt non quidem ſuperiori comparandum ſed tamen planè nebulonicum. Cathenam orichalceam hoſpiti ſuo ſeruan dam dedit aſſerens auream eſſe, deinde pecuniam ab illo mutuatus eſt. quã alter haud grauatim dabat putans ſe precioſum pignus habere. Quid factum? Timens impoſtor ne fortaſſis deprehenderetur cathena aurum mentita, furtim ſublatam in amnem Pruſcam abiecit. deinde repetit depo ſitum ab hoſpite, de precio auri multa magnifice iactans. Ille non reperit, & de ſuis malam concepit ſuſpicionem. Sed quum de falſarij crimine con-uictum cerneret, hæc etiam illi impoſtura ſuboluit. Verum furcifer tametſi ſæpe rogatus nihil de hac re fateri uoluit donec iamiam procumbendum eſſet in genua carnificis ictum excepturo. Viſum eſt ſenatui Seleſtadienſi monumento rem tantam ad poſteros tranſmittere, quod ſic habet.

CHRISTO LIBERATORI
ET
AETERNAE MEMORIAE SACRVM

Ob ſceleratiſſimũ falſi crimen, quo Ioãnes Iacobus Schutz à Troubach Senatũ plebẽq; Seleceſtadienſem ſeditiõis & ciuiliũ turbarũ gratia ſeditioſiſſime inuoluit, illũ proditiõis inſimulan-do, confictis quidem in hoc adulterinis literis & Melchioris Er-gerſheimij Prætoris manũ ac ſigillũ ementitus, à quo tamen di-ſcrimine ſingulari Chriſti Opt. Max. fauore ciuitatem illæſam ſeruari cõtigit, autore ipſo tanti ſceleris apud Argentoratũ poſt longas moras dum cottidie noua mendacia cõminiſcitur, merita diſſectiõis pœna affecto, ne poſteri talibus impoſturis facile cir cunueniantur, aut falſis criminationibus & calumnijs unq; pro-nas aures adhibeãt hoc memorabili perfidiæ exemplo cõmone facti Senatuſcõſulto ſaxũ hoc eſt poſitũ. An. 1524. Men. Decẽb.

Porrò ſæpius Seleſtadij fuit Carolus Magnus, ut Regino Prunienſis an-notauit in Chronicis ſuis, & diplomata uetera teſtantur. Facit nonnihil ad antiquitatem Seleſtadij, quod inter quatuor uicos Romani imperij nume-ratur. Quanq; non habeam compertum quando nata ſit illa ordinũ im-perialium diſtinctio, cuius multas quidem picturas, at nullum idoneũ teſti monium uidemus. Mihi ſanè recentior uidetur. Quæ de Slettone gigante quidam

quidam affinxere,ea uulgo relinquemus. Nos ſane confugimus ad ipſam antiquitatē,atq; illam ſcrutamur ac excutimus quātum poſſibile eſt. Nam cōmentarij mediæ antiquitatis hominū plerumq; monachorum non minus ineptiunt quàm uulgus ipſum, à quo magna ex parte hauſtū eſt quod aduētitij ab aduentitijs edocti poſt tantas rerum ac populorū mutationes in literas utcunq; retulerunt. Hi fuerunt Scoti & Hyberni. Finem dicendi faciam, ſi unam adhuc inſcriptionem recētem quidem illam, ſed tamen ad Seleſtadij ornamentum & eorum quę dicta ſunt explicationem in primis pertinentem recenſuero. ea eſt huiuſmodi.

Reſpublica decori & ornamento ſacri Romani imperij conſultura non minus quàm ſuo, cuius municipiū & uicus honoratior Sleceſtadium ob antiquitatem ſingularem & Elcēbi illius ueteris apud Cl. Ptolemæum inter Tribonorū oppida adnotati celebritatem à priſcis Francorum Auſtraſianorūq; ac Germanorum regum & imperatorum temporibus eſſe meruit, tranſgreſſarum olim melioribus tandem auſpicijs è tranſrhenana Germania gentium ſub calamitoſiſſimam illam Attilæ uaſtationem noua colonia, pergulam iſtam fieri fecit An. M. D. XXVIII.

HELLVM SIVE HELELLVM

Antiquiſſimus Tribonorum uicus eſt Hellum ſiue Helellum quemadmodum in charta Theodoſiana legitur, in Elli fluminis Ripa ſitus, nomen ſuum adhuc retinens. Dici uero uix poteſt quantum Romanæ uetuſtatis illic appareat. Viſuntur ſimulachra ſculpta, Mercurij, Dianæ, & aliorum deorum muris templi inſerta. Oſtendunt etiam ſeſe teſtudines ſubterraneæ ruſticis agros arātibus. Sed non uacat pauperibus nec fruſtra libet, terram altius ſcrutari, quorū illic habitant pauculi piſcatores & pauciores adhuc agricolæ. Nomiſmatis æreis illic nihil crebrius, ſed & argentea aureaq; narrant inuenta. Quod ſi eſſent qui terram alicubi nunc dumetis & nemoribus obductam diligenter effoderent, miranda adhuc antiquitatis monumenta proferri in lucē poſſent, q̄ manent hodie ſepulta. In cauſa eſt quod Romanorū militum hyberna apud Hellum fuere. Erat autem conuenientiſſimus locus ad militare præſidium pro Tribonorum tutela. primū propter agri fertilitatem, deinde quod propemodū in meditullio regionis conſtituti facile poterant ad limites excurrere prout res poſcebat uel ſupra Elcebum uerſus Sequanos, uel infra Brocomagum, præſertim autem ad Rhenum propter Alemannos. Hi milites, ut uериſimile eſt, Præfectum habebant, qui Comiti Argētoratenſi parebat, ut is rurſum Duci Magonciacenſi. Apud Hellum, ut aiunt, diuus Maternus quū Tribonis Chriſtū

primus annunciaret,febri extinctus eſt,& terræ corpus mandatum,ſiue potius illatum conditorio quod etiamnum oſtenditur. Valerius & Eucharius collegæ amiſſo patrono,penitus conſternati,Romam repetunt,diuo Petro rem indicaturi,cuius auſpicijs euangelicũ munus obierant. Petrus baculum eis tradens, Hoc,inquit, ſcipione defuncti Materni corpus contingite, hæc uerba apprecati,ut in nomine Ieſu Chriſti reſurgat. Illi mox Hellũ reuerſi, fecerunt quemadmodum iuſſerat Petrus, & confeſtim Maternus reuixit. Verus eſt Chriſti ſermo dicentis ſuos,ſi fidem habuerint maiora miracula deſignaturos. Chriſtus Lazarum quatriduanum reſuſcitauit, Petri precibus Maternus iam mẽſtruus uitæ reſtituitur. Chronica monaſterij Eberſheimenſis tradunt hunc uicum Elegiam eſſe dictum, παρὰ τῶν ἐλέγων ἢ θρήνων, hoc eſt,ab elegis ſiue threnis,lugubres cantus exiſtũt,qui illic circa Materni funus profuſi ſint. Quaſi uero uiri apoſtolici qui ipſum Petrum audierant,ob ſodalem ad meliorem uitam translatum,clamoribus omnia repleuerint,& more ſtultarum muliercularum cœlum ac terram inclamarint,Ac non potius ſi quid tale uel ab ethnicis tum fiebat, quod ego non credo,uel ab hijs qui recens in numerum Chriſtianorum erant recepti,illi modis omnibus repreſſerint ceu rem indecorã,ijs præſertim qui uitam alteram expectant. O ſomnia monachorum. Video miram antiquorum libertatem, in commodis affictionibus, ut hiſtoria certa uideatur eſſe, quod utcunqꝫ fama receptum fuit. Quum monachus aliquis uicum iſtum El appellari inaudiſſet uernacula lingua,ſicut adhuc nominatur, Elegiam dictum ſtatim affinxit,ſed temere, ꝓpterea quod nos neceſſarios noſtros deflere ſoleamus, argumẽto parum firmæ fiduciæ. Scilicet homines apoſtolici inſtar regum uocabula locis indebant. Aut Hellenſibus qui tum Romana lingua cœperant uti,quod toti Galliæ commune fuit, ſeu potius Romanenſibus militibus tanta propriorum uocabulorũ inopia fuit,ut Græcum uico ſuo nomen cogerentur aſciſcere, quaſi uel nullam ante habuiſſet appellationem, quod falſiſſimum eſt,uel quaſi Maternus nouam inuehens religionem & ueteres ſuperſtitiones depellens,tantam ſubito gratiam apud populum meruiſſet, ut priori uici uocabulo abolito,à threnodia ac non potius à ſanctiſſimo uiro nominari uoluerint. Sic quidam ſuperioribus annis quem adhuc audio ſupereſſe,diuum Beatum anachoretam Helueticũ,ut uulgus prædicat,Suetonium fuiſſe uocatũ affinxit illius uitam deſcribens, & ſocium habuiſſe cui nomen eſſet Achatæ. Adij hominem quæſiturus undénam id aſſereret,putabam enim hæc illum abſqꝫ autore non dicere. Sed audi impudentiam. Propterea, inquit, addidi Suetonium fuiſſe uocatum,quod legerim è Suedia ꝓdijſſe.& quia Æneæ Virgiliano fidus Achates ſemper adhæſit, ideo ſodalem illius hoc nomine donaui,alioqui anonymum futurum. Et tamen hæc hiſtoria,ſi ita uocare libet,non ſolum picta eſt in templis,ac ſcripta,ſed

etiam typis excuſa. Video nonnunquã parum præſidij eſſe à chronicis cœnobiorũ, in quibus ita ueris fabuloſa aſſuuntur, ut uix appareat quid ſit credendum. Quare magis libet ad antiquitatem confugere, ſicubi datur. Et tamen ſunt qui illa tantumnon pro oraculis adorent.

TRIBONI, TRONIA, KIRCHEIM.

CHonodomarius Alemãnorum rex quum popularium ſuorum aciem iam profligatam uideret in campis Argentoratenſibus uincente Iuliano Cæſare, non rectà fugit ad Rhenum, quod alij faciebant, ſed celerrimo curſu diuerſam partem petijt uerſus montes tendens. Et quia ducentos ſatellites ſecum habebat, & tres ſibi iũctiſſimos, intelligo neceſſarios, auſus eſt caſtra figere non procul à Tribonis & Concordia munimentis Romanorum, unde nequaquã fugienti ſimilis, paulatim ad Rhenum progreſſus eſt. Nam bonam euadendi ſpem habebat. Siquidem naues antea diſpoſuerat in hunc euentum ſecretis quibuſdam in ripa Rheni locis. Hic ſuccurrit Ariouiſtus, Rhenũ item traijciens poſt infelicem pugnam, de quo ſic Iulius Cæſar libro primo Commentariorũ: In hijs, inquit, fuit Ariouiſtus, qui nauiculam deligatam ad ripam nactus, ea profugit. Hoc quod modo dixi prodigioſe corruptis uerbis apud Marcellinũ legitur nempe hijs. Dum hæc rex Chonodomarius reperta copia diſcedendi lapſus per funerũ ſtrues cum ſatellitibus paucis celeritate rapida ꝑperabat ad caſtra quæ prope Tribonos & Concordiã munimẽta Romana fixit intrepidus, ut accenſis nauigijs dudum paratis ad caſus ancipites in ſecretis ſeceſſibus emẽdaret. Et quia non niſi Rheno trãſito ad tentoria ſua poterat prouenire, uultum, ne agnoſceretur operiens, ſenſim retulit pedem. Iſtam Marcellini periodum ego ſic lego diſtinguoq́ꝫ. Dum hæc geruntur, rex Chonodomarius reperta copia diſcedendi lapſus per funerũ ſtrues, cũ ſatellitibus paucis celeritate rapida properabat, caſtraq́ꝫ prope Tribonos & Concordiã munimẽta Romana fixit, intrepidus ut aſcẽſis nauigijs dudũ paratis ad caſus ancipites in ſecretis ſucceſſibus, euaderet. Et quia non niſi Rheno trãſito ad territoria ſua poterat peruenire, uultũ, ne agnoſceret, operiẽs, ſenſim retulit pedẽ. Vide quãtus labor ſit ex tã deprauatis autorũ locis antiquitatẽ eruere. & quãto facilius ſit hæc ridere, q̃ꝫ præſtare. Tribonos arbitror fuiſſe quod poſtea Kircheim appellatũ eſt ab Alemannis, olim Dagoberti Francorũ regis palatiũ, non procul à Mollisheimo. Nam in uita diui Florentij Scoti, qui VII Argẽtoratenſium epiſcopus fuit, ſic legitur: Eo quoq́ꝫ tempore rex Dagobertus apud municipium tunc Troniam quaſi Troiam nouã, nunc Kircheim dictũ, ſibi domicilium fixerat. Ego Troniã nihil aliud eſſe puto q̃ꝫ uocabulũ uernaculi ſermonis, quo uulgus à maiorib. ſuis accepto Tribonos per abbreuiationẽ exprimeret. Bonus uero pater ille qui uitã cõſcripſit ignarus uetuſtatis ut tũc fuere ſecula, ſomniũ illud ſecutus eſt de Troia pulchrã nobis interpretationem allaturus.

allaturus, quod Francos à Troianis originem ducere in fabuloſis hiſtorijs ſe legere meminiſſet. Sed Triboni Romanorum opus eſt longe antequàm Alemanni & Franci in has terras tranſirent, conditum. Vix autem extant ullo Elſatiæ loco maiora antiquitatis ueſtigia. Prominẽt adhuc inter ruinas altiſſimi muri turrium inſtar. Nec miror quur ueteres Francorum reges illic habitare uoluerint, nam agrum habet amœniſſimũ. Hoc miror, quod nullus antiſtitum Argentoratẽſium tam inſigne non Romanorum modo ſed Alemannorum & ueterum Francorum domicilium, unquam reparandum duxerit, in cuius ditione ſitum eſt, ni fallor, præſertim quum ruinarum ſubſidio quæ colles æquant minus ſumptuoſum eſſet ibi quiduis erigere. Tribonis inditum nomen à Tribonis, populis, ut apud Cl. Ptolemæũ legitur, qui alijs Triboci hodie Elſatici dicuntur. Quod nomẽ ei loco nobilitatẽ ac præſtantiã quandã uendicat. Crediderim id ego munimentũ tam amplũ fuiſſe tamq̃ operoſum, ut ab Alemannis adhuc hoſtibus totũ ſubuerti nequierit. Deinde quum has regiones pacifice poſſiderent, dubio procul ab aliquo regulo Alemannorum reſtitui cœpit. Mox hac gente ſubacta, Francorum regum factum eſt domiciliũ, quos uериſimile eſt pro uſu ſuo multo aſtruxiſſe. Hoc admonere propemodũ fuerã oblitus, comitem Kircheimenſem in cuius comitatu Seleſtadiũ dixi me ſitum reperiſſe, nihil fuiſſe aliud quàm comitem Tribonorum. Et hinc eius ditionis antiquitas. Sic Horburgenſis comes, fuit comes Argentuarienſium, & Vindoniſſenſium Habiſpurgius.

CONCORDIA, AC CONCORDIAE MONS.

ALterum munimẽtum Concordiam arbitror eſſe Cocheſpergiam arcem, nam Alemanni incognitã ſibi Concordiæ uocem nihilq̃ ſignificantẽ tamdiu torſerunt more ſuo donec in pharetrã detorſerint. Qui Germanice ſciunt, intelligunt quid uelim. Fuit & hoc munimẽtum à Romanis conditum ad arcendas Alemannorũ irruptiones, qui ſubinde Gallias incurſabant, hauddubie boni ominis cauſa ſic dictum. Concordia ad ditionẽ antiſtitis Argẽtoratenſis pertinet, ſed hodie paret ciuitati cui ſpeculæ uice eſt, olim pignori data. Mentionem Concordiæ facit itinerarium quod Antonino Aug. tribuit titulus. A' concordia Concordiæ mons nomẽ habet longe lateq̃ diffuſus. Sane Concordiẽſis tractus ſupra quàm dici poteſt frumentorum ferax eſt, & aliarum rerum quæ eſui ſunt. Vnde Hagenoiæ tanta annonæ uilitas, quũ tamen illic propter arenas nihil proueniat. Sed & Argentoratum magna ex parte fouet. Enimuero Concordienſes ipſi uulgo ridentur tanquam ſubruſtici, propter linguam ineptiuſculam & cultum ueterem quo pertinaciter utuntur. Tametſi quãtum ad linguam attinet, nec ipſi irridentes deriſis magnopere præſtent. Eſt hoc uitiũ peculiare Tribonis, à quo tamen immunis non eſt bona pars Rauricorum inferiorum ſiue Sequanorum, & Briſigauorum.

ARGENTORATVM

ARgentoratum, occupata Germania prima quæ Romanorũ ante prouincia fuerat à ſuo Cõſulari gubernata, Alemãni primoribus duabus ſyllabis amputatis, & S litera ſibili cauſa adiecta, de ſuo uero burgum adnectentes, Storatburgum & Stratiburgum appellauere. Id autem accidit ſub Valentiniano eius nominis tertio qui Theodoſio Iuniori ſucceſſit, quũ Occidentale imperium à Barbarorum incurſionibus Romani nõ poſſent amplius tueri. Vnde legitur in Calendario ueteri quod in bibliotheca maioris ædis illic aſſeruatur, ubiq; Stratisburgum, etiam altero S cauſa ſibili in medium dictionis aſcito. quod etiam in Augſpurgo facimus, non à Strata ſiue Straſa quæ uox Germanis uiam ſignificat, quemadmodum uulgus opinatur Attilæ nobis allegans obſidionem, qui ita ſolo oppidum æquarit, ut ubi domus ante ſteterãt, regia uia facta ſit, unde Stratisburgi nomen. Hæc interpretatio uulgaris eſt & à poſteriori, inter eas referenda quas propter alluſiones uocabulorum antiqui confinxerunt. Argentoratum olim mediocre fuit oppidum, magis uerſus diui Galli ædiculam & locum ſupplicij protentum. Id ſub potentem illam Attilæ in Cisrhenanas iſtas prouincias irruptionem, ſic ab Alemannis hauddubie tractatum eſt, ut Hunno parum ſupereſſet quod excinderet. Sidonius Apollinaris Francis & Alemannis Germaniæ primæ, Tribonorumq; & Rauricorum uaſtationem aſcribit, quum canit,

Francus Germanum primum, Belgamq; ſecundum
Sternebat, Rhenumq; ferox Alemanne bibebas
Romanis ripis, & utroq; ſuperbus in agro
Vel ciuis uel uictor eras.

Quod ſi etiam demus euerſum ab Attila paulò antequàm maiores noſtri huc habitaturi tranſmigrarent, adhuc non euincit hoc, propterea appellationem iſtam Argentorato tributam eſſe. Vtrumq; ſane ſub Valentiniano Theodoſij iunioris ſucceſſore contigit, & profligatus in Campis Catalaunicis Attila Aetio duce, & poſt huius interitum bona Galliæ pars quam primam Germaniam & Secundam ueteres appellarunt, nonnunquam etiam ut nos hodie ſuperiorem & inferiorem, præterea quam Sequanorum regionem, Heluetiorum, & Rauricorum uocarunt, Burgundionum, Francorum & Alemannorum uicis facta. Nam uſque ad hoc tempus Romanorum prouinciæ fuerant. Proinde Comitem rei militaris Argentoratum habuit. Vnde dictus eſt ille Argentoratenſis, & tota Tribonorum ſiue Tribocorum regio, quam hodie uocant Elſatiam uernacula ſimplicitas Elces ab Elcebo, Tractus Argentoratenſis appellata quod ab illo uidelicet adminiſtraretur, quemadmodum indicat liber de inſignibus Magiſtratuum Romanorum in quo ſic legitur, Sub diſpoſitione uiri ſpectabilis Comitis Argentora-

gentoratenſis, TRACTVS ARGENTORATENSIS. Sic olim Comites habuerunt Aphrica, Tingitania, Littus Saxonicum per Britanniam, Britanniæ ipſæ, & Italia. Tractum Italiæ circa Alpes intellige. Porrò Comes Argentoratenſis Magonciacēſem Ducem, ut uidetur, agnoſcebat, qui rurſus illuſtri uiro Præfecto prætorio Galliarum, quantum coniĳcimus, erat ſubiectus, quemadmodum etiam ante annotauimus. Satis autem innuit diuus Hieronymus ad Gerontiam Argentoratenſes olim Prouinciales & annumeratos Galliæ fuiſſe, quum illos ab Alemannis in Germaniam translatos deplorat. Qualem utramque Germaniam Cisrhenanam tum primam tum ſecundam extitiſſe conſtat. Factam autem uere Germanicam, lingua uidelicet, moribus & ditione, poſtquàm à Francis & Alemannis Hieronymi ſeculo occupata eſt. Liber Prouinciarum & ciuitatum Gallicarum, in Germania prima, ſiue, ut illic ſcriptum eſt, in prouincia Germanorum priorum, inter cæteras ciuitates, Argētoratenſium quoq; ciuitatem recenſet. Illic eam & Marcellinus ponit. Sed dicet aliquis, Mirum eſt Argentorati nomen tamdiu latuiſſe & tam ſero cognitum. Nam ante Thomam Vuolphium iuniorem eo uocabulo nullus uſus eſt, tametſi is Argentoracum perperam uocabat ex Ammiano opinor. In cauſa fuit fœdus librarĳ error, qui Cl. Ptolemæi codicem deſcribens in Germaniæ ſuperioris annotatione Argentorati uocabulum quod inter Tribonorum oppida ſtatim poſt Brocomagum ſiue Breucomagum, ut Ptolemæus nominat, ſubdere debebat, ipſe ſimilitudine uocis deceptus inter Vangionum oppida poſt Borbetomagum addidit, Argentoratum Vormaciæ propinquam faciens, quam integre quondam Borbetomagum appellatam, corrupte uero Vormaciam hodie dici conſtat, B litera in V mutata, quaſi dicas Vormagium, ceu ſupra monuimus. Is itaque qui tabulas chorographicas poſtea Ptolemæo addidit Aſtronomicam rationem ſecutus, inſcius erroris à librario commiſſi Borbetomago Vangionum metropoli, hoc eſt, Vuormaciæ Argentoratum appinxit, quod inter Breucomagum & Elcebum Tribonorum oppida fuerat conſtituendum. Proinde hic non Argentorati modo, ſed & utrimque uicinarum urbium quas modo nominauimus notitiam nobis ademit. Simili librariorum oſcitantia, apud eundem Cl. Ptolemæum Vangiones in Nemetum locum, & uiciſſim in Vangionum locum Nemetes translati ſunt. In campis Argentoratenſibus Iulianus Cæſar multa millia Alemannorum deleuit, præter eos qui in Rheno partim trucidati ſunt, partim ſuffocati. Et Chonodomarius rex captus. Eos campos fuiſſe puto, qui uerſus Husbergam porriguntur. Nam Iulianus è Tribus tabernis cum exercitu non admodum numeroſo, ſed animoſo ueniebat, ubi hodie extructum oppidum uidemus Elſaticæ Zaberniæ uocabulo. Porrò Argētoratum in Argentinam nobis mutarunt monachi & notarĳ,

quod hæc uox breuior ſit,ac cōmodior ſuauiorcꝫ pronunciatu. Iidem Magonciacum in Magonciam & Confluētes in Confluentiā uerterunt. Nam quod Argentinam dictam quidam putant quaſi argenteam tinam,ob pecuniam quæ illic colligeretur aut conſeruaretur, uulgi ſemidocti fabula eſt, non abſimilis illi fabulamento quod apud Baſilienſes de baſiliſco olim inuento iactatur. Reperio Romanos Rationalem ſummarum in Gallijs habuiſſe,& Præpoſitum Theſaurorum,apud Treuiros,atcꝫ illic etiam Procuratorē monetæ.De Argentorato nihil tale inuenio.Si igitur comiti Argentoratenſi in ſtipendia militum pecunijs opus eſſet,aliunde hauddubie ſuppeditabatur,uel è Magonciaco,uel à conſulari germaniæ primæ.Erat enim Argentoratum oppidum mediocre,ſed tamen Tribonorum caput. Id feliciſſima illa Iuliani cum Alemannis pugna admodū nobilitauit,tum ab hoſtibus liberatum,à quibus extrema metuebat,ut Ammianus ſcribit.In Decretis quæ Gratianus conſarcinauit Argētoratenſis legendum eſt, non Argenteæ retenſis,diſt.XXXIII.q.II.Latorem.

TRES TABERNAE

TRes tabernæ, munimentum fuit Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam interiorē incurſiones, apud eum locum quem Zaberniam hodie uocamus,Argentoratenſis præſulis domiciliū. Hoc munimentum ab Alemannis dirutum Ammianus ſcribit Iulianum Cæſarem reſtituiſſe libro XVI.his uerbis: Conuerſus,inqt,hinc Iulianus ad reparandas Tres tabernas,munimentū ita cognominatum,haud ita dudum obſtinatione ſubuerſum hoſtili,quo ædificato cōſtabat ad intima Galliarum,ut conſueuerant,adire,Germanos arceri, & opus ſpe celerius conſummauit,& uictum defenſoribus ibi locandis, ex Barbaricis meſſibus non ſine diſcriminis metu conlectum militis manu,condidit in uſus anni totius. De eodem munimento & Iuliano Cæſare loquitur paulopoſt hijs uerbis, Quum,inquit,ille etiam perficiendi munimēti ſtudio ſtringeretur,& cætera. Et mox, Retentis legatis aduſque perfectum opus caſtrorum in eodem gradu conſtantiæ ſtetit immobilis.Porrò Iulianus Cæſar poſt Argentoratenſem pugnam profligatis numeroſiſſimis Alemannorum copijs ad Tres tabernas redijt autore eodem Marcellino, cuius hæc ſunt uerba libro XVII. Abſolutiscꝫ legatis,inquit,quos ante certamen ſuperba quædam portaſſe prædiximus,ad Tres tabernas reuertit. Loquitur autem de legatis Alemānorum. Eas Tabernas hodie Elſaticas appellamus ad diſcrimen earum quæ inferius ſitæ Montanæ uocantur,& item earū quæ in Nemetibus ad Rhenum ſitæ Rhenenſes nominantur. Apud Tabernas Rhenenſes in cœmitorio duo ſimulchra uiſuntur Mercurium referentia, & limes ingens oſtenditur ex nemore uicino allatus,cum hac inſcriptione,

N.H.

N. H. DD. L. SILVANIVS PROBVS PONTES D. S. DD. Hoc eſt, Neptuno hic dedicauit. L. Syluanius Probus pontes de ſuo dedicauit. Inueniuntur etiam illic ab hijs qui terrã effodiunt urnæ fictiles nobilium Romanorũ cinerẽ continentes, & Sarcophagi, ſed & gemmæ ſignatoriæ, ac uaſcula figlini operis rubella. Quæ omnia ſatis indicant Romanos milites illic ſtatiua ſua habuiſſe. Vnde & Tabernarum nomen. Aſſignat autem hunc locum liber de inſignibus magiſtratuũ Rom. Præfecto militum Menapiorum, In quo ſic legitur, Præfectus militum Menapiorum, Tabernis. Eratq; ſub diſpoſitione uiri ſpectabilis Ducis Magonciacẽſis. Antoninus Aug. in Itinerario ſuo, Tabernas Rhenenſeis ſimpliciter Tabernas uocat. Meminit uero etiam Trium tabernarum inter Aritiam & Appij forum ſitarum, & aliarum non procul à Dirrachio.

BROCOMAGVS, QVI PTOLEMAEO BREVCOMAGVS.

BRocomagus qui Ptolemæo Breucomagus uocatur, uernaculus Alemannorum ſermo Bruomat appellat, uicus hodie eſt duobus milliarijs infra Argentoratum ſitus ad montana magis uergens quàm ad Rhenum. Iulianus Cæſar quum apud Viſontionem collegiſſet exercitũ, per Decempagos adgreſſus Alemannos, qui iam Argentoratum, Brocomagum, Tarbellos, Sebuſianos, Nemetes, Vangiones, & Maguncíacum ciuitates poſſidebant, ſeu potius illarum territoria, nam ipſa oppida ut circundata retibus arbuſta Barbari declinãt, primam omnium Brocomagum occupauit, captis nonnullis Alemãnis, alijs in ipſo prælij furore truncatis, autor Marcellinus libro XVI. Adiacet Brocomago cœnobium ſacerdotum, quibus à Sancto ſpiritu titulus eſt, Brephotrophio nobile, hoc eſt, domo in qua pueri expoſititij aluntur. Eum locum Stephani campum uulgo uocant, ab inſtitutore, ut opinor. Vidimus aliquando in pago, ſi recte memini, Moresuilerio, qui Brocomago ualde propinquus eſt præter ruinas ueteris ædificij ſupra nouem idola muris ſacelli cuiuſdam uice ſaxorum inſerta. Quæ res documento eſt, Romanos illic habitaſſe.

SALETIO

HOc oppidum ſex milliarijs infra Argentoratum ſitum, Annales Francorum Saleſiam appellant. Nam primi illi Francorum reges multos hic ſæpe conuentus celebrauere. Liber de Palatinis officijs oſtendit apud Saletionem præfectũ militũ ſtatiua ſua habuiſſe. Germani Selzam uocant.

SEBVSII, SEBVSIVM, ET SEBVSIANI.

AMmianus lib. XVI. de Iuliano Cæſare loquens, ceu modo citauimus: Audiens itaq; Argẽtoratum, Brocomagũ, Tarbellos, Sebuſianos, & Nemetas, & Vangionas, & Maguntiacum ciuitates Barbaros poſſidẽtes, territoria earũ habitare, primã omniũ Brocomagũ occupauit. Hæc Marcellinus. Dubiũ eſt qui ſint Sebuſiani. Satis apparet eos Brocomago Nemetibusq;

tibusq́ꝫ uicinos eſſe uelut intermedios. Dicam quid ego ſentiam. Sebuſiani ſunt Vuiſſenburgenſes. Nam Alemanni more ſuo Sebuſiū primore ſyllaba ſpoliantes, & V pro B uſurpantes iam habebant Vuſium. Cui burgum adiecerunt, & factum eſt Vuiſunburgum, quod hodie etymi iſtius ignari quod ego primus profero, Vuiſenburgum omnes appellitant. putaturq́ꝫ caſtrum album ſignificari. Itaque Vuiſſenburgum eſt Sebuſium, ipſi ciues erunt & accolæ erunt Sebuſij, & Sebuſiani, quemadmodum Marcellinus uſurpat. Hinc apparet apud Cæſarem libro primo Commētariorum non Seduſios legendum, ſed Sebuſios. Vbi uulgata ſcriptura habet, Triboces, Vangiones, Nemetes, Seduſios, Sueuos.

TARBELLI

EGo libenter Lutari legerem pro Lutari fluuij accolis quorum colonia Lutariburgum. Ptolemæo Tarbelli populi ſunt, ſed longe diuerſi.

OBRINCANVS TRACTVS

MOſellam amnē Ptolemæus Obrincam uocat. Quod uocabulū miror apud nullum è ueteribus extare hoc uno autore excepto. Ne apud Auſonium quidem, qui tamen Moſellam nobiliſſimo carmine celebrauit. Sed certum eſt Ptolemæum chorographicas ſchedas admodum antiquas ſecutum. Obrincam uidentur mihi qui huc immigrarunt Alemāni ſuo more tandem in Canis tergum detorſiſſe. Nam addita aſpiratio primum eſt, & inſerta litera S, ut fieret Hobſrincen, quam uocem incognitā nec aliquid ſignificantem. imperitum uulgus in Hondſrucken uertit. Nec obſtat quod ab huius nominis oppidulo deductum nomen uolunt. Nam quum Prouincia fuerit, potius arbitror Obrincam quoqꝫ Prouincialibus ab Obrinca fluuio uocatum id caſtellum eſſe. Niſi fortaſſis ab ipſo loco poſterius ita cognominatū eſt. Cæterum planè reor Obrincæ nomen à uetuſtiſſimis temporibus in hac parte hæſiſſe notum accolis. Quæ ſi uera coniectura eſt, eleganter Obrincanus tractus uocari poterit.

CARACATES

TAcitus hiſtoriæ Aug. lib. XX. Tutor, inquit, Treuirorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, ueterano pedite atqꝫ equite firmauit. Hæc ille. Caracates uideo Vangionibus ac Tribocis uicinos fuiſſe. Sciendum uero Tribocos magnam olim Lotharingiæ partem tenuiſſe, fortaſſis ad Moſellam fluuium uſqꝫ porrectos. Nam Marcellinus Germaniam primam extendit ultra Araris fontem. Hoc ideo dico ne quis miretur Tribocos in auxilium aſcitos à Tutore in Treuiris agente. Suſpicor ego Caracatium nomen referre & indicare ſitum, arcem Drackenfelſiam, quæ ſuperioribus annis deſtructa eſt, ſic fortaſſis à loco dictam quaſi Racatium, hoc eſt, Caracatium rupem. Detorquet autem multa uulgus, ceu ſæpe monuimus.

Magun-

MAGVNCIACVM

MAgunciacum uetus quod diuus Hieronymus captum atque ſubuerſum teſtatur, & in eccleſia multa hominum millia trucidata, ab Hunis dubio procul, Francis, & Alemãnis, paulo remotius à Rheno fuit. Nam ubi hodie eſt Magunciacum, olim munimenta fuere Romanorum aduerſum Alemãnos, ad ipſam Rheni ripam. Magum uidetur priſcis Gallis domum ſignificaſſe, & Cia fluuiolus eſt. Vnde Magunciacum quaſi Domicilium Ciæ coniunctum. Sic habes Rotomagum, Nouiomagum, Druſomagum. Nam Mœnus Germaniæ fluuius nunquam eruditis uel Mogus uel Moganus dictus eſt. Et à loco confluentium olim Magonciacum, ut dixi, pluſculum diſtabat. Crediderim in ruinis ueteris urbis hodie habitare leproſos. Imperantibus, Valentiniano, Gratiano, & Valente, Magunciacum cepit diripuitq; Rando cuiuſdam Alemannorum regis filius, nam Regalem Marcellinus appellat, occaſionẽ nactus opportunã quod feſtus Chriſtianis dies erat populo religioni uacante. Quam rem Marcellinus deſcribit libro XXVI. qui nondum typis excuſus prodijt, hijs uerbis. Sub idem ferè tempus, inquit, Valentiniano ad expeditionem caute, ut rebatur, profecto, Alemannus Regalis, Rando nomine diu præſtruens quod cogitabat, Magunciacum præſidijs uacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepſit. Et quoniam caſu Chriſtiani ritus inuenit celebrari ſolẽnitatem, impræpedite huiuſcemodi fortuna & uirilem & muliebrem ſexum cum ſupellectile non parua indefenſum abduxit.

MEDIOMATRICI

MEdiomatrici qui & Mediomatrices, populi ſunt Metenſis diœceſeos, qui hodie ex magna parte Vueſterichi dicuntur, nouo ueterum Francorum & Alemannorum uocabulo, quod uerſus Occidentale regnum porrigantur, oppoſiti Oſterichis quos Auſtraſios eadem gens appellauit, ut Germanis ſolenne eſt à uentis indere locis & etiam populis nomina. Sic enim à Quadis tandem occupatam Pannoniam primam Auſtriam puto uocatã, quam illi ſæpius incurſarunt autore Marcellino ueluti uicini, Danubioq; flumine tantum dirempti. Et notum eſt Nortmannorũ nomen. Mediomatricorum caput erat Diuodorum, cuius Antoninus Aug. Corn. Tacitus, & Ptolemæus meminerunt. Sed hoc ſcire debet ſtudioſus, ut in Rauricis ante monuimus, populorum appellationes urbibus ipſis poſterius tributas, ſic Remorum, Nemetum, & Vangionũ uocabulis, Durocottorum, Neomagus, pro quo Spiram hodie habemus, & Borbetomagus, ſiue, ut nunc dicunt Vuormacia accipiuntur. Pro Diuodoro Mediomatricos uſurpant. Idem in alijs fit. Quod niſi quis hoc obſeruet, fruſtra leget Ptolemæum, apud quem primò populus nominatur, deinde ſubduntur oppida, quorum tamẽ pauca reperias hodie populorum uocabulis non nominata, pro

prijs appellationibus penitus abolitis. Nam quotus quiſque eſt qui Atuacum intelligat, quum Tungros norint omnes? Iulianus Cæſar poſt Argentoratenſem pugnam humatis occiſorum Alemannorum corporibus, & abſolutis eiuſdem populi legatis, ad Tres tabernas reuertit. & ulterius prædam cum captiuis omnibus Mediomatricos, ſeruandam ad reditum uſq; ſuum, duci præcepit. Autor Marcellinus in initio libri decimiſeptimi. Idem libro quintodecimo in deſcriptione Galliarum: Poſt has, Germaniam primam uidelicet & ſecundam, Belgica prima Mediomatricos, inquit, prætendit, & Treueros, domicilium principum clarum. Annotauit Cornelius Tacitus, quod quum Aulus Vitellius Fabium Valentem Ducem ex inferiori Germania, nam apud Agrippinenſes agebat, contra Galbam primum mox Othonem itinere Gallico mitteret uerſus Coctianas Alpes (codex impreſſus mendoſe cottidianas, habet) quibus tranſiturus eſſet in Italiam, & ille è Treueris ueniſſet Mediomatricos, ac ibi Panicus quidam terror milites corripuiſſet, cæſa fuiſſe Diuodurenſium quatuor millia, priuſquàm furor militaris compeſci poſſet. Sed libet ipſius Taciti uerba apponere, è libro decimoſeptimo hiſtoriæ Auguſtæ. Diuoduri, inquit, Mediomatricorum id oppidum eſt, quanquam omni comitate exceptos, ſubitus pauor terruit, raptis repente armis ad cædem innoxiæ ciuitatis, non ob prædam aut ſpoliandi cupidinem, ſed furore & rabie & cauſis incertis, eoq; difficilioribus remedijs, donec precibus Ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauere. Cæſa tamen ad quatuor millia hominum. Rurſus apud eundem Tacitum, Legiones à Noueſio Bonnaq; in Treuiros traductæ, Tullij Valentini declinaturæ furorem in Mediomatricos ſociam ciuitatem diſcedūt, ac mox per Petilium Cerealem ad expugnandum Rigodulum oppidum propinquum Confluentibus euocantur. Apud Cæſarem in ſeptimo Commentario Galli cuique ciuitati certum numerum imperantes. Mediomatricis octona millia imperant. Porrò nihil dubitationis habeo Mediomatricorum ditionem olim Rhenum attigiſſe, ut intelligamus Nemetum fortaſſis aut etiam Vangionum fines partim illis fuiſſe ſubiectos, nimirum quum ualidiores eſſent res Gallorum, & priuſquàm Germania prima & ſecunda ad ripam Rheni in Gallia conſtituerentur, id quod poſt Iulium Cæſarem factum eſt. Imò priuſquàm Vangiones, Nemetes, & Triboci è Germania traiecto Rheno huc immigraſſent. Neque enim aliter Cæſarem defendi poſſe uideo, qui uetuſtatem ſpectans ſcribat Rhenum ex Lepontijs ortum longo ſpacio per fines Nantuatium, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricum, Tribocorum, & Treuerorum citatum ferri, niſi Mediomatricum uocabulo Rheni accolas intelligamus illorum imperio ſubiectos, quemadmodum per Sequanos Raurici inferiores innuuntur, quibus hij ſuberant, & Treuirorum nomine homines Treuerenſis dioceſeos

ceſeos ad Rhenũm habitantes circa Confluentes & Bodobrigam quam hodie Boppardiam dicimus. Vnde rurſus colligere licet Sequanorum, Mediomatricorum, ac Treuirorum potentiam multo maximam olim fuiſſe, & Mediomatricos quantum ad ditionis amplitudinem attinet, Treuiris pares. Atque id ante prouinciarum conſtitutionem, & Germanorum immigrationes. Putant quidam Mediomatricos dictos quod medij ſint inter Treueros & Leucos, & Metim à Metio quodam uocatam, de quo extent huiuſmodi uerſiculi in Catalogo Mediomatricenſium epiſcoporum.

Tempore quo Cæſar ſua Gallis intulit arma,
Tunc Mediomatricam uicit Metius urbem.

Sed poſſet hoc carmen alicui fratrale uideri, & habet ubiq; uulgus fabulas ſuas. Mihi magis uidetur longum & tantum non ſeſquipedale Mediomatricorum uocabulum in Metis à uulgo breuitatis cauſa poſterioribus ſyllabis amputatis quaſi dicere uoluerit Medis. Sic Trecaſſes uulgus eruditorum hodie Trecas uocat, & Nouiomagũ in Neruijs Nouiomum. In ſcripto codice de inſignibus magiſtratuum Romanorum, ubi legitur, Sub diſpoſitione uiri illuſtris Comitis ſacrarum largitionum, Procuratores gynециorum, Auguſtuduno, translatumentis: puto legendum, translata Metis. Nam arbitror hanc uocem barbarius uſurpatã à uulgo Gallorum Romanenſi lingua utentium, ut Pariſius in eodem libro ſcriptum inuenio.

TREVIRI

Treuiri ſunt qui hodie cis Rhenum Treuirenſem archiepiſcopũ agnoſcunt. Horum fines olim Rhenũ attingebant & etiamnum attingunt. Vnde Cæſar illos Rheno proximos eſſe ait. Treuirorum ciuitas eodem autore longe plurimum totius Galliæ equitatu ualebat, magnasq; habebat copias peditum. Pomponius Mela clariſſimos Belgarum tradit eſſe Treuiros, & horum opulentiſſimum oppidum Auguſtam Treuirorum uocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus coloniam Treuirorum ſubinde nominat. Scribit Cæſar Treuirorum ciuitatem propter Germaniæ uicinitatem, cottidianis exercitatam bellis, cultu & feritate non multum Germanis abſimilem fuiſſe, neq; imperata unquam niſi exercitu coactam, feciſſe. Eburones & Condruſones Treuirorum clientes erant, quemadmodũ Geneuenſes hodie & Mulhuſij Heluetiorum. Sic in clientela Heduorum multæ gentes erant. Quum in Aureliani locum Tacitus omnium imperatorum modeſtiſſimus ſuffectus eſſet, ſcripſit ſenatus Romanus ad pleraſque prouinciarum ciuitates & inter has etiam ad ſenatum Treuirenſem, ius eligendi Cæſaris ipſis redditum, & licere iam ad Præfectum urbis prouocare à Proconſulibus & ordinarijs iudicibus. Exemplum eius epiſtolæ eſt huiuſmodi,

SENATVS ampliſſimus, curiæ Treuirorum.

Vt eſtis liberi, & ſemper fuiſtis, lætari uos credimus. Creandi principis iudicium, ad Senatum rediȷt. Simul etiam Præfecturæ Vrbanæ appellatio uniuerſa decreta eſt. Ex Fl. Vopiſco. Quæ de Trebeta Auguſtæ Treuirorum conditore & de eius uetuſtate quidam afferunt, ut Taciti uerbis utar, neque confirmare argumentis, neque refellere in animo eſt. Scio hoc ineſſe Chronicis monachalibus. & multa licent uetuſtati, in quam inquirere ſane nephas iudicatur. Habuerunt Romani poſterioribus temporibus Præpoſitum theſaurorum apud Treuiros, Procuratorem monetæ, Procuratorem Gyneciorum Belgicæ ſecundæ, & Præpoſitum Branbarbaricariorum ſiue argentariorum, quemadmodum indicat liber De inſignibus magiſtratuum Romanorum. Præterea Treuiris erat fabrica ſcutaria baliſtariáque. Tum etiam primæ Belgicæ caput facti ſunt. Vnde metropolitanam eccleſiam habent, Mediomatricis, Leucis, & Virodunenſibus præſidentem, qui inter primæ Belgicæ populos numerantur. Paulini Treuirenſis, metropolitani Galliarum epiſcopi, qui contra Arianos egregie pugnarit, Theodoritus meminit in hiſtoria quam Tripartitam uocant. Hic exulauit Athanaſius Alexandrinus. Treuiros uocat Marcellinus clarum domicilium principum, aut potius, nam corruptiſſimus autor eſt, claros domicilio principum, propterea quod Conſtantinus illic palatium extruxerit. cuius aliquot ruinæ etiamnum uiſuntur, ubi non hunc modo ſed & inſecutos Cæſares habitaſſe ueriſimile eſt, etiam quoſdam ante Conſtantinum. Nam antiquam eius urbis celebritatem indicat, quod curiam habuit, ceu modo diximus, qualis nunc uel apud Dolam in Burgundia uiſitur, uel apud Pariſios in Gallȷs. qualem id temporis etiam Aquileia habebat & Mediolanum. Valentinianus Auguſtus hybernauit aliquando Treuiris, Gratianus Auguſtus Valentinianum fratrem apud Treuiros agens Auguſtum dixit. Ætate Luitprandi Ticinenſis qui ſub Othone Auguſto eius nominis primo ſuam hiſtoriam abſoluit, Treuirorum tractus uidetur Lotharingiæ fuiſſe attributus. Nam ſic inquit ad calcem fermè libri, Quum hæc epiſtola in ſancta ſynodo legeretur, aduenerunt qui prius defuerunt religioſi à Lotharingia Henricus Treuirenſis archiepiſcopus, & cætera. Sane totam fermè Lotharingiam Treuirenſis eccleſia ſub ſe habet. Nam & Tullenſis epiſcopus, Metenſis, & Virodunenſis Treuirenſem agnoſcunt, ut ſupra diximus. Vrbem Treuirorum Auſonius Burdegalenſis hoc epigrammate celebrauit.

Armipotens dudum celebrari Gallia geſtit,
Treuericæq; urbis ſolium, quæ proxima Rheno
Pacis ut in mediæ gremio ſecura quieſcit,
Imperȷ uires quod alit, quod ueſtit, & armat.

Lata

Lata per extentum procurrunt mœnia collem.
Largus tranquillo prælabitur amne Moſella
Longinqua omnigenæ uectans commertia terræ.

Significat autem non ſolum fabricam armorum illic fuiſſe, quemadmodum ante meminimus, ſed etiam ueſtiariam. Porrò Treuirorum uicus eſt Ambiatis non procul à Confluentibus. Plinius Secundus, autore Suetonio Caium Caligulam in Treuiris genitum ſcribit uiro Ambiatico ſupra Confluentes, atque ibi pro argumento aras oſtendi inſcriptas,

OB AGRIPPINAE PVERPERIVM.

VBII

VBij ſunt quos cis Rhenum diœceſis archiepiſcopi Colonienſis complectitur, Agrippina Auguſta, inquit Tacitus libro duodecimo, quo uim ſuam ſocijs quoque nationibus oſtentaret, in oppidum Vbiorum in quo genita erat, ueteranos coloniamq́ deduci imperat, cui nomen inditum ex uocabulo ipſius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno tranſgreſſam auus eius Agrippa in fidem acciperet. Batauí Claudio Ciuili Duce, quum aduerſum Romanos & Treuiros rebellarent, ac tranſito Moſa Menapios & Morinos extremaq́ Galliarum quaterent, nullos peius tractarunt quàm Vbios, quod hij genus Germanicæ originis eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenſes uocarentur. Hij nimia erga Romanos fide tum diſperſos in domibus Germanos partim trucidauerunt, partim largis epulis uinoq́ ſopitos, clauſis foribus igne iniecto cremarunt. Ex Tacito. Colonia Agrippinenſis ſecundæ Germaniæ ſiue inferioris caput eſt. Marcellinus: Secunda, inquit, Germania ab Occidentali exordiens cardine, Agrippina & Tungris munita ciuitatibus amplis & copioſis. Tradit Tacitus Agrippinenſes puduiſſe Germanicæ originis, quum inquit in De moribus Germanorum: Vbij quidem quanquam Romana Colonia eſſe meruerint, ac libentius Agrippinenſes conditoris ſui nomine uocentur, origine erubeſcunt, tranſgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati ut arcerent, non ut cuſtodirentur. Victorinus inter triginta tyrannos, qui Gallieno principe inualuerunt quintum obtinens locum, quum omnes militum & militarium uxores permoleret, à quodam actuario cuius uxorem ſtuprauerat, facta cum militibus conſpiratione apud Agrippinam confoſſus eſt. Et huius filius Victorinus qui ſub mortem à patre & auia Victorina Cæſar fuerat appellatus, ibidem à militibus mox eſt occiſus. Proinde circa Agrippinam extant ſepulchra breui marmore impreſſa humilia, quorum alterum ſic inſcriptum eſt,

HIC DVO VICTORINI TYRANNI SITI SVNT

Autor Trebellius Pollio. Proculus & Bonoſus, ut Fl. Vopiſcus prodit, apud Agrippinam in Gallia imperium arripuerunt, occupatiſq; mox Britãniis, Hiſpaniis, & Braccatæ Galliæ prouinciis Germanorum auxilio ſunt ab imperatore Probo ſuperati. Apud Agrippinã nobilem Galliæ coloniam Traianus imperator factus eſt. Apud Cæſarem in fine primi libri Commentariorum aduerbiũ ubi, poſitum legitur pro Vbii, uerbo ſenſerunt perperam inſulto, hoc modo: Quos ubi qui proximi Rhenum incolũt perterritos ſenſerunt inſecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Tu ſcribe, Quos Vbii qui proximi Rhenum incolunt perterritos inſecuti, magnum ex his numerum occiderunt. uerbo ſenſerunt, exempto.

DIVITENSE MVNIMENTVM

IMp. Cæſ. M. Fl. Val. Conſtantinus Diuitenſe munimentum in terra Francorum erexit, in ripa Rheni Germanica. nam lapideam tabulã quæ hoc indicaret illic aliquãdo repertam, autor eſt Rupertus ille Tuitienſis qui tot commentarios in ſacras literas conſcripſit. Quo nos ſupra argumento Frãcos ex maritimis accolas Rheni factos probauimus. Hodie uulgus eruditorum Tuitium appellat, contra Agrippinenſem Coloniam ſitum. Ab hoc præſidii loco, milites Diuitenſes nomen traxere, quorum Ammianus meminit libro XXVII. Adſcito in ſocietatem, inquit, laboris Seueriano itidem comite inualido & longæuo, qui apud Calidona Diuitenſibus præſidebat, etiam tunc Græcanis. Hæc ille. Solebant autem milites aliũde natum nomen ſeruare, etiam alibi militantes. Nam liber uetus de Præfecturis Romanis, oſtendit Diuitenſes Gallicanos ſub magiſtro militum per Thracias meruiſſe. Similis appellationis fuere Solenſes, Fortenſes, Stobenſes, Auguſtenſes, & Daphnenſes. Diuitenſe munimentum poſterioribus ſeculis in uſum cœnobii monachis Benedictinis ceſſit. Vide nunc quàm uera ſint quæ uulgo de Tuitio narrantur, quum ipſum loci nomen hactenus nemo ſciuerit.

MARCODVRVM

MArcodurum uicus eſt Vbiorum, hoc eſt, Agrippinenſium, hodie Duram uocant, ubi diuæ Annæ numen adoratur. Eius diuæ caput oſtentant, quod ex adytis templi ſancti Stephani Maguncíacenſis, ubi negligentius colebatur, per lapidariũ opificem furtim ſublatum, illic inſignia ac innumera miracula ædere creditur. Magna pecunia Romæ eam ob rem deligata eſt, dum illi repoſcunt ablatũ, hii uero reſtituere nolunt. In uico Marcoduro cohortes Agrippinenſiũ cæſæ ſunt à Batauis, quia procul ripa aberant. Autor Tacitus lib. XX.

ALISO

ALiſo ueteris Germaniæ caſtellum eſt, adpoſitum Luppiæ fluminis

ceu ui-

ceũ uidetur. Quũm id obſideretur à Germanis, eò duxit ſex legiones ipſe Germanicus Cæſar. ſed huic obſeſſores copiam pugnæ non fecere, ad famam aduentus eius dilapſi. Ipſe uero cuncta inter caſtellum Aliſonem ac Rhenum nouis limitibus aggeribusq́ permuniuit. Autor Tacitus. Scribit Velleius Paterculus L. Cæditium præfectum caſtrorum, & alios quoſdam Romanos Aliſone immenſis Germanorum copijs obſeſſos fuiſſe, quum in Teutoburgienſi ſaltu Varus Quintilius fuit peremptus, ſed tamen ferrò ſibi ad ſuos peperiſſe reditum.

TAVNVS

HIc mons uicinus eſt Catthis in ueteri Germania. Tacitus libro primo hiſtoriarum Aug. de Germanico loquens: Poſitoq́, inquit, caſtello ſuper ueſtigia paterni præſidij in monte Tauno expeditũ exercitum in Chattos rapit. Idem rurſus libro duodecimo, Et præda, inquit, famaq́ onuſti, ad montem Taunum reuertuntur, ubi Pomponius cum legionibus operiebatur, ſi Chatti cupidine ulciſcendi caſum pugnæ præberent, quanquam uulgo Taurum legitur pro Taunum. Pomponius Mela ſcribit Taunum altiſſimum eſſe Germaniæ montium, ac Rheticonem. Porrò notus eſt hodieq́ Chattorũ fluuius Adrana, cuius Tacitus meminit libro primo. Sed Chattis, inquit, adeo improuiſus aduenit, ut quod imbecillũ ætate ac ſexu ſtatim captum, aut trucidatum ſit, iuuentus flumẽ Adranam nando tranſmiſerit.

SEPTEM OPPIDA GERMANIAE PROVINCIALIA APVD MARCELLINVM

OPpida à Francis indubie exciſa ſed reparata à Iuliano cum Horreis, ubi condi poſſet annona à Britannis ſueta transferri, Marcellino recenſentur lib. XVIII. ſupra Agrippinam coloniam, Bonna, Antennacum & Bingium, infra Noueſium, Vſtriceſiũ ſiue Vtriceſium, Quadriburgium, & Caſtra Herculis. quanquam ſcriptura apud Marcellinum prorſus eſt uitiata. Videtur autẽ Vtriceſium eſſe quod ſermo uernaculus Vtrechtum appellat. Nam alterius Traiecti meminit etiam Itinerarium quod Antonini Aug. titulo circumfertur. Id reperio Vuilteburgum fuiſſe dictum, à Francis ut ſuſpicor.

GESSORIACVM

DE hoc uariæ ſunt coniecturæ. Sed tollit omnem nobis ambiguitatem charta militaris quam apud Chunradum Peutingerum noſtrum Auguſtæ uidimus. In qua ſic ſcriptum, Geſſoriaco, quod nunc Bononia. Maritimam autem Bononiam intelligit. Cuius mentionem facit libro uigeſimo Marcellinus, apud quem corrupte Bonna legitur, De Lupicino loquens quem Iulianus Cæſar in Britannias contra Scotos & Pictos mittebat. Adulta hyeme Dux, inquit, antedictus Bononiam uenit, quæſitisq́ nauigijs, & omni impoſito milite, obſeruato flatu ſecundo uentorum, ad Rutupinas ſitas ex aduerſo defertur, petitq́ Lundonium. Sic enim

legendum

legendum pro Lugduno, ut exinde ſuſcepto pro rei qualitate conſilio, feſtinaret ocyus ad procinctum. Rurſum meminit eius Bononiæ libro XXVII. item Lundonij eodem loco, Tendentesq; ad Lundonium, inquit, uetus oppidum, quod Auguſtam poſteritas appellauit.

GVNTIA, AC GVNTIENSIS TRANSITVS

OPpidum & fluuius eſt Rhetiæ primæ Guntia. Alemanni qui prouinciam eam occupauere, Guntzeburgum appellarunt. Liber de Magiſtratibus Romanis, ubi de Duce Rhætiæ primæ & ſecundæ agit, inter loca præſidiorum, Guntiam habet depictam. Et addita annotatio demonſtrat præfectum militum Vrſarienſium ſtatiua ſua apud Guntiam habuiſſe. Sic Auguſtanis, hoc eſt apud Auguſtam erant, equites Stableſiani Seniores. Apud Guntiam tranſitus erat Danubij, qui Guntienſis Panegyriſtæ dicitur. Sic enim ad Maximianum Aug. ille, Et à ponte Rheni, inquit, uſq; ad Danubij tranſitum Guntienſem deuaſtata atque exhauſta penitus Alemannia. Loquitur autem de ponte Magunciacenſi. Meminimus de hoc ſupra libro primo. Habet autem hodieq; pontem Guntia, quo Danubius tranſiri poteſt. In uulgato Panegyriſtarum uolumine perperam legitur Continenſem pro Guntienſem. In itinerario ſuo Guntiam non omiſit Antoninus Aug.

BRAGODVRVM

IN Rhetia prima ſub Danubio ponit Bragodurum Ptolemæus. Suſpicor eſſe Roccenburgum. Quæ ſi uera coniectura eſt, uidimus nuper Bragodurum & Bragodurenſe nemus ex Boieris uenientes, Vlmam Landeberga profecti.

CASTRA AVGVSTANA, CASTRA PHEBIANA, CASTRA REGINA.

LIber Præfecturarum Romanarum oſtēdit Ducem Rhætiæ primæ & ſecundæ uirum ſpectabilem, Auguſtanis habuiſſe equites Stableſianos ſeniores. Iuniores, Febianis. Per Auguſtana caſtra Auguſtam accipio, quam primariam Rhætiæ ſuperioris urbem fuiſſe non ambigo, Ducis utriuſque Rhætiæ domicilium, ut apparet. nam commodiſſimo loco ſita erat. Veterem uero dignitatem etiam amiſſa prouincia retinuit. Siquidem Alemanniæ metropolis poſterius dicta eſt, quando hæc gens primam Rhætiam occupauit. Cæterum Phebiana caſtra arbitror Alemannis in Bebenhuſium uerſa. Apud Cl. Ptolemæum Pheniana legimus: Puto Græco homini impoſuiſſe V pro B ſcriptum, quod ille N eſſe cenſuerit. Nam in libro quem modo citaui, integra ſcriptura bis legitur, Febianis, in ablatiuo. ſubauditur caſtris, aut ſimile quippiam. Caſtrorum Reginorum ibidem fit mentio. Libenter dicerem ab hijs nomen eſſe nactum Reginoburgum, niſi Regium adhuc ſupereſſe dicerent, ſed alio loco.

Caſſilia

CASSILIACVM

CAſſiliacum Rhetiæ primæ locũ, quod hic habitaſſent Romani milites, Romakeſſel appellarunt occupatores Alemanni. In libro Præfecturarum Rom. inuenio præfectum legionis tertiæ Italicæ Campoduni, illic legitur Cambidano, locatum fuiſſe, pro parte media prætendente à Vimania Caſſiliacum uſq;.

POETOVIO

NOricorum oppidum eſt Pœtouio hodie Stiris attributum, uulgus Pœtouiam uocat. Extant illic Romanorum inſcriptiones innumeræ quæ declarant loci tum frequentiam tum celebritatem. Fuerunt autem illic Caſtra Romanorum, quod ibidem docet huiuſmodi inſcriptio.

IVLIAE AVG. MATRI CASTRORVM POETOVIENS.

Autor Tacitus lib. XIX. hiſtoriæ Auguſtæ, Duces Flauianarum partium Pœtouionem in hyberna XIII. legionis cõueniſſe, conſultaturos expediret ne magis obſtrui Pannoniæ alpeis dum expectantur auxilia Mœſicæ uidelicet legiones, an ire comminus & in Italia cum Vitellianis confligere. Apud Pœtouionem in Norico Gallus Cæſar qui cum Conſtantio Aug. regnabat, in Palatio quod extra muros eſt à Barbatione Comite, Conſtantij imp. iuſſu obſidetur, & exutus regijs indumentis & cõmuni paludamento tectus, priuato carpento ad Hiſtriam prope oppidum Polam ductus eſt. Narratur Marcellino lib. XIIII.

SOLICOMMVM

FRagmenta penes me ſunt uigeſimi ſeptimi libri hiſtoriæ quã Ammianus cõſcripſit. in his alicubi narrat Valentinianus Aug. cum Gratiano F. Cæſare tranſiſſe Rhenum ut Alemannos edomaret. nam iam Vindicabius Vadomarij illius Alemannorum regis F. qui nullo genere potuit unquàm à Romanis ſuperari, fraude proprij miniſtri precio corrupti ceciderat. Itaq; terras Alemannorũ per aliquot dies uaſtauit Romanus miles & pugnæ copiã nullus hoſtiũ faciebat. Poſt hæc inquit, leni greſſu Princeps ulterius tendens, quum prope locum ueniſſet cui Solicõmo nomen eſt, uelut quodam obice ſtetit, doctus procurſantium relatione ueriſſima, Barbaros longe conſpectos qui nullam ad ſalutem tuendam uiam ſupereſſe cernentes, niſi celeri defendiſſent occurſu, Vnde locorũ grauitate cõfiſi, unum ſpirantibus animis, montem occupauere præcelſum, per confragoſos colles undiq; præruptum & inuium, abſq; Septentrionali latere, unde facilem habet deuexitatem & mollem. Hactenus Marcellinus. Conijcio locum hunc Hercyniæ ſyluæ confinem eſſe circa Heidelbergam. Nec cõſtat an fortaſſe legendum ſit, Viſolicon nomine. Nam Bilicon nouimus. Sed deſcriptio montis curioſum nonnihil adiuuabit. Arbitror autem Valentinianũ Aug.

ex Treueris uenientem apud Maguntiacum in Alemanniã traieciſſe quæ inter Mœnum amnem, Rhenum & Danubium id temporis cõtinebatur. Certè Treueros rediſſe prodit Ammianus.

DE NOMINIBVS PROPRIIS VETERVM GERMANORVM

Germani ueteres elegantiſſime compoſitis ſe nominibus appellabant, quæ tamen ob uariatã paululũ ſcripturã etiã hodie peritus huius linguæ nõ intelligat. Nam quotus quiſq; nouit Philibertũ eum eſſe propriè quem Græci πολύφημον uocant, Pharamundum à ueritate oris nomen habere, Chilpericum ab auxilij copia, à gloria ſtrenuitatis Dagobertum, Grimoaldum à ſæua poteſtate, Romoaldum à plauſibili, deniq; à precioſo theſauro Bertradam? Verum ſi ſcriberemus Villibrechtum, Vuaramundum, Hilfrichũ ſiue Hilperichum, Thegabrechtũ, Grimuualdum, Ruomuualdum, ac Vuerthradam, nomen bonæ mulieri conuenientiſſimum uelut eſt & Vaſtrada, nemo non intelligeret Germanice peritus. Sit autem & Vuol,fardi uocabulum hoc eſt eius cui res recte ſuccedit, aut qui feliciter pergit, in Vuolſhardum mutatur, & Vuolradi in Folradum. Nemo Lambertum intelligit, nemo Agaricum, at Laymbrechtũ ſiue Landtbrechtum & Ackerrichum omnes. Quis uero credat Theutuualdum ſignificare diuinam potentiam ſiue deum eſſe potentem, Thietrichum, diuinam copiam, Theutbrechtum diuinam gloriam ſiue deum eſſe gloria plenum, niſi cognoſcat, Theut, Thiet, ſiue Diet Gotthis eſſe deum, quod uocabulum ſcribæ ſemper uerterunt in θεὸν Græcam dictionem. nam Thiedonem ſiue Diedonem, uocarunt Theodonẽ quem Alemanni Gotzonem dixerunt, ut & pro Thietuualdo ac Theutbrechto Gotzuualdũ atq; Gotzbrechtũ. Rurſus ſciendum Anſes ob uictoriã Gotthis proceres ſuos fuiſſe uocatos quaſi ſemideos, unde Anſhelmi uocabulũ, & Anſegiſi, quod nomẽ quum uulgus Angiſum proferret & addita aſpiratione Anchiſum, exteri putarunt Anchiſem illum Troianum Aeneæ patrem ſignificari. Siquidem hoc uocabulo fuit inſignitus Arnulfi cuiuſdam filius qui in Gallia ſub rege Hildebrechto ſiue Luithario ni fallor, titulo Maioris domus quem Franci ceu eſt ueriſimile, Huſmerum appellabant den Huſmeier, nam Meier in maiorem uerterunt ſcribæ, totum regnum adminiſtrabat. Sic enim Paulus Diaconus ſcribit, Hoc, inquit, tempore apud Gallias in Francorum regno Anchis Arnulfi filius, qui de nomine Anchiſis quondam Troiani creditur appellatus, ſub nomine Maioris domus, gerebat principatum. Hæc ille. Leges quaſdam regum Francicorum, in unum uolumen collegit Anſegiſus abbas in Gallia, quemadmodum addita præfatio declarat. Hinc etiam Anſbrechtus nomen habet, & Anſuualdus quem politiores Anſoaldum

dum appellant. Giſus uero quæ eſt altera Anſegiſi pars cum multis cõpo-
nitur, ut Giſulphus, Giſlebrechtus in principio, in fine Vuiligiſus. Me-
ier ſignificabat ueteribus præfectum quemadmodum adhuc eſt in uſu qui
buſdam nationibus ceu Saxonibus, Anglis, & Scotis, qui omnes olim
Vigeuones hoc eſt inſulares & maritimi fuere non ſecus ac ipſi Franci. Ita-
que Luitmeier eſt populi præfectus quem Gallicorum annalium ſcripto-
res in Lodomirim & poſtea Clodomirim uerterunt. Marcomerem Fran-
corum regem priuſquam in Galliam tranſirent, habes apud Claudia-
num. ſic enim legendum primo libro docui. Huius appellationis ſunt Ri
cimer, Vuilimer qui Paulo Diacono Bilimer, Gilimer, Vualdomiris qui
& Baldomerus, Teutomares apud Marcellinum, apud Tacitum Catu-
merus re & nomine Cathorum princeps. Alemannorum ſiue Sueuorum
lingua quæ craſſior eſt uelut Heriuonum hoc eſt eorum qui interiora Ger
maniæ loca quondam incoluerint, mayer uocat. hinc habes Vadomari-
um, Sunomarium, Chonodomarium, der kuen ſiue Schon Otmar, ac
ſimilia regum nomina apud Marcellinum. Fictitius ille Beroſus qui certe
fragmentis Beroſi ueteris quem Plinius & Ioſephus citant, ſua aſſuit ſo-
mnia, ſi non totum ſub alieno titulo librum contexuit, is inquam Manca-
lei temporibus ſcribit apud Celtas regnaſſe Lugdum, à quo prouincia &
homines cognomenta ſumpſerint. Huiuſmodi reges ille comminiſcitur
quoties opus eſt, Catalaunum, Remum, Aruernum etiam nominaturus
ſi locus requirat, & ita ueniat in mentem. Eſt autem Lugdunum non à Lu
gdo dictum. ſiquidem dunum talis eſt adiectio qualis apud Germanos
Bergum uel Burgum. aiunt enim dunum ueteri Gallorum lingua mon-
tem ſignificare. ut nihil ſit aliud Auguſtudunum quàm Auguſti mons.
Sed audi quo pacto Beroſum interpretetur Ioan. Anius, ſic ſcribẽs, Quod
uero ait ab eo cognominatam fuiſſe totam prouinciam & homines, ita in-
telligendum eſſe exiſtimo, ut prouinciam intelligat totam partem Lugdu
nenſem, homines autem Lugdouicos dictos quos poſtea g ablata Ludo-
uicos dixerunt. Hæc Anius. Vide hominis iudicium qui putet Ludouico
rum nomen tam antiquum ut etiam apud uetuſtiſſimos Celtas in uſu fue
rit. quod tamen in Gallia auditum non eſt priuſquam huc immigraſſent
è Germania Franci. nam quod quidam Litauicum apud Iulium Cæſa-
rem Ludouicum eſſe putant, neſcio an fidem apud omnes mereatur, niſi
quod nomina propria uidemus etiã hodie diuerſiſſimis populis eſſe com-
munia, alienaq; pro gentilibus interdum uſurpari. Ludouicus Germa-
nicæ compoſitionis uocabulum eſt ſignificans præſtantiſſimum populi ſi-
ue populis ualentem. nam Luit populus eſt, & uuich homo ſtrenuus in
bonam ac malam partem, quemadmodum etiam ſchalcus uſurpatur, ut

Dietſchalcus qui & Gotſchalcus, atque Marcſchalcus, equorũm magiſter, à Marca quod equum ſignificat quem hodie Mareſchalcum dicimus. A uuicho habes Radeuuichum qui conſilio præſtat, Altuuichum, Vualduuichum qui & Balduichus ſicut pro Vualduuino Balduinus & Vuiliuualdo Bilibaldus, & nomina ſimilia. Porrò nemo mirabitur talia Beroſi figmenta qui ſciat apud eundem legi, quo tempore Latinis Aſcanius imperarit, Francum ex Hectoris filijs Celtarum fuiſſe principem. Vbi interpres Anius, Aſſerunt, inquit, eum eſſe à quo primo Franciæ nomen. Hæc ille. Quis uero de Franco iſto quicquam apud ullum unquam autorem legit? Commentum eſt impoſtoris. Proinde ſciant ſtudioſi in hijs quæ è Diodoro ſumere potuit atque alijs ſcriptoribus antiquis Beroſus iſte, eſſe quæ probari poſſint. uerum in ijs quæ uel ad Hiſpaniam, uel Galliam, uel Germaniam pertinent, impudentes plerumque fabulas tradi. nam de his regionibus teſte Ioſepho aduerſus Appionem prorſus nihil ſciuere Græci, multo minus Chaldæi Ægyptij que. Hinc Stephanus Parthenium Phocenſem citat autorem, qui tradat, Francos Italiæ gentem eſſe prope montes quibus Alpibus nomen. Enimuero Francorum nomen qui inter Chaucos tamdiu latuerunt, etiam apud Germanos ueteres minus celebre fuit, ignotum Gallis priuſquam incurſionibus primum, deinde tranſmigratione cum liberis & uxoribus ea gens Gallis innotuiſſet. Tum annotatum eſt à Græcis φράγγους eſſe γερμανοὺς ἢ γερμανικούς. Et à Procopio ſcriptum atque repetitum Nicephoro Germani, inquiunt, qui hodie Franci dicuntur. Similem fabulam aſinus iſte Cumanus ſubdit poſtea. nam quum ſciret Bononiam urbem eſſe in Italia, poſt Felſinum agit regnaſſe regem alterum cui nomen fuerit Bon. quum omnes ſciant Bononiam dictam quaſi Boioniam à Boijs Gallorum gente quæ olim trans alpeis eſt profecta cis Apenninum conſidens, non à Bone rege. Eadem ratione potuiſſet plures fingere, Florentiũ à Florentia, à Piſa Piſim à Parma Parmẽ. Quod ſi poſt Lugdum apud Celtas defuiſſet regis nomen ſcis quem erat ſubſtituturus, Viennum, à quo Viennenſis Gallia. Sanè quæ de Sarrone & Bardo refert, quis non uideat à Diodoro mutuatum eſſe. Nec alios uero Germanorum reges enumerat quàm quos Taciti libellus ſuggeſſit, Tuiſtonem quem tamen Sarmatarum regem facit, Mannum huius filium, ex hoc natos Vigeuonem, & Heriuonem. nam Iſteuonem neſcio quam ob cauſam omiſit, deinde Marſum, Gambriuium, Sueuum, atque Vandilum. nam hos recenſet hoc ordine Tacitus. Apud quem quia mox legitur, Fuiſſe apud eos & Herculem memorant, etiam ex Hercule facit regem,

ſed

ſed addito cognomine quod poſterioribus ſeculis natum eſt. Aleman/num enim uocat. Vnde liquet impoſtura quæ ſe tandem prodit, nam priora nomina narrationem planè fucauerant, ut autoris antiqui credi poſſet. Sed & in hoc errat, quod Vigeuonem Tuiſtonum omnium re/gem facere uidetur qui tantum litoralibus maritimisq; ac inſularibus im/perauit, ſicut Heriuon mediterraneis. ſiquidem horum nominum ety/mologiam explicuimus huius tertij libri initio. Cæterum nemo putet hęc à me dici ideo quod cupiam priſcam barbariem reſtitui in ſcribendis no/minibus iſtis proprijs, ut uidelicet deinceps pro Leodegario Luitgari/um uſurpemus qui Germanis Publium ſignificat, quemadmodum A/delgarius omnino nobilem, ſed ut ipſorum nominum compoſitiones quæ Germanicæ ſunt aliquo modo ſtudioſis innoteſcant. Et uidebar nihil ab/horrens ab argumento operis ſuſcepti feciſſe, ſi hæc indicaſſem. Nec quiſquam uero damnet quod in exponendis Germanicis, uernaculas di/ctiones in medium affero. nam hoc eſt hic ſeruare decorum. quando lin/gua quæque conuenientiſſime ſeipſam interpretatur. Cuius rei uel hoc ſit exemplum. Anius de etymo Viterbi diſputans, ait Fatium Vberti/num tradere Viterbum dictum quaſi uita herbum uidelicet à delicijs na/turalibus, Alium docere ſic appellatum, quaſi ui Tibur hoc eſt paruum Tibur quod à Tiburtinis ſit conditum, Alium, quaſi ui Thebæ hoc eſt paruæ Thebæ propter Thebanum Herculem conditorem: Reimundum Marlianum putare uocatum, quaſi uitam inermium, quod illuc eme/riti milites dimitterentur, Alium, quaſi ui thermulum, propter thermas Etruſcas, Blondum Flauium aſſerere dictum, à ui turrium, Hermola/um Barbarum, à uita Heroum quaſi Vitheroum, Alium, à ui trium ur/bium. Adhuc alium, à Terobo conditore. Audis uarias coniecturas. Sed tamen ſi quis conſideret Longobardos fuiſſe Germanos, & uſos lingua Germanica ſemper non ſecus ac ueteres Francos Merouingos atque Ca/rolingos, deinde lecto Deſiderij regis decreto, tria oppida, Longho/lam, Vetuloniam & Volturnam dictam Etruriam, ſub uno muro cingi, totamquè urbem adiectione ſua Viterbum pronunciari iubentis, credat Viterbum Germanicam eſſe dictionem quæ nihil aliud ſignificet, quàm amplam ſtructuram, hoc enim Germanis ualet Vuiterbu, non multum ab errabit à uero, propius fortaſſis collimaturus quàm quiſquam eorum quorum opiniones ante retulimus. Neque enim arbitror uel ipſum De/ſiderium Etruſcæ uetuſtatis adeo peritum fuiſſe, uel quenquam in illius au la fuiſſe qui quicquam earum rerum teneret, quas hic docti quærunt, præ/ſertim tam rudi ſeculo, quo hæc ſtructura abſoluta eſt, & nomen impoſitū.

Nam quod addit in decreto, noſtra adiectione, ſignificat appellationem nouam,& Italis forte peregrinam ignotamq́;.Mollius autem proferebant poſteriorem dictionem monoſyllabam Langobardi, qui Vigeuonibus olim proximi, poſtea prorſus Vigeuones inſulareſque facti ſunt, quàm Sueui interiores uel Marcomanni uel Nariſci quos hodie Boieros appellamus quidam Bauaros uocant uelut à partim occupatis Auarum ſedibus ſic dictos. nam hi bauu pronunciant. Fecit olim Deſiderius in Italia quod hodie fieri poſſet in Elſatia ſi Carolo Auguſto uel Ferdinando Cæſari luberet tria oppida, Cæſaris montem, Amerſuuilerium, atque Cienſheimum uno muro claudere. Quod uerò poſteri nouum urbis uocabulum non intelligentes, Viterbum uetus uerbum interpretati ſunt, nihil mirum,maxime quod ad huiuſmodi coniecturam adiuuaret diuinanteis uerſiculus inſignibus urbis adiectus.

Non timeo uerbum, leo ſum, qui ſigno Viterbum.

Sed hoc carmen illius ætatis eſt, non alia de cauſa uerbum habens inſultum,niſi ut finis medio reſponderet. eſt enim leonini generis, quale uidemus in ſigillo Heinrici Aug. eius nominis quarti.

Roma caput mundi, regit orbis frena rotundi.

Et item in Vuormacienſium inſignium titulari inſcriptione.

Digna bona laude, ſemper Vuormacia gaude.

LVTETIA

NOn eſt animus hoc opere externa perſequi. ſed tamen in gratiam Pariſienſium apud quos aliquando uixi, libet aliquid uice coronidis de Lutetia adijcere. Hanc Pariſiorum caſtellum uocat Ammianus Marcellinus his uerbis, Matrona & Sequana amnes, inquit, magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunenſem poſt circumclauſum ambitu inſulari Pariſiorum caſtellum Lutetiam nomine, conſociatim meant, meanteſque protinus prope Caſtra Conſtantia funduntur in mare.Hactenus illius uerba retulimus. Vnde liquet Lutetiam exiguum oppidum olim extitiſſe, quippe quam inſula tam modica totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates quæ in utraque Sequanæ ripa ædificatæ Lutetianam inſulam cingunt, Suburbana illa ſunt in quibus Iulianus Cæſar quum apud Pariſios ageret, Decentio Tribuno & Notario, electiſſimam Auxiliarium Herulorum, Batauorum, Tenchateriorum, Celtarum, & Iouinorum manum illac ad Conſtantium Auguſtum contra Parthos bellaturum ducenti, ſalutabundus occurrit, ut eſt apud eundem autorem. Crediderim autem eam urbis partem in qua hodie Scholæ ſunt,

hortum

altera multo uetuſtiorem eſſe. Quod indicat antiquum illud ædificium hortum penſilem geſtans firmiſſimæ teſtudini ſuperimpoſitum. Id adhæret nouis ædibus abbatis Cluniacenſis quas ingenti ſumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim principum hauddubie domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluuium præfluentem elegantiſſime deſcribit Iulianus Cæſar in oratione cui titulus ἀντιοχικὸς ἢ μισοπώγων. Vbi criminationibus quorundam reſpondens qui ipſi commeſſationes & uomitus obiecerant, oſtendit qua cauſa ſemel Lutetiæ coactus ſit cibum reijcere, tum uidelicet quum Gallicæ conſuetudinis impatiens qua cœnacula per fornaces calefiebant, illatis in cubiculum uiuis carbonibus, eo nidore ferme extinctus eſt. Quæ nos docebit narratio obiter uſum hypocauſtorum qui Germaniæ peculiaris eſt, olim apud Gallos fuiſſe receptiſſimum. Alioqui ſi fumarium habuiſſet ille locus in quo Iulianus dormiebat, nihil mali ſenſiſſet, & notum eſt quid Grecis ſignificet κάμινος. Sed aiunt ueteris architecturæ periti, fumariorum uſum priſcis ignotum extitiſſe, qui tubulos habebant parietibus inſertos ad cœnacula uel calefacienda uel refrigeranda. Apponemus autem ipſa Iuliani Cæſaris uerba. ſic enim ad Antiochenſeis ſuos loquitur,

Ἐτύγχανον ἐγὼ χειμάζων περὶ τὴν φίλην Λουκετίαν· ὀνομάζουσι δ' οὕτως οἱ Κελτοὶ τῶν Παρισίων τὴν πολίχνην. ἔστι δὲ οὐ μεγάλη νῆσος ἐγκειμένη τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὴν κύκλῳ πᾶσαν τὸ τεῖχος καταλαμβάνει. ξύλιναι δὲ ἐπ' αὐτὴν ἀμφοτέρωθεν εἰσάγουσι γέφυραι. καὶ ὀλιγάκις ὁ ποταμὸς ἐλαττοῦται καὶ μείζων γίνεται, τὰ πολλὰ δ' ἐστὶν ὁποῖος ὥρᾳ θέρους καὶ χειμῶνος, ὕδωρ ἥδιστον καὶ καθαρώτατον ὁρᾶν καὶ πίνειν ἐθέλοντι παρέχων. ἅτε γὰρ νῆσον οἰκοῦντας ὑδρεύεσθαι μάλιστα ἔνθεν χρή. γίνεται δὲ καὶ ὁ χειμὼν ἐκεῖ πρᾳότερος, εἴτε ἀπὸ τῆς θέρμης τοῦ ὠκεανοῦ, στάδια γὰρ ἀπέχει τῶν ἐννακοσίων οὐ πλείω, καὶ διαδίδοται τυχὸν λεπτή τις αὔρα τοῦ ὕδατος. εἶναι δὲ δοκεῖ θερμότερον τὸ θαλάττιον τοῦ γλυκέος. εἴτε οὖν ἐκ ταύτης, εἴτε ἔκ τινος ἄλλης αἰτίας ἀφανοῦς ἐμοὶ τὸ πρᾶγμα ἐστὶ τοιοῦτον, ἀλεεινότερον ἔχουσιν οἱ τὸ χωρίον οἰκοῦντες τὸν χειμῶνα. καὶ φύεται παρ' αὐτοῖς ἄμπελος ἀγαθή, καὶ συκᾶς ἤδη τινές εἰσιν οἱ ἐμηχανήσαντο σκεπάζοντες αὐτὰς τοῦ χειμῶνος ὥσπερ ἱματίοις τῇ καλάμῃ τοῦ πυροῦ, καὶ τοιούτοις τισὶν ὅσα εἴωθεν εἴργειν τὴν ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπιγιγνομένην τοῖς δένδρεσι βλάβην. ἐγένετο δὴ οὖν ὁ χειμὼν τοῦ εἰωθότος σφοδρότερος, καὶ παρέφερεν ὁ ποταμὸς ὥσπερ μαρμάρου πλάκας. ἴστε δήπου τὸν Φρύγιον λίθον ᾧ ἐῴκει μάλιστα τοῦ λευκοῦ τούτου τὰ κρύσταλλα μεγάλα καὶ ἐπάλληλα φερόμενα. καὶ δὴ καὶ συνεχῆ ποιεῖν ἤδη τὸν πόρον ἔμελλε καὶ τὸ ῥεῦμα γεφυρᾶν. ὡς ἐν τούτοις ἀγριότερος ἦν τοῦ συνήθους, ἐθάλπετο δὲ τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς οὗπερ ἐκάθευδον, ὅνπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ ταῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι, καὶ ταῦτα ἔχων εὐ-

πρεπῶς

πρεπῶς πρὸς τὸ παραδέξασθαι τὴν ἐκ τοῦ πυρὸς ἀλέαν. συνέβη δὲ οἶμαι καὶ τότε διὰ σκαιότητα τὴν ἐμὴν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τρόπον ὡς εἰκὸς ἀπανθρωπίαν. ἐβουλόμην γὰρ ἐθίζειν ἐμαυτὸν ἀνέχεσθαι τὸν ἀέρα τούτης ἐνδεῶς ἔχοντα τῆς βοηθείας. ὡς δὲ ὁ χειμὼν ἐπεκράτει, καὶ ἀεὶ μείζων ἐπεγίνετο, θερμῆναι μὲν οὐδ' ὡς ἐπέτρεψα τοῖς ὑπηρέταις τὸ οἴκημα δεδιὼς κινῆσαι τὴν ἐν τοῖς τοίχοις ὑγρότητα. κομίσαι δὲ ἔνδον ἐκέλευσα πῦρ κεκαυμένον καὶ λαμπροὺς ἄνθρακας ἀποθέσθαι παντελῶς μετρίους. οἱ δὲ καίπερ ὄντες οὐ πολὺ παμπληθεῖς ἀπὸ τῶν τοίχων ἀτμοὺς ἐκίνησαν. ὑφ' ὧν κατέδαρθον ἐμπιπλαμένης μοι τῆς κεφαλῆς. ἐδέησα μὲν οὖν ἀποπνιγῆναι. κομισθεὶς δὲ ἔξω τῶν ἰατρῶν παραινούντων ἀπορρίψαι τὴν ἐντεθεῖσαν ἄρτι τροφὴν οὔτι μὰ Δία πολλὴν οὖσαν ἐξέβαλον, καὶ ἐγενόμην αὐτίκα ῥάων, ὥστε μοι γενέσθαι κουφοτέραν τὴν νύκτα, καὶ τῆς ὑστεραίας πράττειν ὅπερ ἐθέλοιμι. οὕτω μὲν οὖν ἐγὼ καὶ ἐν τοῖς Κελτοῖς κατὰ τὸν τοῦ Μενάνδρου δύσκολον, αὐτὸς ἐμαυτῷ πόνους προσετίθουν. ἀλλ' ἡ Κελτῶν μὲν ταῦτα ῥᾷον ἔφερεν ἀγροικία. Quorum uerborum hæc eſt ſententia.

Lutetia, Pariſiorum ciuitacula. *Inſula* *Sequana flu.*

Hyemabam ego apud adamatam Lutetiam. Sic autem appellant Galli Pariſiorum oppidulum. Haud uero magna eſt inſula in fluuio iacens, qui ipſam in circuitu totam cum mœnibus complectitur. Vtrinq; ſunt lignei pontes qui ad illam ducunt. Amnis autem raro decreſcit & increſcit, ſed plerumq; qualis æſtate conſpicitur, talis etiam hyeme perdurat, aquam amœniſſimam & limpidiſſimam uel aſpicere uel potare uolenti præbens. Nam illos ut qui inſulam incolant hinc præſertim aquam haurire oportet. Fit autem illic mitior hyems ſiue ob calorem Oceani. nongentis enim ſtadiis abeſt nec amplius. Ac fortaſſis ipſa aqua tenuem aliquam auram ædit. Videtur autem calidior marina quàm dulcis, Siue igitur hanc ob cauſam ſiue ob aliam aliquam obſcuram mihi, res ita habet, tepidiorem hyemem ſentiunt eum incolentes locũ. Prouenitq; egregia uitis apud illos, & ſunt iam qui ficus arte & ingenio illic alant, eas per brumæ tempus ſtipulis frumentariis & hoc genus quibuſdam quæ noxam cæleſtem arbores lædentem prohibere ſolent, non ſecus ac ueſtimentis integendo. Fuit itaque ſolito ſæuior hyems acriorq;, & fluuius ueluti tabulas marmoreas deferebat.

Phrygius lapis

Nouiſtis ſanè Phrygium lapidem, cui propter albedinem pręcipue ſimilis apparebat amnis huius glacies ingens & quæ cumulatim una ſupra aliam ferretur. Atq; ipſum alueum & fluxum inſtar pontis iamiam aſtricturus erat. Hincq; ſolito uiolentior exiſtebat. Porrò cubiculum ubi dormiebam nequaquam calefiebat, quomodo pleraque cœnacula ſub fornacibus illic calefieri conſueuerunt, præſertim quum appoſitum ac inſtructum eſſet ad recipiendum ab igne teporem. Accidit autem, ut arbitror, tum quoque per meam imperitiam, & quod morem illum, ut par erat, auerſarer. uolebam enim aſſuefacere meipſum ad tolerandum cœlum, qui tamen huiuſmodi

modi præſidio opus habebam. Quum autem inualeſceret bruma ac perpetuo ſæuior fieret, nequaquam præcepi miniſtris ut cubiculũ calefacerent, ueritus ne latentem in parietibus humiditatem commouerem. Cæterum iuſſi ut intro ferrent ignem accenſum & titiones ac carbones claros deponerent omnino pauculos. Hij uero quanquam non multi forent, è parietibus uapores commouerunt. Qua re factum eſt ut obdormiſcerem quum mihi iam caput oppletum eſſet. Equidem futurum erat ut ſuffocarer. Exportatus autem foras quum medici me ſubmonerent, ut reijcerem cibum pauloante ſtomacho commiſſum, qui per Iouem modicus erat, reieci, ſtatimq́ melius habui, ſic ut mihi nox leuior redderetur, & agere poſtridie poſſem quicquid liberet. Sic igitur apud Gallos agens ego, more Dyſcoli quem Menander inducit, ipſe mihi moleſtias ſuperingerebã. Verum barbaries Gallorum facilius iſta ferebat. Hactenus Iuliani Cæſaris uerba reddidimus.

Porrò Lutetiam inuenio Prouinciæ Lugdunenſi Senoniæ quam quidam quartã faciunt attributam, & præfectum claſſis Anderetianorum egiſſe Pariſijs. Ibidemq́ & Achoræ, Præfectũ Sarmatarum gentiliũ manſitare ſolitũ. Id quod ſub poſtremis Imperatoribus factũ eſt.

LIBRI TERTII RERVM GERMANICARVM, AVTORE BEATO RHENANO SELESTADIENSI, FINIS.

& Beatus

BEATVS RHENANVS CLARISS. D. PHILIPPO Puchaimero R. D. Cardinalis Magunciacenſis Medico & Conſiliario S. D.

COMMENTARII illi in Plinium, de quibus quũ adhuc Auguſtæ eſſemus amicus ad te quidam ex Biturigibus ſcripſerat, & cõmodum me monuerat Claudius Pius Peutinger, heri, id eſt pridie Calendas Martias primum ad me perlati ſunt. Expectas quid de nouo opere ſentiam, & ꝙ illis bellè mecũ conueniat. Accipe rem paucis. In primis ipſum uolumen non eſt exiguũ, ex uarijs congeſtum autoribus, quod uſui pauperculis eſſe poſſit, qui non habent bibliothecam inſtructã, puta Ariſtotelem & Albertũ de animalibus, Raphaelem Volaterrãnum, ex quo integra fermè capita autor tranſcripſit bona fide, hoc eſt, unà cũ ipſis mendis ne ſyllaba quidẽ mutata, Cœliũ Rhodiginum, Colu mellã etiã Palladiumꝙ, & ſimileis ſcriptores. Nã hoc præcipuè habet ſtudio, citare teſtimonia autorum qui cum Plinio faciunt, de uerbis ipſis minimum ſollicitus, quod illi penitus puerile uidet̃. In ſumma liber talis eſt, qui ſi non magnopere iuuet excitet tamen literas, & Pliniũ ipſum uulgo fortaſſis cõmendet, quæ mihi res in primis grata eſt. Nec enim tam malignus uiciſſim in illum eſſe uolo, ꝙ ipſe in me eſt. nam cãdor ſtudioſos maxime decet. Sed hoc mirũ, quod quũ ex meis caſtigationibus nonnihil ſit adiutus, nuſquã tamen mei mentionẽ facit niſi quoties uult reprehẽdere. Siquidem apud Pliniũ libri ſeptimi capite ſeptimo, quo loco pro hijs uerbis, Tu cuius ſemper in uictoria mens, moneo legi poſſe, Tamen cura pertinaci æſtuans, ipſe citans hanc lectionẽ, Alij, inquit, paulo terſius hoc legunt modo. Vide candorẽ hominis. Alij, id eſt, Rhenanus. At infra capite xxij. q̃ audẽter me reprehendit nõ aſſecutũs mentẽ meã. Nam planè exiſtimauit magnã autoritatem ſuis cõmentarijs acceſſurã, ſi me ſtrenue multis locis ſuggillaſſet. Ibi quũ offenderent me primũ duo uerba Cimbricæ uictoriæ, deinde uetuſtum exemplar meum ſupra Caſtores haberet Curſ, ſcribo mihi uideri ſic Plinij uerba legi poſſe. Nã Cimbricæ uictoriæ curſores, quiꝙ Roma &c. propterea quod nuncij illi curſorũ ſpeciem induerint non deorũ, nam hoc ex Floro Valerioꝙ liquet, alioqui Prætor adoraſſet eos, idemꝙ P. Vatinius feciſſet. Itaꝙ tum quũ literas in urbe exhibere uiſi ſunt, & extra urbem Vatinio occurrerunt nõ ſunt exiſtimati dij. ſed poſtridie literis de uictoria acceptis à Dictatore, quũ illi nuſquã amplius cõparerent, interpretati ſunt omnes, fuiſſe deos. Atꝙ hoc eſt quod ego dicere uolo. Nec hoc pugnat cũ quoquã autore. Quod ſi quis ſequatur meã lectionem, Quiꝙ Romam. nihilo minus de duobus iſtis iuuenibus intelliget qui poſterius agniti ſunt Caſtores fuiſſe. Itaꝙ hactenus nõ fuerunt Caſtores, quia Caſtorum ſpeciem non repręſentabant ſed nunciorum uulgarium, & quia Plinius uiſum

ſpectrum

ſpectrumq́ fuiſſe teſtatũr. Porrò nunciat etiam qũi nunciandam curat, nec nuncium ipſe perfert. Hic deflet meam infelicitatem qui nõ ſim in Pliniana lectione exercitatus, nec intellexerim quid ſibi uellent Caſtores Romani, quum tamen antè teſter quid me potiſſimũ offenderit. Auditus uocabulũ quod mihi uidebatur omitti poſſe, Caſtoribus accõmodat, quod uidelicet non ſolum uiſi, ſed etiam auditi ſint. Cur nõ dictionem hanc ad Cimbricas uictorias refert, ut uidelicet Caſtores Romani fuerint uiſus, hoc eſt ſpectrũ, ac Cimbricæ uictoriæ fuerint auditus, hoc eſt, auditio, quod priuſq́ literæ de ſupatis Cimbris Romã perferrent, auditũ fuerit, Cimbros eſſe uictos?

Capite L. octaui libri, Quin & duces, ſcripſi cicures etiã poſſe legi, propterea quod domos ſuas petere ſinguli porci diſcunt. neq́ enim greges ſuũ aluntur in urbe, quemadmodũ ruri fit. Loquitur autẽ de ſolertia porcorum. Et ſequit, Feri. Quia uero uocabulũ, ueſtigia, nõ erat in codice manuſcripto quẽ fateor mendoſiſſimũ fuiſſe, conatus ſum aliam diuinare lectionem.

Quibus notata erat cœna. Hic monui ſcribendum & adhuc moneo, Quibus uſitata quidem cœna ſeculi uitio bini terniq́ pariter mandantur apri. Nec ea re moueor, quod quibuſdam propter nouitatẽ non placet, At placebit aliquando. Hunc locum tantũ arrodit, ut habeat occaſionẽ notæ in margine libri ponendæ, Contra Rhenanum. Carpor autem magis in marginibus libri notis nuſquam non appoſitis, quàm argumentis. Sane uulgatam illi lectionem non inuideo, quæ tamen etiam grammatico ſenſu caret, ſi citra mei calumniam ea frueretur.

Capite L I I. pro ſe tergorãtes legere malo ſtercorantes. Quia uero apud Ariſtotelẽ de ſuibus loquentẽ hæc uerba repperit, tergus in uictum contra ictus efficiũt, probat uulgatam lectionẽ, & ait, Tergorare eſſe indurare tergus. Quaſi non idem accidat quoties ſe luto ſtercorant.

Capite L I I I. ex autoritate & fide manu ſcripti uoluminis ſic reſtitui Pliniana uerba, Qualiter natos antiqui Hibridas uocabant, ceu ſemiferos. Hic me rogat ille, Dic, inquit, bona fide ſi ita legas, quò repones uerbum, ſuibus? Ego uiciſſim poſſem illum rogare, Dic bona fide, meámne an tuam ipſius inſcitiam hic prodis?

Quanquam onerato capite uaſtis cornibus, gladiorumq́ uaginis.) Moneo legi poſſe, lateq́ uagis pro gladiorumq́ uaginis, item, In hæc ſe librãt, non in hijs ſe librant quemadmodum ſcripſerat Chriſt. Longolius uir optimus, & bonarum literarum decus immortale, quem multi putabãt iſtius operis maiorẽ confeciſſe partem, ſed nondum librum uiderant. Dicit uero me debacchari ſtilo in Longolium, quod dixerim germanam Plinij lectionem ab illo mutatã in adulterinam. Quaſi hoc nõ ipſi Hermolao Barbaro ſæpe accidat, & omnibus nobis qui nõ ſolum in Plinio uerumetiam in alijs autoribus reſtituendis laboramus. Non enim ſemper ſuccedit quod inſtituimus.

tuimus. Porrò uaginas corporis quibus unguium mucro conditur, ad iſtas gladiorum uaginas trahere, quid habet ſimile? Quur uero non citauit illum à Plinio quoque ex Pontificum commentarijs relatum locum, libro xviij. de uaginis frumentorum, Priuſquã frumenta uaginas exeant, & antequam in uaginas perueniant? Nihil apud me eo ipſo teſtimonio euinceret. Arbitror Plinium dicturum fuiſſe, ſi uoluiſſet uti metaphora, Ac ueluti quibuſdam gladiorum uaginis. Hoc uero iucundũ quod poſt longam reprehenſionem uidens meam caſtigationem non eſſe ita abſurdam ſic concludit, Non enim hæc, inquit, diſputo, quod uelim Rhenani lectionem futilem aſſerere, ſed uulgarem poſſe defendi.

Capite L I I I. Mira ſolertia uiſco inungũt oculos, calceariq́ imitatione uenantium tradunt.) Hũc locum ait à me peruerſum quod reſtituerim eum ad fidẽ uetuſti codicis hoc modo, Mira ſolertia, uiſco inungi, laqueisq́ calceari imitatione uenantium tradunt. Ipſe legit, uiſco inungunt oculos, uocabulo laqueis expuncto, fretus autoritate Solini contra manu ſcriptorum codicum omnium fidem, Quaſi uero qui ſe uiſco inungunt, non etiam inungant oculos. Hic ſibi ualere uult autoritatem Solini, me eius autoris teſtimonio tantum utentem ſupra manu ſcripti uoluminis argumẽtum paulo poſt penitus exibilat, quemadmodum commemorabimus. Porrò hoc ſunt admonendi ſtudioſi, nihil magis perdidiſſe Pliniũ quàm quod eruditi inſulſerũt multa ſumpta ex alijs autoribus eandem rem tractantibus, quum tamen non ita Plinius ſcripſiſſet. Itaque nõ omnia ſunt addenda, ea etiam quæ addita ſenſui nihil officiunt.

Quod mox non nuces ſed acies legam, ſcommate me ferit, diligentiam meam deridens.

Capite L V. Ait me tota hallucinatum fuiſſe diametro, quod nihil definiens, ceu uerba mea addita in fine manifeſte teſtantur, propoſuerim huiuſmodi lectionem, conditi liqueſcente niue gracileſcunt, ubi uulgo legitur, candidi rutileſcunt. Ibi ignorare me putat lepores etiam candidos reperiri. Quaſi uero qui in alpibus conditi indormiunt per brumæ tempus, non poſſint eſſe candidi. Exemplar manu ſcriptum aperte habebat, Conditi. Videbam uero, quod ait Plinius, illis pro cibatu niuem eſſe, ſic accipi poſſe, ut ſignificet illos pingues eſſe alta dum niue, qua liqueſcente graciliores fiant. Atque hactenus nihil de colore diſputari, qui tamen non negauerim eſſe candidos, ſed non propter niuem quæ pinguiuſculos reddat. Obuerſabatur animo meo carmen illud Martialis de glire.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

Quin uidi

Quin uidi mures alpinos allatos ex Valle Pœnina, qui ſub brumæ tempus effoſſa terra ſub foco ſe domi condebant. Neſcit Commentator quo uerterim oculos, huc uerti. Teſtantur autem uerba mea quæ illic ſubiungo, non pertinaciter me tueri cõiecturam. Itaq; nihil erat opus ut hic inclamaret candidatos literarum. Nec enim periculi quicquã eſt, quoties inquirendi ſtudio ſeorſim diuerſa lectio proponitur, modo ſcripta autorum ac ipſi libri non ſtatim mutentur uiolenturq;, quod tamen à quibus factũ aliquãdo ſit ipſe non ignorat. Sæpe uero ſua retractat etiam Hermolaus, nam in hoc ſcripti genere quod coniecturis ex magna parte cõſtat, ſæpe nos tranſuerſos rapit nouitatis amor. Libro X Cap. XXIII reſtituo lectionem ad fidem ueterum codicum quorum uidi duos conſentire, nempe hoc modo, Coturnicibus ueneni ſemen gratiſſimus cibus. Hic me rogat uelut obtorto collo tenens, dic, inquit, bona fide, ſi te interrogauero, quod ſemen ſit id, quid præter ueratri ſemen? Pulchra me Hercle quæſtio. Quis hoc negat? Ego uiciſſim poſſem illum rogare, Dic bona fide, nunquàm ne genere ſoliti ſunt autores uti, ſed in quo ſpeciem docto lectori relinquãt intelligendam? Expoſtulet igitur hic cum Plinio quem planè reor ſic ſcripſiſſe. Vide uero miram iniquitatem. Autoritate Solini contra fidem exemplaris ſcripti, contra Hermolai meamq; ſententiam ſupra legit, Viſco inungunt oculos, hic teſtimonium illius refutat quod Plinianus expilator nõ ijſdem uerbis utatur. De qua re ſupra meminimus. Atq; audi pulchram notam additam in margine, Rhenanus carpitur diligenter. Expone diligenter, id eſt calumnioſe. Poſt longas deniq; citationes ſic cõcludit, His, inquit, collatis ſtat Rhenanũ non bene ſentire de lectione ueratri ſemen. Imò nõ nego de ueratro intelligendum, tametſi uetuſti codices habent ueneni, quę lectio optime conſiſtit. Hermolaus admonuit tantũ pro ueneno ueratrum legi poſſe, cuius hęc ſunt uerba, Legi, inquit, poteſt Veratri ſemen, hoc eſt Ellebori. Et ſtatim neſcio quis pro Veneno Veratrum ſuppoſuit, ut eſt uulgata Plinij lectio, plerunq; Hermolaica. Sed heus domine commentator, nõ meminiſti quomodo ſcribat Plinius infra Cap. LXXII, Venenis, inquit, Capreæ & Coturnices, ut diximus, pingueſcunt. Reducit in memoriam, ceu uides, hunc priorem locũ, quũ inquit, ut diximus. Reprehende nũc, qui quodam carpendi morbo laboras, Plinium ipſum ſi lubet, aut calumniare potius. Vides quàm pulchrè de me triumphet, quẽ fruſtra impugnat. Felicem Plinium qui tam acutũ nactus ſit interpretem. Hæc fermè ſunt eximie uir, in quibus ille contra nos argutatur. Nam ubi diſſentit tantum à nobis, quid hoc ad rem pertinet. Vnicuiq; liberum per me eſto ſequi quod uolet. Aſpice uero communem, ſed uere miſeram omnium ſcribentium ſortem, quibus tam malignè laus reſpondeat etiam feliciter labore functis, ſin la-

bantur alicubi ſtatim paratus immineat qui ſuggillet & notam inurat. In hoc ſanè emaculandorum autorum negocio ſtudioſi paulo benignius ſeſe mutuo ſubleuare deberēt, quãdo res hæc eſt in primis laborioſa ac moleſta, deinde perquam incerta, ſed tamen neceſſaria. Siquidem hoc ſtudioſi non ignorent, niſi docti uiri ſeſe ad hanc miſeram prouinciam demittant, nunquam futurum ut hiſtoria Pliniana ſuo nitori reſtituatur. nam infinitis adhuc erratis ſcatet. Nolim tamen interim non legi longe utiliſſimum autorem, quod ignorem quando ſtudioſis ea ſit obuentura felicitas. Idem de Cicerone & Liuio ſentiendum, cuius aliquot libri prodigioſe ſunt corrupti. Quis enim hoc labore lubens uelit implicari, qui uideat aberranti perpetuam contumeliam paratam, recte diuinantis laudem altera mox operis æditione finiendam. Porrò periculum ipſum in iſto caſtigandi genere, nunquam diſſimulaui. Proinde ſemper cohortatus ſum ut talia ſeorſim legenda proponantur ipſis autoribus intactis. Vnde maturo iudicio rebus exactius perpenſis cum tempore reſtitui poſſint ueterum monimenta. Aiebant id in Plinio ſe feciſſe caſtigatius nactos exemplar, qui proximæ æditioni præfuerunt Baſileæ, quum reprehenderem quod multa mutaſſent. idem antè Eraſmo arguenti reſponderunt, Accipio uero loca reſtituta, quibus nec ego ſuccurrere potuerim quamlibet annixus propter exemplar mendoſum, nec item Budæus ipſe. At feliciorem laborem ſumpſit Aquæus noſter, commentarios in Plinium procudens, audacior ſanè Philippo Beroaldo qui maluiſſet in hunc ſcriptorem gloſſemata conſcribere toties domi ſuæ ſtudioſis prælectum, quàm in Apuleium Madaurenſem niſi mendas ueritus fuiſſet. Propterea dixi feliciorem laborem, quod in commentarijs infinita ſunt quæ dici poſſunt, & loca deprauata aut non intellecta citra reprehenſionem tranſiliuntur. Verbi gratia, Plinius libro x. capite xxiiij. ſic ſcribit de hirundinibus loquens, Cecina Volateranus equeſtris ordinis quadrigarum dominus, comprehenſas in urbem ſecum afferens, uictoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Hactenus Plinius. Mirum quid ſibi uelint iſta duo uocabula, quadrigarum dominus. Raphael Volaterranus indubiè ſentiens locum uitiatum eſſe, legit, Quadrigariorũ magiſter, niſi interpretationem eſſe dicere libet, ac quod hic de hirundinibus narratur ad belli tempora accommodat. Sic enim ſcribit, A. Cecina Volaterranus, inquit, equeſtris ordinis, Quadrigariorum magiſter, Pompeianarum partium tempore belli ciuilis, hirundines paruas è nidis Romæ cõprehenſas nutriebat, quas poſtea nũcias belli mittebat amicis, ut Plinius refert. Hæc Raphaël Volaterranus. Cæterum nec mihi placet, Quadrigarum dominus. Frigidum autem ſit ſi quis equos alere elocareq́ꝫ ſolitum putet. Coniicio legendum, aurigatum nido uiuas,

hoc modo.

hoc modo, Cecina Volaterranus equeſtris ordinis, aurigatum nido uiuas comprehenſas in urbem ſecum afferens, uictoriæ nuncias amicis mitte/bat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Senſus eſt, Quum ex Volaterris aurigatum ab ludos uidelicet Circenſeis Romam Cecina proficiſceretur, hirundines uiuas in ædibus amicorum in nido comprehen/ſas ſecum ferebat, & factionis uictricis illito colore remittebat ad amicos uictoriam eius diei Circenſem ſignificaturas. Nã hirundines in longinquum bellum cuius incerta ſit uictoria, ſecum ferre, ridiculum. Notum autem eſt quatuor olim factiones extitiſſe, Ruſſatorum, Albatorum, Praſinorum, & Venetorum, quot ſunt anni tempora, coloribus inter ſe diſtinctas, à qui/bus cognomina tracta ſunt. Felicis cuiuſdam aurigæ Ruſſati Plinius libro ſeptimo capite LIIII. meminit. Inuenitur in actis, inquit, Felice Ruſſato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus ieciſſe ſe. Et addit cauſam, Friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduerſis ſtudijs copia odo/rum correptũ criminãtibus. Loquitur autem de odoramentis quæ inter cu/iuſque factionis homines ſpargebantur. Aurigandi uerbo Suetonius uti/tur in Caligula. Hic non inuerto uerba Plinij immo explico. Certe in tam corrupta ſcriptura non ſecus ac in deploratis ægrotis interdum ſectionibus ac uſturis opus eſt. Atque hic Commentator noſter prorſus ſilet. Profere/mus adhuc unum ac alterum locum. In Procœmio libri decimioctaui non longe à principio ſic legitur, Quoniam tamen ipſa materia intus accendit. Hæc uerba nullo ſenſu dicuntur. Vetus exemplar habet, Accedit. Hermo/laus indicat potius Accendit ſcribendum, quàm Accedit. Itaque uerbum hoc receptum eſt in contextum. Ego dico reponendum eſſe Accedit, & pro intus legendum uitijs, Sic enim Plinius ſcripſit, Quoniam tamen ipſa materia uitijs, accedit ad reputationem eiuſdem parientis & noxia. Vide quantum hactenus obſtiterit unicum iſtud uocabulum uitijs in aduer/bium intus deprauatum, quo minus multis iam ſeculis hic Plinij locus fue/rit intellectus. Sim uero ualde ciuilis ſi hic Aquæum imitatus petulan/ter Hermolaum uirum modis omnibus incomparabilem inceſſam. Se/quitur ibidem, Atque quum in arbores exacuant, limentque cornua ele/phanti, & duro ſaxo rhinocerotes, & utroq; apri dentiũ ſicas. Scribendum primum, quum arbore exacuant, s, litera ablata ac in præpoſitione expun/cta. nam ſequitur, utroq;, item auferendi caſu. Deinde pro & duro reponen/dum, & Vri. Nam ſic Murbacẽſe exemplar quod pridẽ penes me erat, ma/nifeſte cõtinet, Vt ſic legamus deinceps. Atq; quũ arbore exacuãt, limẽtq; cornua elephãti & Vri, ſaxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium ſicas. Pa/riſienſis æditio quam epiſtola liminaris Beraldo uendicat, teſtatur legiſſe

 Longolium,

Longolium,& duro. Sed nos legendum contendimus, & Vri. Quis non alicubi labitur? Audi uero quid Aquæus hoc loco dicat, Legi, inquit, etiam poteſt ſcitè ſicca, hoc ſenſu, Quum apri liment ſicca dentium, ut ſicca ſit ſubſtantiuum. Alij legunt, utroque apri dentes ſiccas, ut ſenſus ſit, Apri dentes exacuant in ſiccas arbores. Habes quod eligas, utere congruentiore ſententia. Hæc ille. Pulchræ me hercle expoſitiones & argutæ. Longum autem eſſet tantum huius procemij uitia aperta adhuc narrare quæ ſunt ſupra nouem, uerum non ſinit hoc epiſtolaris anguſtia. Sic repurgato Plinio certi commentarij ſcribi poſſent, immo pluribus locis commentario minus autor egeret, Sed fungere tu labore hoc uere Herculeo, Augiæq; ſtabula repurga, alio in inſidijs interim intento, ſicubi in negocio fallare mendoſa ſcriptura auocante mentem tuam, qui ſe mox contumelioſe traducat. Enimuero fortaſſe putas iſta animaduerſa Aquæo. Nihil minus, adeo exercitatus eſt in lectione Pliniana, argutiam eius ſcriptoris nuſquam non aſſequens. Ego ſtipes qui ſubinde hæſitem. nam hoc imperitiæ temeritatiq; tribuit. An non argutum, quod Columellæ uerba exponens docentis ęgrotum pecus eſſe ſaliuandum, docet nos ſaliuare eſſe ſanum facere. O ſi eſſet qui utriuſq; caput ſaliuaret. ſed tamen ego nolim conſpui. Niſi ſit expoſitio figurata nempè hyſterologica, quod per unctionem eam ſanitas conſequatur. Quàm pulchrè uero mendoſa loca LIX Capitis libro IX tranſilit, præſertim eum qui eſt in fine, At inter ſargos. Ibi debebat exponere quęnam uox eſſet Sargos, Latina, Gręca, an Hebraica, tum quid ſignificaret. Eſt hoc interpretari Plinium? Et tamen audet aliquoties addere, Hoc caput nihil habet fuſcedinis, nihil habet nubili. Sed nimium te moror uir ornatiſſime, tametſi ſcio te libenter audiſſe locorum iſtorum germanam Plinij lectionem, ac mihi gratias habiturum. quid Aquæus facturus ſit neſcio. Nec de hoc ſum ſolicitus. Porrò nondum obliuio me cœpit humanitatis tuæ qua me proſecutus es apud Auguſtam, opera Marci Virſungi in ædes Fuggerorum me perducens. Antonij domus quid ſplendoris non habet? Teſtudinata pleriſque locis, & columnis marmoreis ſuffulta, quarum epiſtilia ad antiquitatis exemplar exculpta ſunt. Quid de cubiculis amplis & ornatis dicam, quid de hypocauſtis, quid de ambulacris, quid de ipſo domini cubiculo longe cultiſſimo, tum ob deaurata laquearia, tum ob reliquum ornatum & thalami ipſius non uulgarem elegantiam. Huic adhæret ſacellum diuo Sebaſtiano ſacrum cum ſubſellijs ex precioſa materia faberrime factis. Omnia uero exornant inſignes picturæ intus & foris. Et tamen quum exquiſitiſſima ſint cuncta, pleraque minimum luxus præ ſe ferunt, multum uero ciuilis nitoris atque frugalis munditiæ. Raimundi illa domus altera paulo ſemotior quàm eſt

item

item plane regia amœniſſimum utrinque proſpectum in hortos ha-
bens, quorum alter ædibus cohæret, alter interſtite uia publica, ſed an-
guſta ſeparatur? quid plantarum nutrit Italia quod domeſticus hor-
tus non habet? quæ ibi topiaria, quæ pergulæ, quæ arbores, qui fon-
tes fuſilibus deorum ſimulachris ornati? quale balineum ea ædium par-
te? Minus iam placebant Ludouici Galliarum regis horti, quos olim
Turonis & Bleſis uidimus. Poſtquàm aſcendimus, hypocauſta latiſ-
ſima, aulas ſpacioſiſſimas ſiue cubicula coniuncta cum fumarijs, ſed or-
natiſſima conſpeximus, reſpondentibus inter ſe oſtijs in meditullio do-
mus, quibus de concláui in concláue tranſitur. Hic paſſim uidimus ex-
quiſitiſſimas picturas ex Italia aduectas, multas etiam Iconicas ta-
bulas manu Lucæ Cronburgij feliciter abſolutas. Sed magis nos mo-
uerunt in ſuperius cœnaculum deductos tot ac tanta monumenta an-
tiquitatis, ut uix ullo Italiæ loco plura crediderim apud unum homi-
nem reperiri. Primum ærea contemplati ſumus & fuſilia. Quis illic ue-
terum deorum non ſæpe nobis occurrebat? Iuppiter cum ſuo fulmine,
Neptunus cum tridente, cum ſacculo petaſoque Mercurius, Pallas
cum ægide. & erant quos uix præ uetuſtate licebat agnoſcere. No-
miſmata deinde ſuo loco iacebant. Aderat tantum unum illic ſimula-
chrum lapideum. Circe fuit. ea nuda recumbebat innixa dextro bra-
chio, circum ſe in margine tabulæ marmoreæ uarias beſtias habens, &
adhuc illa magica uirga ſuá quendam in brutum conuertebat, ſuper-
eratque pars hominis non amplius quàm dimidiata. In altero ſecreta-
rio quod ſaxeas tantum ſtatuas continebat, uidimus, Dianam cum lu-
na ac pharetra, uidimus Apollinem, Mineruam, Venerem cum Cu-
pidine, Taurum qui uehebat nudam puellam tenſis brachijs auxilium
implorantem, & obſcœnum illum deum pudenda ſui parte prorſus im-
pudentem, cui aſtabant effigies mulierum plenos phallis calathos ge-
ſtantium. Apparebat hortorum limites fuiſſe. Mirum uero potuiſſe
iſta tot ſeculis uſpiam integra conſeruari. Fragmenta ſtatuarum uix
numerare erat. Placebat nobis Somni dei caput clauſos habens ocu-
los, & papauere reuinctum. Bacchi capita multa arguebant ſerta ex ra-
cemis & pampinis. quædam Coloſſeam fermè corporum magnitudi-
nem præ ſe ferebant. Narrabatur uero nobis ex toto propémodum or-
be conuecta fuiſſe ea uetuſtatis monumenta, præcipuè tamen ex Grçcia
atque Sicilia. Adeo nullius ſumptus Raimundum pœnitet ob amorem
quem literarum minime expers erga antiquitatem gerit, modo poſſit
talibus

talibus rebus potiri.id quod uerè nobilem & generoſum hominis animum oſtendit.Sed de hijs plus ſatis. Ædidimus opuſculum rerum Germanicarum inſcriptum Cæſari Ferdinando. Expectamus aliquid ueterum librorum à te,Ciceronem de gloria,Eundem de Vita beata,Quaſdam eiuſdem orationes hactenus non uiſas,Medæam Ouidij, Fontianum poëtam,qui prouincias Romanas eleganti carmine deſcripſerit, niſi tanto theſauro ſolus frui uis.An fabulam narrauit ille noſter?

Bene uale uir eximie. Seleſtadij,quinto
Nonas Martias
Anno M. D. XXXI.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA PER HIERONYMVM FROBENIVM, IOANNEM HERVAGIVM, ET NICOLAVM EPISCOPIVM,
ANNO M. D. XXXI.
MENSE MARTIO

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z &
Omnes ſunt duerniones, præter &,ternionem.

S. Patrick's College Library Maynooth

ERRATA.

Pag.28.uerſu ultimo ſcribe. ſe coniunxiſſe. pag.33.uerſu 21. Cæterũ ut pag.37. uerſu tertio, clauſula ſequens, Quid autem hic fa. debet præcedere priorem. Tu pro Moſella. pag. 39. uerſu 30. Malarichum Francum, pro Framum. pag.56.in margine, Cattmeliboci pro Cattineleboci. pag.58. in margine Galliæ Gotthicæ deſcrip. pag. 76.uerſu 33. Vitas. pag.77. uerſu 36.pro Verorum ſcribe Vcrorum. pag.90.uerſu 28.Gombatam. pag.eadem uerſu 38.fuerunt. pag.157. uerſu à fine 7. pro quarto ſcribe uiceſimoquarto.

FRO BEN.

Bib Fict
DD
97
.R54
1531
Quarto
c.1

4102743

13484